

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการ “ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในชนบท
กรณีภาคเหนือตอนล่าง”

โดย เกรียงศักดิ์ เซษวุฒโนวณิช และ ลาวัณย์ ถาพันธุ์

เมษายน 2559

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการ “การศึกษาความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยใน
ชนบท กรณีภาคเหนือตอนล่าง” นี้ กำหนดกรอบเวลาของการศึกษาตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490
จนถึงปัจจุบัน โดยใช้พื้นที่ในจังหวัดสุโขทัยสามพื้นที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่เขตเทศบาลกองไกรลาส
อำเภอองไกรลาส ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง และตำบลดงลิ้น อำเภอบ้านด่านลานหอย ซึ่ง
งานวิจัยฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนในพื้นที่ “ชนบททั้งสาม” ที่ด้าน
หนึ่งดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน คือเป็นความเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมหรือสังคม
ชาวนา/ชาวไร่มาสู่สังคมของผู้ประกอบการ ในขณะที่ในอีกด้านหนึ่งความแตกต่างของพื้นที่ทาง
กายภาพก็ส่งผลให้แบบแผนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจสังคมในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไป
ด้วย คือในขณะที่เขตเทศบาลกองไกรลาส ที่เป็นชุมชนทางการค้า ตั้งอยู่ติดแม่น้ำยม และเป็นที่ที่มี
ปลามาชุมนุมกันเป็นปริมาณมากเพื่อขยายพันธุ์ในฤดูน้ำหลาก ความสัมพันธ์ทางการค้าดำเนินมา
นานจึงทำให้เกิดผู้ประกอบการทางการค้าหลายระดับ ในขณะที่ตำบลวังลึกน้ำเป็นที่ราบที่กว้าง
ใหญ่เหมาะกับการปลูกข้าวและได้ทำนาต่อเนื่องมาตลอด จึงทำให้โครงสร้างยังคงเป็นฐาน
การเกษตรทำนาเป็นหลัก ส่วนพื้นที่ตำบลดงลิ้นนั้น เคยเป็นพื้นที่ป่ามาก่อน และชาวบ้านที่มา
บุกเบิกมาจากหลายแหล่ง และเป็นการอพยพใช้พื้นที่ปลูกพืชไร่ ซึ่งส่งผลให้การจัดความสัมพันธ์
ทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองในอีกรูปแบบหนึ่ง

กล่าวได้ว่า การทำความเข้าใจความแตกต่างและความคล้ายคลึงในโครงสร้างทาง
เศรษฐกิจสังคมและการเมืองของสามพื้นที่ที่จะกล่าวต่อไปนี้ จะทำให้มองเห็นความเปลี่ยนแปลง
ที่พลวัตอันเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับการปรับตัวบนพื้นฐานทางกายภาพ ซึ่งได้
ก่อรูปความสัมพันธ์ทางสังคมการเมืองที่ทำให้มองเห็นถึงการเคลื่อนไหวไปสู่ “ประชาธิปไตย” ใน
ระดับท้องถิ่นได้ชัดเจนขึ้น

เขตเทศบาลกองไกรลาส

เขตเทศบาลกองไกรลาส เป็นชุมชนเดิมที่เคยเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางน้ำ และเปลี่ยนสู่
ศูนย์กลางทางการค้าทางบกเมื่อการคมนาคมทางถนนได้รับการพัฒนานับตั้งแต่ราวปลาย
ทศวรรษที่ 2500 ถึงทศวรรษที่ 2520

ดังนั้น เขตเทศบาลกองไกรลาสจึงมีผู้ประกอบการก่อนพื้นที่อื่น ได้แก่ ผู้ประกอบการชาวจีนที่เดินทางมาพร้อมกับเรือของพ่อค้าชาวที่มาจากทางเรือ เนื่องจากเป็นท่าเรือสุดท้ายที่เรือขนาดใหญ่สามารถแล่นเข้ามาในแม่น้ำยมได้ เรือรับซื้อชาวนี้นำสินค้าต่างๆ มาขายด้วย เช่น เสื้อผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ และเกลือ เป็นต้น

พ่อค้าชาวจีนจะนำปลาที่จับได้หรือที่แลกซื้อมาจากชาวประมงท่าผลิตภัณฑ์จากปลา เช่น ปลาเกลือ ปลาแห้ง น้ำปลา และปลาร้า ไปแลกข้าวกับชาวนาในเขตรอบนอก ทั้งนี้เพื่อรวบรวมข้าวไว้เอามาขายให้กับพ่อค้าชาวที่มาจากทางเรือ พร้อมกันนั้น ก็ได้เกิดร้านค้าสินค้าบริโภคอุปโภคที่รับมาจากเรือเพื่อขายในท้องถิ่น ต่อมาเมื่อการคมนาคมทางบกสะดวกขึ้นและเขตเทศบาลกลายมาเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางบก พ่อค้าจีนก็จะนำเอาข้าวที่พวกตนรวบรวมไว้ขายให้กับพ่อค้าชาวที่มาจากทางบก

อย่างไรก็ตาม เมื่อพ่อค้าชาวที่มาจากทางบกเริ่มเปลี่ยนไปรับซื้อข้าวจากชาวนาโดยตรง บทบาทการเป็นพ่อค้าข้าวของคนจีนก็เริ่มลดลง การปรับตัวที่สำคัญ ได้แก่ พ่อค้าชาวจีนเหล่านี้เปลี่ยนไปเป็นผู้ผลิตสินค้า เช่นผลิตน้ำปลา ปลาร้าขายให้แก่ผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียงในแถบภาคเหนือตอนล่าง ตลอดจนเปลี่ยนไปเป็นพ่อค้าอื่นๆ โดยเปิดเป็นร้านค้าขึ้นมา เช่น ร้านขนม เพื่อตอบสนองแก่โอกาสของการเป็นจุดเชื่อมต่อทางการคมนาคมทางบก

เมื่อมีการสร้างถนนสายต่างๆ จึงทำให้ที่เขตเทศบาลกองไกรลาสกลายเป็นชุมทางการคมนาคมทางบก ดังนั้นจึงเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่เป็นชาวนาจำนวนมากสามารถหันมาประกอบการทางการค้าด้วยและทำนาไปด้วย หรือบางคนก็หันมาค้าขายเต็มตัว โดยใช้ที่ดินของตนเองที่ติดถนนเปิดเป็นร้านค้าเครื่องใช้ไม้สอย เครื่องอุปโภคบริโภค ตลอดจนอุปกรณ์ในการเกษตร

การเป็นศูนย์กลางทางการค้า ที่ทุกผู้คนมีโอกาสที่จะประกอบกิจการทางการค้าได้ด้วยนั้น จึงก่อให้เกิดผู้ประกอบการน้อยใหญ่ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ทำให้โครงสร้างทางสังคมของเขตเทศบาลกองไกรลาสมีลักษณะเป็นแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน นั่นคือมีกลุ่มผู้ประกอบการคนจีนระดับสูงที่ร่ำรวยและลูกหลานที่มีฐานของการสะสมทุนมาจากบรรพบุรุษแต่ดั้งเดิม มีจำนวนประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ มีผู้ที่จัดว่ายากจน 10 เปอร์เซ็นต์ นอกนั้น 70 เปอร์เซ็นต์เป็นผู้ประกอบการระดับกลาง ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการจัดความสัมพันธ์ทางสังคม

เนื่องจากเขตเทศบาลกองไกรลาสเป็นชุมชนของศูนย์การค้าที่ประกอบด้วยผู้ประกอบการเป็นจำนวนมากที่สุด ดังนั้นความสัมพันธ์ทางเครือญาติจะเป็นความสัมพันธ์ที่ถึงแม้จะดำรงอยู่ แต่ก็ไม่เข้มแข็งเท่าเทียมกับในยุคเดิม ที่สำคัญ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของสังคมผู้ประกอบการได้ทำให้ต้องสร้างความสัมพันธ์กับรัฐท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะหลังจากรัฐบาลมีนโยบายการกระจายอำนาจด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมา ที่เด่นชัด ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์แบบเครือข่ายโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ในแบบเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ลักษณะใหม่ที่เทศบาลริเริ่มก่อตั้งขึ้น คือ เครือข่ายการผลิตต่างๆ เช่น กลุ่มน้ำดื่ม กลุ่มน้ำผลไม้ กลุ่มนักร้องนักเต้น กลุ่มนักดนตรี เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายต่างๆ นี้จะมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันด้วย คือเมื่อเกิดวิกฤติน้ำแล้งขึ้นในปี พ.ศ. 2558-59 เทศบาล ผู้รับจัดโต๊ะจีน กลุ่มผลิตน้ำดื่ม กลุ่มผลิตน้ำผลไม้ กลุ่มนักร้องนักเต้น และกลุ่มนักดนตรี ต่างร่วมกันหาตลาดและร่วมกันจัดงานให้ผู้ที่มาว่าจ้าง ซึ่งความสัมพันธ์ในยามวิกฤตินี้ น่าจะทำให้พวกเขามีความสัมพันธ์ที่ดีและลึกซึ้ง จึงน่าจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ใกล้ชิดกันด้วย

ในแง่โครงสร้างแห่งอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนนั้น มิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างลอยๆ แต่ทว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจสังคมรองรับอยู่ ในแง่ของการผลิตแบบเดิมที่เป็นการผลิตเพื่อการบริโภค และมีการพึ่งพิงกัน ดังนั้นอารมณ์ความรู้สึกจึงเป็นแบบรวมหมู่หรือแบบนับเครือญาติภายในกลุ่มเครือญาติหรือเครือญาติเสมือน (คือผู้ที่ทำนาในทุ่งเดียวกัน)

แต่การเปลี่ยนไปเป็นการผลิตแบบการประกอบการนั้น หมายความว่าผู้ประกอบการที่มีจุดประสงค์เพื่อแสวงหากำไรของแต่ละปัจเจกนั้น ทำการผลิตและบริหารจัดการโดยนำเอาปัจจัยทางการผลิตต่างๆ มาใช้เพื่อผลิตสินค้าอย่างใดหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังนั้นการประกอบการจึงจำเป็นที่จะต้องไปสัมพันธ์กับเงื่อนไขทางการผลิตต่างๆ ที่จำเป็นต่อการผลิต เช่น โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ และเครือข่ายในการผลิตต่างๆ ที่เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการผลิต และทำให้การผลิตสามารถต่อเนื่องกันไปได้

การที่ผู้ประกอบการทั้งหลายจำเป็นที่จะต้องใช้โครงสร้างพื้นฐานและเครือข่ายในการ “สร้างเนื้อสร้างตัว” หรือประกอบการธุรกิจของตนเอง จึงทำให้ต้องเข้าไปจัดความสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น วิธีคิดและระบอบอารมณ์ความรู้สึกในการที่จะต้องเข้าไปมี “ส่วนร่วม” กับอำนาจรัฐท้องถิ่นนี้จึงมีลักษณะผสมผสานระหว่างความเป็น “พลเมือง” ของรัฐท้องถิ่น กับ การใช้ระบบวัฒนธรรมเดิม เช่น เครือญาติ ในการร้องขอความช่วยเหลือจากรัฐท้องถิ่น

ให้เชื้อประโยชน์ให้แก่ตนหรือกลุ่มของตน กล่าวได้ว่ากระบวนการผสมผสานวิธีการจัดความสัมพันธ์กับรัฐท้องถิ่นเช่นนี้เป็นการก่อรูปของอารมณ์ความรู้สึกแบบกิ่งพลเมือง/กิ่งเครือญาติ ซึ่งมีผลต่อการเมืองท้องถิ่นอย่างสำคัญ

การที่ผู้ประกอบการต้องไปสัมพันธ์กับกิจการของรัฐและของผู้นำท้องถิ่น จึงก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะขึ้นในชุมชนของผู้ประกอบการ นั่นก็คือพื้นที่ของการดำเนินการต่างๆ ทั้งโครงสร้างฐาน สาธารณูปโภคตลอดจนกิจกรรมต่างของชุมชนด้วย พื้นที่สาธารณะเช่นนี้แตกต่างจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของชาวบ้านในอดีต เพราะการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในอดีตเกิดจากพื้นฐานของการมีวิถีชีวิตร่วมกันของชาวบ้านโดยรวม

แต่สังคมของผู้ประกอบการนั้น ในด้านหนึ่งวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นแบบปัจเจกด้วย อันเนื่องมาจากกิจกรรมในการผลิตเป็นไปเพื่อผลกำไรของแต่ละบุคคล ความเป็นปัจเจกที่ต้องการโครงสร้างพื้นฐานของผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้ร่วมกัน ดังนั้นจึงเกิดพื้นที่สาธารณะขึ้น

กระบวนการเกิดพื้นที่สาธารณะนี้ เรียกร้องต้องการให้มีผู้บริหารจัดการ จึงทำให้เกิดความต้องการผู้ที่จะมาทำหน้าที่นี้ ดังนั้นจึงเกิดความต้องการรัฐท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้บริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

ในแง่ทางการเมือง โครงสร้างของอำนาจของชุมชนแต่เดิมมีลักษณะเป็นแนวดิ่ง จากบนลงล่าง นั่นก็คือบุคคลที่มีอำนาจในชุมชนมักจะเป็นผู้อุปถัมภ์ที่สามารถช่วยเหลือจัดการปัญหาภายในชุมชน เช่น แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านภายในชุมชนเอง หรือปกป้องผู้คนในชุมชนจากอำนาจอื่นๆ จากภายนอกที่คุกคามให้การดำเนินชีวิตของชาวบ้านไม่เป็นปรกติสุข เช่น ปัญหาโจรผู้ร้ายที่เข้ามาปล้นสะดมชาวบ้าน เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของผู้คนกลายมาเป็นผู้ประกอบการนั้น ส่งผลอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ นั่นก็คือการปรับตัวของสถาบันดั้งเดิม และการสร้างเครือข่ายขึ้นมา

การปรับตัวของสถาบันดั้งเดิมและการสร้างเครือข่ายนี้จะสัมพันธ์กับการเมืองท้องถิ่นในฐานะที่เป็นการสนับสนุนการขึ้นสู่ความเป็นผู้นำ คือขึ้นสู่ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล ทั้งนี้เพื่อรับผิดชอบบริหารจัดการงานสาธารณะ

ในเขตเทศบาลกองไกรลาส เมื่อสังคมเปลี่ยนเข้าสู่สมัยใหม่ที่เป็นสังคมของผู้ประกอบการ ผู้นำแบบเดิมที่เป็นกำนันเชื้อสายจีนที่มีอำนาจและอิทธิพลมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งเป็นคนจีนที่ร่ำรวยขึ้นมาจากผู้ประกอบการทางการค้า ปรับตัวกลายเป็นผู้ที่สนับสนุนให้ผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นสู่ตำแหน่งสมาชิกสุขาภิบาลในชั้นแรก และเป็นนายกเทศมนตรีและสมาชิกเทศมนตรีในลำดับต่อมา

การขึ้นสู่ตำแหน่งทางการเมืองในสถาบันที่เป็นทางการนี้ จะต้องผ่านการเลือกตั้งจากชาวบ้านในชุมชน ดังนั้นผู้นำแบบเดิมท่านนั้นจึงต้องเลือกสนับสนุนคนที่กว้างขวางที่ผู้ประกอบการในเขตเทศบาลลงไกรลาสรู้จักดี เพราะเป็นผู้ที่มีปฏิบัติการในพื้นที่สาธารณะมาก่อน บุคคลที่ผู้นำเดิมเลือกนั้น ได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกสภาภิบาล และคนหนึ่งเป็นรองประธานสภาภิบาล

ในเวลาต่อมาเมื่อเทศบาลได้รับการจัดตั้งขึ้น รองประธานสภาภิบาลพร้อมสมาชิกสภาภิบาลดังกล่าว ก็จัดตั้งกลุ่มขึ้น โดยคัดเลือกบุคคลที่กว้างขวาง ชาวบ้านรู้จักดี เพราะช่วยงานสาธารณะสม่ำเสมอ และมีญาติพี่น้องมาก เพื่อลงสมัครเป็นสมาชิกสภาเทศบาล โดยมีรองประธานสภาภิบาลเป็นหัวหน้ากลุ่มลงสมัครในตำแหน่งนายกเทศมนตรี ตัวของเขาเองและกลุ่มเป็นผู้ชนะการเลือกตั้งเป็นผู้บริหารเทศบาลลงไกรลาส ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538 และได้รับเลือกมาทุกสมัยตราบจนถึงปัจจุบัน

เหตุผลที่นายกเทศมนตรีท่านนี้ได้รับการเลือกตั้งมาทุกยุคทุกสมัยนั้นก็เนื่องจาก ประการแรกเขามีปฏิบัติการทั้งก่อนและหลังรับเลือกตั้งที่สนองอารมณ์ความรู้สึกกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการ และจะพบว่าในประการที่สอง นายกเทศมนตรีท่านนี้เป็นตัวแทนของผู้ประกอบการระดับกลางอย่างแท้จริง เพราะเขาเองก็เป็นคนในระดับกลางที่ใกล้ชิดกับผู้ประกอบการระดับกลางในเขตเทศบาลลงไกรลาส ผิดกับผู้ประกอบการชาวจีนระดับสูงที่ไม่ได้คลุกคลีใกล้ชิดกับผู้ประกอบการระดับกลาง นี่เป็นเหตุที่ทำให้เมื่อกลุ่มผู้ประกอบการชาวจีนระดับสูงตั้งกลุ่มขึ้นมาลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล และนายกเทศมนตรี ต้องพ่ายแพ้แก่กลุ่มของนายกเทศมนตรีที่มาจากผู้ประกอบการระดับกลาง

ประการต่อมาก็คือ หลังจากได้รับการเลือกตั้ง นายกเทศมนตรีท่านนี้ มีนโยบายและการดำเนินการให้ชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ ในเขตเทศบาล จัดทำโครงการที่เป็นสาธารณะต่างๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในพื้นที่ของตน แล้วจัดส่งมาที่เทศบาล ลำดับต่อมาคือจัดประชุมเพื่อให้ชาวบ้านหรือผู้ประกอบการทั้งหมด ประชุมตัดสินใจกันเองว่า โครงการใดควรทำก่อนหลัง และด้วยงบประมาณเท่าไร และใครจะเป็นผู้ตรวจสอบการดำเนินงาน ปฏิบัติการเช่นนี้ เป็นปฏิบัติการที่นอกจากจะสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการแล้ว ยังสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ประกอบการที่เขตเทศบาลลงไกรลาส ที่ส่วนใหญ่ประกอบการทางการค้า หรือหากเป็นผู้ผลิตก็ทำการค้าโดยขายผลผลิตของตนโดยตรงด้วย ดังนั้น พวกเขาเหล่านั้นจึงคุ้นเคยกับการต่อรอง และการดำเนินการต่างๆ เองในทุกขั้นตอน

ประการที่สี่ก็คือ การที่คณะผู้บริหารเทศบาลจัดโครงการที่เอื้อต่อการประกอบกิจการของผู้ประกอบการในเขตเทศบาลกองไกรลาสขึ้นมา ดังเช่นโครงการตลาดริมยม ซึ่งจัดในรูปแบบตลาดย้อนยุค ที่มีการแสดง และมีการออกร้านขายสินค้าของผู้ประกอบการในเขตเทศบาลกองไกรลาส โดยการที่นายกเทศมนตรีประสานงานกับ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุโขทัย และการท่องเที่ยวสุโขทัย ตลอดจน อบต. เทศบาล และโรงเรียนต่างๆ ให้สนับสนุน และเข้าร่วมในโครงการนี้ ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการในเขตเทศบาลกองไกรลาส ขายสินค้าของตนเองได้ อีกทั้งการดำเนินการก็ออกมาในรูปของการให้ผู้ประกอบการได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยการประชุมร่วมกันของผู้ประกอบการเพื่อกำหนดการดำเนินการและสินค้าที่จะนำมาขาย

ประการที่ห้า คือการที่นายกเทศมนตรีและคณะ จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ขึ้นมา ซึ่งกลุ่มเครือข่ายเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาล และเทศบาลเป็นตัวกลางประสานกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อร่วมมือในการประกอบกิจการ และในยามที่เกิดวิกฤตน้ำแล้งในสองปีที่ผ่านมา ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถทำนาได้ และส่งผลให้การค้าในเขตเทศบาลไม่ดีตามไปด้วย เทศบาลได้ร่วมมือกับผู้ประกอบการโต๊ะจีน (ที่เป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับนายกเทศมนตรี) และกลุ่มอาชีพ น้ำดื่ม กลุ่มอาชีพน้ำผลไม้ กลุ่มอาชีพน่องร้องนกเต็น กลุ่มอาชีพนักดนตรี รับประทานอาหารร่วมกัน และพยายามในการช่วยหาตลาด และช่วยประสานงานให้เกิดการร่วมมือกันของเทศบาล ส่งผลให้นายกเทศมนตรีและเทศบาล น่าจะเป็นที่ชื่นชอบของเครือข่ายผู้ประกอบการต่างๆ เป็นอย่างมาก

ทั้งหมดคือเหตุผลที่ทำให้กลุ่มของนายกเทศมนตรีท่านนี้ได้รับเลือกเสมอมา

ดังนั้นจึงพบว่า รูปแบบทางสังคมที่เป็นแบบสืบทอดนิยมเบียดเบียน และมีอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง / กึ่งเครือญาติ ที่มีความต้องการการมีส่วนร่วม ประกอบกันทำให้รูปแบบประชาธิปไตยของเขตเทศบาลกองไกรลาสเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึงการที่ผู้ประกอบการทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินการต่างๆ ของเทศบาล เช่นการทำโครงการ การพิจารณาโครงการ และการจัดสรรงบประมาณร่วมกัน หรือร่วมประชุมหารือในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งประชาธิปไตยแบบนี้ สัมพันธ์กับลักษณะทางสังคมที่เป็นรูปสืบทอดนิยมเบียดเบียน ที่คนส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการระดับกลางที่ทำการค้า และมีนักการเมืองท้องถิ่นที่มาจากคนระดับเดียวกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการระดับกลางกับนักการเมืองท้องถิ่นเป็นความสัมพันธ์ตามแนวระนาบ หรือมีความเสมอภาคกันค่อนข้างมาก

ตำบลวังลึก

ตำบลวังลึกเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีฐานการผลิตข้าวและพืชไร่มาแต่เดิม เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบกว้างใหญ่ที่เหมาะสมแก่การปลูกข้าวและพืชไร่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ปลูกข้าวในพื้นที่ประมาณ 15-30 ไร่ อย่างไรก็ตามมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งที่มีที่ดินมากกว่าชาวบ้านอื่นๆ จึงมีฐานะที่มั่งคั่งกว่า

เมื่อเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่ผู้ประกอบการที่ปรากฏตัวขึ้นจะปลูกข้าวและพืชไร่เพื่อขายไปพร้อมๆ กัน ซึ่งนี่เป็นผู้ประกอบการส่วนใหญ่ แต่มีบ้างที่ประกอบการพืชไร่เพียงประการเดียว หรือบ้างประกอบการอื่นๆ ที่ส่วนใหญ่ก็เป็นการประกอบการที่สัมพันธ์กับการเกษตร ในขณะที่กลุ่มคนที่มีที่ดินมากก็สามารถสร้างฐานะให้กลายเป็นผู้ประกอบการระดับสูงได้

ในแง่โครงสร้างของสังคมของตำบลวังลึกเมื่อเข้าสู่สมัยใหม่นั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีที่ดิน 15-30 ไร่ จะกลายเป็นผู้ประกอบการระดับกลาง จะพบว่าในตำบลวังลึกมีคนกลุ่มเล็กๆ ที่เป็นคนโต ซึ่งเป็นผู้นำในกลุ่มเครือญาติและเครือญาติเสมือนและมักจะเป็นผู้ที่มีที่ดินมากและเป็นผู้อุปถัมภ์ เมื่อเข้าสู่สมัยใหม่ก็จะมีตัวอย่างของคนโตที่สามารถสะสมความมั่งคั่งได้จากฐานของการมีที่ดินมากมาแต่เดิม และสามารถสะสมที่ดินได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ในขณะที่มีผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งที่ประสบความสำเร็จจนมีฐานะที่ร่ำรวยกว่าชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการระดับสูงด้วย ดังนั้นโครงสร้างทางสังคมของตำบลวังลึกจึงเป็นโครงสร้างแบบสามเหลี่ยมรูปปิรามิด ที่มีคนโตและผู้ประกอบการขนาดใหญ่ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ อยู่ที่ยอดของปิรามิด มีผู้ประกอบการระดับกลางจำนวนมากคือประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ อยู่ตรงกลางและมีชาวบ้านจำนวนน้อยประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ ที่มีที่ดินน้อย ทำให้ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นผู้ประกอบการได้ จึงเป็นคนจนที่รับจ้างผู้ประกอบการระดับกลางและระดับใหญ่ เป็นฐานของปิรามิด

ในขณะที่เนื่องจากคนที่มีอายุ 40-50 ปีขึ้นไปเคยมีความสัมพันธ์ของการพึ่งพาซึ่งกันและกันทั้งในแง่แรงงานและอื่นๆ โดยเฉพาะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการป้องกันการปล้นวัวควายและผลผลิตทางการเกษตร ดังนั้นแม้ในปัจจุบันชาวบ้านเกือบทั้งหมดกลายเป็นผู้ประกอบการไปแล้ว แต่ความสัมพันธ์แบบเดิมก็ยังคงเป็นความทรงจำที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ที่ยังคงแน่นแฟ้นกันอยู่

ความทรงจำดังกล่าว จะสัมพันธ์กับบริบทในปัจจุบันที่ผู้นำในกลุ่มเครือญาติและเครือญาติเสมือนหรือคนโต สามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ใหม่ที่ผู้ประกอบการชั้นกลางต้องการสิ่งที่มาเอื้อต่อการผลิตของพวกเขา คือคนโตสามารถปรับตัวให้กลายเป็นผู้อุปถัมภ์ในโครงสร้างทาง

เศรษฐกิจแบบใหม่ได้ ดังนั้นความเป็นเครือข่ายและเครือข่ายเสมือนภายใต้การนำของคนโตจึงยังคงมีความสำคัญต่อการผลิตอยู่

ในขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายการเช่าที่ดินขึ้นมาซ้อนทับลงไปด้วย ความสัมพันธ์ทางสังคมที่สำคัญจึงเป็นความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและเครือข่ายเสมือนและความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเครือข่าย

ในแง่อารมณ์ความรู้สึกนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกับที่เขตเทศบาลกองไกรลาสคือผู้ประกอบการที่ตำบลวังลึก มีระบอบอารมณ์ความรู้สึกในแบบกิ่งพลเมือง อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกแบบเครือข่ายและต้องการการอุปถัมภ์ก็ยังคงสืบเนื่องมาด้วย เพราะฉะนั้น อารมณ์ความรู้สึกของผู้ประกอบการระดับกลางที่วังลึกจึงเป็นแบบกิ่งพลเมือง / กิ่งเครือข่ายที่มีความรู้สึกต้องการการอุปถัมภ์ด้วย

เมื่อเข้าสู่สมัยใหม่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ของตำบลวังลึกได้เปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบการทางเกษตร ดังนั้นสิ่งที่สำคัญต่อการผลิตก็คือโครงสร้างฐานต่าง เช่นแหล่งน้ำ และถนนที่ใช้ขนอุปกรณ์ในการผลิตและขนส่งผลออกจากพื้นที่ทำการเพาะปลูก เป็นต้น ซึ่งโครงสร้างฐานเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องใช้ร่วมกัน จึงต้องเป็นการดำเนินการในแบบสาธารณะ จึงเกิดพื้นที่สาธารณะที่แยกออกจากพื้นที่ส่วนบุคคล เป็นพื้นที่สาธารณะที่บริหารจัดการโดยบุคคลที่เข้ามารับหน้าที่เป็นการเฉพาะ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการประกอบการ และกิจกรรมอื่นๆ ของผู้ประกอบการ ซึ่งประเด็นนี้จะเข้าไปสัมพันธ์กับโครงสร้างทางการเมือง

สำหรับโครงสร้างทางการเมืองนั้น แต่เดิมผู้นำคือผู้ที่สามารถให้ความอุปถัมภ์แก่ชาวบ้านและแก้ไขปัญหาขัดแย้งต่างๆ ภายในชุมชน แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเกิดผู้ประกอบการที่มีความรู้สึกกิ่งพลเมือง และพื้นที่สาธารณะขึ้นมา ดังนั้น จึงเกิดการให้คุณค่าแก่ผู้นำที่สามารถเอื้อประโยชน์กับผู้ประกอบการทั้งในแง่ส่วนตัวและในแง่สาธารณะได้

ในตำบลวังลึกจะปรากฏผู้นำที่เป็นผู้ประกอบการขึ้นมา คือผู้ประกอบการที่เป็นผู้รับซื้อพืชผลที่ทำให้ชาวบ้านเข้าถึงตลาดโดยง่ายเป็นผู้ให้เงินกู้เพื่อการประกอบการแก่ชาวบ้านซึ่งทำให้ชาวบ้านเริ่มต้นเป็นผู้ประกอบการได้ หรือไม่ก็เป็นผู้ที่สามารถจัดหาโครงสร้างฐานต่างๆ เช่น น้ำประปา และถนน เพื่อเอื้อต่อการประกอบการของชาวบ้าน เป็นต้น จึงได้ขึ้นสู่ตำแหน่งทางการเมือง คือได้รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

อย่างไรก็ตาม คนโตก็สามารถปรับตัวในสถานการณ์ของการที่ระบอบอารมณ์ความรู้สึกของผู้ประกอบการที่เป็นอารมณ์ความรู้สึกแบบกิ่งพลเมืองกิ่งเครือข่ายที่ต้องการการอุปถัมภ์ด้วย ในขณะที่งบประมาณของ อบต. วังลึกนั้นมีจำกัด ดังนั้น ได้ปรากฏคนโตที่สามารถปรับตัวโดย

ขึ้นมาแสดงบทบาทในพื้นที่สาธารณะ ด้วยการเอื้อประโยชน์แก่ชาวบ้านในแง่โครงสร้างฐาน ทั้งให้น้ำที่มีอยู่ในสระน้ำขนาดใหญ่ของตนแก่การประกอบกิจการของผู้ประกอบการระดับกลาง ในยามที่ขาดแคลนน้ำ ให้ที่ดินเพื่อสร้างถนนเพื่อขนส่งเครื่องไม้เครื่องมือในการประกอบการ และนำผลผลิตออกจากไร่นาของผู้ประกอบการ ให้ผู้ประกอบการที่มีที่ดินอยู่ด้านในสามารถผ่านที่ดินของคนโตเข้าไปประกอบการได้สะดวก เป็นต้น

นอกจากนั้น คนโตยังสร้างเครือข่ายของผู้ให้เช่าที่ดินขึ้นมา โดยการเป็นผู้นำต่อรองราคาเช่าที่ดินให้บรรดาผู้ให้เช่าที่ดินกับผู้ประกอบการไร่่อ้อยขนาดใหญ่เพื่อราคาค่าเช่าที่สูงขึ้น ผลก็คือ ทำให้ผู้ประกอบการไร่่อ้อยขนาดใหญ่ที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นด้วย ต้องเข้ามาสัมพันธ์กับคนโต ทั้งนี้เพื่อจะได้เข้าถึงที่ดินที่ต้องการจะเช่า คนโตจึงยังสามารถรักษาอำนาจและอิทธิพลของตนเองได้ เนื่องจากสามารถสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง / กึ่งเครือญาติที่ต้องการการอุปถัมภ์ของบรรดาผู้ประกอบการได้

ด้วยเหตุฉะนั้นจึงนำไปสู่การเกิดขึ้นของโครงสร้างทางการเมืองแบบของตำบลวังลึกขึ้นมา นั่นก็คือโครงสร้างของความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่าง คนโต นักการเมืองที่มาจากผู้ประกอบการระดับสูง และผู้ประกอบการระดับกลาง ที่มีคนโตและผู้ประกอบการระดับสูงเป็นผู้นำตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เช่นนี้ก็คือ การล้มนายก อบต. คนเดิม และการเลือกนายก อบต. คนใหม่ ภายใต้การนำของคนโตที่สามารถรวบรวมเสียงจากผู้ประกอบการระดับกลางและผู้ประกอบการระดับสูงได้มากพอ เพื่อออกเสียงเลือกผู้ที่คนโตต้องการให้ขึ้นสู่ตำแหน่งนายก อบต.

ในขณะที่มีกรณีตัวอย่างของผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งที่เป็นผู้ประกอบการระดับสูง ขึ้นสู่ตำแหน่งกำนัน ด้วยการที่คนโตเจรจาให้รับตำแหน่ง ทั้งนี้เพื่อกันไม่ให้คนในกลุ่มเดียวกับนายก อบต. คนเดิมได้รับตำแหน่ง ซึ่งอาจทำให้กลุ่มของนายก อบต. เดิมมีศักยภาพเพิ่มขึ้น และอาจสามารถหวนคืนสู่ตำแหน่งได้

ตามความเป็นจริงแล้ว คนโตเองนั้น ไม่สามารถเคลื่อนไหวอย่างอิสระตามอำเภอใจ แต่จะต้องเป็นการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับผู้ประกอบการส่วนใหญ่ด้วย เพราะในการเคลื่อนไหวล้มนายก อบต. คนเดิมที่สำเร็จลงได้ ก็เพราะผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่พอใจนายก อบต. คนเดิมอยู่แล้ว เนื่องจากนายก อบต. คนเดิม ไม่สามารถมีปฏิบัติการในพื้นที่สาธารณะที่สนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง / กึ่งเครือญาติที่ต้องการการอุปถัมภ์ของผู้ประกอบการที่ตำบลวังลึกได้ ในขณะที่ผู้ใหญ่บ้านที่คนโตเจรจาให้ขึ้นสู่ตำแหน่งกำนันตำบลวังลึก ก็เป็นผู้ที่ชาวบ้านชื่นชอบ

เพราะผู้ใหญ่บ้านคนดังกล่าวปรกติก็มีปฏิบัติการในพื้นที่สาธารณะอยู่แล้ว และเป็นคนที่ชาวบ้านผู้ประกอบการยอมรับ

ดังนั้นจึงพบว่า โครงสร้างทางสังคมในแบบปรีะมิด และอารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้านผู้ประกอบการเป็นแบบกึ่งพลเมือง / กึ่งเครือญาติที่ต้องการการอุปถัมภ์ ทำให้ประชาธิปไตยในแบบตำบลวังลึก เป็นประชาธิปไตยที่ คนโตและผู้ประกอบการระดับสูงที่อยู่บนยอดปิรามิด เป็นผู้ที่มีอำนาจและอิทธิพล อำนาจและอิทธิพลของพวกเขา นั้น ได้มาจากการที่พวกเขามีปฏิบัติการบนพื้นที่สาธารณะ ที่ทำให้ชาวบ้านผู้ประกอบการระดับกลางที่อยู่ตรงกลางของปิรามิดยอมรับ อีกทั้งปฏิบัติการทางการเมืองใดๆ ของคนโตและผู้ประกอบการระดับสูง ต้องสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน หรืออีกนัยยะหนึ่งก็คือ เป็นปฏิบัติการที่ผู้ประกอบการระดับกลางที่เป็นผู้เสี่ยงเลือกตั้งส่วนใหญ่ เห็นชอบด้วย

ตำบลดลิ่งชัน

ส่วนกรณีของดลิ่งชันซึ่งเป็นชุมชนบุกเบิกใหม่ ที่มีชุมชนแบบเดิมเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งเท่านั้น ตำบลดลิ่งชันเดิมเป็นพื้นที่ป่าที่ผู้คนอพยพเข้ามาแสวงหาที่ดินเพื่อทำกินในขั้นแรก และเพื่อการประกอบการในเวลาต่อมา คนสองกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาตั้งแต่ทศวรรษที่ 2460 คือ กลุ่มคนพื้นสุโขทัย และคนเหนือที่อพยพมาจาก ท่งเลียม จังหวัดสุโขทัย และจากอำเภอเถิน และบ้านตาก จังหวัดตาก คนสองกลุ่มนี้รวมกันเป็นชุมชนแบบเดิมที่ตั้งบ้านเรือนแยกจากกัน แต่คนกลุ่มใหญ่ของตำบลดลิ่งชันคือกลุ่มผู้อพยพรุ่นสองและรุ่นสาม ที่มาจาก อำเภอศรีสัชนาลัย และอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ตั้งแต่ราวทศวรรษที่ 2500 และคนอีสานที่อพยพเข้ามาราวปลายทศวรรษที่ 2510 จนถึงต้นทศวรรษที่ 2530 ทั้งสองกลุ่มนี้ เข้ามาซื้อที่ดินเพื่อการประกอบการ ดังนั้นพวกเขาจึงมีอิสระค่อนข้างสูง

ในทางสังคมนั้น ที่ดลิ่งชันมีการแตกตัวทางชนชั้นน้อย เนื่องจากมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มผู้ประกอบการส่วนใหญ่ 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ เป็นผู้ประกอบการระดับกลาง ที่ประกอบการพืชไร่เป็นส่วนใหญ่ และปลูกข้าวเป็นจำนวนน้อย พวกเขาในปัจจุบันปลูกอ้อยและมันสำปะหลัง และอาจจะมิใช่อยู่อาศัย บนที่ดินประมาณประ 20-30 ไร่ในขณะที่มีคนจน ประมาณ 2 เปอร์เซนต์ และผู้ประกอบการรายใหญ่ ประมาณเกือบ 3 เปอร์เซนต์ ดังนั้นโครงสร้างทางสังคมของตำบลดลิ่งชัน จึงเป็นโครงสร้างแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่มีผู้ประกอบการรายใหญ่และคนจนอยู่ที่ปลาย

ด้านบนและด้านล่าง ส่วนผู้ประกอบการระดับกลางจำนวนมาก อยู่ตรงกลางของรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน

จะพบว่า ผู้ประกอบการที่ตลิ่งชัน จะมีลักษณะของความเป็นปัจเจกค่อนข้างสูง เพราะผู้คนส่วนใหญ่ของตำบลตลิ่งชันเป็นผู้ที่อพยพเข้ามาซื้อที่ดินจากผู้อพยพรุ่นแรก และการอพยพเข้ามา เป็นการอพยพเข้ามาเป็นกลุ่มเครือญาติเล็กๆ เท่านั้น อีกทั้งทุนเริ่มแรกที่ใช้ในการผลิตแบบผู้ประกอบการก็คือเงินทุนที่ชาวบ้านได้มาจากการไปทำงานที่ต่างประเทศ ดังนั้นความสัมพันธ์ทั่วไปของชาวบ้านที่ตำบลตลิ่งชันคือความสัมพันธ์ในแบบปัจเจก อย่างไรก็ตาม ปรากฏความสัมพันธ์แบบอื่นๆ ด้วย เช่น ความสัมพันธ์ของความเป็นคนเหนือร่วมกัน คนพื้นถิ่นร่วมกัน และคนอีสานร่วมกัน และความสัมพันธ์แบบกลุ่มเครือญาติเล็กๆ

แต่ความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญกว่าน่าจะเป็นความสัมพันธ์ในแบบเครือข่ายทางการผลิต คือความสัมพันธ์ที่ผู้ที่ต้องการขยายการผลิตของตัวเองออกไปเรื่อยๆ สถาปนาความสัมพันธ์แบบเครือข่ายลงบนความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่เป็นปัจเจกมากขึ้น และลงบนความสัมพันธ์ในแบบปัจเจก เพราะการที่จะเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ได้นั้น แรงงาน และที่ดินเป็นสิ่งที่จำเป็น ดังนั้น ผู้ที่ต้องการขยายการผลิตจึงต้องสร้างความสัมพันธ์กับบรรดาผู้ประกอบการทั้งที่เป็นเครือญาติและไม่ใช้ ทั้งในหย่อมบ้านของตนเอง และนอกหย่อมบ้าน ทั้งนี้เพื่อจะได้มาซึ่งแรงงาน และที่ดิน

ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายการผลิตนี้ นำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมอื่นๆ ด้วย ดังเช่นในงานเลี้ยงฉลองของผู้ที่เป็นแกนกลางของเครือข่ายเครือข่ายหนึ่ง ปรากฏว่าผู้ที่มางานเลี้ยงจำนวนมากเป็นผู้ที่สังกัดอยู่ในเครือข่ายต่างๆ ของผู้ที่เป็นแกนกลางคนนั้น

ในแง่อารมณ์ความรู้สึกของผู้ประกอบการที่ตลิ่งชัน ก็เป็นเช่นเดียวกับพื้นที่ทั้งสอง คือ เขตเทศบาลกบไกรลาค และตำบลวังลึก คือเป็นอารมณ์ความรู้สึกในแบบกึ่งพลเมือง / เครือญาติที่ต้องการให้ผู้นำท้องถิ่นสนองประโยชน์ให้แก่ตนเองเป็นการส่วนตัว และสนองความต้องการของตนในพื้นที่สาธารณะด้วย อย่างไรก็ตามเนื่องจากความสัมพันธ์ในแบบปัจเจกที่ค่อนข้างเข้มข้น อารมณ์ความรู้สึกที่สำคัญอีกแบบหนึ่งก็คือความเสมอภาคและการต่อรอง

การประกอบการทางการเกษตรที่ตำบลตลิ่งชัน ทำให้ผู้ประกอบการต้องเข้าไปสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ เช่นพื้นที่ของปฏิบัติการทางสาธารณะเพื่อเอื้อต่อการผลิต ซึ่งจะไปสัมพันธ์กับโครงสร้างทางการเมืองและสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการ

ในแง่โครงสร้างทางการเมืองที่ตำบลตั้งชั้นนั้น คือโครงสร้างในแบบการเครือข่าย และ พันธมิตรระหว่างเครือข่าย เริ่มต้นจากการเมืองระดับหมู่บ้าน เนื่องจากระบอบอารมณความรู้สึกของผู้ประกอบการที่ตลิ่งชัน เป็นแบบกึ่งพลเมือง / กึ่งเครือข่ายที่มีความรู้สึกที่เสมอภาคและการ ต่อรอง ต้องการให้รัฐ ผู้นำ และนักการเมืองท้องถิ่นสนองความต้องการของพวกเขาทั้งในทาง ส่วนตัวและในทางสาธารณะ ดังนั้นผู้นำเครือข่ายทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่ต้องการสนองอารมณ ความรู้สึกของบรรดาผู้ประกอบการขนาดกลางในเครือข่ายของตนให้มากยิ่งขึ้น จึงต้องเข้าสู่พื้นที่ ทางการเมือง เพื่อช่วงชิงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น เพราะตำแหน่งนักการเมืองท้องถิ่นเป็น ตำแหน่งที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรของรัฐและท้องถิ่นได้ จึงสามารถดึงเอาทรัพยากรของรัฐและ ของท้องถิ่นมาเอื้อประโยชน์แก่ผู้ประกอบการในเครือข่ายของตน ซึ่งในระดับหมู่บ้านคือตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

อย่างไรก็ตาม ในหมู่บ้านหนึ่งๆ ของตำบลตลิ่งชันนั้น ประกอบไปด้วยเครือข่ายหลาย เครือข่าย คือเป็นเครือข่ายของแต่ละหอย่อมบ้าน ดังนั้นการที่จะได้มาซึ่งเสียงที่เพียงพอต่อการขึ้น ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน จึงต้องมีปฏิบัติการของการต่อรองสร้างพันธมิตรระหว่างเครือข่ายขึ้นมา มีตัวอย่างที่แสดงถึงการรวมกันเป็นพันธมิตรเพื่อช่วงชิงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านหนึ่งใน ตำบลตลิ่งชัน นั่นคือการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านที่กำลังจะเกิดขึ้น (นี่เป็นสถานการณ์ก่อนการ รัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557) พบว่าเกิดการต่อรองสร้างเป็นพันธมิตรของสองเครือข่ายเพื่อทำให้เสียง ของผู้ที่จะสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านของกลุ่มพันธมิตรมีเพียงพอที่จะชนะการเลือกตั้ง ในขณะที่จะทำให้คะแนนเสียงของอีกเครือข่ายหนึ่งที่ผู้นำต้องการตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเช่นกัน มีคะแนนเสียงไม่พอ โดยการต่อรองตกลงระหว่างพันธมิตร คือผู้นำของเครือข่ายหนึ่งจะได้รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ในขณะที่อีกเครือข่ายหนึ่งจะได้รับตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ส่วนการเมืองระดับตำบลนั้น ตัวอย่างคือ การเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี และ สมาชิกสภาเทศบาล ครั้งที่ผ่านมา ในการเลือกตั้งครั้งนี้มีการวางแผนที่ชาญฉลาดของผู้สมัครรับ เลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีท่านหนึ่ง โดยการเจรจาต่อรองสร้างเครือข่ายหรือพันธมิตรในระดับ ตำบลขึ้นมา คือพันธมิตรระหว่างเครือข่ายของผู้ที่จะสมัครรับเลือกตั้งท่านนี้กับบรรดาเครือข่าย จำนวนหนึ่งของทั้งหมู่บ้านคนเหนือ คนอีสาน และคนพื้นสุโขทัย ที่รวมกันจะได้คะแนนเสียงเพียงพอที่จะชนะการเลือกตั้ง

การสร้างพันธมิตรนี้ อยู่ภายใต้การเจรจาต่อรองเพื่อแบ่งสรรผลประโยชน์ของตำแหน่ง ต่างๆ ในเทศบาล และผลประโยชน์อื่นๆ เพราะบรรดาเครือข่ายระดับหมู่บ้านและระดับหอย่อมบ้าน

หวังว่า ตำแหน่งที่ตัวเองได้รับนั้นจะเอื้อผลประโยชน์ให้ผู้ประกอบการในเครือข่ายของตนเอง เช่น การเข้าถึงแหล่งน้ำจากเขื่อนที่กำลังสร้างขึ้นใหม่ คือการสร้างคลองส่งน้ำมายังพื้นที่เพาะปลูกในหมู่บ้านหรือห้วยอมบ้านของตน และผลประโยชน์ที่เป็นสวัสดิการจากรัฐ นักการเมืองระดับจังหวัด และระดับประเทศ ตลอดจนผลประโยชน์อื่นๆ อีกด้วย

ดังนั้น ประชาธิปไตยในแบบของตำบลลี้ซึ่งตั้งอยู่บนโครงสร้างทางสังคมแบบ สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่มีผู้ประกอบการระดับสูงและคนจนจำนวนมาก ในขณะที่ระบอบ อารมณ์ความรู้สึกเป็นแบบกึ่งพลเมือง / กึ่งเครือญาติที่มีความรู้สึกเสมอภาคและต้องการการ ต่อรอง จึงเป็นแบบประชาธิปไตยของการต่อสู้ต่อรองของเครือข่ายและการสร้างพันธมิตรระหว่าง เครือข่าย ความสัมพันธ์ทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยแบบตำบลลี้จึงเป็นความสัมพันธ์กัน ตามแนวระนาบที่ปัจเจกบุคคลภายในเครือข่ายมีความเสมอภาคกันค่อนข้างมาก

สรุป

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในทั้งสามพื้นที่ที่ ทำการศึกษานั้น ส่งผลต่อโครงสร้างหรือแบบแผนทางการเมืองของพื้นที่ทั้งสามที่ทำการศึกษา ให้ เป็นแบบแผนทางการเมืองตามแบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามเนื่องจากบริบทของแต่ละพื้นที่ แตกต่างกัน จึงทำให้แบบแผนของความเป็นประชาธิปไตยแตกต่างกันไปด้วย

ที่เขตเทศบาลงิ้วลาด ซึ่งเป็นชุมชนทางการค้า มีผู้ประกอบการทางการค้าระดับกลาง จำนวนมาก ผู้ประกอบการระดับสูงและคนจนมีน้อย จึงทำให้โครงสร้างของสังคมเป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนมเปียกปูนที่มีผู้ประกอบการระดับสูงและคนจนจำนวนน้อยอยู่ที่ปลายบนล่าง นอกนั้นส่วนใหญ่ เป็นผู้ประกอบการระดับกลางอยู่ตรงกลางของรูปสี่เหลี่ยม ในขณะที่อารมณ์ความรู้สึกเป็นแบบกึ่ง พลเมือง / กึ่งเครือญาติและความต้องการมีส่วนร่วม โครงสร้างทางสังคมและระบอบอารมณ์ ความรู้สึกเช่นนี้จึงทำให้ทั้งนักการเมืองท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งและผู้คนส่วนใหญ่ที่ออกเสียง เลือกตั้งมาจากคนระดับเดียวกันและการบริหารจัดการในกิจกรรมต่างๆ ของเขตเทศบาล กระทำ โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเกือบทุกขั้นตอน ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับ ผู้ประกอบการระดับกลางจึงเป็นความสัมพันธ์ในแบบแนวระนาบมากกว่าแนวตั้ง

ส่วนในกรณีของตำบลลี้ซึ่งเป็นชุมชนเดิม ที่มีฐานทางเศรษฐกิจมาจากการปลูกข้าว และพืชไร่ และเมื่อเปลี่ยนเข้าสู่สังคมของผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่ก็ยังคงทำการผลิตข้าว และพืชไร่ โดยเฉพาะการปลูกอ้อย โดยจะมีผู้ประกอบการระดับสูงจำนวนหนึ่ง ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นจะมา

จากคนกลุ่มนี้ ในขณะที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประมาณหกสิบเปอร์เซ็นต์ เป็นผู้ประกอบการระดับกลาง ขณะเดียวกัน ในปัจจุบัน สถาบันผู้นำแบบเก่าคือสถาบันคนโตสามารถปรับตัวให้เข้ากับความรู้สึกถึงพลเมือง / เครือญาติที่ต้องการการอุปถัมภ์ของผู้ประกอบการได้ คนโตจึงยังคงเป็นผู้มีอิทธิพลอยู่ ในขณะที่ผู้ประกอบการระดับสูงก็มีปฏิบัติการในพื้นที่สาธารณะด้วย ดังนั้นจึงพบว่าโครงสร้างทางสังคมจะเป็นรูปสามเหลี่ยมปิรามิดที่มีคนโตและผู้ประกอบการระดับสูงอยู่บนยอดปิรามิด ตรงกลางจะเป็นผู้ประกอบการระดับกลาง ส่วนฐานคือคนจน โดยปฏิบัติการทางการเมืองนั้น จะมาจากยอดปิรามิด แต่ทว่าปฏิบัติการนั้นๆ ไม่สามารถทำได้ตามอำเภอใจได้ แต่ต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการระดับกลางส่วนใหญ่ด้วย นี่จึงแบบแผนประชาธิปไตยของตำบลวังลึกที่เป็นเรื่องของ การได้ดุลกันระหว่างความสัมพันธ์แบบแนวตั้งกับแนวระนาบ

ในกรณีของตำบลตลิ่งชันซึ่งเป็นชุมชนบุกเบิกใหม่ โครงสร้างทางสังคมจะเป็นแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่มีผู้ประกอบการพีชไร่ระดับสูงและคนจนน้อยมาก ส่วนใหญ่กว่าเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ เป็นผู้ประกอบการระดับกลางที่มีความเป็นอิสระ เนื่องจากอพยพเข้ามาซื้อที่ดิน และเงินทุนในการผลิตก็มาจากการเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ ความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่ตลิ่งชันจะเป็นความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่สถาปนาลงบนกลุ่มเครือญาติและลงบนปัจเจก ในขณะที่ระบอบอารมณ์ความรู้สึกจะเป็นแบบกึ่งพลเมือง / กึ่งเครือญาติที่มีความรู้สึกของความเสมอภาค และต้องการการต่อรอง ดังนั้นแบบแผนของประชาธิปไตยที่ตลิ่งชัน จึงเป็นประชาธิปไตยในแบบเครือข่ายและการต่อรองสร้างพันธมิตรที่ความสัมพันธ์จะมีลักษณะเป็นแนวระนาบมากกว่าแนวตั้ง

ในขณะเดียวกันพื้นที่ทั้งสามที่ทำการศึกษานี้ สามารถเป็นตัวแทนของชุมชนต่างๆ ในเขตภาคเหนือตอนล่างได้ ในฐานะที่เป็นชุมชนศูนย์กลางทางการค้าทั้งทางน้ำและทางบก ชุมชนปลูกข้าวและพืชไร่ และชุมชนบุกเบิกที่ทำพืชไร่เป็นหลัก และข้อค้นพบก็คือการเปลี่ยนแปลงของสังคม “ชนบท” สู่สังคมสมัยใหม่นั้น มีแบบแผนที่หลากหลาย ในขณะเดียวกัน จะพบด้วยว่า ในพื้นที่ทั้งสามนั้น การเมืองระดับท้องถิ่นสนองประโยชน์แก่พวกเขาโดยตรง และสม่ำเสมอมากกว่า อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนเป็นสังคมผู้ประกอบการของ “ชนบท” นั้น จะสัมพันธ์กับสังคมในระดับประเทศอย่างลึกซึ้ง ซึ่งถ้าหากรัฐเข้าใจถึงเปลี่ยนแปลงนี้ และให้การสนับสนุน การเติบโตทางเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของสังคมผู้ประกอบการใน “ชนบท” ก็จะทำให้ สังคม

“ชนบท” ของผู้ประกอบการ กลายเป็นฐานของการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอีกฐานหนึ่งด้วย คือจะเป็นตลาดภายในขนาดใหญ่ของสินค้าและบริการต่างๆ

วิธีการที่จะสนับสนุนการเติบโตของสังคมผู้ประกอบการใน “ชนบท” นั้น นอกจากงบประมาณที่ควรจะให้แก่ “ชนบท” เพิ่มมากขึ้นและตรงกับความต้องการมากขึ้นแล้ว การสนับสนุนโครงสร้างทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของ “ชนบท” ใหม่ ก็จะมีส่วนอย่างยิ่งที่จะทำให้การกระจายทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ “ชนบท” ไทย สามารถพัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงและพึ่งตัวเองได้เพิ่มมากขึ้น

คำนำ

รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่อง“ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในชนบท (กรณีภาคเหนือตอนล่าง)” ฉบับนี้อยู่ภายใต้โครงการ “ความเปลี่ยนแปลง ‘ชนบท’ในสังคมไทย: บนความเคลื่อนไหวสู่ประชาธิปไตย” อันเป็นโครงการใหญ่ของโครงการย่อย ที่มีพื้นที่วิจัยในเขตชนบทของเจ็ดจังหวัดทุกภูมิภาคของประเทศไทยมีศาสตราจารย์ดร. อรรถจักร สัตยานุรักษ์เป็นหัวหน้าโครงการ

รายงานฉบับนี้จะประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วนหลักๆคือ

ส่วนที่หนึ่ง: ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลบ้านกงและตำบลวังลึกและตำบลดิ่งชันซึ่งประกอบไปด้วยความเป็นมาของเทศบาลบ้านกงไกรลาส ตำบลวังลึก และตำบลดิ่งชัน สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจ

ส่วนที่สอง: สาระของงานวิจัยที่ประกอบไปด้วยรายงานเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม โครงสร้างอารมณ์ความรู้สึก และการจัดตั้งทางการเมืองในเขตเทศบาลกงไกรลาส ตำบลวังลึก และตำบลดิ่งชัน รวมทั้งการสรุปเปรียบเทียบ ข้อค้นพบ และอภิปรายส่งท้าย

ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่ช่วยวิจารณ์ และชี้แนะ มาโดยตลอด โครงการ ขอขอบคุณนักวิจัยและนักวิจัยสนามในโครงการย่อยทั้งหมดทุกโครงการ ที่มีส่วนร่วมกันในการอภิปรายแลกเปลี่ยน อันช่วยขยายพรมแดนความรู้ของผู้วิจัยให้กว้างขวางขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. อรรถจักร สัตยานุรักษ์ ที่ช่วยชี้แนะทั้งในแง่ มโนทัศน์และการดำเนินการวิจัย อันส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถทำงานได้ลุล่วงลงได้ ขอขอบคุณ คุณ พงศกร เฉลิมชุตติเดช ที่ให้คำวิจารณ์ และข้อคิดเห็นอันมีคุณค่า ตลอดจนต้องขอขอบคุณอาจารย์ ดร. ลาวัลย์ ถาพันธุ์ และอาจารย์กฤษณธรรม ถาพันธุ์ นักวิจัยสนามที่เป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูล ในภาคสนามอย่างแข็งขัน โครงการนี้จะไม่สามารถดำเนินการได้เลยหากไม่ได้รับการสนับสนุนทุน การวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ท้ายสุดแต่สำคัญอย่างมากก็คือข้อมูลที่ได้รับจาก ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ความเป็นประชาธิปไตยขึ้นในพื้นที่ “ชนบท” หากไม่ได้รับข้อมูลที่ ทรงคุณค่าจากชาวบ้านทุกคนทั้งที่อ้างอิงอยู่ในบรรณานุกรมและไม่ได้อ้างอิง งานวิจัยก็ไม่สามารถ สำเร็จลงได้เช่นกัน ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ ตลอดจนต้องขอขอบพระคุณ ชาวสุโขทัยท่านอื่นๆ ที่เสียสละเวลามานำพูดคุยและให้สัมภาษณ์ด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดียิ่ง

คณะผู้วิจัย

เมษายน 2559

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตย: กรณีภาคเหนือตอนล่าง” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชนบทของสังคมไทย ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490-ปัจจุบัน ในสี่ประเด็นนั่นก็คือ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ความรู้สึก และความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งทั้งสี่ประเด็นนี้จะสัมพันธ์กัน โดยใช้พื้นที่สามพื้นที่ในจังหวัดสุโขทัย นั่นก็คือ เขตเทศบาลกงไกรลาส อำเภอกงไกรลาส ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง และตำบลดิ่งชัน อำเภอบ้านด่านลานหอย เป็นกรณีศึกษา

ผลของการศึกษาพบว่า การสนองตอบต่อรัฐและทุนที่เข้ามาในทั้งสามพื้นที่นั้นทำให้พื้นที่ทั้งสามที่เดิมเป็นพื้นที่ชนบทเปลี่ยนแปลงไปโดยมูลฐาน นั่นคือ ในเขตเทศบาลกงไกรลาสนั้น เนื่องจากที่ตั้งที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าทางเรือมาก่อน แล้วเปลี่ยนมาเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางบกในภายหลัง ดังนั้นจึงทำให้กระบวนการการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่ของเขตเทศบาลกงไกรลาสนั้นก่อให้เกิดผู้ประกอบการการผลิตและการค้าที่หลากหลายและโครงสร้างทางสังคมเป็นแบบสืเลียมชนมเปี้ยกปูนที่มีผู้ประกอบการขนาดใหญ่และคนจนจำนวนน้อยอยู่ที่ปลายมุมบนและล่าง ขณะที่ตรงกลางที่มีเนื้อที่ขนาดใหญ่คือผู้ประกอบการระดับกลางที่มีเป็นจำนวนมาก ส่วนในแง่อารมณ์ความรู้สึกนั้น การเป็นผู้ประกอบการหมายถึงการที่ต้องไปสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ ที่เป็นพื้นที่สาธารณะ เช่นพื้นที่ของการดำเนินการสาธารณูปโภคและโครงสร้างฐาน เพราะเป็นพื้นที่ที่เอื้อประโยชน์ในการประกอบการของพวกเขา ดังนั้นจึงทำให้อารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองก่อตัวขึ้น นั่นคืออารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการได้รับประโยชน์เป็นการเฉพาะตัว กับอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการให้มีการสนองตอบพวกเขาในพื้นที่สาธารณะ ด้วยอารมณ์ความรู้สึกเช่นนี้ พวกเขาจึงเรียกร้องให้รัฐและนักการเมืองท้องถิ่นสนองตอบต่อพวกเขาทั้งในแง่ความต้องการในประโยชน์เป็นการส่วนตัว และการได้รับผลประโยชน์ในการดำเนินกิจการสาธารณะ ในแง่ นักการเมืองท้องถิ่นนั้น ผู้สมัครเป็นนายกเทศมนตรีและคณะต้อง “แสดงในพื้นที่สาธารณะ” ว่าเป็นผู้มีปฏิบัติการเพื่อสาธารณะ จึงจะได้รับความไว้วางใจให้เข้ามาบริหารงานเทศบาล ในขณะเดียวกันเนื่องจากโครงสร้างของผู้ประกอบของบ้านกงส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการระดับกลาง ดังนั้นนักการเมืองท้องถิ่นที่ได้รับความไว้วางใจ จึงเป็นผู้ที่มาจากพื้นเพคนระดับกลางเช่นเดียวกัน เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับพวกเขามากกว่าผู้ประกอบการระดับสูง อีกทั้งเนื่องจากการเป็นผู้ประกอบการทางการค้าจึงทำให้พวกเขาเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการและ

จัดการงบประมาณโครงการของเทศบาลอีกด้วย นี่คือการปฏิบัติในแบบของเทศบาลกรุงไกรลาส

ในขณะที่ที่ตำบลวังลึกที่เป็นเขตชุมชนเก่า นั้น ผู้คนทั้งหมด แต่ดั้งเดิม ทำการผลิตพืชผลทางการเกษตรนั้นคือปลูกข้าว และเสริมด้วยพืชไร่ และเมื่อเปลี่ยนเข้าสู่สมัยใหม่ ชาวนาทั้งหลายก็เปลี่ยนกลายมาเป็นผู้ประกอบการนาและพืชไร่ เช่นอ้อย เป็นต้น ซึ่งความเป็นผู้ประกอบการของตำบลวังลึกก็เช่นเดียวกับเขตเทศบาลกรุงไกรลาส คือได้สร้างระบบอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะขึ้นในหมู่ผู้ประกอบการ ดังนั้น นักการเมืองท้องถิ่นที่มาจากผู้ประกอบการ ที่ในลำดับแรกคือผู้ประกอบการค้าพืชไร่ และต่อมาคือผู้ประกอบการไร่อ้อยและอื่นๆ ที่สามารถสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะของผู้ประกอบการข้าวและพืชไร่ได้ จึงสามารถขึ้นดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อย่างไรก็ตามด้วยเงื่อนไขของการเป็นสังคมที่เป็นสังคมหมู่บ้านดั้งเดิม ที่ความสัมพันธ์ในแบบเครือญาติและเครือญาติเสมือนยังคงเข้มแข็งอยู่ ประกอบกับการที่ผู้นำท้องถิ่นแบบเดิมคือ คนโต นั้น ปรับตัวได้ โดยสามารถมีปฏิบัติการเพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะของผู้ประกอบการระดับกลางได้ ดังนั้นจึงยังคงมีอิทธิพลทางการเมืองในระดับสูงภายในตำบล อย่างไรก็ตาม ปฏิบัติการทางการเมืองใดๆ ของคนโต เช่น การล้มหรือสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่น จะต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการด้วยโครงสร้างทางสังคมการเมืองของวังลึกจึงเป็นแบบสามเหลี่ยมปิรามิดที่มีผู้ประกอบการระดับสูงและคนโตอยู่มุมบนสุด มีคนจนเป็นฐานอยู่ข้างล่าง และผู้ประกอบการระดับกลางที่เป็นคนส่วนใหญ่อยู่ตรงกลาง

ส่วนที่ตลิ่งชันนั้น เป็นพื้นที่บุกเบิกใหม่ ที่มีชุมชนดั้งเดิมเป็นองค์ประกอบเล็กๆ เท่านั้น ในขณะที่การผลิต จะเป็นการผลิตพืชไร่ของผู้บุกเบิกเป็นหลัก ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมีลักษณะของความเป็นปัจเจกชนค่อนข้างมาก ส่วนในแง่ของเงินทุนที่ใช้ในการผลิตนั้น ได้มาจากการไปทำงานที่ต่างประเทศของบรรดาผู้ประกอบการเอง ในขณะที่ในแง่โครงสร้างทางสังคมที่ตลิ่งชันจะเป็นแบบสี่เหลี่ยมจันท์เปี้ยกปูน เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่ที่ตลิ่งชันมีที่ดินประมาณ 15-30 ไร่ ที่ เป็นผู้ประกอบการระดับกลางที่มีสัดส่วนถึง 90 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ผู้ประกอบการขนาดใหญ่และคนจนที่อยู่ที่ปลายทั้งสองด้านของสี่เหลี่ยมจะมีเป็นจำนวนน้อย ส่วนในแง่ระบบอารมณ์ความรู้สึกนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกับสองพื้นที่ข้างต้น คือมีอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นแบบกึ่งพลเมือง และเนื่องจากการที่จะสามารถไต่ขึ้นไปเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ได้นั้น จำเป็นต้องพึ่งในแง่แรงงานและการเช่าที่ดิน ดังนั้นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ซึ่งแสดงบทบาทในพื้นที่สาธารณะจึงสร้างเครือข่ายในหมู่บ้านหรือหย่อมบ้านของตนเอง ในขณะที่ผู้ประกอบการพืชไร่นั้น ต้องการโครงสร้างฐานเพื่อสนองตอบต่อการผลิตของตน ดังนั้นผู้นำเครือข่ายจึงต้องเข้าสู่การต่อสู้

แข่งขันในพื้นที่ทางการเมือง โดยในระดับหมู่บ้านคือตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในขณะที่ในระดับตำบลนั้น ก็จะมีการสร้างเครือข่ายระดับตำบลของผู้ที่ต้องการขึ้นดำรงตำแหน่ง นายกเทศมนตรี การได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นนี้จะทำให้สามารถที่จะเข้าสู่ทรัพยากรสาธารณะ ซึ่งจะทำให้สามารถเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการระดับกลางในเครือข่ายต่างๆ ของตนได้

ด้วยเหตุดังนั้น ในพื้นที่ชนบทที่มีบริบทที่แตกต่างกัน เมื่อเข้าสู่ความเป็นสังคมของผู้ประกอบการ จึงทำให้แบบแผนทางการเมืองที่เป็นแบบประชาธิปไตยนั้น แตกต่างกันไปด้วย

Abstract

“A Study in Change and Democratization Processes in the Lower Northern Region” is a research project focused on understanding the changes occurring in the “rural” areas of Thailand from roughly 1950s to the present. The research analyzes four interrelated axes of change: economic, social, political, and the structure of feelings. It centers on three areas in the province of Sukhothai, namely the Kong Krai Las municipal area of Kong Krai Las district; the sub-district of Wang Luek in Sri Samrong district; and the sub-district of Taling Chan in Baan Dan Lan Hoi district.

Findings indicate that in responding to the incursion of both capital and state power, all three areas have changed in fundamental ways. The municipality of Kong Krai Las, once a thriving river port that later became a land-based trading center has developed a variety of entrepreneurial businesses upon entry into modernity. An economic structure best represented by a diamond shaped diagram, the area has a small number of both big businesses and poor people, represented by the upper and lower points of the diamond, with the majority of mid-level entrepreneurs occupying the vast middle area of the diagram. In terms of changes in the structure of feelings, becoming entrepreneurs requires increased contacts with public spaces and institutions, for example in relation to public service as well as infrastructures that enable and facilitate businesses, enabling the emergence of what may be called semi-civic sentiments which comprises both the pursuit of economic and political self-interests

along with a desire for public services, institutions, and structures responsive to the needs of entrepreneurs like themselves. The latter is expressed through demands made on the state as well as local politicians. Local politicians must demonstrate commitment to public service and are more likely to be trusted if they come from the ranks of mid-level entrepreneurs as they are deemed more responsive to the group's desire for an increased influence over the allocation of public resources at the municipal level. This is the democracy of the Kong Krai Las municipal area.

In the old community of the sub-district of Wang Luek, the established practice of rice farming supplemented by occasional dry field cash crops has given way to commercially-oriented cultivation of both rice and other dry field crops like sugarcane. The emergence of the community's entrepreneurial spirit alongside more modern social relations, like that which occurred in the Kong Krai Las municipality, can be considered a semi-civic sentiment. Local politicians rise from the entrepreneurs' ranks to every level of local government. However, as an old community with kinship ties still prevalent, coupled with a resilient presence of traditional leadership, the established local elites in the sub-district of Wang Luek also manage to maintain their power in local politics by adapting their roles to fit and serve the new semi-civic sentiments and needs of the entrepreneurial community. The community is best represented by a pyramid with the upper-level entrepreneurs and established local leaders at the top, the poor at the bottom, and the mid-level entrepreneurs as the majority in the middle of the diagram.

The sub-district of Taling Chan encompasses an area newly opened up for cultivation, with the small, older community playing only a minor role. The majority of the area comprises dry fields belonging to new farmers whose startup capital derives from wages saved from laboring abroad and whose relationships are therefore more individualistic. The social structure resembles a diamond shaped diagram, as 90% are mid-level entrepreneurs each owning roughly 15-30 Rais of land with a far smaller number of upper-level entrepreneurs and the poor occupying the upper and lower

points of the diagram. Similar semi-civic sentiments exist in Taling Chan as in the two other areas. The ability to rise up the ranks to upper-level entrepreneurship depends on the availability of both rental land and labor and thus networking skills amongst individualistic owners. In order to be elected head of village or assistant village head, rising entrepreneurs must compete to prove their responsiveness to the needs of the community, especially in terms of infrastructure-building. Similarly, to be elected at the district level requires competitive networking between the sub-districts. Attainment of office allows access to resources that leaders can distribute back to their support network of mid-level entrepreneurs.

Thus, similar rise of entrepreneurial communities from varied contexts of previously rural areas translate to diverse emergent political forms and democratic relations.

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
คำนำ	ณ
บทคัดย่อ	ด
สารบัญ	น
บทที่ 1 ที่มาของโครงการ.....	1
พื้นที่.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
แนวทางการวิจัย.....	8
แผนการวิจัย	9
วิธีการวิจัยและเก็บข้อมูล.....	10
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 เขตเทศบาลก่งไกรลาคำเภอ ก่งไกรลาค จังหวัดสุโขทัย	11
ข้อมูลพื้นฐาน.....	12
คำขวัญ	12
ประวัติความเป็นมาเขตเทศบาลก่งไกรลาค	12
ประวัติ ก่งไกรลาค.....	13
สภาพภูมิศาสตร์.....	18
สภาพทางสังคม.....	20
สภาพทางเศรษฐกิจ.....	20
เขตเทศบาลก่งไกรลาค.....	23
คำนำ.....	23
ยุคแรกการก่อร่างสร้างบ้านก่งไกรลาคโดยฐานการทำประมง.....	24
(ทศวรรษที่ 2490 ถึงถึงทศวรรษที่ 2510)	
เศรษฐกิจสังคม	24
การเมือง.....	33
ยุคการขยายตัวของ การปลูกข้าวเพื่อขาย	36
(ทศวรรษที่ 2520 ถึงถึงทศวรรษที่ 2530)	
เศรษฐกิจ	36
โครงสร้างทางสังคมและอารมณ์ความรู้สึก	42
ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง.....	47
ท่ามกลางความรู้สึกความเป็นสาธารณะ	

ยุคความหลากหลายของการประกอบอาชีพ.....	49
(ทศวรรษที่ 2540ถึงทศวรรษที่ 2550)	
เศรษฐกิจ	49
สังคมและอารมณ์ความรู้สึก	51
การเมือง	54
สรุป	60
บทที่4.ตำบลวังลึกอำเภอศรีสำโรงจังหวัดสุโขทัย	61
ข้อมูลพื้นฐาน	62
ประวัติความเป็นมา	62
ภูมิประเทศ	66
ประชากร	66
สภาพทางเศรษฐกิจ	67
อาชีพ	67
ระดับการศึกษาของประชากร	68
หน่วยธุรกิจในเขต อบต	68
สภาพสังคม.....	69
การสาธารณสุข.....	69
การจัดตั้งของส่วนราชการ.....	70
การบริการพื้นฐาน.....	70
การโทรคมนาคม.....	71
การไฟฟ้า.....	71
การประปา	71
แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น.....	71
แหล่งน้ำธรรมชาติ.....	71
ขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน.....	72
ศักยภาพชุมชนและพื้นที่.....	72
รายนามอาสาสมัครตำรวจบ้านประจำตำบลวังลึก.....	74
กลุ่ม / กองทุน ภายในชุมชน	74
จุดเด่นของพื้นที่.....	75
ตำบลวังลึก.....	77
คำนำ.....	77
ยุคเริ่มต้นของการผลิตเพื่อขาย.....	77
(ทศวรรษที่ 2490 ถึงทศวรรษที่ 2510)	
เศรษฐกิจ.....	77

สังคมและอารมณ์ความรู้สึก	79
การเมือง	86
ยุคของการขยายตัวของ การปลูกอ้อย.....	88
(ทศวรรษที่2520 ถึงทศวรรษที่2530)	
เศรษฐกิจ.....	88
สังคมและอารมณ์ความรู้สึก.....	91
การเมือง.....	95
สรุป	98
ยุคแห่งเครือข่ายพีชไร้และการเข้าสู่การเมือง	98
(ทศวรรษที่2540 ถึงทศวรรษที่2550)	
เศรษฐกิจ.....	98
สังคมและอารมณ์ความรู้สึก	100
การเมือง.....	104
สรุป.....	112
บทที่ 5 ตำบลลี้ถึงชั้นอำเภอบ้านด่านลานหอยจังหวัดสุโขทัย.....	113
ข้อมูลพื้นฐาน	114
สภาพทั่วไป.....	114
ที่ตั้ง	114
เนื้อที่.....	115
ภูมิประเทศ.....	115
จำนวนหมู่บ้าน.....	116
ประชากร	116
จำนวนหลังคาเรือน.....	117
สภาพทางเศรษฐกิจ.....	118
อาชีพ.....	118
ประเภทสถานประกอบการ.....	118
การประกอบอาชีพ.....	119
สภาพสังคม.....	119
สถาบันศึกษา	119
สถาบันและองค์กรศาสนา	120
หน่วยงานด้านสาธารณสุข	121
หน่วยงานด้านความมั่นคง.....	121
การบริการพื้นฐาน.....	121
การคมนาคม.....	121
การไฟฟ้า.....	122

แหล่งน้ำธรรมชาติ.....	122
แหล่งน้ำสร้างขึ้น.....	124
ข้อมูลอื่นๆ	124
ทรัพยากรธรรมชาติ.....	124
มวลชนจัดตั้ง.....	124
ศักยภาพของเทศบาลตำบลลี้.....	124
ผู้นำชุมชน.....	125
คำขวัญ.....	125
สถิติต่างๆ	126
ข้อมูลพื้นฐานความจำเป็นระดับตำบล.....	129
ตำบลลี้.....	131
คำนำ	131
ยุคแห่งการบุกเบิกก่อนและทศวรรษที่ 2490	132
โครงสร้างทางเศรษฐกิจ.....	132
โครงสร้างทางอารมณ์ความรู้สึก	135
โครงสร้างทางการเมือง	140
ยุคแห่งการผลิตเพื่อขาย	142
(ทศวรรษ 2500 ถึงทศวรรษที่ 2520)	
โครงสร้างทางเศรษฐกิจ	142
การอพยพของคนอีสาน	145
การสิ้นสุดของการปลูกฝ้าย	146
และการขยายตัวของการปลูกพืชไร่อื่นๆ	
ตลาดและแหล่งเงินทุนอื่นๆ:ร้านจรัญและธกส.	146
การเลี้ยงวัว	148
การเดินทางไปทำงานต่างประเทศ	159
สรุป	151
สังคมและอารมณ์ความรู้สึก.....	151
โครงสร้างทางการเมือง	153
การขยายตัวเต็มทีของการผลิตพืชไร่และความเป็นสาธารณะ	158
(ทศวรรษที่ 2540 ถึงทศวรรษที่ 2550)	
โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม	158
โครงสร้างทางสังคมและอารมณ์ความรู้สึก	165
โครงสร้างทางการเมือง	170
การเมืองระดับหมู่บ้าน	171
การเมืองระดับตำบล	175

สรุป	179
บทที่ 5 สรุปเปรียบเทียบข้อค้นพบและการอภิปรายส่งท้าย	181
บรรณานุกรม	220

บทที่ 1.

ที่มาของโครงการ

กว่าครึ่งทศวรรษแล้วที่เกิดวิกฤติขึ้นในการเมืองไทย ซึ่งทำให้การเมืองไทยเต็มไปด้วยการปะทะขัดแย้ง ต่อสู้กัน และความรุนแรง หากอธิบายจากคำของกลุ่มคนเสื้อแดง ก็เป็นเพราะการเผชิญหน้ากันของ ไพร่กับอำมาตย์ วลีว่า ไพร่ กับอำมาตย์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการปรากฏตัวของ คนระดับล่างซึ่งในที่นี้ก็คือ คนเสื้อแดงที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์เรียกว่า “ชนชั้นกลางระดับล่าง” (นิธิ, 2552) หรือที่อรรถจักร สัตยานุรักษ์เรียกว่า “ผู้ที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ” ที่เป็นผู้ประกอบการ (Informal Sector) (อรรถจักร (ก), 2553) โดยพวกเขาเหล่านี้ร่วมเคลื่อนไหวกับ แนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) และเป็นฐานเสียงให้กับพรรคไทยรักไทย ที่เปลี่ยนชื่อเป็น พรรคพลังประชาชน และเปลี่ยนเป็น พรรคเพื่อไทย ในท้ายสุด

ได้มีนักวิชาการหลายๆ ท่าน พยายามทำความเข้าใจกับสถานการณ์แห่งวิกฤตินี้ โดยอรรถจักร สัตยานุรักษ์เสนอใน **โครงการวิจัย ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยใน “ชนบท”** สรุปว่า ในช่วงแรกๆ ของความพยายามที่จะเข้าใจวิกฤตดังกล่าว จะเป็นการวิเคราะห์และอธิบายคุณลักษณะของกลุ่ม “คนเสื้อแดง” ของนักวิชาการ โดยคำอธิบายนี้เน้นไปที่การหาคำตอบว่าใครคือ “คนเสื้อแดง” ที่เรียกร้องต้องการระบอบประชาธิปไตย (Walker, 2010; Keyes, มปป; นิธิ, มปป; อรรถจักร, มปป (ข).; Narumon and Doncan, 2011)

ในขณะเดียวกัน นักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งจะเน้นไปที่ความหลากหลายข้ามชนชั้นของ “คนเสื้อแดง” หรือไม่ได้มองว่าเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะร่วมกันในเชิงประสบการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม (ปิ่นแก้ว, มปป; วัฒนา, มปป) นักวิชาการกลุ่มนี้พยายามวิเคราะห์ว่า “คนเสื้อแดง” ประกอบขึ้นด้วยคนต่างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม หรือประกอบด้วยคนหลากหลายกลุ่มหลากหลายชนชั้น มิใช่เป็นกลุ่ม “คนยากจน” แต่อย่างใด และคุณลักษณะสำคัญของคนเสื้อแดงก็คือความสำนึกในความสำคัญของประชาธิปไตย ซึ่งเห็นได้จากการออกมาเคลื่อนไหวภายหลังเหตุการณ์การรัฐประหารใน พ.ศ. 2549

งานกลุ่มต่อมาคืองานที่พยายามวิเคราะห์บริบทของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของพื้นที่ “ชนบท” ที่มี ผลต่อความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมชนบท และทำให้คนชนบทเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการเมืองอย่างเข้มข้น (ธเนศ, 2555; อภิชาติ, 2555; สมชัย, 2553) “การศึกษาทั้งสามเรื่องพยายามอธิบายบริบทของความเปลี่ยนแปลงในชนบทเพื่อจะชี้ให้เห็นว่ามีความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชนบทไทยและชนบทอีสาน ซึ่งก่อให้เกิด “ชนชั้นกลางระดับล่าง” หรือผู้ที่อยู่ใน “ภาคที่ไม่เป็นทางการ” ขึ้นมา โดยคนเสื้อแดงนั้นมาจากคนกลุ่มนี้ แต่ทั้งสามเรื่องไม่ได้วิเคราะห์และอธิบายพลวัตที่สลับซับซ้อนของพื้นที่ชนบทอย่างเพียงพอ”

งานที่น่าสนใจที่เสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม (ความหมายของการเมือง) จนส่งผลให้กลายเป็นปฏิบัติการทางการเมืองของบรรดาผู้ที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ คืองานของ ปฐมพงศ์ มโนหาญ เรื่อง “การเมืองเรื่องการเลือกตั้งบนวิถีความเปลี่ยนแปลงสังคมชนบท (ปี พ.ศ. 2520 – 2554): กรณีศึกษา ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย” (ปฐมพงศ์, 2555) โดยปฐมพงศ์เสนอว่า ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบทตั้งแต่ พ.ศ. 2500 – 2554 เป็นการเปลี่ยนสังคมเศรษฐกิจชาวนามาสู่สังคมเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้าน นั่นคือมีพัฒนาการความสัมพันธ์ทางสังคมจากการสังกัดเครือข่ายจารีตที่มีรูปแบบความสัมพันธ์แนวดิ่ง (vertical relation) ในสังคมชาวนา แตกตัวกลายเป็นเครือข่ายการจ้างงาน เครือข่ายการผลิต และเครือข่ายการเงินนอกระบบต่างๆ อันมีลักษณะความสัมพันธ์แบบแนวราบ (horizontal relationship) ในสังคมเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งมีส่วนสำคัญที่นำไปสู่การเกิดสำนึก (หรือความรู้สึก หรือการให้ความหมาย) แห่ง “ความเท่าเทียม” ความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนี้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงความหมายของการเลือกตั้ง จากที่การเลือกตั้งคือการเชื้อผู้นำในยุคสังคมชาวนามาสู่การเลือกตั้งตัวแทนของเครือข่ายทางสังคมแบบใหม่ของตน อันได้แก่เครือข่ายภาคการผลิต เครือข่ายการจ้างงาน และเครือข่ายการเงินในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการเพื่อให้ตัวแทนในการนำมาซึ่งทรัพยากรของรัฐ และเป็นตัวแทนในการคานอำนาจกับคนกลุ่มอื่นๆ กระบวนการความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งหมดนี้ จึงทำให้ความหมายของการเลือกตั้งหมายถึงการเข้าตัดสินใจในฐานะพลเมืองของรัฐชาติเท่าเทียมกับคนอื่นนั่นเอง (ปฐมพงศ์, 2555: ง-จ)

หมายความว่า นี่เป็นการชี้ถึงการเกิดขึ้นของความเปลี่ยนแปลงที่สลับซับซ้อนในสังคมชนบทภาคเหนือแห่งหนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่าการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เกิดขึ้นโดยทั่วไปในเขตชนบทของสังคมไทย เป็นสภาพการณ์ของการเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทไทยโดยมูลฐาน และเป็นการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติอีกด้วย

ดังนั้นในงานวิจัยเรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยใน “ชนบท” (กรณีภาคเหนือตอนล่าง)” นี้ คือความพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและสังคมชนบทไทยนั้น (โดยในที่นี้จะใช้สุโขทัยเป็นตัวแทนของภาคเหนือตอนล่าง) นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของผู้คนในชนบท ส่งผลถึงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก (อรรถจักร. มปป (ก.)) ของผู้คน นั่นก็คือการเปลี่ยนแปลงในการให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ ใหม่ โดยเฉพาะความหมายทางการเมือง อันนำไปสู่การจัดตั้งทางสังคม (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) ใหม่ และนำไปสู่การเกิดขึ้นของการปฏิบัติการทางการเมืองของคนชั้นกลางในชนบทหรือผู้ที่อยู่ในภาคที่ไม่เป็นทางการของสุโขทัยต่อไปต่อไป

ในที่นี้ขอให้ภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองในสังคมไทยและสุโขทัยเป็นภาพรวม

ก่อนทศวรรษ 2500 นั้น เสน่ห์ จามริกในบทความเรื่อง “การเมืองไทยกับการปฏิวัติเดือนตุลาคม” (เสน่ห์, 2551) ได้อธิบายว่าการเมืองไทยนับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา เป็นการเมืองของข้าราชการ เขากล่าวว่า “...ปฏิวัติ 2475 โดยแท้จริงเป็นการปฏิวัติของข้าราชการ เป็นการต่อสู้ระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า กระบวนการทางการเมืองต่อสู้ทางการเมืองจำกัดวงอยู่ภายในกลุ่มอิทธิพลและผลประโยชน์ของข้าราชการโดยเฉพาะ รวมความคือเป็นการเมืองของอภิสิทธิ์ชน ซึ่งแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไม่ได้มีความหมายอะไรมากไปกว่าการแบ่งพวกแบ่งกลุ่มเปลี่ยนมือเปลี่ยนอำนาจระหว่างกันเอง” (เสน่ห์, 2551: 7)

เสน่ห์ จามริก อธิบายต่อไปว่า ในช่วงทศวรรษ 2500 และทศวรรษที่ 2510 นั้น พื้นฐานเศรษฐกิจสังคมของไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประชากรเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวจาก 21.5 ล้านในปี 2496 เป็นเกือบ 40 ล้านในปี 2516 อัตราที่เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 3 เป็นสัญญาณว่า ปัญหาวิกฤติในเรื่องปัจจัยสี่จะยิ่งทับทวีคูณ นอกเหนือจากปัญหาความแออัดและการตกรางเฉพาะอย่างยิ่งในเมือง ในโครงสร้างเศรษฐกิจเกษตรกรรมที่เคยเป็นแหล่งผลิตคิดเป็นมูลค่าถึงครึ่งของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศในปี 2494 (คือ

14,100 ล้านบาท ต่อ 28,200 ล้านบาท) มาในปี 2513 ลดลงเหลือไม่ถึงร้อยละ 30 คือ 40,100 ล้านบาท ต่อ 135,300 ล้านบาท อัตราเพิ่มผลผลิตโดยเฉลี่ยระหว่างปี 2510-14 ทางภาคเกษตรกรรมเพิ่มเพียงร้อยละ 4.1 ต่อปี ต่ำกว่าอัตราเพิ่มของผลผลิตทั้งหมดซึ่งเท่ากับร้อยละ 7.2 ต่อปี ตรงกันข้ามกับภาคเศรษฐกิจอื่นๆ ซึ่งอัตราเพิ่มเฉลี่ยสูงขึ้น ซึ่งแสดงว่าอัตราการเจริญเติบโตเป็นไปอย่างรวดเร็ว เฉพาะอย่างยิ่งในด้านประดิษฐ์กรรม การก่อสร้าง การขนส่งคมนาคม การค้า การเงิน การธนาคาร ยิ่งกว่านั้นในภาคเกษตรกรรมเอง ข้าวซึ่งเคยเป็นอาชีพเพาะปลูกหลัก มาบัดนี้การเพาะปลูกพืชอื่นๆ กำลังทวีความสำคัญยิ่งขึ้น ในแง่แหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศ โดยเฉพาะ ยาง ปอ มันสำปะหลัง ระหว่างปี 2493-95 ในจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก 40.1 ล้านไร่ เป็นส่วนทำการเพาะปลูกข้าวถึง 35.1 ล้านไร่ มาระหว่างปี 2508-10 เนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นเป็น 42.2 ล้านไร่ แต่ที่ใช้เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้นเป็นถึง 20.5 ล้านไร่ (เสนห์, 2551: 10-11)

สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าในขณะที่ภาคเศรษฐกิจทางการเกษตรที่แต่เดิมเน้นการปลูกข้าว ซึ่งเป็นวิถีชีวิตแต่ดั้งเดิมของไทยที่ผูกติดกับวิถีชีวิตของชาวนา แต่มาถึงทศวรรษที่ 2510 นั้น ลดลง ขณะที่การทำเกษตรเชิงพาณิชย์คือการปลูกพืชอื่นๆ ที่ไม่ใช่ข้าว ซึ่งเป็นการปลูกเพื่อขายนั้น เพิ่มขึ้น

จากที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าภาคเศรษฐกิจการเกษตรมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การปลูกข้าวลดลง ขณะที่การปลูกพืชพาณิชย์อื่นๆ เพิ่มมากขึ้น

ในขณะเดียวกันภาคเศรษฐกิจนอกภาคการเกษตรที่เป็นเศรษฐกิจการอุตสาหกรรม การก่อสร้าง การขนส่ง การค้า การธนาคาร และอื่นๆ ก็ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมากเช่นเดียวกัน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจขึ้นในสังคมไทย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมด้วย นั่นคือการขยายตัวของเศรษฐกิจทั้งในและนอกภาคการเกษตรส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมแบบเดิมที่เป็นโครงสร้างแบบชนชั้นนำ (ข้าราชการ) กับชาวนา เปลี่ยนเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีชนชั้นกลางเมือง คือผู้ประกอบการรายใหญ่ รายย่อย ผู้บริการระดับต่างๆ คนงาน ปกคอเสื้อขาว และคนทำงานในภาคบริการต่างๆ เป็นต้น มาเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งด้วย ในขณะเดียวกัน ในภาคเกษตรกรรมก็เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่การผลิตเพื่อขายเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดชาวนาผู้ประกอบการเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

เมื่อมาถึงทศวรรษที่ 2520 จากงานศึกษาของ อนุชน หวลทรง เรื่อง "ชีวิตและการปรับตัวของผู้คน ในภาคเกษตรกรรมพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2447-2552" ได้แสดงให้เห็นว่าเกิดการยกระดับในทางการผลิตทางการเกษตรในภาคเศรษฐกิจการเกษตรในชนบทขึ้น นั่นก็คือได้เริ่มมีการใช้เครื่องจักรในการผลิต (อรรถจักร (ข), 2553: 40) และนับจากนั้น การผลิตทางการเกษตรในชนบทก็เริ่มเปลี่ยนแปลงโดยมูลฐาน สู่การผลิตสมัยใหม่ที่เป็นการผลิตเพื่อการพาณิชย์เต็มตัว

ขณะเดียวกันในช่วงทศวรรษที่ 2530 เศรษฐกิจของไทยได้ขยายตัวอย่างมากทั้งในด้านอุตสาหกรรมและบริการ การขยายตัวดังกล่าวก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีความแรงงานระดับต่างๆ ตลอดจนได้เกิดการขยายตัวของอาชีพต่างๆ ทั้งในเขตเมืองและชนบท (Grey, 1990; Ritchie, 1996) ดังนั้นชนบทจึงเปลี่ยนไป โดยมูลฐาน คนชนบทกลายเป็นผู้ประกอบการ คือเป็นผู้ประกอบการในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการหรือเป็นชนชั้นกลางระดับล่างนั่นเอง

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในทางเศรษฐกิจของสุโขทัยเกิดขึ้นในยุคการพัฒนา ในทศวรรษ 2500 สืบเนื่องมาจนถึงยุคทศวรรษ 2520 นั่นก็คือก่อนหน้ายุคนั้น คนสุโขทัยตั้งบ้านเรือนกันอยู่ริมคลอง การเดินทางระหว่างอำเภอหรือระหว่างจังหวัดต้องใช้ทางน้ำบางหรือทางเดินในเขตป่าบ้างจึงก่อให้เกิดความล่าช้าและไม่สะดวกอย่างยิ่ง (ลาวัญญ์ (ข), 2556; ณรงค์ (ก), 2556) แต่นโยบายพัฒนาส่งผลให้เกิดการสร้างถนนเชื่อมต่ออำเภอต่างๆ และเชื่อมต่อกับจังหวัดใกล้เคียง การคมนาคมทางถนนที่สะดวกทำให้ผู้คนเริ่มอพยพมาซื้อหรือจับจองที่ริมถนน (ลาวัญญ์, 2553: 6) และในจังหวัดนี้เองที่การผลิตทางการค้าเริ่มค่อยๆ ขยายตัวขึ้น เมื่อเกิดความต้องการสินค้าพืชไร่เพื่อส่งออกสู่ตลาดโลก ชาวบ้านเริ่มปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะในเขตอำเภอศรีสำโรงและสวรรคโลก พืชไร่ในยุคต้นๆ ราวทศวรรษ 2520 ก็มีฝ้าย ถั่วเหลือง และยาสูบ เป็นต้น และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมาก็เกิดการขยายตัวของการผลิตเพื่อการพาณิชย์เพิ่มขึ้นอย่างมา จากการสัมภาษณ์คุณวัฒน์ เรื่องปัญญาวัฒนา (วัฒน์, 2556) ซึ่งเป็นนักธุรกิจในสุโขทัยนั้น คุณวัฒน์เล่าว่า คุณพ่อของเขาสามารถขายรถบรรทุก (รถคอกหมู) ได้ในปี 2520 ปีเดียวถึงเกือบ 500 คัน รถบรรทุก (รถคอกหมู) เหล่านี้ เป็นยานพาหนะที่สำคัญที่ใช้ในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรและผู้คนจากอำเภอต่างๆ เข้าสู่ตัวเมือง เพื่อส่งไปยังกรุงเทพฯ และส่งออกไป ช่วงนี้เองที่นายทุนชาวจีนทั้งในตัวเมืองและตามอำเภอต่างๆ เริ่มสะสมทุนได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งนายทุนเหล่านี้จะค่อยๆ ครอบงำต่อสู่ทางการเมืองกับผู้นำที่สืบเชื้อสายมาจากตระกูลขุนนางท้องถิ่นแบบเดิม กล่าวอย่างเป็นรูปธรรมก็คือ กลุ่มนักการเมืองในตระกูลขุนนางเก่าคือพวกลิ้มปพันธุ์ กับกลุ่มนักการเมืองตระกูลพ่อค้าคือเทพสุทิน

ประเด็นก็คือชาวบ้านที่เคยมีชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในโลกของเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพที่อาจมีการค้าอยู่บ้างก็แต่เพียงน้อย มาบัดนี้ได้ค่อยๆ เปลี่ยนตัวเองเข้าสู่เศรษฐกิจแบบการค้า และจบจนถึงปัจจุบันชาวบ้านได้กลายมาเป็นผู้ประกอบการทั้งที่เป็นผู้ประกอบการในภาคเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ และผู้ประกอบการในกิจการทางการเกษตร

เหตุที่ชาวบ้านสุขทัยประกอบกิจการทางการเกษตรกันมากนั้นก็เนื่องจากลักษณะพิเศษประการหนึ่งของสุขทัย นั่นก็คือการที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดินเป็นของตนเอง และเมื่ออ้อยกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของสุขทัยปัจจุบัน ผู้ประกอบการผลิตอ้อยรายใหญ่ที่ชาวบ้านเรียกว่า “นายทุน” ซึ่งก็คือ ชาวบ้านด้วยกันเองที่เกี่ยวขอเช่าที่ดินของชาวบ้านอื่นๆ หรือเครือญาติในชุมชน (ซึ่งเป็นผู้ที่ปลูกอ้อยไม่ไหวแล้ว) แล้วผลิตอ้อยในพื้นที่ขนาดใหญ่ และการผลิตมีลักษณะของความเป็นสมัยใหม่ คือการใช้เครื่องจักรในการผลิต

พื้นที่ศึกษา

ชนบทสุขทัย (ลาวัญย์, 2556; ลาวัญย์ ค, 2556; ณรงค์ ก. และ ช., 2556; วัฒนิน, 2556) นั้น ก็เป็นดังเช่นที่อื่นๆ คือประกอบไปด้วยพื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 3 เขตด้วยกัน

เขตแรกหรือกรณีแรกคือเขตกิ่งเมืองกิ่งชนบท ซึ่งในที่นี้คือเทศบาลอำเภอองไกรลาค พื้นที่ชุมชนองไกรลาคมีความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนอันสืบเนื่องมาจากฐานทางเศรษฐกิจที่ซ้อนทับกันอยู่สองลักษณะ ลักษณะแรก เป็นชุมชนที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าทางน้ำที่คึกคักมาจากอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประมงและการแปรรูปสินค้าประมง ได้ก่อให้เกิดโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมการเมืองวัฒนธรรมชุดหนึ่งขึ้นมา แต่ต่อมาเมื่อเกิดการตัดถนนก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางการค้ามาสู่การคมนาคมทางบก และในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน การขยายตัวของการปลูกข้าวเพื่อขายที่เข้มข้นขึ้น ก็ได้ทำให้เกิดโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรมชุดใหม่ที่มีฐานอยู่บนการทำเกษตรกรรมซ้อนทับอยู่กับโครงสร้างความสัมพันธ์ชุดเดิม

การผลิตสินค้าของบ้านอง ในส่วนของการผลิตขนมต่างๆ ชาวบ้านจะทำกันภายในบ้านแล้วเปิดบ้านเป็นที่จำหน่าย แต่ก็จะมีชาวบ้านที่เป็นพ่อค้าคนกลางรับสินค้าเหล่านี้เพื่อส่งไปขายยังตัวจังหวัดและจังหวัดอื่นๆ ด้วย นี่เป็นเครือข่ายประเภทหนึ่งที่เกิดจากการร่วมมือทางธุรกิจของชาวบ้าน ส่วนการผลิตน้ำปลาและปลาร้านั้น มีทั้งการที่นายทุนผลิตเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และมีทั้งที่ชาวบ้านผลิตเอง

ภายในครัวเรือน หรือรวมกลุ่มกันทำการผลิต แล้วนำไปส่งให้นายทุนรายใหญ่เพื่อส่งออกไป จะเห็นได้ว่า ได้เกิดเครือข่ายของการผลิตและการขายขึ้นในเขตเทศบาลบ้านกง

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนบ้านกงไกรลาสที่มีสองฐานหลักทางการผลิตอันได้แก่ การประมงและการแปรรูปสินค้าประมง กับ การผลิตข้าว ได้ทำให้เกิดการจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในพื้นที่ด้วย

เพื่อที่จะทำให้เข้าใจความซับซ้อนในพื้นที่บ้านกงไกรลาสได้ จึงจะแบ่งยุคสมัยความเปลี่ยนแปลงออกเป็นสามช่วงเวลา ได้แก่ ยุคแรก เป็น การก่อร่างสร้างบ้านกงโดยฐานการทำประมง (ทศวรรษที่ 2490 ถึง ทศวรรษที่ 2510) ยุคที่สองการขยายตัวของการปลูกข้าวเพื่อขาย (ทศวรรษที่ 2520 ถึง ทศวรรษที่ 2530) และยุคที่สามความหลากหลายของการประกอบอาชีพ (ทศวรรษที่ 2540 ถึงทศวรรษที่ 2550)

ตำบลวังลึกเป็นชุมชนเก่าที่วางฐานทางเศรษฐกิจอยู่บนการผลิตทางการเกษตร ดังนั้นจึงมีพัฒนาการบางอย่างที่แตกต่างออกไปจากบ้านกง นั่นคือการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ของวังลึก มีทั้งองค์ประกอบทางสังคมใหม่ๆ และองค์ประกอบเก่าที่ปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป และก็เป็นเช่นเดียวกับกรณีบ้านกง การนำเสนอถึงความเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ของวังลึกจะนำเสนอโดยแบ่งยุคต่างๆ ของวังลึกออกเป็น 3 ยุค ด้วยกันนั้น นั่นก็คือ ยุคแรก ยุคเริ่มต้นของการผลิตเพื่อขาย (ทศวรรษที่ 2490 ถึง ทศวรรษที่ 2510) ยุคที่สองยุคของการขยายตัวของการปลูกอ้อย (ทศวรรษที่ 2520 ถึง ทศวรรษที่ 2530) และยุคที่สาม ยุคแห่งเครือข่ายพืชไร่และการเข้าสู่การเมือง (ทศวรรษที่ 2540 ถึงทศวรรษที่ 2550)

ในกรณีของตำบลดงลิ้นจี่อันเป็นพื้นที่บุกเบิกใหม่นั้น ชาวบ้านเปลี่ยนตัวเองกลายเป็นผู้ประกอบการพืชไร่ โดยกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ยุคสมัย นั่นคือ ยุคแรก ยุคแห่งการบุกเบิก (ก่อน และทศวรรษ 2490) ยุคที่สองยุคของการผลิตเพื่อขาย (ทศวรรษที่ 2500 ถึง ทศวรรษที่ 2530) และยุคที่สาม ยุคของการขยายตัวของพืชไร่ และการแสดงความเป็นสาธารณะ (ทศวรรษที่ 2540 ถึง ทศวรรษที่ 2550)

ในขณะเดียวกันทั้งสามเขตซึ่งเป็นกรณีนั้น ชาวบ้านเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของตนเองจากชาวนา กลายมาเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งการเป็นผู้ประกอบการนั้นจะเป็นเงื่อนไขให้ชาวบ้านเกิดอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองอันจะส่งผลให้พวกเขามีการเรียกร้องต้องการให้รัฐและนักการเมืองท้องถิ่นเอื้อประโยชน์ให้พวกเขาโดยตรง แต่ในขณะเดียวกันก็เรียกร้องต้องการให้รัฐและนักการเมืองท้องถิ่นที่ปฏิบัติการอยู่บนพื้นที่สาธารณะนั้นกำหนดนโยบายและดำเนินการเพื่อเอื้อต่อชาวบ้านโดยรวมด้วย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในสามพื้นที่ที่เลือกสรรแล้วของสุโขทัย โดยพิจารณาว่าความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้เป็นฐานก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ทางสังคม หรือการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ใหม่ของคนชนบทสุโขทัย และสัมพันธ์ไปถึงการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมหรือระบอบอารมณืความรู้สึกรู้สึกในการให้ความหมายกับสิ่งรอบตัวพวกเขา คือ ความหมายของชีวิตทางสังคมและการเมืองแบบใหม่ ซึ่งท้ายที่สุดถักทอกันสู่มิติทางการเมือง คือการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนชนบทใหม่เพื่อให้ระบบการเมืองมีส่วนสัมพันธ์สอดคล้องกับปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการให้ความหมายกับชีวิตและสังคมของคนชนบทใหม่ด้วย

แนวทางการวิจัย

1. เป็นการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชนบทสุโขทัยนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490 จนถึงปัจจุบัน เพราะในช่วงเวลานี้ได้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจโดยการที่รัฐและทุนได้ลงไปกระตุ้นให้คนชนบทผลิตเพื่อขายมากขึ้น โดยกรณีศึกษา 3 กรณีในที่นี้ เป็นกรณีศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางการผลิตในสุโขทัย จากการผลิตเพื่อขายสู่การเป็นผู้ประกอบการ

2. ศึกษาถึงว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าวตามข้อ 1 นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยการที่ชาวนาดั้งเดิมเปลี่ยนตำแหน่งที่จากชาวนามาสู่การเป็นผู้ประกอบการ หรือผู้ที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ การเปลี่ยนตำแหน่งที่นี้นำมาซึ่งวิถีชีวิตและปัญหาใหม่ๆ ของสังคมชนบท จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดตั้งทางสังคมเพื่อสนองกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งในที่นี้จะศึกษาถึงการจัดตั้งทางสังคมในรูปของ การเมืองเชิงสถาบันและการเมืองนอกสถาบัน ในแง่การเมืองเชิงสถาบันนั้น จะศึกษา เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อ.บ.ต. โดยเป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของตัวนักการเมืองท้องถิ่นและการกำหนดนโยบายโครงการต่างๆ ท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนไปในสังคมในชนบทใหม่ และศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้านกับนักการเมืองท้องถิ่น

ส่วนการเมืองนอกสถาบันนั้นจะศึกษาว่าการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ และสังคม คือการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของคนชนบทได้ก่อให้เกิดการสร้างเป็นเครือข่ายต่างๆ ขึ้น การเกิดขึ้นของการสร้างเป็นเครือข่ายเหล่านี้เป็นฐานที่ทำให้เกิดการร่วมผลประโยชน์กันของชาวบ้าน และเป็นหนทางที่ทำให้ชาวบ้านใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ต่อรองทางการเมืองอีกด้วย

3. ศึกษาถึงการที่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมในสังคมชนบทสุโขทัยอันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมคือการให้ความหมายกับชีวิตและสังคมใหม่ นำไปสู่อารมณ์ความรู้สึกของผู้คนในการให้ความหมายกับสิ่งรอบตัวในแบบหนึ่ง การให้ความหมายว่าสิ่งใดดีสิ่งใดเลวแบบหนึ่ง รวมทั้งความหมายของความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบหนึ่งด้วย

4. สามารถชี้หมายทิศทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติของชนชั้นกลางหรือคนในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ และชนชั้นแรงงานในชนบทสุโขทัย ในเต็มมุ่งของความเป็นประชาธิปไตย นั่นก็คือผลของการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ข้างต้น ถักทอกันจนก่อให้เกิดวิถีทางใหม่ที่ชาวบ้านขอเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อต่อสู้ต่อรองกับนักการเมืองทุกระดับ เพื่อให้เห็นถึงผลประโยชน์ และให้ปฏิบัติการทางการเมืองนั้นสอดคล้องกับปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และสอดคล้องกับวัฒนธรรมคือระบอบอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดใหม่ของพวกเขาด้วย

แผนการวิจัย (2 ปี)

ใน 2 ปีแรกของการวิจัยจะแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ระยะๆ ละ 6 เดือนนั้นคือ

ศึกษาและเขียนร่างพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละช่วงเวลา ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของประชาชน การจัดตั้งทางสังคม (ทั้งการจัดตั้งทางสังคมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือระบอบอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งปัจจัยทั้งหมดเกี่ยวพันอย่างสลับซับซ้อนต่อปฏิบัติการทางการเมืองของชาวบ้านที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น 6 เดือนแรกนี้เป็นกรณีศึกษาเขตเทศบาลบ้านกง อำเภอกงไกรลาศ

6 เดือนที่สองศึกษาและเขียนร่างพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละช่วงเวลา ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของประชาชน การจัดตั้งทางสังคม (ทั้งการจัดตั้งทางสังคมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือระบอบอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งปัจจัยทั้งหมดเกี่ยวพันอย่างสลับซับซ้อนต่อปฏิบัติการทางการเมืองของชาวบ้านที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น 6 เดือนที่สองนี้เป็นกรณีศึกษาตำบลวังลึก

6 เดือนที่สาม ศึกษาและเขียนร่างพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละช่วงเวลา ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของประชาชน การจัดตั้งทางสังคม (ทั้งการจัดตั้งทางสังคมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือระบอบอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งปัจจัยทั้งหมดเกี่ยวพันอย่าง

สลับซับซ้อนต่อปฏิบัติการทางการเมืองของชาวบ้านที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น 6 เดือนที่สามนี้ เป็นกรณีศึกษาเขตด้อยลงถึงชั้น อำเภอบ้านด่านลานหอย

6 เดือนที่สี่ เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

วิธีการวิจัยและเก็บข้อมูล

ใช้แนวพินิจแบบประวัติศาสตร์ โดยอาศัยทฤษฎีทางสังคมศาสตร์มาช่วยกำหนดแนวคิดและประเด็นที่ทำการศึกษา และช่วยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และการลงภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ที่ศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Output)

1. องค์ความรู้ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยใน “ชนบทภาคเหนือตอนล่าง” ซึ่งจะช่วยให้สังคมไทยมีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในชนบทที่สอดคล้องกับความเป็นจริง
2. ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจถึงเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และการก่อรูปของผู้คนกลุ่มต่างๆ ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้และการใช้เหตุผลที่ผู้คนแต่ละกลุ่มในสังคมมองเห็นซึ่งกันและกัน ชัดเจนขึ้น อันนำไปสู่การลดความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน

บทที่ 3

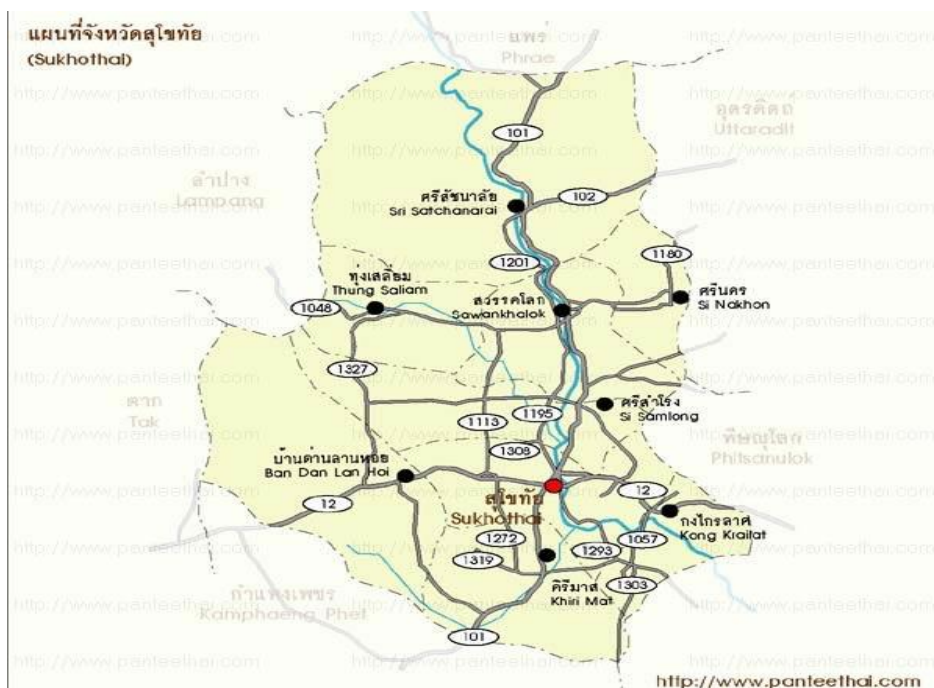
เขตเทศบาลกรุงไกรลาศ

อำเภอกรุงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย

แหล่งที่มา thaiheritage.net

ข้อมูลพื้นฐาน

คำขวัญ

" น้ำปลาแท้ แหล่งปลา เลื่องลือชื่อ นามระบือ ชนมฝั่ง ทองพับหวาน ทองม้วนหอม ปลาว่าเสริม เชิญแวะทาน นมัสการหลวงพ่อโต สุโขสโมสร พรหลวงพ่ออยู่ "

ประวัติความเป็นมาเขตเทศบาลกองไกรลศ

เทศบาลตำบลกองไกรลศเดิมเป็นสุขาภิบาลซึ่งจัดตั้งโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2499 ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งเขต อำเภอพิเศษ หน้า 84 เล่ม 73 ตอนที่ 60 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2499 โดยมีนายเอื้อน วงศ์ทอง เป็นประธานกรรมการสุขาภิบาลกองไกรลศคนแรก ต่อมาสุขาภิบาลกองไกรลศได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลกองไกรลศตามผลพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 166 ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2542 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เป็นต้นมา โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลกองไกรลศ คือ นายชวนินทร์ เพมาตั้งแต่วันที่ยกฐานะเป็นเทศบาล จนถึงปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์กรุงไกรลาศ :

ความหมายของคำว่า “**กรุงไกรลาศ**” “**กรุง**” หมายถึง กรุงลัทธิธรรมจักรของศาสนาพุทธ “**ไกรลาศ**” หมายถึง สีขาว ดังนั้น อำเภอกรุงไกรลาศ จึงหมายถึง “**กรุงลัทธิธรรมจักรสีขาวบริสุทธิ์**”

ชุมชนดั้งเดิมเป็นคนไทยในพื้นที่ที่อยู่กระจัดกระจายตามพื้นที่ต่างๆเนื่องจากอำเภอกรุงไกรลาศ มีทำเลดี เป็นที่ราบลุ่ม ต่อมาจึงมีคนเชื้อสายจีนและลาวโง้งเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วย ชุมชนเดิมจะอาศัยอยู่บริเวณบ้านทางตลาด และตำบลป่าแฝก ส่วนบริเวณบ้านน้ำเรือง ตำบลท่าฉนวน บ้านเนินหัวและตำบลกง ส่วนใหญ่จะเป็นพวกลาวโง้ง ที่อพยพมาจากจังหวัดลพบุรี โดยทางเรือ และประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา มีบางส่วนที่อพยพ มาจากจังหวัดสิงห์บุรี สุพรรณบุรี โดยทางบก นอกจากนี้ยังมีชาวจีนมาประกอบอาชีพค้าขายและต่อมาอพยพมาตั้งถิ่นฐานในอำเภอกรุงไกรลาศเป็นการถาวรอีกด้วย ทำให้คนในตลาดส่วนใหญ่เป็นพวกที่มีเชื้อสายจีนจนถึงในยุคปัจจุบัน

พ.ศ.2437 นายอำเภอคนแรกคือ พระยากรุงไกรลาศ ซึ่งที่ว่าการอำเภอกรุงไกรลาศ ตั้งอยู่บนเกาะเล็กๆที่มีชื่อว่า “**เกาะกง**” มีแม่น้ำยมล้อมรอบ ชาวบ้านในสมัยนั้นจะอาศัยอยู่ในแพ ซึ่งมีพื้นเพมาจากพระนครศรีอยุธยาที่มีเชื้อสายจีนมาเพื่อค้าขายพอถึงฤดูน้ำหลาก ระดับน้ำท่วมสูง ไม่สะดวกในการดำรงชีพ

พ.ศ.2460 สมัยหลวงบุรีไทยพิทักษ์ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอทางราชการได้เปลี่ยนชื่อ อำเภอกรุงไกรลาศเป็นอำเภอบ้านไกรและในปีเดียวกันได้ย้ายที่ว่าการอำเภอกรุงไกรลาศจากเกาะกงไปอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม ห่างจากที่เดิมประมาณ 15 เส้น

พ.ศ.2482 นายเปลี่ยน สิทธิเวช ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ ทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอบ้านไกรเป็นอำเภอกรุงไกรลาศดั้งเดิม เนื่องจากชื่ออำเภอกรุงไกรลาศปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ไทยมาช้านาน

พ.ศ. 2505 นายเอื้อน รงค์ทอง ดำรงตำแหน่งนายอำเภอกรุงไกรลาศ เห็นว่าบริเวณที่ตั้งที่ว่าการอำเภอหลังตลาดตำบลกงคับแคบและไม่สามารถขยายได้ฤดูฝนน้ำท่วมไม่เหมาะสมที่จะตั้งที่ว่าการอำเภอ และอาคารที่ว่าการอำเภอกรุงไกรลาศชำรุดทรุดโทรมมาก ประกอบกับตั้งอยู่ห่างไกลสถานีตำรวจภูธรอำเภอกรุงไกรลาศถึง 3 กิโลเมตร จึงทำเรื่องรวขออนุญาตกระทรวงมหาดไทย ขอย้ายที่ว่าการอำเภอกรุงไกรลาศ จากหมู่ 10 ตำบลกง ไปตั้งริมถนนสิงห์วัฒนา (ถนนสาย 9) หลักกิโลเมตรที่ 21 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านกว้าง กระทรวงมหาดไทยอนุมัติให้ย้ายที่ว่าการได้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2505

บ้านกง แต่เดิมเป็นท่าเรือที่ใช้ขนส่งสินค้าจากกรุงเทพฯ มาขึ้นที่ท่านี้โดยมีการใช้เรือลากจูง มาครั้งละประมาณ 10 ลำ อาจจะใช้ เรือกลไฟไปลากเรือเอี่ยมจันทน์อีกหนึ่งนอกจากนี้บริเวณบ้านกงยังเป็นจุดลงเรือของชาวบ้านเพื่อเดินทางไปยังอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลกอีกด้วย คนในอดีตจึงได้อาศัยลำน้ำยม

เป็นหลักสัญจรไปมาผู้ที่เดินทางสัญจรไปมาจะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการเดินเรือและแข็งแรงเพราะไม่เช่นนั้นอาจเกิดอุบัติเหตุและอันตรายได้ง่ายเนื่องจากกระแสน้ำแรงและสภาพเกาะแก่งมีให้เห็นโดยทั่วไป ประกอบกับมีกระแสน้ำวนด้วย

สมัยก่อนจะเป็นเรือแจว ส่วนเรือรับจ้างจะมี “เรือเครื่องปัก” ที่รับจ้างทั้งขนคนและขนสินค้า อัตราค่าโดยสารในสมัยนั้น 3 บาทต่อคน หากรวมสินค้าด้วยก็เป็น 5 บาท เรือรับจ้างจะมาขึ้นที่ “ท่าเรือบ้านกง” ซึ่งในสมัยนั้นท่าเรือดังกล่าวจัดเป็นศูนย์กลางของการขนส่งและเป็นแหล่งที่ตั้งของชุมชน และที่ท่าเรือจะมีกรรมกร(จับกัง)คอยรับจ้างขนสินค้าระหว่างท่าเรือกับตลาดเป็นจำนวนมากต่อมามี “เรือทุ่น” (เป็นเรือรับจ้างที่มีหลังคาเป็นสังกะสีโค้งกลางลำเรือเพื่อกันแดดและกันฝนซึ่งอัตราค่าโดยสารจะถูกกว่าเรือเครื่อง แต่แล่นช้ากว่า) หากชาวบ้านจะไปสุโขทัยก็ต้องไปขึ้นที่ท่าเรือประเสริฐ เวลานั้นน้ำเรือก็จะสามารถเข้ามาถึงท่าเรือได้เลย แต่ถ้าเป็นหน้าแล้งชาวบ้านต้องนั่งเกวียนหรือเดินไปลงเรืออีกทอดหนึ่ง ถนนสายแรกที่สร้างในอำเภอบึงสามพันเป็นถนนสายใน ชื่อถนนนรานุรักษ์สร้างเมื่อประมาณปีพ.ศ.2462สร้างโดย หลวงนรานุรักษ์ซึ่งเป็นนายอำเภอขณะนั้น

นับตั้งแต่ พ.ศ.2485 เป็นต้นมาถือว่าการเดินทางระหว่างกันทางบกเป็นสิ่งที่เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรเป็นอย่างมาก และมีผลทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในแคว้นลดน้อยลงและอพยพเคลื่อนย้ายมาปักหลักถาวรบนบกแทน รถยนต์เริ่มใช้ในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้แก่ เชฟของนายชิงชัย (ชาวจีน) รถเชฟนี้เป็นเครื่อง 4 สูบ ใช้น้ำมัน และใช้เป็นรถโดยสารที่วิ่งไปจังหวัดสุโขทัย วันละ 1 เที่ยว สำหรับรถยนต์ที่ใช้ไปจังหวัดพิษณุโลกก็มีวันละ 1 เที่ยว ถ้าเดินทางไปจังหวัดพิษณุโลกต้องพักค้างที่พิษณุโลก 1 คืน สำหรับการเดินทางไปกรุงเทพฯต้องค้างที่พิษณุโลก 1 คืน ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 มีรถของนายใหญ่ ภูมิประพัธ เป็นรถยนต์ใช้ถ่านและพัฒนามาเป็นรถลูกช้าง (รถสี่ล้อ) ใช้น้ำมันเบนซินและพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเคยรับสั่งว่าอำเภอกงไกรลาศเป็นแอ่งกระทะสามารถเป็นพื้นที่รับน้ำจากแม่น้ำยมได้ การทำนาในอดีตเป็นการทำเพื่อไว้บริโภคในครัวเรือน หากมีเหลือก็จะนำมาขายและใช้แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน อดีตการทำนาใช้วิธีหว่านเพราะสภาพพื้นดินเป็นที่ลุ่มน้ำหลากอยู่นานจึงต้องเป็นนาหว่านเหมือนกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรียกว่า “ข้าวนางลอย”

แต่ก่อน ชาวประมงจะอยู่อาศัยกันในแพ โดยใช้ไม้บวบ (ไม้ไผ่) มาหนุนแพให้ลอยมีทั้งแพ ชนิด 2 บวบกับชนิด 3 บวบ การมัดบวบใช้ไม้ไผ่ 50 ลำ มามัด 1 มัด เท่ากับ 1 บวบ ถ้าคนมีฐานะจะใช้ไม้เนื้อแข็ง พาดบวบทำพื้นและฝาห้องก็มี การใช้น้ำของชาวแพจะใช้วิธีแกว่งสารส้มเพื่อให้น้ำใส เดิมนั้นแพหมดไปแล้วเพราะแม่น้ำยมแห้งโดยเฉพาะช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน

การผลิตน้ำปลาจากปลาสร้อยก็เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน อันเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ทำรายได้ให้แก่ชาวบ้านตำบลกง อำเภอกงไกรลาศ มาช้านานแล้ว นอกจากนี้ตำบลกงยังมีชื่อเสียงในการทำปลาร้าซึ่งทำจากปลาช่อน และปลาเค้าอีกด้วย

อาชีพดั้งเดิมของคนในตำบลกง ร้อยละ 90 ทำการประมงบริเวณริมแม่น้ำยม โดยใช้วิธีทอดแห ดี عون สมัยนั้นมีปลาชนิดดีตัวสีขาว ให้สังเกตว่าแม่น้ำยมเป็นแม่น้ำที่มีน้ำขุ่น และมีป่าละเมาะมาก ปลาที่อยู่ในลุ่มน้ำขุ่นจึงมีสีขาวหากเป็นปลาที่อยู่ในน้ำใสปลาจะสีขุ่นปลาที่หาได้ชุกชุมสมัยนั้นได้แก่ ปลาม้า ปลาเนื้ออ่อน ปลาชะโด ปลากะพง (เหมือนปลาช่อน) ปลาอิทก(ขนาดใหญ่เท่าปลาน้ำหนักตัว 100 - 200 กิโลกรัม คนถิ่นนี้แต่ก่อนไม่รู้จักปลาน้ำจืด รู้จักแต่ปลาอิทก เวลาหามต้องใช้เชือกร้อยโดยใช้ไม้ไผ่เป็นลำนเป็นคานหาม)

การทำทองม้วนและขนมผิงเป็นอาชีพที่เกิดขึ้นในอำเภอกงไกรลาศเมื่อประมาณ 40 ปีมาแล้ว ประมาณ พ.ศ.2516 แม่สงวน เหลืองสุวรรณ ได้ริเริ่มทำทองม้วนขึ้นเป็นรายแรกของตำบลกง และใน ปี พ.ศ.2523 นายอาษา เมฆสุวรรณ ได้นำทองม้วนของแม่สงวน เหลืองสุวรรณ ขึ้นทูลเกล้าถวาย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่วนขนมผิงที่มีชื่อเสียงมากเคยออกรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 7 คือ “ขนมผิงแหม่ประตู่ขาย” ของคุณตี๋ม สาเหตุที่ได้ชื่อว่า “แหม่ประตู่ขาย” เนื่องจากมีลูกค้าต่อคิวแย่งกันซื้อเป็นจำนวนมากจนเจ้าของร้านคือ คุณตี๋มต้องแหม่ประตู่ซึ่งเป็นบานไม้พับให้เหลือช่องเล็ก ๆ จึงขายให้แก่ลูกค้า (ปัจจุบันร้านนี้ก็ยังคงแหม่ประตู่อยู่ไม่เปิดกว้างเหมือนร้านอื่น ๆ ทั่วไป)

เคยมีคำกล่าวว่า “อยากมั่งมีไปอยู่ศรีสำโรง อยากฉิบหายตายโหงไปอยู่กงไกรลาศ” ทั้งนี้เนื่องจากอำเภศรีสำโรงมีความอุดมสมบูรณ์มาก ในขณะที่อำเภอกงไกรลาศ เคยเป็นพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ ทำให้ปลูกอะไรไม่ได้ ในช่วงประมาณปี พ.ศ.2496 – 2510 มีนักเลงหัวไม้มาก เคยมีสถิติผู้ถูกฆ่าตายในอำเภอนี้ถึง38คนต่อเดือนนักเลงหัวไม้มีทั้งที่มาจากสุโขทัยและพิษณุโลก และคนพื้นที่ อำเภอกงไกรลาศเอง โดยจะมารวมกันอยู่ที่นี่เรียกว่า สุมโจร ในปี พ.ศ.2516 นักเลงหัวไม้หรือสุมโจรได้หมดไปเนื่องจากมาตรการเด็ดขาดของภาครัฐและการวิสามัญฆาตกรรมของตำรวจคนที่เป็นสื่อในความหมายของชาวกงไกรลาศ จะมี 2 ความหมาย คือ สื่อที่หมายถึงคนที่ดีแต่มีจิตใจนักเลง ใจกว้าง มีลักษณะของผู้นำคนลักษณะเช่นนี้จะได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน สำหรับความหมายที่ 2 จะหมายถึงพวกที่มีฐานะยากจน มีสัณฐานในการปล้นเป็นพวกมิฉฉาชีพและส่วนใหญ่จะเป็นคนต่างถิ่นมิใช่คนพื้นเพของอำเภอกงไกรลาศ ประมาณ 10 ปีที่แล้วมา อำเภอกงไกรลาศ เป็นพื้นที่ที่มีภูเขาชุมมากในอดีตเป็นอำเภอที่ได้ชื่อว่ากลางหาวมีเมฆดา กลางดินมีน้ำมัน แต่ในปัจจุบันเมฆดาไม่มีให้เห็นแล้ว

ในเรื่องการศึกษา เด็กจะเรียนหนังสือตามวัด จนปี พ.ศ.2474 มีโรงเรียนที่ตั้งขึ้นเปิด สอนตามหลักสูตรภาคบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ ชื่อโรงเรียนกง 1 ราษฎร์อุทิศ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียน

บ้านกง(ราษฎร์อุทิศ)) โดยมีขุนสวัสดิ์ สวัสดิ์ เป็นผู้อุทิศที่ดินให้และประชาชนเป็นผู้ช่วยกันสร้าง มีนายบุญมา ปรีชาชาญ เป็นครูใหญ่คนแรก การเปิดสอนครั้งแรกมีถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และมีนักเรียนหญิง - ชาย ตั้งแต่ครั้งแรกที่เปิดสอน ต่อมา มีการตั้งโรงเรียนขึ้นอีก 4 โรงเรียน

วิถีชีวิต แต่เดิมบ่อน้ำกลางหมู่บ้านเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์และจัดงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น การเล่นช่วง การเล่นเตย นางสุม นางดั่ง นางชิงลม เป็นต้น ต่อมาเมื่อไฟฟ้าและน้ำประปาเข้าถึงหมู่บ้าน ในปี พ.ศ.2530 ก็เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นมาและทำให้วิถีชีวิตของชาวกองไกรลาสเปลี่ยนแปลงไป

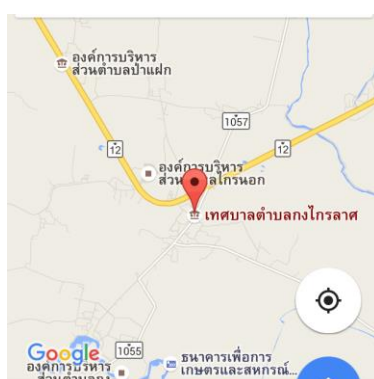
เพลงประจำที่หนุ่มสาวขับร้องเมื่อพบกันที่บ่อน้ำในบริเวณที่ไปตักน้ำหรืออาบน้ำในทำนองต่อว่าต่อขาน จะเป็นเพลงที่ร้องเล่นพร้อมกัน ปัจจุบันเพลงนี้ก็ยังคงมีอยู่ คือ หนุ่มรูปหล่อกินน้ำบ่อลืมน้ำฝน อย่าไปรักเขาเลยพ่อหนามน เรามั่นจนเขาถึงไม่แล ไกรโนไม่ไซ้พวกกลางนา ไ้พวกเดินมาเรียกว่า “ไกรนอก”

ความภาคภูมิใจของชาวตำบลกองไกรลานั้น ถึงแม้จะประกอบด้วยหลากหลายเชื้อชาติ มีทั้ง จีน ลาว ไทย แต่ด้วยความที่เป็นคนมีน้ำใจ โอบอ้อมอารี ความสมัครสมานสามัคคี ทำให้ชุมชนแห่งนี้อยู่กัน

เทศบาลตำบลกองไกรลาส ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของอำเภอกองไกรลาส ห่างจากอำเภอเมืองสุโขทัยไปทางทิศตะวันออก เป็นระยะทางประมาณ 23 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ถนนสิงหวัฒน์) มีพื้นที่ประมาณ 4.75 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดต่อเขตพื้นที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแฝก
ทิศตะวันตก	ติดต่อเขตพื้นที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลกง
ทิศตะวันออก	ติดต่อเขตพื้นที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลดงเคียว
ทิศใต้	ติดต่อเขตพื้นที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลกง

แผนที่ เขตเทศบาลตำบลกองไกรลาส

เส้นโค้งหักมุมคือถนนสิงหวัฒน์เชื่อมระหว่างอำเภอเมืองสุโขทัยและอำเภอเมืองพิษณุโลก

เขตการปกครองของเทศบาลตำบลงิ้วไร่หวด ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล 4 หมู่บ้าน ได้แก่

- 1) ตำบลบ้านกว้าง หมู่ที่ 1 และ หมู่ที่ 2
- 2) ตำบลงิ้ว หมู่ที่ 9 และ หมู่ที่ 10 (บางส่วน)
- 3) ตำบลป่าแฝก หมู่ที่ 1 (บางส่วน)

ตาราง 1 จำนวนประชากร จำแนกตามหมู่บ้าน(ข้อมูล เดือนเมษายน 2555)

หมู่บ้าน	ตำบล	จำนวน(คน)	จำนวนครัวเรือน (หลัง)
หมู่ที่ 1	ป่าแฝก	54	19
หมู่ที่ 1	บ้านกว้าง	890	283
หมู่ที่ 2	บ้านกว้าง	1,797	970
หมู่ที่ 9	งิ้ว	763	249
หมู่ที่ 10	งิ้ว	793	281
รวม		4,297	1,802

ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลงิ้วไร่หวด

ตาราง 2 โครงสร้างอายุประชากรในเขตเทศบาลตำบลงิ้วไร่หวด (ข้อมูล เดือนเมษายน 2555)

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
แรกเกิด-9 ปี	360	8.37
10-19 ปี	504	11.72
20-29 ปี	530	12.33
30-39 ปี	649	15.10
40-49 ปี	743	17.29
50-59 ปี	748	17.40

60 ปีขึ้นไป	763	17.79
รวม	4,297	100

ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลงิ้วไทร

สภาพภูมิศาสตร์

เทศบาลตำบลงิ้วไทร ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำยม โดยแม่น้ำยมไหลผ่านท้องตอได้ เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่ม ทำให้น้ำท่วมขังเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก บริเวณชุมชนมีถนนสายหลักผ่าน ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ถนนสิงหวัฒน์) เข้าสู่เทศบาลบริเวณตอนเหนือของชุมชน ในแนวตะวันออก-ตะวันตก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1057 เข้าสู่เทศบาลทางตอนเหนือของชุมชน เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่างอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก กับอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1055 (ถนนนราธิวาสราชนครินทร์) เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่างอำเภอกงไกรลาศกับอำเภอศรีนคร โดยผ่านตอนกลางของชุมชน ซึ่งแยกจากทางหลวงหมายเลข 12 ลงไปทางทิศใต้ของชุมชนเข้าสู่ อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ถนนสิงหวัฒน์) ในช่วง พ.ศ. 2500 ที่ผ่านเทศบาลตำบลงิ้วไทร เดิมเป็นถนนดิน ที่กว้างพอให้รถโดยสาร(รถคอกหมู) สอนกันไปมาได้ ต่อมาเมื่อเตรียมสร้างเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 ทางรัฐบาลได้มีการปรับจากถนนดินเป็นถนนที่เทด้วยคอนกรีต (ไม่ใช่ลูกรัง แต่เป็นหินก้อนใหญ่กว่าลูกรัง) ทำให้การจราจรมีความสะดวกมากขึ้น และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นถนนลาดยาง (ประมาณ 2505-2510) และเริ่มปรับขยายถนนเป็นถนนสี่เลนเมื่อประมาณ พ.ศ. 2540 ทำให้ที่ดินบริเวณถนนสิงหวัฒน์มีราคาสูงมากยิ่งขึ้น

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1057 เข้าสู่เทศบาลทางตอนเหนือของชุมชน เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่างอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก กับอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1055 (ถนนนราธิวาสราชนครินทร์) เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่างอำเภอกงไกรลาศกับอำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก เดิมถนนทั้งสองเส้นเป็นทางลัดทางเกวียนอยู่แล้ว ตั้งแต่ พ.ศ. 2460 สำหรับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1055 (ถนนนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งยาวประมาณ 2 กิโลเมตร) ในสมัยที่หลวงนราธิวาสราชนครินทร์มาเป็นนายอำเภอกงไกรลาศ (ช่วงหลังปี พ.ศ. 2460) ได้มีการปรับปรุงถนนโดยใช้แรงงานของชาวบ้านในการขุดดินในบริเวณใกล้เคียงมาถมถนนในสูงขึ้น เนื่องจากถนนเกวียนนั้นน้ำท่วมทุกปี นอกจากชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจมาช่วยกันสร้างถนนเส้นนี้ให้มีความสะดวกในการเดินทางแล้ว ยังมีชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งที่ไม่มีความสามารถให้หลวง จึงจำเป็นต้องมาทำงานขุดดินถมถนนแทนการจ่ายภาษีดังกล่าว

การถมถนนให้สูงขึ้นจากเดิม ทำให้ชาวบ้านหรือคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสะดวก ในการเดินทางมาติดต่อราชการกับทางอำเภอ และส่วนราชการอื่นๆ เนื่องจากในระหว่าง พ.ศ. 2460—30 กันยายน 2505 นั้น ที่ว่าการอำเภอองไกรลาค และส่วนราชการอื่นๆ ตั้งอยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกของริมฝั่งแม่น้ำยม ซึ่งก่อนนั้นที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่บริเวณเกาะกง ซึ่งเป็นเกาะอยู่กลางแม่น้ำยม แล้วมีเรือนแพซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านอยู่บริเวณรอบๆ เกาะ และบริเวณริมฝั่งแม่น้ำยมอยู่อย่างหนาแน่น ไม่มีบ้านเรือนขึ้นมาตั้งบนพื้นดินฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยมเลย เพราะเมื่อก่อนพื้นที่ริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยมน้ำท่วมถึง เจ็นนองทั่วท้องทุ่ง มีป่าละเมาะหนาแน่น (เหมาะสำหรับเป็นที่เพาะพันธุ์ปลา) ทำให้มีปลาชุกชุม ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มีปลากินตลอดทั้งปี พื้นที่บริเวณนี้ยังเป็นท่าเรือค้าขายที่สำคัญ โดยมีเรือล่องมาจากทางใต้ เช่น ช้างอี กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี ขึ้นมาติดต่อค้าขายกับชุมชนทางเหนือ เช่น นำเกลือหรือ เสื้อผ้า มาขาย แล้วรับซื้อข้าวเปลือกจากพ่อค้าในท้องถิ่นกลับไปขายทางใต้ ซึ่งเรือใหญ่ (บรรทุกข้าว 50 ตัน) จะจอดเทียบท่าที่นี่ ไม่ได้ล่องไปถึงธานี (อำเภอเมืองสุโขทัย) ถ้าจะล่องต่อไปขายสินค้าทางเหนือก็จะเป็นเรือที่มีขนาดเล็กลง

ในสมัยนั้น (บริเวณเทศบาลตำบลองไกรลาค) มีคลองจำนวนมาก และเรือสามารถล่องสินค้ามาขายได้ถึงบริเวณที่เป็นตลาดสดเทศบาลตำบลองไกรลาคในปัจจุบัน (หมู่ที่ 9 และ หมู่ที่ 10 ตำบล กง) (ระยะทางจากริมฝั่งแม่น้ำยมถึงตลาดสด ประมาณ 1 กิโลเมตร) ทำให้คนในชุมชน (คนจีนที่มาตั้งรกรากที่บ้านกง) ได้มีการติดต่อค้าขายกับคนนอกชุมชน (คนจีน) ที่ล่องเรือมาจากทางใต้อย่างคึกคัก เพื่อที่คนในชุมชนจะได้้นำสินค้าไปแลกเปลี่ยนหรือไม่ก็ขายให้กับชาวบ้าน ในละแวกใกล้เคียงอีกทอดหนึ่ง

แม่น้ำยมบริเวณเขตเทศบาลองไกรลาค

แหล่งที่มา palilyhuahin.blogspot.com

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1055 (ถนนรณานุกุลกิจ) เป็นถนนสายสำคัญของชุมชนเทศบาลกองไกรลาด เทศบาลตำบลกองไกรลาดจึงได้ปรับปรุงและพัฒนาขยายให้ถนนดังกล่าวกว้างและมีสภาพดีขึ้น รับน้ำหนักรถได้เพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันถนนเส้นนี้จึงมีรถบรรทุกน้อย รถบรรทุกสินค้าวิ่งผ่านจำนวนมาก เพื่อไป อ.ศรีมหา จ.สุโขทัย ผ่านไปยังจังหวัดกำแพงเพชร และยังเป็นเส้นทางผ่านไปยังอำเภอบางระกำ จ.พิษณุโลก

สภาพทางสังคม

เทศบาลตำบลกองไกรลาด แบ่งเป็น 7 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านไร่ ชุมชนบ้านนอก ชุมชนบ้านเหนือ พัฒนา ชุมชนบ้านใต้ ชุมชนหมู่ 9 ชุมชนราษฎร์อุทิศ และชุมชนบ้านเหนือ (กง)

การจัดตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชน มีจำนวน 13 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพทำน้ำดื่ม, ผลิตข้าวกลั่นและข้าวขาว, ผลิตดอกไม้จันทน์, เพาะเห็ดโคนญี่ปุ่น, นักร้องนักเต้น, ชกมวยไทย, บदन้าพริกแกง, ถักพรมเช็ดเท้า, น้ำสมเกลือหิมา, เย็บผ้าร่ม, ดนตรีสากล, ล่องแพเพชรแม่ยม และ เย็บมุ้ง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มสภาเด็กและเยาวชน ในแต่ละชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

ในเขตเทศบาลตำบลกองไกรลาด มีสถานศึกษา 2 แห่งคือ โรงเรียนอนุบาลกองไกรลาด มีนักเรียนจำนวน 70 คน (สอนชั้นอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) และโรงเรียนบ้านกง(ราษฎร์อุทิศ) มีนักเรียนจำนวน 228 คน (สอนชั้นอนุบาล-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) และศูนย์เด็กเล็กอีก 3 แห่ง คือ ศูนย์เด็กเล็กวัดบ้านกร่าง ศูนย์เด็กเล็กวัดดงกองไกรลาด และศูนย์เด็กเล็กเทศบาลตำบลกองไกรลาด

4.สภาพทางเศรษฐกิจ

ตาราง 3การประกอบอาชีพของครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลกองไกรลาด

ชุมชน	อาชีพ (ครัวเรือน)								รวม
	เกษตรกรรม	ประมง	ค้าขาย	รับจ้าง	รับราชการ	เอกชน/	ทำงานฟาร์ม	อื่น ๆ	
บ้านไร่	28	5	138	32	108	90	37	7	445
บ้านนอก	124	12	69	53	28	15	86	23	410
บ้านเหนือ พัฒนา	42	3	16	18	8	11	12	3	113

บ้านใต้	56	3	14	42	11	9	46	13	194
ราษฎรอุทิศ	16	7	48	32	18	14	18	3	156
หมู่ 9	31	31	58	56	27	12	32	8	255
บ้านเหนือกอง	11	28	9	17	6	14	17	2	104
รวม	308	89	352	250	206	165	248	59	1677
ร้อยละ	18.36	5.30	20.98	14.90	12.28	9.83	14.78	3.51	100

ที่มา: สรุปข้อมูลจากแผนชุมชน เทศบาลตำบลงิ้วโรต (สืบค้นเมื่อ กันยายน พ.ศ.2556)

ตาราง 4กลุ่มอาชีพ เงินทุน และจำนวนสมาชิกกลุ่มอาชีพในเขตเทศบาลตำบลงิ้วโรต

ชุมชน	กลุ่มอาชีพ	เงินทุน(บาท)	จำนวนสมาชิก (คน)
บ้านไร่	ชกมวยไทย	8,000	50
	เย็บมุ้ง	20,000	15
บ้านนอก	น้ำดื่ม	20,000	17
	เพาะเห็ดโคนญี่ปุ่น	55,000	66
บ้านเหนือพัฒนา	น้ำพริกแกง	6,500	16
	ข้าวกล้องและข้าวขาว	7,500	21
บ้านใต้	นักร้องนักเต้น	20,000	32
	พรมเช็ดเท้า	10,000	8
	เย็บผ้าร่วม	20,000	12
ราษฎรอุทิศ*	-	-	-
หมู่ 9	ดอกไม้จันทร์	120,000	15

	น้ำส้มเกล็ดหิมะ	86,000	25
	ขนมกง ชะมดงาดำ	90,000	20
	แพเพชฌรแม่ยม	80,000	25
รวม			322

ที่มา: สรุปข้อมูลจากแผนชุมชน เทศบาลตำบลกงไกรลาส (สืบค้นเมื่อ กันยายน พ.ศ.2556)

หมายเหตุ* คนในชุมชนส่วนใหญ่มีกิจการของตนเองและเป็นผู้สูงอายุ

เขตเทศบาลกองไกรลาส

แหล่งที่มา www.siamrath.co.th

คำนำ

พื้นที่ชุมชนกองไกรลาสมีความเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนอันสืบเนื่องมาจากฐานทางเศรษฐกิจที่ซ้อนทับกันอยู่สองลักษณะ ลักษณะแรก เป็นชุมชนที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าทางน้ำที่คึกคักมาจากอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประมงและการแปรรูปสินค้าประมง ได้ก่อให้เกิดโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การเมืองวัฒนธรรมชุดหนึ่งขึ้นมา แต่ต่อมาเมื่อเกิดการตัดถนนก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางการค้ามาสู่การคมนาคมทางบก และในเวลาใกล้เคียงกัน การขยายตัวของ การปลูกข้าวเพื่อขายที่เข้มข้นขึ้น ก็ได้ทำให้เกิดโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรมชุดใหม่ที่มีฐานอยู่บนการทำเกษตรกรรมซ้อนทับอยู่กับโครงสร้างความสัมพันธ์ชุดเดิม

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนบ้านกองไกรลาสที่มีสองฐานหลักทางการผลิตอันได้แก่ การประมงและการแปรรูปสินค้าประมง กับ การผลิตข้าว ได้ทำให้เกิดการจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในพื้นที่ด้วย

เพื่อที่จะทำให้เข้าใจความซับซ้อนในพื้นที่บ้านงไถ่กลาสได้ จึงจะแบ่งยุคสมัยความเปลี่ยนแปลงออกเป็นสามช่วงเวลา ได้แก่ ยุคแรก เป็น การก่อร่างสร้างบ้านงไถ่กลาสโดยฐานการทำประมง (ทศวรรษที่ 2490 ถึง ทศวรรษที่ 2510)ยุคที่สองการขยายตัวของ การปลูกข้าวเพื่อขาย (ทศวรรษที่ 2520 ถึง ทศวรรษที่ 2530) และยุคที่สามความหลากหลายของการประกอบอาชีพ (ทศวรรษที่ 2540 ถึงทศวรรษที่ 2550)

ยุคแรก การก่อร่างสร้างบ้านงไถ่กลาสโดยฐานการทำประมง (ทศวรรษที่ 2490 ถึง ถึงทศวรรษที่ 2510)

เศรษฐกิจและสังคม

ช่วงการเริ่มต้นเป็นชุมชนของบ้านงไถ่กลาสเกิดขึ้นจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่โดยเฉพาะทรัพยากรในน้ำอันขึ้นอยู่กับการเป็นโค้งของลำน้ำจึงทำให้เกิดแหล่งปลาที่ชุกชุม ดังที่นางจันทร์ฉายให้ข้อมูลว่าบริเวณนี้น้ำเยอะ ช่วงนั้นยังเป็นเด็กเวลาน้ำหลากมองไปแม่น้ำจะเว้งว้างและกว้างใหญ่มาก มีเรือมอญบรรทุกสินค้ามาจากการได้ตามลำน้ำยม มาขายที่นี่ ร้านค้าก็จะอยู่ริมแม่น้ำยม อาชีพหลักของคนแถวนี้คือ หาปลา เวลาน้ำหลาก ปลาจะมีจำนวนมากมาย ชาวบ้านแถบทุกหลังคาเรือนจะทำปลาร้า น้ำปลาที่ขึ้นชื่อมาก

ช่วงที่เป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านงไถ่กลาสราษฎร์อุทิศ (ประมาณ พ.ศ. 2505-2512) ปลาจะมีจำนวนมากเพราะมีน้ำหลากมาจากที่อื่นเต็มไปหมด แม้กระทั่งได้ทุนบ้านยายก็เต็มไปด้วยปลา มองจากบนบ้านลงไปได้ทุนยังเห็นปลารวายไปวายมา เคยไปดูเวลาที่ชาวประมงจัดสนั่น ยกแทบไม่ไหว ต้องช่วยกันยก ปลาเต็มเลยมีแต่ตัวโตๆ เด็กๆ นักเรียนช่วงหลังเลิกเรียน หรือเสาร์อาทิตย์

จะไปรับจ้างตัดหัวปลาอย่างสนุกสนาน ปลาเยอะมากขนาดเด็กตัวเล็กตัวน้อยยังมีรายได้จากการรับจ้างตัดหัวปลา ที่นี้เป็นที่ลุ่มปลาจึงมาก คนหาปลาจะจับแต่ปลาตัวใหญ่ๆ เพราะแค่ปลาตัวใหญ่ก็จับกันไม่หมด ส่วนปลาตัวเล็กๆ ก็จะปล่อยไว้ให้โต ไว้จับในคราวต่อไป

(จันทร์ฉาย, 2556)

แม่น้ำยมบริเวณเขตเทศบาลกรุงไกรลาส

แหล่งที่มา www2.maneger.co.th

สิ่งนี้เป็นเสน่ห์ให้แก่การค้าเชิงแลกเปลี่ยนที่สำคัญ โดยที่มีชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินด้วยการเป็นพ่อค้าคนกลางระหว่างตลาดในพื้นที่อื่นๆ ใกล้เคียงกับชาวบ้านที่ปลูกข้าวในละแวกนั้น โดยการนำผลิตภัณฑ์จากปลาคือปลาอย่าง ปลาเกล็ด น้ำปลาและปลาร้า แลกกับข้าวของชาวนาที่อยู่รอบนอกออกไป แล้วรวบรวมข้าวเหล่านั้นขายต่อให้พ่อค้าที่มาจากทางเรืออีกต่อหนึ่ง

ครอบครัวหาปลาอีกครอบครัวหนึ่งคือครอบครัวของนางผกา (ซึ่งต่อมาเป็นเจ้าของโรงงานผลิตน้ำปลาและปลาร้า ซึ่งจะกล่าวต่อไปข้างหน้า) เล่าว่า แม่อาศัยอยู่บ้านเดิมของยายที่ตั้งอยู่เกาะกลางน้ำหน้าวัดกรุงไกรลาสซึ่งเป็นพี่ของวัด น้ำท่วมบ้านทุกปี แรกเริ่มในสมัยยายก็ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ในตลาดบ้านเอง ด้วยการหาปลาทำน้ำปลา ปลาร้า ปลาอย่าง ไว้กินเองในครอบครัวและแลกข้าวไว้กินให้พอกิน สำหรับทุกคนในครอบครัวเท่านั้น จะมีชาวบ้าน (ก่อน พ.ศ. 2510) ที่อยู่แถวบ้านกว้าง ป่าแฝก ไกรโน

พรหมพิรามและอื่นๆ หาบข้าวสารมาแลกปลาเกลื้อ ปลาร้า ปลาย่างเป็นประจำ ที่บริเวณหน้าวัดกงไกรลาส ชาวบ้านที่นำข้าวสารมาแลกก็จะถามว่าต้องการอะไรเพิ่มอีกบ้างไหมจะได้หามาให้ในครั้งต่อไป ทำให้มีความคุ้นเคยกันก็เลยนำน้ำปลา ปลาร้า ปลาเกลื้อไปฝากขายที่บ้าน แม่เก็บเงินแล้วเอาไปฝากธนาคารที่จังหวัดสุโขทัยตั้งแต่นางชุตินาถยังเด็กๆ

ปลาเกลื้อ (ปลาชะโอน / ปลาเนื้ออ่อน) ลักษณะเดียวกับที่บ้านกง

แหล่งที่มา marketing3chuk.lnwshop.com

นายสำรวม อายุ 80 ปี ให้ข้อมูลว่า

ครอบครัวมีอาชีพค้าขายเป็นหลัก และหน้าปลาก็หาปลา จึงนำปลา ปลาร้า น้ำปลาที่ผลิตเอง และสินค้าที่แลกจากเรือสินค้า เช่น เกลือ เสื้อผ้า ออกไปแลกข้าวจากชาวบ้านที่อยู่รอบนอก เช่น ไกรนอก ไกรใน ป่าแฝก บ้านกว้าง ตั้งแต่อายุ 15 ปี (พ.ศ. 2490) -20 ปี (พ.ศ. 2495) ออกเดินทางจากบ้านตั้งแต่เช้ามีดด้วยการเดินเท้า วันหนึ่งได้ข้าวเปลือกประมาณ 30 กิโลกรัม แล้วถามชาวบ้านข้างนอกว่าจะเอาของอะไรไหม เช่น ถ้าต้องการโองมั่งกรไว้ใส่น้ำ ก็เอาโองมั่งใส่ เกลียนไปแลกข้าวอีกด้วย ...

(ลิขิตและสำรวม, 2556)

ปลาอย่าง

แหล่งที่มา pantip.com

ดังนั้นพ่อค้าคนจีนจึงเป็นผู้ที่สามารถสะสมทุนได้ก่อนคนกลุ่มอื่น โดยจะจัดความสัมพันธ์กับคนหาปลาที่จะหาปลาแล้วจะนำปลาเหล่านั้นไปแลกข้าวเพื่อบริโภค ขณะเดียวกันก็จะสร้างความสัมพันธ์กับชาวนาในละแวกใกล้เคียงที่นำข้าวมาแลกเปลี่ยนกับปลาและสินค้าอื่นๆที่พ่อค้าจีนได้จัดหาไว้ให้ การจัดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเช่นนี้ ก็ส่งผลให้คนจีนได้แต่งงานกับหญิงพื้นเมือง และเข้าไปอยู่ในครอบครัวของคนหาปลา และครอบครัวของชาวนาโดยนางจันทร์ฉาย(อายุ 59 ปี) เล่าว่า

เกิดและเติบโตที่นี่ ที่บ้านเดิมของยาย (สร้างเมื่อ พ.ศ. 2500) และแม่อยู่ตรงนี้เลย แม่เป็นคนที่นี่ พ่อไม่ใช่คนรกรากแต่มาอยู่ที่นี้เกิน 50 ปี แด (พ่อ) เป็นคนจีนไหหลำเกิดที่ไหหลำ มาอยู่เมืองไทยช่วงอายุ 14-15 ปีพ่อของสามีก็เป็นจีนแต่จิวที่เกิดในเมืองไทย พ่อของนางจันทร์ฉาย มาอยู่เมืองไทยทำงานรับจ้าง ทุกอย่าง คนจีนแต่จิวและคนจีนไหหลำก็จะอพยพตามกันเข้ามาอยู่เมืองไทย ที่บ้านงักก็เช่นเดียวกัน ในตำบลงักไกรลาศมีคนจีนไหหลำเข้ามาอยู่เยอะ ช่วงแรกที่เข้ามาอยู่ก็ทำอาชีพรับจ้างทำงาน เช่น รับจ้างดำนานา ขนของ ยายเห็นว่าแด (พ่อ) เป็นคนจีนที่ขยันมาก และซื่อสัตย์ ผู้ใหญ่ก็ชอบเลยชักชวนให้แต่งงานกับแม่

(จันทร์ฉาย, 2556)

จึงเปิดโอกาสให้คนจีนสามารถที่จะถักสานสร้างความสัมพันธ์กับชาวนาและชาวประมงได้แน่นแฟ้นมากขึ้น และสามารถทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคนจีนที่แต่งงานเข้าในกลุ่มคนหาปลาหรือ

ชาวนา ก็นำเอาผลผลิตที่ครอบครัวและกลุ่มเข้าสู่ตลาดได้มากยิ่งขึ้น พวกเขานอกจากจะหาปลาและปลูกข้าวแล้ว ในกรณีของชาวจีนที่แต่งงานกับครอบครัวคนหาปลายังหาปลา แล้วนำปลาที่หามาได้ทำผลิตภัณฑ์จากปลาไปแลกข้าวเพื่อรวบรวมไว้ขายเช่นกัน ในขณะที่ชาวจีนที่แต่งงานเข้าไปอยู่ในครอบครัวของชาวนานั้น จะผลิตข้าวเพื่อขายให้พ่อค้าทางเรือด้วยพ่อค้าคนจีนเหล่านี้คือผู้ประกอบการรุ่นแรก และพวกเขาจำนวนหนึ่งสามารถสร้างความมั่งคั่งได้อีกด้วย

เรือลักษณะเดียวกับที่มาค้าข้าวที่บ้านกง

คนจีนที่บ้านกง

การมีโอกาสสะสมทุนได้ขยายมากขึ้นนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2510 เมื่อการคมนาคมทางถนนเริ่มดีขึ้น จึงเป็นโอกาสที่คนจีนในฐานะผู้ประกอบการเดิมสามารถขยายตัวทำการค้าปลาออกไปกว้างขวางขึ้น โดยเปลี่ยนตัวเองมาเป็นพ่อค้ารับซื้อปลาสดและชำแหละปลาเพื่อส่งขายไปในที่ไกลๆ ทั้งรอบนอกของเขต

เทศบาลกองไกรลาสและถึงจังหวัดอื่นในขณะเดียวกัน บ้านกงเริ่มเปลี่ยนมามีการค้าขาย มากขึ้น (ประมาณ พ.ศ. 2510) แต่ก็ยังเป็นร้านค้าที่ไม่ใหญ่โตอะไรเป็นบ้านพักอาศัยแล้วก็ขายหน้าบ้านของตนเองก็มี แต่ร้านก็จะอยู่ติดๆ กัน เป็นย่านการค้า เพราะตรงนี้เป็นชุมชนใหญ่ เป็นท่าเรือ มีเรือล่องสินค้าขึ้นมาขาย ที่นี้ แล้วรับซื้อข้าวเปลือกจากที่นี่ไปขายทางใต้ (กรุงเทพฯ) คนบ้านนอก (บ้านนอก หมายถึง คนที่อยู่นอก เขตชุมชนริมน้ำยมหรือตลาด ซึ่งคนในตลาดส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน) ในเขตอำเภอกองไกรลาส พรหมพิราม ธาณี (สุโขทัย) และมาจากที่อื่นๆ จะมาหาซื้อของกิน ของใช้ (ที่มากับเรือที่ล่องมาจากทางใต้) ที่ในตลาดนี้ ไม่ว่าจะเป็นหมู เป็นไก่ เสื้อผ้า เกลือ ไร่ ชาวบ้านก็จะเอาลื้อเอาเกวียนมาขนของที่ซื้อ ไปเก็บ กักตุนไว้ใช้เป็นปีๆ ลูกหลานคนจีนจะทำการค้ากันมาก

ภาพถ่ายเก่าที่บ้านกง

ส่วนคนไทยพื้นที่เป็นคนหาปลาและชาวนาค้าขายไม่ค่อยเป็น ปลาที่หามาได้ก็มาขายให้โกเซม โกเซมก็ขายต่ออีกทอดหนึ่ง

ราคานั้นแล้วแต่โกเซมจะให้ เมื่อก่อนเวลากลางคืนโกเซมจะเอากาแฟไปแจกพวกล่าปลา ถึงแหล่งล่าปลาเลย เข้ามีดก็กลับมาพร้อมกัน โกเซมซึ่งปลาของชาวประมงโดยวางตาซึ่งไว้บนเรือของตนเอง ซึ่งปลาขายปลากันแต่เช้ามีด โกเซมจะเอาไฟฉายส่องไปที่ตาซึ่ง ชาวประมงเจ้าของปลามองไม่เห็นหรือกว่าปลาของตนเองมีน้ำหนักก็ก็โลกรัม ชาวประมงวางปลาบนตาซึ่งปูบ โกเซมก็ส่องไฟฉายปั๊บบ้างไปที่ตาซึ่ง แสงไฟส่องผ่านตาซึ่งเห็นตาซึ่งแว็บๆ แล้วโกเซมก็ตะโกนบอกชาวประมงว่า 4 โลๆ , 10 โลๆ เป็นอย่างนี้มาโดยตลอด ชาวประมงนั่งอยู่ที่เรือตัวเอง ไม่มีใครมองเห็นว่าจริงๆ แล้วปลาที่ชั่งน้ำหนักเท่าไรกันแน่ ... โกเซมบอกว่าได้เท่าไรก็เท่านั้น เป็นอย่างนี้มาตลอด นายสำรวจยังกล่าวอีกว่า พวกชาวประมงเป็นทาสของโกเซมจนตายจากกัน

(ขจิต ส้ารวม และชิตชัย, 2556)

โอกาสที่เปิดมากขึ้นจากการคมนาคมนอกจากจะทำให้กลุ่มคนจีนที่เป็นผู้ประกอบการขยายการค้าออกไปกว้างขวางแล้วยังเป็นโอกาสให้แก่ลูกจีนที่จะสะสมทุนจากการค้าแลกเปลี่ยนปลาอีกด้วย ที่สำคัญ ได้แก่ ครอบครัวนางผกา

ประมาณ พ.ศ. 2510-2511 (นางผกามาอายุ 12 ปี) แม่ส่งปลาสดๆ เป็นคันรถเลย (รถคอกหมู) ซึ่งจ้างรถพี่สาวเอาไปส่งให้แล้วแม่ก็ไปด้วยการค้าปลาตัดหัวของแม่ก็ไปด้วยดี ประมาณ พ.ศ. 2520 แม่ซื้อรถกระบะ มาสด้าจำไม่ได้ว่าราคาเท่าไร (ประมาณ 8-9 หมื่นบาท) แต่ก็ค้าขายหาเงินส่งไปเรื่อยๆ จนครบ นางชุดิมาซึ่งเคยขับรถกระบะไปส่งปลาที่ตัดหัวแล้วที่จังหวัดแพร่และอุดรดิตถ์

(ผกา, 2556)

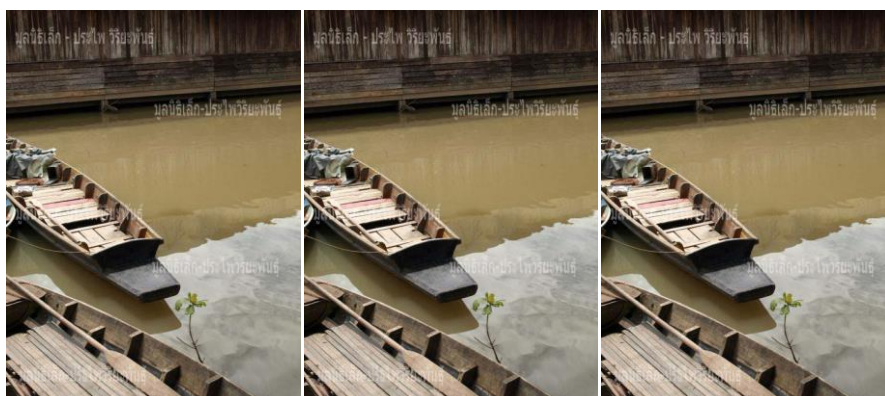
ตัดหัวปลา บ้านกง

แหล่งที่มา www.bloggang.com

ตลอดจนการคมนาคมที่ดีขึ้น นางผกาจึงสามารถนำเอาผลิตๆ ภัณฑ์จากปลาเพื่อนำไปแลกข้าว กับชาวนาที่อยู่ห่างออกไปถึงอำเภอพรหมพิราม อำเภอวัดโบสถ์ และอำเภออื่น จึงได้ข้าวปริมาณมากขึ้น สามารถทำกำไรเพิ่มขึ้น

เมื่อมีรถกระบะ (รถของแม่) ก็ขนน้ำปลาใส่รถกระบะไปแลกข้าว ส่วนมากจะไปแถว อ. พรหมพิราม อ.วัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก หากชาวนามีข้าวเปลือกให้เลยก็จะเก็บข้าวเปลือกใส่รถ มาเลย 4 ถัง ต่อน้ำปลา 1 แกลลอน แต่จริงๆ แล้วให้เวลาชาวนาจนถึงเก็บเกี่ยวข้าวในเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำไปแล้ว ชาวนาจึงจะให้ไปเก็บข้าว เป็นเวลาประมาณ 1 ปีก็จะออกไปเก็บข้าวเปลือกจะได้ 5 ถังต่อน้ำปลา 1 แกลลอน ข้าวเปลือกที่แลกมาได้จะเก็บใส่ยุ้งฉางเพื่อเอาไว้ขาย จะมีพ่อค้านำรถ 6 ล้อ 10 ล้อ มารับซื้อข้าวถึงที่บ้าน ในแต่ละปีก็จะแลกข้าวเปลือกมาได้ประมาณ 40-50 เกวียน (ผกา, 2556)

โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีฐานทั้งการประมง การแปรรูปสินค้าประมง และข้าว จึงได้ทำให้เกิด การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีคนจีนที่เป็นพ่อค้าและผู้ประกอบการกลายเป็นผู้มีอำนาจทาง เศรษฐกิจและเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้ความเชื่อถือ ส่วนคนหาปลาและชาวนาที่ยังไม่ได้ปรับตัวมาเป็น ผู้ประกอบการและปลูกข้าวเพื่อขายจะเป็นกลุ่มที่อยู่ภายใต้ระบบการผลิตและการแลกเปลี่ยน

เรือคนหาปลาที่บ้านกง

แหล่งที่มา www.lekprapai.org

ขณะเดียวกันในสังคมชาวนาที่อยู่แวดล้อมพื้นที่การค้าของบ้านกง ก็จะเป็นเสมือนชายขอบของ ระบบการค้าขายแลกเปลี่ยนนี้ เพราะพวกเขาสัมพันธ์กับกลุ่มคนจีนผู้ประกอบการในส่วนของ การแลกเปลี่ยนผลิตผลเท่านั้น

การขยายตัวของการคมนาคมได้เชื่อมบ้านกงเข้ากับสุโขทัยจึงได้ทำให้คนจีนผู้ประกอบการ มองเห็นช่องทางในการสร้างฐานะของตนได้ด้านอื่น ที่สำคัญ ได้แก่ ตระกูลของกำนันช้วนที่ได้ “เปิดทาง”

การเดินทาง ได้แก่ การกลายเป็นเจ้าของ “รถคอกหมู” ซึ่งทำให้สามารถเป็นคนกลางที่ส่งผ่านสินค้าได้รวดเร็วและกว้างไกลขึ้น พร้อมกับ การเป็นเจ้าของรถก็สามารถที่จะเป็น “ผู้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่” ให้แก่ชาวบ้านทั่วไปอีกด้วยนายสมหมายให้ข้อมูลว่า

ครอบครัวของกำนันชวนยังดำเนินกิจการรถคอกหมูก่อนคนอื่นๆ ในอำเภอกงไกรลาศ ควบคู่ไปกับการค้าขาย กำนันเสงี่ยม เป็นกำนันตำบลบ้านกร่างระหว่าง พ.ศ. 2516- พ.ศ. 2538 (ปัจจุบันอายุ 80 ปี) ก็เป็นลูกน้องของกำนันชวน ได้ร่วมทำกิจการรถคอกหมูด้วยนอกจากกิจการค้าขายที่ทำอยู่เดิม กิจการรถคอกหมูของครอบครัวกำนันเสงี่ยมได้ตกทอดกันมาถึงรุ่นลูก

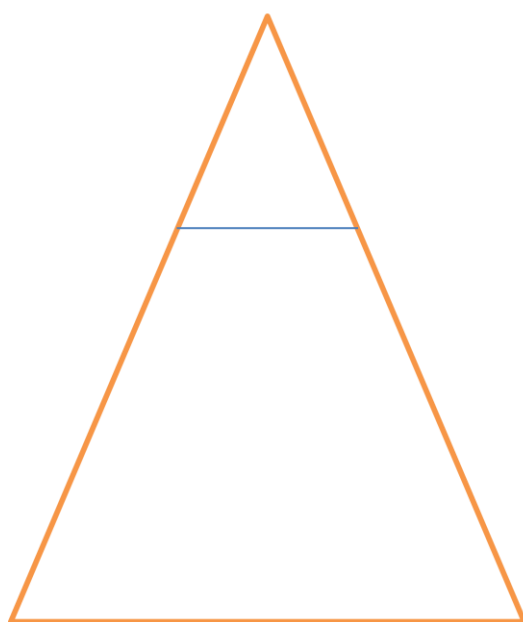
(สมหมาย, 2556)

การเชื่อมต่อกับทุนเดิมที่เป็นพ่อค้าผู้ประกอบการมาสู่เจ้าของรถคอกหมูทำให้ “กำนันชวน” สามารถถักสานความสัมพันธ์กับผู้คนได้อย่างกว้างขวาง และนำไปสู่การผันตัวเข้าไปส่วนหนึ่งของการเมืองในเชิงกลไกอำนาจรัฐท้องถิ่น

ภาพถ่ายเก่าที่บ้านกง

โครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมของบ้านกงจึงมีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมที่มีคนจีนผู้ประกอบการจำนวนน้อยอยู่บนยอด และชาวนาและคนหาปลาที่เป็นคนส่วนใหญ่อยู่ฐาน

ผู้ประกอบการชาวจีน

ชาวนา

และคนหาปลา

การเมือง

เช่นเดียวกับพื้นที่ชนบทอื่นๆ ผู้นำชุมชนแบบเดิมคือผู้ที่ชาวบ้านคิดว่าสามารถสร้างระเบียบเพื่อให้พวกเขาสามารถมีชีวิตอยู่และทำกินได้ ผู้นำคือผู้ที่พวกเขาสามารถพึ่งพิงให้พ้นจากโจรผู้ร้ายได้

เมื่อก่อนต้องมีพวก เพราะเวลาเขาออกไปแลกเปลี่ยนก็ไปคนเดียว เราต้องพึ่งพาผู้ใหญ่บ้านกำนัน เพราะเขาเป็นพวกคนกินคน (นักเลง) จะคุมลูกบ้านของตัวเองได้ บางทีเราเข้าไปที่บ้านนอก พวกนักเลงแถวนั้นก็ถามว่ามาทำไม ลุงโยชนก็จะบอกว่ามาหาผู้ใหญ่...หรือไม่ก็กำนัน...นักเลงเหล่านั้นก็จะไม่ปล้นของที่ขนไปเพื่อที่จะไปแลกข้าว ก็ต้องทำความรู้จักผู้ใหญ่บ้านกำนันเอาไว้ ที่บ้านมีของอะไรลุงโยชนก็จะเอาไปฝาก เพื่อสร้างความคุ้นเคยและพวกพ้องที่เป็นนักเลงนอกบ้านตนเอง ต้องมีน้ำใจเขาออกไปฝากเขาก่อน

(ขจิต ส้ารวม และชิตชัย, 2556)

และเมื่อยามต้องสัมพันธ์กับรัฐก็สามารถเป็นคนกลางที่ติดต่อกับรัฐให้พวกเขา“เมื่อก่อนกำนันผู้ใหญ่บ้าน สมัยนายพลเด็กๆ ก็จะเป็นคนที่ที่อ่านเขียนคล่อง ไว้ให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน เมื่อก่อนชาวบ้านอ่านเขียนไม่ค่อยได้ ดังนั้นจึงต้องการผู้ที่จะช่วยเหลือด้านหนังสือต่างๆ” (แดงและนพ, 2556) สำหรับบ้านกง เนื่องจากการเป็นศูนย์กลางทางการค้าแต่เดิม จึงทำให้รัฐเข้ามาสถาปนาอำนาจโดยการตั้งอำเภอตั้งแต่ปี พ.ศ. 2437 แล้ว อย่างไรก็ตาม รัฐเองก็จำเป็นต้องอาศัยอำนาจท้องถิ่นเพื่อช่วยรักษา

ระเบียบด้วย ในขณะที่ ในอีกด้านหนึ่ง คนจีนที่ร่ำรวยในบ้านก่งก็อยู่ในฐานะที่จะสามารถเป็นผู้นำได้ เนื่องจากมีฐานะทางเศรษฐกิจแล้ว คนจีนมักจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับหนึ่งประมาณ 2490 คนบ้านก่ง (ในตลาด) เริ่มเรียนหนังสือกันแล้ว (คนในตลาดเป็นคนจีน) แทบทุกบ้านให้ลูกเรียนหนังสือ และส่วนมาก คนจีนในตลาดก็ส่งลูกไปเรียนสุโขทัยวิทยาคม อุดมดรุณี” ดังนั้นภายหลังตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงมัก มาจากคนจีน เพราะเป็นผู้ที่มีการศึกษาจึงสามารถเป็นสื่อกลางติดต่อระหว่างชาวบ้านกับรัฐได้

ในขณะที่เดียวกันการที่บางครั้งชาวบ้านจำเป็นต้องไปติดต่อบริการในเมืองซึ่งเป็นปัญหาของ ชาวบ้าน เพราะการเดินทางเข้าตัวจังหวัดจะต้องมีค่าใช้จ่าย ในขณะที่ในเวลานั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เป็น ชาวนายังมีเงินสดกันไม่มากนัก ดังนั้นจึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันที่มาจากคนจีนที่มี กำลังทรัพย์สามารถขึ้นมาเป็นผู้อุปถัมภ์ชาวบ้านได้ และกำนันที่มาจากคนจีนที่มีชื่อเสียงที่สุด และ กล่าวขวัญกันจนถึงปัจจุบัน และมีอิทธิพลทางการเมืองในบ้านก่งยิ่งกว่าผู้ใดคือกำนันชวนซึ่งมีกิจการรถ คอกหมู เวลาที่ต้องไปติดต่อกับรัฐในสุโขทัย กำนันชวนจะให้ชาวบ้านขึ้นรถคอกหมูของตนโดยไม่เสีย ค่าใช้จ่าย และตัวกำนันชวนก็จะไปกับชาวบ้านด้วย

ในราวทศวรรษที่ 2510 ปรากฏตระกูลชาวจีน 2 ตระกูลแข่งขันกันในการทางการเมือง คือ กำนันชวน และปู่ของ ส.ส.เชิดชัย แต่ผู้ที่ชนะมาตลอดคือกำนันชวน นายเก่งกาจหลานของกำนันชวนให้ข้อมูลว่า “รุ่น ตาก็คือกำนันชวนและปู่ ของ ส.ส.เชิดชัย ซึ่งเป็นเพื่อนกับกำนันชวน ลงสมัครชิงตำแหน่งทางการเมืองไม่ สามารถสู้กำนันชวนได้เลย สองตระกูลนี้เป็นเพื่อนที่แข่งขันกันมาตลอด ตั้งแต่ค้าขาย กิจการรถคอกหมู รถคอกหมูของกำนันเป็นเจ้าแรกในสุโขทัย” (เก่งกาจ, 2556)

นายสมหมาย กล่าวว่ากำนันชวนนั้นแซ่ฮวดภรรยาเป็นลูกคนจีนไหหลำอพยพมาจากบ้านนา นครนายก มาขายทอง ตัดเสื้อผ้า พวกแต่จิวมักจะขายของโซ่ห่วย และจากคำบอกเล่าของชาวบ้านอายุ ระหว่าง 60-80 ปี เล่าว่าหลังปี พ.ศ. 2500 กำนันชวน เกิดเมื่อ พ.ศ. 2471 เสียชีวิต พ.ศ. 2542 อายุ 71 ปี เป็นกำนันที่มีอิทธิพลต่อความคิดและความรู้สึกของชาวบ้านอย่างมาก ไม่มีใครที่ไม่รู้จักกำนันชวน เพราะ พูดจริงทำจริง เรียกได้ว่าเป็นกำนันที่เป็นนักเลง ที่คนในอำเภอกงไกรลาศรู้จัก ชาวบ้านใครมีเรื่องเดือดร้อน ก็จะได้รับความช่วยเหลือ โดยไม่เรียกร้อยค่าตอบแทน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีฐานะทางครอบครัวที่ดี มี การศึกษาอ่านคล่อง เขียนคล่อง ติดต่อบริการงานกับหน่วยงานราชการได้อย่างคล่องแคล่ว ซึ่งในสมัย ต้นๆ ปี พ.ศ. 2500 คาดว่าน่าจะเป็นครอบครัวของกำนันชวนที่มีความรู้ความสามารถอ่านออกเขียนได้ จึง เป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้านในขณะนั้นเป็นอย่างมาก (สมหมาย, 2557)

ทั้งตัวกำนันชวนเอง ตลอดจนลูกหลานของกำนันที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน ไม่เพียงแต่ ชาวบ้านใน ตำบลก่ง ตำบลบ้านกว้าง หรือ ตำบลป่าแฝก ยังรวมถึงชาวบ้านในตำบลใกล้เคียงที่ ยอมรับ นับถือในตัวของกำนัน แม้กระทั่งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะเข้าไปขอ

ความช่วยเหลือจากกำนันช้วน เรื่องคะแนนเสียง เพราะกำนันช้วนเป็นผู้ที่ควบคุมเสียงของชาวบ้านได้ กล่าวคือ กำนันเลือกผู้แทนคนไหน ชาวบ้านก็เลือกคนนั้นด้วย (ขจิต ส้ารวม และชิตชัย, 2556) กำนันช้วนเป็นกำนันตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏชัดเจน แต่เป็นกำนันจนถึงอายุ 60 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2532

ความร่ำรวยของกำนันช้วนนั้น นอกจากการทำการค้าแล้ว ในจังหวัดที่ถนนขยายตัวในทศวรรษที่ 2510 และเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจนั้น ก็กิจการรถคอกหมูที่กำนันช้วนทำเป็นรายแรกนั้นน่าจะทำได้กำไรกับเขามาก

เพราะการเดินทางด้วยถนนเริ่มสะดวกมากขึ้น ถนนสิงห์พัฒนาก็เปิดใช้แล้ว ในสมัยนี้ ชาวบ้านก็แทบจะไม่มีรถยนต์ใช้ ยังใช้ล้อใช้เกวียนกันอยู่ ก็ทำให้กิจการรถคอกหมูในบ้านงมีรายได้ มีรถคอกหมู 20-30 คัน ใช้สำหรับขนผัก ขนปลา และสินค้าอื่นๆ เข้าไปขายที่ธานี (เมืองสุโขทัย) รวมทั้งๆ เด็กๆ ก็ไปเรียนหนังสือในตัวจังหวัดกันมากขึ้น เพราะการเดินทางเริ่มสะดวกขึ้นแล้ว

(จันทร์ฉาย. 2556)

เพราะฉะนั้น แม้ว่าอำนาจรัฐส่วนกลางได้เข้ามาสถาปนาแล้วที่บ้านง โดยมีการตั้งที่ว่าการอำเภอ ตั้งแต่ พ.ศ. 2437 แต่การเมืองระดับท้องถิ่นที่บ้านงในยุคแรกนี้ก็ยังเป็นการเมืองที่อำนาจอยู่กับคนเงินที่ร่ำรวยและเป็นผู้อุปถัมภ์

ชีวิตการอำเภอกงไกรลาศ ในปี 2437 (ภาพเก่าจากกงไกรลาศ)

ยุคการขยายตัวของการปลูกข้าวเพื่อขาย(ทศวรรษที่ 2520 ถึงทศวรรษที่ 2530)

เศรษฐกิจ

ในหัวข้อที่แล้วเราจะพบว่าเศรษฐกิจของบ้านกงจนถึงทศวรรษที่ 2510 นั้น เป็นยุคที่คนจีนเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่กับการทำการค้าด้วย ซึ่งการค้าแลกเปลี่ยนนี้ก็ส่งผลเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจการหาปลาและการปลูกข้าวของชาวนาให้ขยับสู่การค้าขายแลกเปลี่ยน และตั้งแต่ทศวรรษที่ 2510 เป็นต้นมาการคมนาคมทางถนนเริ่มสะดวกขึ้น จึงทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้น

นายแดงเกิด พ.ศ. 2495 อายุ 61 ปี เล่าว่าในสมัยก่อนจะทำนาปีมาโดยตลอด ทั้งๆ ที่นามีน้ำท่วมก็ยังทำกัน ได้เท่าไรก็เท่านั้น ซึ่งในสมัยก่อนส่วนใหญ่ทำนาเพื่อจะได้มีข้าวไว้กินทั้งปี ช่วงที่นายแดงยังเด็กๆ ก็ทำเฉพาะนาปีอย่างเดียว

...เมื่อก่อนทำข้าวได้จะมีพ่อค้ามาซื้อตามยุ้งเลย ซึ่งก็เป็นพ่อค้าแถวๆ นี้ เอาไปส่งถึงท่าข้าวกำนันทรง จังหวัดนครสวรรค์ ... ข้าวที่จะขายเก็บไว้ในยุ้งฉางเกือบๆ ปี ไกล่ถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวครั้งต่อไปจะเริ่มทยอยขาย ก็ต้องดูว่าข้าวรุ่นใหม่นี้จะได้กินแน่นอนหรือเปล่า ถ้าได้กินแน่นอนก็ขายได้แล้ว ...ข้าวใหม่ได้แน่นอนก็ขายข้าวเก่า ...

(แดงและนพ, 2556)

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญได้เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 2520 กล่าวคือ การขยายตัวของรัฐทางด้านการคมนาคมได้เพิ่มมากขึ้นการคมนาคมทางถนนได้เชื่อมต่อพื้นที่อำเภอต่างในจังหวัดสุโขทัยและเชื่อมต่อจังหวัดสุโขทัยกับจังหวัดต่างๆมากขึ้น พร้อมกันนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นให้ชาวนาปลูกข้าวเพื่อขายก็ขยายตัวเข้มข้นมากขึ้นตามลำดับ การส่งเสริมให้มีการผลิตข้าวเค็ดข้าวพันธุ์ กข. และพืชไร่เพื่อขายได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของชนบทให้ขยายตัวและเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขายมากขึ้น

นายนพ อายุ 72 ปี เล่าเช่นกันว่า

.....การปลูกข้าวเพื่อขายเกิดขึ้นเมื่อมีการทำชาวนาปรัง ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 คือรุ่นที่นายถวัลย์ ศรียี่สุน เป็นเกษตรอำเภอ ชาวบ้านเริ่มปลูกชาวนาปรัง เริ่มมีรถไถใช้ในการทำนา แรกๆ ก็มาทดลองทำก่อน ตาพรมเป็นเจ้าแรกที่ทดลองปลูกข้าว กข. โดยมาก็ทำชาวนาปรังเพื่อขาย ส่วนชาวนาปีก็จะทำไว้กิน แต่ถ้าเหลือก็ขาย ... ก่อนหน้านั้นก็ใช้วัวควายในการทำนา ...แต่พอนายถวัลย์เข้ามาก็มีการสาธิตและแนะนำให้ใช้รถไถในการทำนา ช่วงสมัยที่นายนพยังเด็กก็ยังไม่ใช้วัวควายในการทำนา ประมาณ 2520 จึงมีรถไถใช้

(แดงและนพ, 2557)

แหล่งที่มา www.matichon.co.th

ส่วนนายปฐม อายุ 50 ปี ก็กล่าวว่า

เมื่อก่อนทำได้เฉพาะนาปีอย่างเดียว ในระยะหลังๆ นาฝนพอบ้างไม่พอบ้าง บางปีก็แล้ง ไม่แน่นอน ก็เลยเริ่มขุดสระ ขุดสระครั้งแรกเมื่อประมาณ 20 ปี มาแล้ว (พ.ศ.2537) ขุดสระแรกๆ ก็เพื่อเก็บน้ำฝนไว้สำหรับกินและใช้ และเผื่อน้ำไม่พอด้วยเดี๋ยวนี้ทำนาปีครั้งเดียวไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ค่าน้ำค่าไฟอะไรๆ ก็ต้องใช้เงินแทบทั้งนั้น ...การทำนาปีจะทำได้แค่ครั้งเดียว ถ้าไม่ใช่ช่วงเวลาของนาปีข้าวก็จะไม่ออกรวง เช่น ข้าวหอมมะลิ ต้องให้ต้นเก็บเกี่ยวเดือน 12 จึงจะออก รวงดี ...เมื่อก่อนยังไม่มีพันธุ์ข้าวนาปรัง จำพวกข้าวอายุสั้นยังไม่มีพันธุ์เลย ...ทางราชการเริ่มแจก มาก่อน เราก็เอามาปลูกเล็กๆ น้อย แล้วเก็บไว้ทำพันธุ์ หลังๆ ทำนาปรังหลายไร่มากขึ้นก็เลยต้อง ซื้อพันธุ์ข้าวด้วย ระยะเวลาที่ทำนาปีตั้งแต่เดือน 6,7 เก็บเกี่ยวประมาณเดือน 12 เป็นอย่างนี้ แล้ว ถึงจะลงนาปรัง...

(ปทุม, 2556)

เส้นทางคมนาคมจากบ้านกงสุ่ยอื่นๆ ทั้งภายในจังหวัดสุโขทัยและสู่นอกจังหวัดสุโขทัยก็สะดวก รวดเร็วขึ้นในขณะที่ บ้านกงนั้น เป็นจุดที่เชื่อมโยงทางถนนกับตำบลต่างๆ โดยรอบ ดังนั้นบ้านกงจะค่อยๆ เปลี่ยนจากความเป็นศูนย์กลางทางน้ำมาเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางบก ซึ่งจะส่งผลเปลี่ยนแปลง โครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะการตัดถนนสิงห์วัฒน์และถนนรา นุกูลกิจ

ปั้มน้ำมัน บนถนนสิงห์วัฒน์ อำเภอกงไกรลาศ

ถนนรณกุลกิจ

แหล่งที่มา donmouengairportthai.com

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้นพร้อมไปกับการตัดถนน ได้แก่ การขยายตัวของ การปลูกข้าวและพืชไร่เพื่อขาย ชาวนาในพื้นที่รอบๆบ้านงที่เดิมปลูกข้าวไว้เพื่อแลกเปลี่ยนกับหันมาสู่การปลูกเพื่อขายอย่างเข้มข้นมากขึ้น ทำให้กลุ่มชาวนาที่เดิมไม่มีโอกาสสะสมทุนก็ได้มีโอกาสในการสะสมทุนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะชาวนาที่มีที่ดินมาก

นายพนให้ข้อมูลว่า หลังจากที่ซื้อข้าวนาปลั่ง ทำให้ชาวบ้านสามารถหาซื้อรถปิ๊กอัพมาใช้เพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ชาวนามีเงินสดพอที่จะส่งลูกหลานของตัวเองให้ได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ผู้ใหญ่ชนกกล่าวว่า

มีบุตรสาว 1 คน เรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลงไกรลาศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่โรงเรียนงไกรลาศวิทยา จบปริญญาตรีจากราชภัฏพิบูลสงคราม ทำงานบริษัทวิริยะประกันภัย อยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก เข้าหอพักอยู่ มีรถเก๋งขับขี่ กลับบ้านอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เงินเดือนที่ได้รับทั้งหมดใช้จ่ายส่วนตัวเท่านั้นไม่ได้ส่งให้พ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่ยังสามารถประกอบอาชีพได้

(กนก, 2557)

กลุ่มชาวนาที่มีที่ดินมากหรือมีที่ดินติดกับถนนตัดใหม่สามารถที่จะผันที่ดินไปสู่ทุนในหลายด้าน ทางด้านการทำนาก็สามารถที่จะทำนาเข้มข้นมากขึ้น และได้ผลผลิตมากขึ้น การขยายตัวของการทำนา ปรับได้เริ่มปรากฏมากขึ้นจากช่วงนี้เป็นต้นไป ชาวนาบางส่วนได้ขายที่นาติดถนนไปเพื่อที่จะไปซื้อที่นาที่มากขึ้นในพื้นที่ที่ไกลออกไป ขณะเดียวกันชาวนาจำนวนไม่น้อยก็สามารถเปลี่ยนที่ดินนาให้เป็นร้านค้าขายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นร้านขายเครื่องมือเครื่องใช้ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และสินค้าทุกอย่างที่ใช้ในการผลิต การเกษตร

แหล่งที่มา info.ida.go.th

ความคึกคักของการค้าอันเป็นผลมาจากการขยายตัวของการปลูกข้าวและพืชไร่ได้ทำให้ศูนย์กลางของบ้านงเคลื่อนย้ายจากริมแม่น้ำยมมาสู่สองข้างทางถนน ส่งผลให้ศูนย์กลางการค้าขายทางน้ำเดิมซบเซาลงเรื่อยๆ ซึ่งต่อมาได้ทำให้การเมืองท้องถิ่นต้องหันเล่นบทบาทที่รื้อฟื้น “ตลาดริมยม” เพื่อจะได้คะแนนเสียงจากกลุ่มคนพื้นที่ตลาดริมยม ดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

ปัจจุบันตลาดค้าขายข้างใน (ริมน้ำ) เจียบเหงายังมีถนน 4 เลนผ่านอำเภอ และเทศบาลได้ปรับปรุงขยายถนนรณนุกูลกิจ ร้านค้าที่ตั้งขึ้นไม่แถวๆ ข้างนอก (บริเวณถนนสิงห์พัฒน, ต้นทางของถนนรณนุกูลกิจ ก่อนจะถึงตลาดสดเทศบาลล่าง) เดี่ยวนี้เป็นของคนไทยพื้นแทบทั้งหมดแล้ว ก็แถวๆ บ้านกว้างมีคนคึกคัก แม้กระทั่งธนาคารที่เคยตั้งอยู่ตลาดข้างในก็ย้ายออกมาอยู่ข้างนอกกันหมด ธกส. ก็เพิ่งเปิดใหม่ มีธนาคารมากขึ้นด้วย ในตัวตลาดข้างในก็จะมีร้านค้าเก่าแก่ที่สืบทอดมาจากปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ มาถึงรุ่นลูกหลานในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นห้องแถวที่ทำด้วยไม้เสียส่วนใหญ่ ธนาคารยังเคยมาเช่าห้องแถวทำเป็นสำนักงานรับฝากถอนเงินในสมัยตลาดเจริญรุ่งเรือง แต่ปัจจุบันย้ายออกมาสร้างสำนักงานอย่างใหญ่โตอยู่ข้างนอกกันหมด ความเจริญ

ของถนน ความสะดวกในการขนส่งทำให้ตลาดข้างนอกคึกคักสมกับคำว่าตลาดลูกหลานชาวนา
เจ้าของที่ดินที่ติดถนนส่วนหนึ่ง กลายเป็นเจ้าของร้านค้าได้ประมาณสัก 10 กว่าปีได้ สำหรับ ที่นา
ก็ทำเองบ้างเพราะใช้เครื่องจักร ให้ลูกหลานทำบ้าง หรือไม่ก็ให้เช่าบ้างก็มี

(ไพศิษฐ์, 2556)

แหล่งที่มา www.maneger.co.th

โครงสร้างทางเศรษฐกิจในพื้นที่บ้านกงได้เริ่มเปลี่ยนมาสู่การผลิตการเกษตรเป็นหลักมากขึ้น ฐาน
ของการประมงเริ่มมีมูลค่าลดน้อยลงโดยเปรียบเทียบ แม้ว่าการแปรรูปสินค้าประมงจะยังคงดำเนินอยู่ก็
ตาม แต่น้ำปลาที่ผลิตจากโรงงานได้เริ่มเข้ามาแทนที่มากขึ้นตามลำดับ

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง
ความสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวคือ จากเดิมที่กลุ่มคนจีนในพื้นที่ริมยมจะเป็นเพียงคนกลุ่มเดียวที่มั่งคั่งหรือ
สะสมทุนได้ ก็กลายเป็นว่าคนกลุ่มใหม่ ได้แก่ ชาวนาเดิมนั้นสามารถที่จะขยับฐานะให้ร่ำรวยมากขึ้น ไม่ว่าจะ
จากการทำนาโดยเฉพาะกลุ่มที่มีที่ดินมากหรือจากการเปลี่ยนตัวเองมาเป็นผู้ประกอบการการค้าใหม่ ๆ

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้เองได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างความสัมพันธ์
ทางสังคมในสองด้านด้วยกัน ทางด้านโครงสร้างสังคมก็ได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมที่กลุ่มชาวนาเป็นกลุ่มชาย
ขอบของความสัมพันธ์ทางสังคม ก็ได้กลายเป็นกลุ่มคนชั้นกลางที่มีอำนาจซื้อมากขึ้นและได้กลายเป็นคน
ผลิตและคนบริโภคส่วนใหญ่ของระบบเศรษฐกิจของพื้นที่บ้านกงอีกด้านหนึ่ง การขยายตัวของการค้าขาย
ที่ได้เชื่อมโยงผู้คนให้สัมพันธ์กันมากกว่าเดิมมาก ได้ทำให้เกิด “พื้นที่สาธารณะ” (Public Space) แบบ

ใหม่ๆเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้ถนนหนทาง ที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือ หน่วยงานราชการ ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้คนในบ้านกงเพิ่มมากขึ้น

โครงสร้างทางสังคมและอารมณ์ความรู้สึก

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของบ้านกง ก่อให้เกิดโอกาสของชาวบ้านบ้านกงที่จะขยับตัวกลายเป็นผู้ประกอบการระดับต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบการเดิมที่เป็นพ่อค้าเงินที่ร่ำรวยนั้น สร้างความร่ำรวยเพิ่มมากขึ้น เช่นการควบคุมเทคโนโลยีทางการเกษตร โดยการเปิดร้านอุปกรณ์การเกษตร เพื่อสนองความต้องการของชาวนาที่กำลังเปลี่ยนกลายมาเป็นผู้ประกอบการที่ผลิตข้าวเพื่อขาย ในขณะที่ เกิดนักธุรกิจใหม่ๆ ที่อาศัยตลาดจากภายนอก เช่น การทำขนมหวานซึ่งขยายตัวเป็นอย่างมาก

บ้านแรกที่ทำขนมขาย เป็นเจ้าแรกดั้งเดิมเลยคือ ยายของนายเนรมิต (ชื่อยายเดือน ซึ่งเป็นคนจีน) ยายกับน้ำสาว ช่วยกันทำมาก่อนใครๆ เมื่อเห็นว่าทำแล้วมีรายได้ ก็เริ่มมีคนอื่นๆ ทำตามกันอีกหลายเจ้า เพราะไม่หวงวิชากันจากบ้านยายเดือน ก็บ้านลุง ซึ่งเป็นน้องของยายเดือน ก็ทำขนมทองม้วน ทองพับ ขายเหมือนกัน ก็ถ่ายทอดกันในหมู่ญาติพี่น้อง จากเดิมที่เป็นครอบครัวใหญ่ พี่ๆ น้องอยู่รวมกันกับพ่อแม่ พี่ๆ น้องสมัยก่อนถ้าบ้านใครทำอาชีพอะไรก็จะทำเป็นกันเกือบทั้งนั้น แต่ใครจะยึดเป็นอาชีพหลักต่อไปหรือไม่ก็แล้วแต่ ครอบครัวยายทำขนมทองม้วน ทองพับ ขายส่ง เมื่อขายได้ แรงงานไม่พอก็ต้อง มีคนอื่น มาช่วย แรกๆ ก็เป็นญาติๆ ลูกๆ หลานๆ กัน ก่อนมาช่วยกันทำซึ่งก็จะได้รับค่าแรงด้วย เรียนรู้ไปด้วย ยิ่งเมื่อขายส่งได้ดีขึ้นเรื่อยๆ ลูกหลานหรือญาติๆ หรือคนที่ทำเป็นแล้วก็แยกครอบครัวออกไปทำเป็นกิจการของครอบครัวตนเอง การทำทองม้วนทองพับก็ขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ

(เนรมิต, 2557)

ร้านขนมลูกแม่เดือน

แหล่งที่มา maiaunyo.wordpress.com

แม้จะมีการแตกสาขาออกไปทำมากขึ้นแต่ทว่าขนมก็ยังคงขายได้ดีเหมือนเดิม อีกทั้งในขณะนั้นวิธีการผลิตยังคงเป็นการปิ้งด้วยเตาถ่าน จึงไม่สามารถผลิตได้ครั้งละมากๆ แต่ละครอบครัวจะทำเท่าที่แรงงานมี ในขณะที่ตลาดขยายมากในช่วง หลังปี พ.ศ. 2520- พ.ศ. 2540 มีแม่ค้าขนมจำนวนมากขึ้น แต่ก็ยังขายได้ดีกันทุกร้านในกรณีร้านลูกแม่เดือนนั้น แม้จำนวนคู่แข่งทำขนมจะมีมากขึ้น ก็ไม่ได้รับผลกระทบเนื่องจากมีตลาดส่งเป็นเจ้าประจำ เนื่องจากบุกเบิกหาตลาดขายส่งเป็นร้านแรกของบ้านกง จากปิ้งเตาถ่านก็เริ่มเปลี่ยนมาใช้เตาไฟฟ้า มีการหาตลาดขายส่งเพิ่มขึ้นขนมใส่ถัสดอกหมูเช่น ทองม้วน ทองพับไปส่งยัง จังหวัดพิษณุโลก ในช่วงที่การค้าขายขนมทองม้วนทองพับสร้างรายได้ดี คนก็ไม่ไปทำงานที่อื่นๆ ไม่ค่อยออกไปทำงานกรุงเทพ บางคนก็กลับจากกรุงเทพมาทำขนมขายก็มี

แหล่งที่มา sukhothai.sit88.net

ในขณะที่นางเจ้าเล่าว่า สำหรับร้านแม่เจ้า ทำขนมขายมาประมาณ 30 กว่าปี (ประมาณ พ.ศ. 2520) สูตรขนมก็ทำต่อๆ กันมาในครอบครัว ที่เมื่อก่อนทำให้ลูกหลานกิน ก็ค่อยๆ มาดัดแปลง รสชาติบ้างก็อาศัยถามไถ่จากเพื่อนบ้าน ไปเรียนรู้เพิ่มเติมจากคนเฒ่าคนแก่ก็มี ซึ่งเมื่อก่อนมีอะไรก็บอกกันหมดไม่หวงกัน แรกเลยก็ปิ้งทองม้วนขายที่หน้าบ้าน เข้าก็มีเด็กนักเรียนที่เดินไปโรงเรียนบ้านกว้างแวะซื้อ สูตรขนมแล้วแต่ใครจะนำไปดัดแปลง หรือทำมาค้าขายเริ่มทำขนมขายเป็นเรื่องเป็นราว มีการส่งไปขายตลาดที่อื่น นอกจากขายให้คนละแวกเดียวกัน เมื่อเริ่มแรกที่ทำขนมขาย เปลี่ยนจากอาชีพเลี้ยงหมูมาขายขนม มีคนงานทำขนม มี 6-7 คน มาทำที่บ้านเราเลย มาตั้งแต่เช้ามืด (มาถึง 6 โมงเช้า หรือตี 5) คนงานจะมากันเอง ทำขนมเสร็จก็กลับบ้าน ใครมาเช้าก็จะทำเสร็จเร็ว เพราะทำของใครของคนนั้น

ขนมผิง

แหล่งที่มา www.blonggang.com

จะเห็นได้ว่า การคมนาคมทางถนนที่สะดวก รวดเร็ว ทำให้ศักยภาพของบ้านกงในการผลิตสินค้ามีเพิ่มมากขึ้น เพราะมีตลาดที่กว้างขวางขึ้น

เมื่อค้าขายมานานวัน คนเริ่มรู้จัก การค้าขายไปได้ดี มีกำไร เพราะของขายดี รายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายในครอบครัว ส่งลูกเรียนหนังสือ เมื่อทำได้ประมาณไม่เกิน 10 ปี เพื่อนบ้านก็เห็นว่าที่ร้านทำขนมแล้วมีรายได้พอสมควร ก็เริ่มมีการทำขนมขายตามกันอีกหลายเจ้า แต่ก็ยังขายดีอยู่ เพราะเรามีตลาดต่างจังหวัด ถึงจะมีร้านค้าเยอะขึ้นก็ไม่กระทบกับรายได้ของครอบครัวเรา ก็ไม่มีใครหวงหรือว่ากันในการประกอบอาชีพทำขนมขาย ใครอยากค้าขาย มีฝีมือทำได้ก็ทำไปเลย การจะขายได้หรือไม่ได้ เราจะอยู่ได้หรือไม่ได้ ขึ้นอยู่กับผู้ซื้อมากกว่า เพราะฉะนั้นเราต้องรักษาคุณภาพสินค้าของเราไว้ เพื่อรักษาลูกค้าไว้ให้ได้

มีการหาตลาดจากญาติพี่น้องที่ไปอยู่ที่อื่นก็มี คือทำส่งขายทั้งกรุงเทพฯ เชียงราย . พิษณุโลก และที่จังหวัดใกล้เคียง แล้วยัง...ทำไม่ถึงไปขายตั้งไกลถึงกรุงเทพฯ เชียงรายหรือ ก็เพราะมีญาติไปทำงานอยู่ที่นั่น ไปเยี่ยมญาติก็เลยเอาของไปฝาก แล้วเอาไปเผื่อขายด้วย ก็ขายได้ ขายดีด้วย ที่นี้ก็ทำส่งไปเรื่อยๆ ลูกไปเรียนบ้าง ก็ช่วยกันหาตลาดๆ ในอำเภอศรีสำโรงก็ไปขาย

(เถา, 2556)

เกิดผู้ประกอบการที่ทำการค้าระดับต่างๆ ซึ่งรวมทั้งชายของที่ตลาดสดด้วย หรือผู้ประกอบการ
 ดังเช่นโกเชมและนางผกา เริ่มผลิตน้ำปลาและปลาร้า และส่งไปขายในตลาดที่กว้างขึ้น นางผกาได้
 ปรับตัวเองโดยขอ อย. และนำน้ำปลาออกวางตลาดในห้างสรรพสินค้า

น้ำปลาป่าผกาทุกวันนี้มี อย. (พ.ศ. 2540) แล้ว ส่งที่ไหนก็ได้ ดังเช่น จัดส่งไปที่ตลาดบึง
 พระ จ.พิษณุโลก ครั้งแรก ที่ส่งห้างสรรพสินค้าใหญ่ ก็ส่งขายที่ท็อปแลนด์พลาซ่า จ.พิษณุโลก แต่
 ช่วงปีสองปีนี้ท็อปแลนด์พลาซ่าขาย ชูเปอร์มาเก็ตให้โลตัส โลตัสบอกให้ผลิตส่งให้ทุกสาขา
 ทั่วประเทศ นางชุติมาจึงไม่ตอบรับคู่ค้าอย่างโลตัสเพราะน้ำปลาที่ผลิตเป็นน้ำปลาแท้ ต้องหมัก
 ปลาเป็นปี ไม่ใช่ผสมน้ำเกลือ ในหนึ่งปีจึงออกครั้งเดียว จึงไม่สามารถส่งให้โลตัสได้

และ

การทำน้ำปลาส่งตลาดที่เป็นห้างสรรพสินค้าบรรจุกฎต้องดูดี ใช้ขวดแก้วแบบเมื่อ
 ก่อนที่ขายตามบ้านงก็ขายไม่ได้ ขวดแก้วก็จ่ายแต่น้ำปลาหากมีขวดมาแลก แต่ปัจจุบันทำ
 เป็นขวดพลาสติกทั้งหมด คนซื้อจึงต้องซื้อน้ำปลาพร้อมซื้อขวดเองด้วย ปัจจุบันนี้ขวดก็ใช้ขวด
 พลาสติก ของขึ้นห้าง ก็ต้องทำแบบดูดี สวยงาม น่าซื้อน่ากิน

(ผกา, 2556)

น้ำปลาที่ส่งไปขายที่ห้างสรรพสินค้า

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการขยับตัวทางสังคมจากผู้ที่อยู่ในระดับสูงจะร่ำรวยมากยิ่งขึ้น ผู้อยู่ระดับกลางๆ จำนวนหนึ่งขยับตัวสูงขึ้น ในขณะที่ในระดับล่างคือชาวนา ขยับตัวจากผู้ที่อยู่ระดับล่าง กลายมาเป็นผู้ประกอบการชั้นกลาง

หน้าต่างแห่งโอกาสที่เปิดกว้างขึ้น น่าจะทำให้ผู้ประกอบการที่บ้านกรุงรู้สึกมีความหวังมากขึ้นที่จะไต่ระดับสูงขึ้น มีความมั่งคั่งมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความต้องการเรียกร้องบริการจากรัฐและ

นักการเมืองท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งในแง่ถนน ประปา ไฟฟ้า และอื่นๆ นี่คือการเกิดขึ้นของความรู้สึกสาธารณะ (Publicness) พร้อมๆกับการเปิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะของชาวบ้านบ้านกงขึ้นมากล่าวคือ ผู้ประกอบการบ้านกงเริ่มตระหนักว่าชีวิตของพวกเขาจำเป็นต้องสอดคล้องประสานกันหลายพื้นที่ และพื้นที่ต่างๆเหล่านี้จำเป็นต้องมีผู้ดูแล ซึ่งในความรู้สึกเช่นนี้ ก็โยงได้ถึงการเกิดอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง (semi-citizenship) ขึ้นแล้วในหมู่ผู้ประกอบการที่บ้านกง นั่นคือ ส่วนหนึ่งชาวบ้านกงยังคงเป็นผู้ได้รับความช่วยเหลือ แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อเรียกร้องต้องการด้วย ซึ่งพื้นที่สาธารณะและอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองนี้ จะกลายเป็นสิ่งที่นักการเมืองท้องถิ่นต้องใส่ใจมากขึ้น เพราะการแสดงตนว่าเป็นผู้ยึดโยงอยู่กับการดูแลเอาใจใส่ในเรื่อง “สาธารณะ” จะเป็นเสน่ห์ให้แก่ชาวบ้านทั้งหลายที่มีโครงสร้างความรู้สึกที่ตระหนักและรับรู้ในความเป็นสาธารณะ (Publicness) ความรู้สึกกึ่งพลเมืองที่ก่อให้เกิดความเป็นสาธารณะนี้จะสัมพันธ์กับการเมืองท้องถิ่นในบ้านกงอย่างแยกไม่ออก ซึ่งจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท่ามกลางความรู้สึกความเป็นสาธารณะ

จนถึงประมาณปี พ.ศ. 2538 องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารทรัพยากรของรัฐเพื่อการพัฒนาในชุมชนและสนองประโยชน์หรือแก้ไขปัญหาแก่ชุมชนนั้นก็คือสุขาภิบาล ซึ่งมีนายอำเภอเป็นประธาน และปลัดอาวุโส เป็นเลขา ส่วนตำแหน่งรองประธาน และสมาชิกจำนวนหนึ่งได้รับการเลือกตั้งมาจากชาวบ้าน โดยหน้าที่ของสมาชิกที่ได้รับการเลือกจากชาวบ้านคือการนำเอาปัญหาต่างๆ ของชาวบ้านเข้ามาในที่

แม้ว่าการขยายตัวของรัฐบาลแบบนี้จะนับเป็นโครงสร้างทางการเมืองการบริหารที่เป็นของรัฐ แต่ทว่าก็เปิดให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมบ้างแล้ว แต่ในส่วนโครงสร้างทางการเมืองในระดับชาวบ้านนั้น ก็คือโครงสร้างที่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในแบบเดิม คือ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านคือผู้ที่ชาวบ้านเลือกมาจากผู้ที่สามารถช่วยเหลือพวกเขาได้ ซึ่งผู้ที่ดำรงตำแหน่งกำนันในขณะนี้คือกำนันชวน และผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่คือเครือข่ายของกำนันชวน ที่เป็นผู้ที่กำนันชวนให้การสนับสนุน

เมื่อสุขาภิบาลอันเป็นองค์กรของรัฐที่มีองค์ประกอบของชาวบ้านอยู่ด้วย ในขณะเดียวกันพื้นที่สาธารณะที่กำลังเปิดขึ้นมาพร้อมกับอารมณ์ความรู้แห่งความหวังที่จะสร้างฐานะ กำนันชวนซึ่งเป็นผู้นำแบบเดิมของบ้านกง จึงเคลื่อนไหวผลักดันให้เครือข่ายของตนที่อยู่ในฐานะคนชั้นกลางๆ ของบ้านกง เช่น นายเนรมิต และนายเก่งกาจ ซึ่งทั้งคู่มีฐานะเป็นหลานของกำนันชวนและทั้งคู่เป็นผู้ที่มีบทบาทในพื้นที่สาธารณะแต่เดิมมาแล้ว นั่นก็คือการที่มีบทบาทในการช่วยเหลือชาวบ้านมาก่อน โดยเฉพาะนายเนรมิต ซึ่งเป็นผู้เก็บค่าไฟของการไฟฟ้า เป็นผู้ที่มีอภินิหารดี ชาวบ้านรู้จักอย่างกว้างขวาง และมีพฤติกรรมที่ช่วยเหลือชาวบ้านตลอดจนกิจกรรมของชาวบ้านในหมู่ชาวบ้าน ส่วนนายเก่งกาจก็เช่นกันเป็นผู้ที่กว้างขวาง ชาวบ้านรู้จักเป็นอย่างดี

สมาชิกสภาสุขาภิบาล มีหน้าที่เหมือนกับสมาชิกสภาเทศบาล ดูแลสารทุกข์สุขดิบของชาวบ้าน สุขาภิบาลกองไกรลาสมีเขตเดียว มีสมาชิก สข. ทั้งหมด 10 คน ก็ดูแลว่าประชาชนต้องการอะไร เดือดร้อนอะไรก็เอาไปเข้าที่ประชุมสภา สมัยนั้นยังไม่มีเงินเดือน แต่จะได้เบี้ยประชุมสมัยแรกได้เบี้ยประชุมครั้งละ 150 บาท เดือนหนึ่งจะประชุมแค่ครั้งเดียว ถ้ามีเรื่องฉุกเฉินก็จะประชุม 2 ครั้ง ไม่มีเงินเดือนให้ คนที่เข้าไป ก็เข้าไปด้วยใจไปทำงานรับใช้ประชาชน ช่วยกันดูแลพัฒนาหมู่บ้าน ไม่มีผลประโยชน์อะไร คนที่ชาวบ้านเลือกเป็น สข. ส่วนมากก็จะกว้างขวาง เป็นที่รู้จักของชาวบ้านเป็นอย่างดี (นายเก่งกาจนั้นเวลา) มีงานต่างๆ ในหมู่บ้านก็จะเห็นกันอยู่เป็นประจำ

(เก่งกาจ, 2556)

. ในขณะที่นายเนรมิตกล่าวว่า

ต่อมาเมื่ออายุได้ 25 ปี ชาวบ้านก็เลยยุ (และกำหนดจำนวนสนับสนุน) ให้ลงสมัครสมาชิกสุขาภิบาลตำบลกองไกรลาส ลงสมัครครั้งแรกได้ที่ 2 ในสมัยนั้นนายอำเภอเป็นประธานกรรมการสุขาภิบาล งบประมาณต่างๆ อยู่ที่นายอำเภอทั้งหมด สำหรับสมาชิกสภาสุขาภิบาลซึ่งมีประมาณ 9-10 คน มาจากการเลือกตั้งทั้งหมด ตำแหน่งสูงสุดที่จะได้รับหากได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาสุขาภิบาล คือรองประธานสภาสุขาภิบาลปลัดอาวุโสเป็นเลขา เมื่อก่อนสุขาภิบาลจะดูแลเกี่ยวกับถนนหนทาง ไฟฟ้าเสีย ชัดข้อง หรือยังไม่มีไฟฟ้าใช้ สภาสุขาภิบาลก็จะนำเรื่องนำเสนอต่อนายอำเภอ นายอำเภอก็จะสั่งให้ดำเนินงานพัฒนาปรับปรุง นายเนรมิต เป็นสมาชิกสภาสุขาภิบาล 2 สมัย สมัยที่สองเป็นรองประธานสภาสุขาภิบาล เลือกตั้งสมัยที่สองได้คะแนนเป็นหนึ่ง

(เนรมิต, 2556)

นายเนรมิตและนายเก่งกาจสมัครรับเลือกตั้ง และเมื่อได้รับการเลือกตั้ง นายเนรมิต ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรองประธานสุขาภิบาล จะเห็นได้ว่า กำหนดจำนวนและเครือข่ายน่าจะตระหนักดีว่า ฐานเสียงของพวกเขาคือชาวบ้านที่มาจนถึงบัดนี้ คือผู้ประกอบการระดับกลาง ที่ต้องการให้โครงการของรัฐเอื้อต่อพวกเขา จึงเลือกผู้สมัครที่เป็นผู้ที่ชาวบ้านเห็นว่าน่าจะเป็นผู้ที่เป็นสื่อกลางผลักดันโครงการของรัฐให้เป็นประโยชน์แก่พวกเขาได้ การที่กำนันชวนสนับสนุนคนของตนให้เข้าเป็นสมาชิกสุขาภิบาลนั้น ชี้ถึงการปรับตัวของเครือข่ายของกำนันชวนต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้น

...นายเนรมิตมาจากลูกคนจน เป็นเด็กเก็บค่าไฟฟ้าจะเอาเงินมาจากที่ไหนได้ นายกดีจริง สะสมความดีไว้มาก ... นายเนรมิตเมื่อมาเล่นการเมือง (สมัครเป็นนายกเทศมนตรี) ต้องลาออก

จากไฟฟ้า การลาออกครั้งนี้ต้องหาเงินไปใช้หนี้ไฟฟ้า 2 แสนบาท ก็ล้วนเป็นเงินที่นายเนรมิต
สำรองจ่ายค่าไฟฟ้าให้กับชาวบ้าน ประเททออกให้ก่อนแล้วเก็บทีหลัง โดยไม่ได้ไปเก็บคืนเลย
แม้แต่บาทเดียว

(แก่งกาจ, 2556)

จะเห็นได้ว่านายเนรมิตนั้น เป็นผู้ที่ปรากฏตัว หรือ “แสดง” บทบาทในพื้นที่สาธารณะในฐานะผู้ที่
กว้างขวาง และช่วยเหลือชาวบ้าน จึงทำให้ชาวบ้านยอมรับ และกำหนดขึ้นจึงเลือกที่จะสนับสนุนเขา พื้นที่
สาธารณะหรือความรู้สึกถึงพลเมืองนี้เองที่มีความสำคัญต่อการเล่นการเมืองท้องถิ่น

ยุคความหลากหลายของการประกอบอาชีพ (ทศวรรษที่ 2540ถึง ทศวรรษที่ 2550)

เศรษฐกิจ

กล่าวได้ว่าพอมาถึงปลายทศวรรษที่ 2530 ต่อดันทศวรรษ 2540 เศรษฐกิจบ้านกงขยายตัวอย่าง
มากแล้ว บ้านกงได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเงินตราโดยสมบูรณ์และกลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางบกที่
ผู้คนจากอาณาบริเวณโดยรอบเข้ามาจับจ่ายซื้อหาสินค้า

...ก็จะเป็นพวกชาวนาที่อยู่รอบๆ นี้แหละ ขายข้าวได้เงิน เขาก็มักจะมาซื้อทองใส่บ้างซื้อ
เก็บไว้บ้าง ...ชาวนาแถวคงเดือย ซึ่งอยู่ติดต่อกับบางระกำ ก็จะมาที่ตลาดบ้านกงนะ เพราะจะไป
ตลาดธานีก็ไกลไป....ถนนสะดวกนะจากบ้านกงไปบางระกำ ชาวบ้านเขาขับรถมาตลาดบ้านกงก็
แป๊บเดียวเอง การที่มีถนนดี ก็ดีนะ ร้านค้าขายของได้เยอะขึ้น แล้วนี่เวลานี้ รีสอร์ทในบ้านกงก็เริ่ม
มีเยอะขึ้น มีคนเข้ามาพักเรื่อยๆ เป็นรีสอร์ทที่อยู่กับธรรมชาติ ราคา 350-400 บาท ... คนในบ้าน
กงที่เป็นเจ้าของรีสอร์ทนี้ก็อย่างเช่น รีสอร์ทของรองนายกของนายกเนรมิตร (ชนิตและแก่งกาจ,
2558)

รีสอร์ทที่บ้านกง

แหล่งที่มา Pantip.com

ภาพของการเปลี่ยนแปลงนั้น ก็เป็นดังที่นายไพศิษฐ์ เล่าว่า ถนนนรานุกุลกิจเมื่อก่อนเป็นถนนเล็กๆ ที่เป็นเส้นทางเข้าไปตลาดที่อยู่ข้างใน ก่อนหน้านั้นที่ว่าการอำเภออยู่ด้านใน ถนนก็จะเป็นถนนดิน เมื่อปี พ.ศ. 2538 ก่อนเป็นเทศบาลเริ่มขยายเขตถนนเท่ากับที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ พ.ศ. 2542 เทศบาลได้สร้างรางระบายน้ำ และปรับปรุงถนนใหม่จนถึงแนวที่ขยายไว้เมื่อ พ.ศ. 2538 เมื่อมีเทศบาลเขตนี้ก็เจริญขึ้น หนาคราก็มีหลายแห่งมากขึ้น และเมื่อประมาณ พ.ศ. 2550 ร้านทองเยาวราชเข้ามา บ้านชาวนาหรือคนพื้นที่ยังคงมีอยู่มาก จะสังเกตได้จากสภาพบ้านที่ไม่ใช่บ้านสมัยใหม่ ส่วนใหญ่เป็นบ้านใต้ถุนสูง บางบ้านก็จะมีบ้านตึกอยู่ด้านหน้าเพื่อใช้ทำกิจการค้าขาย บางบ้านก็ดัดแปลงชั้นล่างเพื่อค้าขาย บางบ้านก็ต่อจั่วออกมาทางด้านติดถนนเพื่อให้ลูกหลานได้ค้าขาย ที่นารุ่นพ่อรุ่นแม่ เมื่อตกถึงรุ่นลูกถ้าหากไม่ได้ทำก็จะให้เช่า หรือบางบ้านก็ทำนาไปด้วย ค้าขายไปด้วย เช่น นายไพศิษฐ์เดิมทำนาและค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ช่วงนี้ค้าขายเต็มตัวเพราะขยายกิจการให้ใหญ่ขึ้นจึงไม่มีเวลาที่จะไปทำนา จะมีรายได้ทั้งการค้าขายและค่าเช่าที่นา (ไพศิษฐ์, 2556)

ร้านค้าบนถนนนรานุกุลกิจ

แหล่งที่มา schok-trip.blogspot.com

เมื่อถนนนรานุกุลกิจมีความสะดวกมากขึ้น ทำให้มีผู้คนจากที่อื่นๆ รวมทั้งรถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถบรรทุกอ้อยและสินค้าอื่นๆ มากยิ่งขึ้น เมื่อถนนหนาพัฒนามากขึ้น ทำให้เขตเทศบาลลงไกรลาสเป็นจุดผ่าน พ่อค้าแม่ค้าก็นำพืชผัก ผลไม้ ขนม ของกิน ของใช้มาขาย แล้วก็ซื้อของจากตลาดบ้านกงไปขายด้วย

ผู้คนก็จะคึกคัก ชาวบ้านที่ทำกิจการค้าขายก็มีรายได้ดีขึ้น นายไพศิษฐ์ ขยายความต่อไปว่าร้านค้าจะเรียงติดๆ กันตามริมถนนรณานุกุลกิจทั้งสองฟาก (อยู่ในเขต ต.บ้านกร่าง แต่ถ้าเข้ามาในเขต ต.กง หมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 10) ส่วนใหญ่จะเป็นห้องแถวที่เป็นไม้มีประตูบานเฟี้ยม ในยุคที่ตลาดข้างในเจริญจะเป็นร้านขายของเกือบทั้งหมด เปิดบ้านทำเป็นหน้าร้านขายของ ปัจจุบันก็เป็นบ้านพักอาศัย เนื่องจากในหมู่ที่ 9 ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานคนจีนที่ค้าขายมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย พ่อแม่ รุ่นลูกก็อายุมากขึ้นแล้ว ถ้ารุ่นหลานไม่มาสืบทอดกิจการค้าขายต่อ ก็ขายของเล็กๆ น้อยๆ ก็มี แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยทำกันแล้ว ยังคงเหลือร้านเก่าแก่ที่สืบทอดกันมาอยู่บ้างแต่ก็ไม่คึกคักเหมือนตลาดข้างนอก คนในชุมชนข้างในไม่ชอบความวุ่นวายแออัด ก็จะอยู่กับแบบสบายๆ สงบเงียบมากกว่า (ไพศิษฐ์, 2556)

บริเวณตลาดเก่า เขตเทศบาลงิ้วกลาง

สังคมและอารมณ์ความรู้สึก

จะพบว่าพอมาถึงยุคนี้ ชาวบ้านที่เคยอยู่ในระดับล่างสุดนั้น ได้ขยับขึ้นมาเป็นผู้ประกอบการทั้งประกอบการนาและประกอบการทางการค้าด้วย

ปัจจุบันตลาดค้าขายข้างใน (ริมน้ำ) เจียบเหงายังมีถนน 4 เลนผ่านอำเภอ และเทศบาลได้ปรับปรุงขยายถนนรณานุกุลกิจ ร้านค้าที่ตั้งขึ้นใหม่แถวๆ ข้างนอก (บริเวณถนนสิงห์วัฒน์, ต้นทางของถนนรณานุกุลกิจ ก่อนจะถึงตลาดสดเทศบาล) เดียวนี้เป็นของคนไทยพื้นแทบทั้งหมดแล้ว ก็แถวๆ บ้านกร่างมีคนคึกคัก แม้กระทั่งธนาคารที่เคยตั้งอยู่ตลาดข้างในก็ย้ายออกมาอยู่ข้างนอกกัน

หมด ธกส. ก็เพิ่งเปิดใหม่ มีธนาคารมากขึ้นด้วย ในตัวตลาดข้างในก็จะมีร้านค้าเก่าแก่ที่สืบทอดมาจากปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ มาถึงรุ่นลูกหลานในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นห้องแถวที่ทำด้วยไม้เสียส่วนใหญ่ ธนาคารยังเคยมาเช่าห้องแถวทำเป็นสำนักงานรับฝากถอนเงินในสมัยตลาดข้างในเจริญรุ่งเรือง แต่ปัจจุบันย้ายออกมาสร้างสำนักงานอย่างใหญ่โตอยู่ข้างนอกกันหมด ความเจริญของถนน ความสะดวกในการขนส่งทำให้ตลาดข้างนอกคึกคักสมกับคำว่าตลาดลูกหลานชาวนา เจ้าของที่ดินที่ติดถนนส่วนหนึ่ง กลายเป็นเจ้าของร้านค้าได้ประมาณสัก 10 กว่าปีได้ สำหรับที่นาก็ทำเองบ้างเพราะใช้เครื่องจักร ให้ลูกหลานทำบ้าง หรือไม่ก็ให้เช่าบ้างก็มี

(ไพศิษฐ์, 2556)

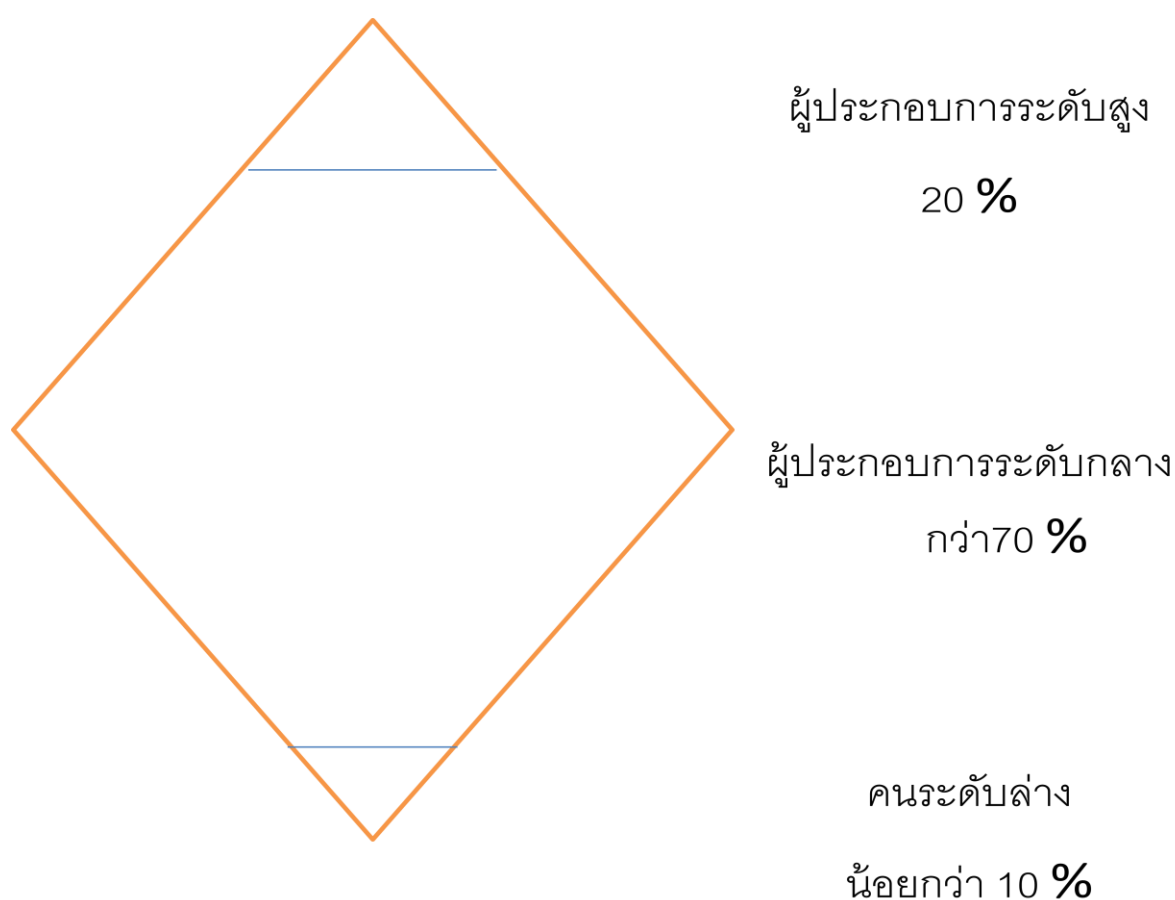
ความหลากหลายของอาชีพของคนบ้านกงอาจแสดงโดยตารางข้างล่างนี้

ตาราง 3 การประกอบอาชีพของครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลกงไกรลาศ

ชุมชน	อาชีพ (ครัวเรือน)								รวม
	เกษตรกรรม	ประมง	ค้าขาย	รับจ้าง	รับราชการ	เอกชน/	ทำงานที่อื่น	อื่นๆ	
บ้านไร่	28	5	138	32	108	90	37	7	445
บ้านนอก	124	12	69	53	28	15	86	23	410
บ้านเหนือพัฒนา	42	3	16	18	8	11	12	3	113
บ้านใต้	56	3	14	42	11	9	46	13	194
ราษฎร์อุทิศ	16	7	48	32	18	14	18	3	156
หมู่ 9	31	31	58	56	27	12	32	8	255
บ้านเหนือกง	11	28	9	17	6	14	17	2	104
รวม	308	89	352	250	206	165	248	59	1677
ร้อยละ	18.36	5.30	20.98	14.90	12.28	9.83	14.78	3.51	100

ที่มา: สรุปข้อมูลจากแผนชุมชน เทศบาลตำบลกงไกรลาศ (สืบค้นเมื่อ กันยายน พ.ศ.2556)

ดังนั้นจะพบว่า โครงสร้างทางสังคมของบ้านกงที่เดิมที่เป็นแบบสามเหลี่ยม คือคนรวยที่เป็นพ่อค้า ชาวจีนจะอยู่บนยอดปิรามิด มีผู้ประกอบการที่เป็นพ่อค้าจีนอยู่ระดับกลาง และมีชาวนาอยู่ในระดับล่าง (คนหาปลาเริ่มลดน้อยลง เพราะนโยบายของรัฐในการควบคุม แต่ก็ยังมีคนหาปลาจำนวนน้อยจำนวนหนึ่งหนึ่งที่กลายมาเป็นผู้ที่หาปลาเพื่อขายขยับขึ้นมาเป็นผู้ประกอบการระดับกลางเช่นกัน) เปลี่ยนมาเป็น โครงสร้างในแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่เป็นผู้ประกอบการที่ร่ำรวยจำนวนหนึ่ง ประมาณ 20 % คนส่วนใหญ่ 70 % เป็นผู้ประกอบการระดับกลาง และชาวบ้านน้อยกว่า 10 % กลายเป็น คนจนที่รับจ้าง ผู้ประกอบการระดับต่างๆ (เนรมิตร, 2557)

คนส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ประกอบการระดับกลางนั้น จะมีอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการมีฐานะที่มั่นคง และที่สำคัญก็คือการที่พวกเขาเริ่มเกิดความรู้สึกที่เป็นกึ่งพลเมือง (Semi Citizenship) ขึ้น คือความรู้สึกที่ด้านหนึ่งคือความต้องการให้รัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์ของพวกเขา ในขณะที่ในอีกด้านหนึ่งก็มีความรู้สึกแบบพลเมืองที่มีสิทธิมีเสียง และทำประโยชน์เพื่อสาธารณะด้วย ซึ่งจะนำไปสู่แบบแผนทางการเมืองที่จะกล่าวต่อไปในหัวข้อถัดไป

การเมือง

ในต้นทศวรรษที่ 2540 เทศบาลกองไกรลาสได้รับการจัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการบริหารทรัพยากรสาธารณะ โดยในชั้นแรกกลุ่มของกำนันชั้นเลือกสนับสนุนนายเนรมิตรและนายเก่งกาจให้ลงสมัครสมาชิกสภาเทศบาล และได้รับการเลือกตั้ง ภายใต้การสนับสนุนจากเครือข่ายของกำนันชั้น และจากคุณสมบัติของนายเนรมิตรเอง จึงทำให้ในสมัยต่อมา นายเนรมิตรจึงลงสมัครเป็นนายกเทศมนตรี ในการคัดเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลนั้น นายเนรมิตรจะคัดเลือกจากบุคคลที่กว้างขวาง ได้รับการยอมรับจากผู้ประกอบการระดับกลางของบ้านกง และมีฐานเสียง คือมีเครือข่ายดีมาก เช่น นายชนิต ซึ่งเป็นคนส่งไปรษณีย์เดิมของอำเภอไกรลาสที่รู้จักชาวบ้านอย่างกว้างขวาง และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเครือข่ายของตนเองและชาวบ้านในชุมชน หรือนายนพที่เป็นชาวนาที่มีเครือข่ายดีมาก และยังมีอาชีพอีกอาชีพหนึ่ง คือการเป็นนักการของโรงเรียนอนุบาลกองไกรลาส (เดิมชื่อโรงเรียนบ้านกว้าง) ทำให้เขารู้จักกับเด็กนักเรียนที่โตขึ้นเป็นสมาชิกของชุมชนตลอดจนรู้จักคุ้นเคยกับผู้ปกครองนักเรียนด้วย เป็นต้น (แดงและนพ, 2557)

จึงทำให้นายเนรมิตรสามารถขึ้นมาเป็นนายกเทศมนตรีเทศบาลกองไกรลาสโดยในการเลือกตั้งครั้งแรกยังไม่มีคู่แข่งที่สำคัญ นายเนรมิตรจึงได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงข้างมากมาก

เมื่อพิจารณาตัวนายเนรมิตรแล้วจะพบว่า เขาเป็นคนหนุ่มที่รู้จักมักคุ้นกับผู้ประกอบการระดับกลางในบ้านกงเป็นอย่างดีและอย่างกว้างขวาง มีบุคลิกอบอุ่นและอัธยาศัยดี แต่มีฐานะทางครอบครัวไม่ดีนัก เนื่องจากพ่อแม่มีอาชีพค้าขายเล็กๆ น้อยๆ และรับจ้างทั่วไป แม้ว่านายเนรมิตรจะมีศักดิ์เป็นหลานกำนันชั้นก็ตาม ความน่าสนใจก็คือ นายเนรมิตรได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นนายกเทศมนตรีต่อมาถึงสามสมัย โดยสามารถเอาชนะคู่แข่งที่ได้รับการสนับสนุนจากบรรดาผู้มีฐานะดีในบ้านกง ซึ่งพ่อค้าจีนที่มีฐานะดีเหล่านี้มักถูกนายเนรมิตรว่าเป็นเพียงลูกคนขายกล้วยเดี่ยว การศึกษาไม่สูง และเป็นเพียงพนักงานเก็บค่าไฟฟ้า เท่านั้น (เนรมิตร, 2557) กลุ่มที่ขึ้นมาแข่งกับกลุ่มของนายเนรมิตรนั้น อยู่ภายใต้การนำของนายธเนศ (ที่เคยเป็นรองนายกเทศบาลของนายเนรมิตรหนึ่งสมัย) โดยมี ส.ส. เชิดชัยสนับสนุน ซึ่ง ส.ส. เชิดชัยนี้เป็นคนในตระกูลอำนาจท้องถิ่นเดิมที่เคยเป็นคู่แข่งของกำนันชั้นมาก่อน และคณะของนายธเนศล้วนเป็นผู้มีฐานะดีในบ้านกงทั้งสิ้น ส.ส. เชิดชัยนั้น สักกัตพรรคการเมืองชื่อดังพรรคหนึ่ง ที่เป็นคนละกลุ่มการเมืองกับ ส.ส. คนหนึ่ง ที่เจ้าของพื้นที่ส่วนหนึ่งของสุโขทัย

ทำไมนายเนรมิตรจึงสามารถเอาชนะการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา คำตอบน่าจะอยู่ที่บุคลิกของตัวเขาเอง และผู้สมัครเป็นสมาชิก สท.และนโยบายที่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ประกอบการระดับกลางของนายเนรมิตร ในแง่บุคลิกลักษณะของเขาและคณะนั้น เป็นบุคลิกที่สอดคล้องกับพื้นที่สาธารณะของบ้านกง นั่นคือเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม และ

หลังจากที่นายเนรมิตและคณะได้ตำแหน่งในเทศบาลแล้ว นายชนิด หนึ่งในสมาชิกสภาเทศบาล ในคณะของนายเนรมิต ที่เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านกล่าวว่า

ชาวบ้านเลือกนายก เลือกรวม สท. ของนายกเนรมิตเข้าไป ก็ต้องการให้ไปดูแลและบริการชาวบ้านนั่นแหละ ...ชาวบ้านจะมาถึงบ้านเลย ป่าไฟดับ น้ำไม่ไหล ซึ่งก็ซ่อมไม่เป็นสักอย่าง แต่ไปบอกต่อให้เจ้าหน้าที่เทศบาลให้รีบไปดำเนินการแก้ไขให้ชาวบ้านนะ เป็นคนวิ่งประสานทุกอย่างระหว่างชาวบ้านกับเทศบาล ...พวกเรา สท. ก็เข้าไปดูแล้วว่าประชาชน ชาวบ้านเขาเดือดร้อนตรงไหน เราก็เข้าไปช่วยเหลือตรงนั้น

(ชนิดและแก่งกาจ, 2558)

หรือที่นายเนรมิตเองกล่าวว่า

สมาชิก สท. จะมารอรับเรื่องที่ชาวบ้านมาติดต่อเทศบาลทุกวัน ที่ศาลาข้างหน้าสำนักงาน ...จะมีการประชุมทุกเดือน ต้องรายงานว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง หรือได้ทำงานอะไรไปบ้างทุกคนในที่ทำงานจะรู้ว่าจะต้องทำงานอย่างไร เมื่อประชาชนหรือชาวบ้านมาติดต่อ ห้ามทะเลาะเบาะแว้งกับชาวบ้าน ต้องสนใจ เอาใจใส่ ไม่ว่าใครทั้งนั้น จะรู้จักหรือไม่รู้จัก ก็ต้องถามให้ชัดเจนว่าเป็นใคร มาทำอะไร กับใคร....ต้องพูดคุยด้วยไมตรี

(เนรมิต, 2557)

ในขณะที่การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ของเขาก็นองอารมณ์ความรู้สึกถึงพลเมือง คือความรู้สึกในแบบที่ต้องการความมั่งคั่งเป็นการส่วนตัว และอารมณ์ความรู้สึกแบบพลเมืองที่เรียกร้องให้นักการเมืองท้องถิ่นดำเนินการให้เกิดประโยชน์แก่พวกเขาและสาธารณะ นั่นก็คือการที่นายเนรมิตพยายามจัดสรรทรัพยากรของสวนกลางให้สนองกับคนกลุ่มต่างๆ แต่ในการกำหนดและดำเนินการโครงการนั้น เขาให้ชาวบ้านมีส่วนในการกำหนดและดำเนินการ นั่นคือให้ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ร่วมกันเขียนโครงการเสนอขึ้นมา แล้วนำโครงการต่างๆ นั้นเสนอในที่ประชุมของชาวบ้านทั้ง 7 หมู่ของเขตเทศบาลกองไกรลาส เพื่อพิจารณาว่าโครงการใดควรทำก่อนทำหลัง โครงการใดควรได้งบประมาณเท่าไร

จะปรับปรุงถนน ไฟฟ้า คูคลอง ... ก็ต้องส่งอำเภอด้วยเทศบาลจึงจะสามารถดำเนินการตามโครงการที่วางไว้ได้โดยใช้งบประมาณของเทศบาลเอง ในชุมชนบ้านไร่ ตอนนี้ มีโครงการประปา และหอกระจายข่าว ชาวบ้านก็จะทำประชาคมจัดลำดับว่า โครงการไหนควรจะทำก่อน เรียงไว้ 1 2 3 ทางเทศบาลก็จะจัดสรรงบประมาณมาให้ แต่ละชุมชนในเขตเทศบาลจะได้รับงบประมาณไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับโครงการและความจำเป็นของชาวบ้าน ก็มีการเรียกประชุมคณะกรรมการชุมชน หรือคนที่เกี่ยวข้องด้วย ว่าปีนี้จะได้รับจัดสรรอะไรเท่าไร ถ้า

ชุมชนไหนมีความจำเป็นมากกว่าก็อาจให้ชุมชนนั้นไปก่อน เหมือนช่วยๆ กันทั้งเทศบาล บางทีงบประมาณไม่เพียงพอ....ก็ต้องผลัดกันทำทีละชุมชน หากเป็นโครงการที่ต้องใช้งบประมาณมากๆ ...

(กนก, 2557)

นอกจากนั้น ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและกิจกรรมอื่นๆ ขึ้น โดยมี สท. ของนายเนรมิต เป็นผู้ดูแล เช่น

กลุ่มของเพชรฉายจะจัดให้มีการทำम्म ย้อมम्म นวดแผนโบราณให้กับผู้สูงอายุด้วยนะ สท. เพชรฉายได้งบประมาณมาจากสาธารณสุขนะใช้บ้านของตนเองเป็นศูนย์จัดกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้สูงอายุ นอกจากนี้ตัว สท. เพชรฉายเองก็เป็น อสม. ด้วย อสม. นี้ทางเทศบาลจะให้ไปดูแลวัดความดันให้กับผู้สูงอายุ ในวันที่แจกเบี้ยยังชีพ ก็มีทั้ง อสม. ที่เป็นพวคนายกและไม่ใช่วพวคนายก เขาไปช่วยกันหมดอย่างชาวบ้านเวลามีปัญหาอะไรเขาจะบอกเลยว่า ไปหาผู้ใหญ่เก่งกาจเหอะคุยง่ายดีหาตัวก็ง่าย....

(ชนิตและเก่งกาจ, 2558)

ขณะเดียวกัน นายเนรมิตก็มีสายสัมพันธ์อยู่กับ นายก อบจ. สุโขทัยดังนั้นนายเนรมิตจึงสามารถดึงงบประมาณจาก อบจ. มาจัดโครงการภายในบ้านกงได้ เช่น โครงการตลาดริมน้ำอันเป็นโครงการเพื่อสร้างให้บ้านกงเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย การดำเนินงานของโครงการตลาดริมน้ำก็คือการจัดให้มีตลาดนัดขึ้นที่บ้านกงเดือนละหนึ่งครั้ง โดยจัดสถานที่และให้ชาวบ้านที่มาออกร้านขายของแต่งตัวในแบบที่คิดว่า “โบราณ” และจัดให้มีการแสดงย้อนยุคขึ้นด้วย การจัดตลาดริมน้ำนับว่าประสบความสำเร็จภายใต้การสนับสนุนของ อบจ. จังหวัดสุโขทัย และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงมีนักท่องเที่ยว และกลุ่มคณะบุคคลจากที่ต่างๆ เดินทางมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ผลก็คือชาวบ้านที่มาออกร้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการน้อยใหญ่ สามารถขายสินค้าของตนเองได้มาก นี่ทำให้นายกเนรมิตและกลุ่มของเขาได้รับความชื่นชมจากชาวบ้านอย่างมาก ซึ่งหมายถึงเสียงสนับสนุนทางการเมืองด้วย

...ตลาดริมน้ำก็ยังทำอยู่ พวกชาวบ้านในเทศบาลนี้แหละทำของไปขาย ...ส่วนใหญ่เป็นของกิน ที่ตลาดริมน้ำจะเน้นท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คนที่มาเที่ยวตลาดริมน้ำก็มาจากสุโขทัย พิษณุโลก อุตรดิตถ์ บางครั้งก็จะมีพวกเด็กนักเรียน อบต. ... เทศบาลเป็นคนโฆษณาหาลูกค้าให้กับชาวบ้าน ตลาดริมน้ำก็มีเดือนละครั้ง แล้วมีกลุ่มผู้สูงอายุมาเล่นดนตรีไทยที่ตลาดริมน้ำ ... ทุกคนมาช่วยกันด้วยใจ ...ก็เป็นรายได้เสริมของชาวบ้าน เพราะชาวบ้านมีอาชีพอื่นอยู่แล้ว ขนมหึง ทองม้วนก็ไปเหมือนกัน ...ก่อนที่จะถึงวันจัดงานตลาดริมน้ำเทศบาลก็จะเชิญประชุม เพื่อ

พูดคุยกันว่าแต่ละร้านใครจะขายอะไรบ้าง ไม่ให้ขายของซ้ำกัน ถ้าไม่ประชุมก็ไม่ว่าใครจะขายอะไรบ้าง...เดี๋ยวขายเหมือนกัน จะทำให้ของที่ลงทุนไปขายไม่ได้

(เก่งกาจ, 2556)

นักท่องเที่ยวนั่งรถคอกหมูจาก ธาณี (ตัวเมืองสุโขทัย) สู่ตลาดริมยม บ้านกง

แหล่งที่มา palilyhuahin.blogspot.com

มีข้อสังเกตก็คือ โครงการตลาดริมยมนี้ นอกจากเป็นโครงการเพื่อสนองประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นกลางระดับกลางแล้ว ยังเป็นโครงการที่พยายามหาเสียงทางการเมืองจากกลุ่มคนชั้นกลางระดับบนด้วย ดังเช่นผู้ประกอบการขนมหวานรายใหญ่ก็เข้าร่วมนำสินค้ามาขายด้วย อีกทั้งในการดำเนินการนั้น ก็เป็นดังเช่นโครงการอื่นๆ คือการให้ชาวบ้านทั้งหมดประชุมจัดเตรียมงานร่วมกันก่อนซึ่งสอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกในด้านความเป็นพลเมืองของชาวบ้าน

ตลาดริมยม จัดขึ้นบริเวณตลาดเก่าริมแม่น้ำยมทำให้ตลาดเก่าคึกคักขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

แหล่งที่มา www.remawadee.com

ตลาดริมยม

แหล่งที่มา travel.mthai.com

ในขณะที่ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) นั้น ปัญหาภัยแล้งทำให้ชาวนาไม่สามารถทำนาได้ เทศบาลจึงพยายามส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพต่างๆ เคลื่อนไหว เช่นกลุ่มเตาอั้งโล่พยายามหาตลาดเพิ่มขึ้น ในขณะที่โต๊ะจีนของผู้ใหญ่แก่งกาจก็พยายามจ้างชาวบ้านที่เดือดร้อนให้มารับจ้างในงานโต๊ะจีน อีกทั้ง กลุ่มผลิตน้ำและน้ำผลไม้ กลุ่มดนตรี เป็นต้น ก็ถูกดึงเข้ามาช่วยด้วย กลุ่มต่างๆ เหล่านี้พยายามรวมกันเป็นเครือข่าย นั่นคือ

เมื่อมีงานเลี้ยงโต๊ะจีน ก็จะใช้ น้ำและน้ำผลไม้ของกลุ่ม และจ้างกลุ่มนักดนตรี นักร้อง นักเต้น ให้แสดงในงาน ทุกฝ่ายทุกกลุ่มต่างพยายามที่จะเคลื่อนไหวหาลูกค้า โดยทางเทศบาลจะเข้ามาช่วยสนับสนุน ประสานงานและหาลูกค้าให้ด้วย (เจนจิรา, 2559)

แหล่งที่มา info.dla.go.th

แหล่งที่มา Article.wn.com

กลุ่มนักดนตรี นักร้อง และนักเต้นในเขตเทศบาลกงไกรลาศ

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า นโยบายของนายเนรมิตนั้น นอกจากจะสนองผลประโยชน์ของ คนกลุ่มต่างๆ ในบ้านกงอันเป็นอารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้านแล้ว เขายังมีปฏิบัติการเพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบพลเมืองของชาวบ้าน คือการให้ชาวบ้านทั้งหมด มีส่วนร่วมในการกำหนดการดำเนินการโครงการต่างๆ ของชุมชนด้วย

สรุป

เขตเทศบาลนครไทรลราช เป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ เริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ได้ทำให้ผู้คนที่นี่เปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่มาเป็นผู้ประกอบการที่มีอารมณ์ความรู้สึกในแบบกึ่งความเป็นพลเมือง คือในขณะที่ผู้ประกอบการในบ้านกงพร้อมจะรับความช่วยเหลือจากรัฐ นักการเมืองท้องถิ่น และองค์กรอื่นๆ ผู้ประกอบการที่บ้านกงก็เรียกร้องให้รัฐและนักการเมืองท้องถิ่นต้องมีปฏิบัติการที่สนองประโยชน์ของตนเอง ในขณะเดียวกัน ก็ปรากฏความรู้สึกที่ตระหนักถึงถึงความเป็นสาธารณะด้วย ความรู้สึกสองแบบดังกล่าวทำให้หากนักการเมืองท้องถิ่นที่ต้องการตำแหน่งในทางการเมือง จำเป็นต้องมีนโยบายและปฏิบัติการที่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกนี้ จึงเห็นถึงปรากฏการณ์ที่นายกเทศมนตรีและคณะสมาชิกสภาเทศบาลในสังกัด ดำเนินนโยบายการสนองความต้องการของผู้ประกอบการในบ้านกงโดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้าง เลือกรื้อ ตัดสิน และจัดสรรงบประมาณของโครงการว่าโครงการใดควรดำเนินก่อนหลัง ด้วยงบประมาณเท่าใด ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสังคมของบ้านกงได้พัฒนาสิ่งที่น่าจะกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้านนั่นเอง

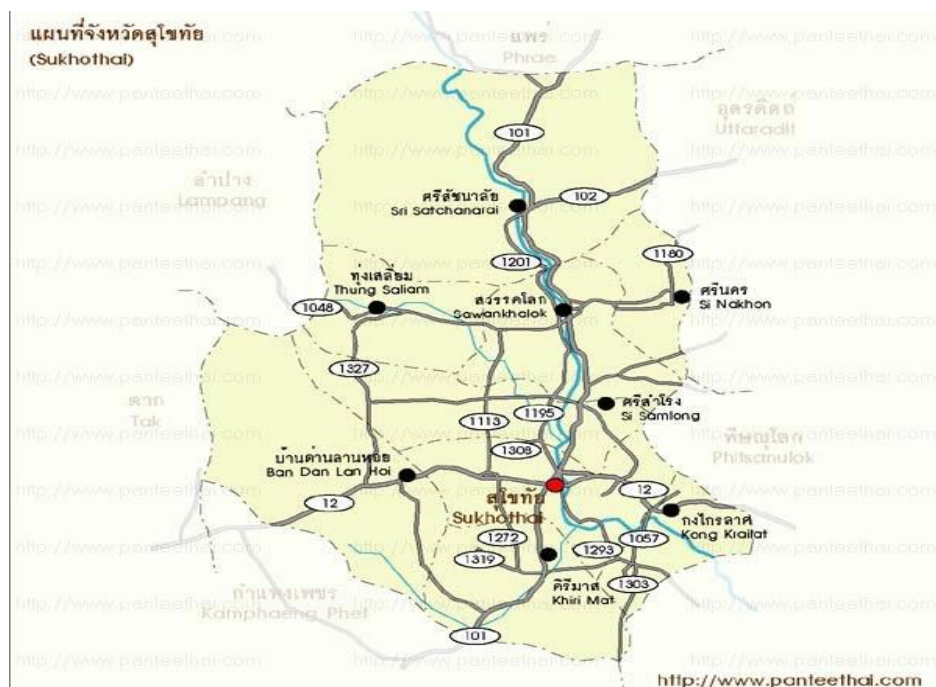
บทที่ 4

ตำบลวังลึก

อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

ข้อมูลพื้นฐาน

ประวัติความเป็นมา

เล่าว่าเดิมมีแม่น้ำไหลผ่านในตำบล ประชาชนปลูกบ้านเรือนตามริมแม่น้ำและใช้แม่น้ำสายนี้เป็นสายหลักในการติดต่อแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและคมนาคมซึ่งมีวังน้ำที่ลึกมากเรือแพต่าง ๆ ที่ใช้เส้นทางนี้ เกิดล่มบริเวณนี้เป็นจำนวนมากจึงเรียกว่าบ้านวังลึก และได้เรียกชื่อกันติดปากว่าตำบลวังลึกในที่สุด

ตำบลวังลึกได้ประกาศจัดตั้งเป็นตำบลวังลึก เมื่อปี พ.ศ. 2446 โดยมี ชุนคัมภีร์ ชลชาญกิจ เป็นกำนันคนแรก สภาพของพื้นที่แต่เดิม เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำแยกมาจากแม่น้ำยมไหลผ่าน ประชาชนได้ตั้งบ้านเรือน อยู่ริมน้ำเป็นหลักและอาศัยแม่น้ำสายนี้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาหรือซื้อขายส่งสินค้า แต่ในปัจจุบันแม่น้ำนี้ได้ตื้นเขิน และถูกบุกรุกไป จำนวนมาก ถึงอย่างไร ก็ยังมีร่องรอยสภาพของแม่น้ำเก่าให้พอสันนิษฐานได้

กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศกำหนดเขตตำบลวังลึก ในท้องที่อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย โดยให้มีเขตการปกครองรวม 7 หมู่บ้าน ดังนี้

- จำนวนหมู่บ้านในเขต อบต.เต็มทั้งหมู่บ้าน 6 หมู่ ได้แก่ หมู่ที่ 1,2,3,4,6,7

- จำนวนหมู่บ้านในเขต อบต.บางส่วน 1 หมู่ ได้แก่ หมู่ที่ 5

บ้านป่าสัก อยู่ในท้องที่หมู่ที่ 1 ของตำบลวังลึก บรรพบุรุษได้เล่าสืบทอดกันต่อมาว่า ประชาชนส่วนหนึ่งได้หนีทัพมาจากทัพเงี้ยว-พม่า เมื่อมาถึงบริเวณบ้านป่าสักในปัจจุบัน เห็นว่าเป็นสถานที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ไผ่ ชีมอด ฝัสดูก ป่าไม้สัก ป่ากนิ ป่าพง รวมทั้งเป็นแหล่งที่มีสัตว์ป่า กระรอก กระแต และสัตว์นานาชนิดชุกชุม ประกอบกับมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ จึงเรียกบริเวณนี้ว่า "บ้านป่าสัก" เนื่องจากบริเวณนี้มีไม้สักขึ้นอยู่มากมาย บ้านป่าสัก มีคลองน้ำไหลผ่าน สมัยก่อนเรียกว่า คลองมะเฟือง ติดต่อกับหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 มีสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีทางศาสนา คือ วัดเตารั้งไต้ หรือปัจจุบันเรียกว่า "วัดหนองรังไต้"

บ้านวังลึก อยู่ในท้องที่หมู่ที่ 2 ของตำบลวังลึก เป็นชุมชนบ้านวังลึก ในสมัยอยุธยาตอนปลาย (ชุมชนที่ไร่ยางวังลุ่มสลายแล้ว) ชุมชนคงจะไม่หนาแน่นมากนักจะมีบ้านก็คงอยู่กันตามบริเวณใกล้แม่น้ำลำคลองเท่านั้น ชุมชนบ้านวังลึก สมัยก่อนมีแม่น้ำไหลผ่าน แม่น้ำยมสายนี้อยู่ทางทิศเหนือ น้ำไหลมาจากจังหวัดแพร่ ผ่านอำเภอศรีสัชนาลัย อำเภอสวรรคโลก และอำเภอศรีสำโรง เข้ามาในหมู่บ้านวังลึก แม่น้ำยมเดิมไหลมาทางบ้านโรงช้างผ่านบ้านคลองโป่งมาบ้านสามเรือน ทางโรงพยาบาลศรีสังวร สุขทัย ผ่านวัดโพธาราม เข้าคลองตาปานหรือวัดหนองรังเหนือไปวัดหนองรังไต้ และบ้านเกาะตาเลียง ส่วนที่แยกเข้าหมู่ที่ 3 วังลึกเรียกว่า คลองวังลึก ซึ่งเป็นคลองใหญ่มากอยู่กลางหมู่บ้าน (มีวังน้ำลึก) อยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลวังลึก และลำคลองไหลผ่านไปบ้านปากแก่ง บ้านวัดทุ่ง เมื่อประมาณ 200-300 ปี บริเวณวังน้ำลึกแถบนี้ชุมชนคงไม่มีมากนักคงอยู่กันตามชายฝั่งของแม่น้ำ หลายปีต่อมาได้ตั้งหมู่บ้านขึ้น เรียกตามชื่อวังน้ำลึกที่คลองใหญ่ไหลผ่านหมู่บ้านว่า "บ้านวังลึก"

บ้านวังลึก อยู่ในท้องที่หมู่ที่ 3 ของตำบลวังลึก บ้านวังลึกเกิดขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.2244 คืออยู่ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สมัยก่อนได้มีแม่น้ำไหลผ่าน มาจากแพร่ ชื่อว่าแม่น้ำยมไหลผ่านอำเภอศรีสัชนาลัย ผ่านสวรรคโลก และเข้ามาศรีสำโรงผ่านตำบลวังลึก หรือหมู่บ้านวังลึก บริเวณนี้ได้มีชุมชนไม่มากนักที่มีราษฎรอาศัยอยู่ตามชายฝั่งแม่น้ำ และได้บุกเบิกป่าแถบนั้นเป็นที่ทำกิน และจึงก่อตั้งเป็นชุมชนบ้านวังลึกขึ้นมา เดิมมีวังน้ำที่ลึกมากอยู่ที่ปากแก่งชาวบ้านจึงนำชื่อวังน้ำลึก มาเป็นชื่อชุมชน

บ้านเกาะไม้แดง อยู่ในท้องที่หมู่ที่ 4 ของตำบลวังลึก ก่อนจะเกิดเป็นบ้านเกาะไม้แดงผู้เฒ่าได้เล่าว่า บริเวณนี้มีแม่น้ำลำคลองล้อมอยู่ซึ่งบริเวณนี้มีป่าไม้แดง ประชาชนได้เข้ามาอาศัยทำกินมากเข้า จึงตั้งเป็นหมู่บ้าน เรียกว่าบ้านป่าไม้แดง ต่อมาประชาชนคิดที่จะสร้างวัดขึ้น เมื่อประมาณ 165 ถึง 180 ปี พ.ศ.2364 ถึงพ.ศ.2379 ชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันตัดไม้แดงต้นใหญ่ เพื่อ

สร้างวัด ซึ่งขนาดโตของไม้แดงใหญ่มาก เขาเล่าว่าคนประมาณ 5-6 คน ขึ้นไปตั้งวงนั่งกินข้าวบนตอไม้ ได้สบายคนแก่คนแก่เล่าว่า ประมาณปี พ.ศ. 2450 ตอไม้แดงต้นนั้น ยังอยู่ที่บริเวณหน้าวัด คนที่ผ่านไป มาพบเห็นตอไม้แดงเห็นว่าใหญ่มาก จึงเรียกวัดตามชื่อตอไม้แดงนี้ว่า วัดกกไม้แดง (กก หมายถึง ต้นตอ) ต่อมาจึงได้ตั้งชื่อใหม่ให้เหมาะสมกับสภาวะ และสิ่งแวดล้อมชื่อว่า "วัดเกาะไม้แดง" ชื่อบ้าน จึงเรียก "บ้านเกาะไม้แดง" ตามชื่อวัดดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

บ้านหนองรังเหนือ อยู่ในท้องที่หมู่ที่ 5 ของตำบลวังลึก ประวัติความเป็นมา ของหมู่บ้านหนองรัง เกิดขึ้นจาก สมัยก่อนมีต้นเตารังอยู่ข้างหนอง (ทั้งสองหนองรังเหมือนกัน) ต้นเตารังมีลักษณะคล้ายกับต้นหมาก มีลูกเป็นทลาย ถ้าน้ำลูกสุก ๆ ไปทิ้งในหนองน้ำ ทั้งคนและสัตว์ที่ลงเล่นน้ำจะเกิดตุ่มคันคล้ายอีสุกอีใส สมัยก่อนจะใช้ขมิ้นฝนกับแป้งสอพองทา 7-10 วัน จึงจะหาย สมัยที่ยังไม่มีวัดในหมู่บ้านนี้ ได้มีแม่ค้าเรือมอญมาจอดขายของและมีลูกจ้างแจวเรือขนายเม่น& amp; amp; amp; nbsp; ซึ่งเป็นคนขยันขันแข็ง และรักการศึกษาทางธรรม แม่ค้าเรือมอญมีความศรัทธาที่จะสร้างวัดจึงร่วมกับชาวบ้านสร้างวัดขึ้น เมื่อประมาณ 180 ถึง 200 ปี ประมาณปี พ.ศ. 2344 ถึง พ.ศ.2364 บริเวณบ้านหนองรังเหนือ ในปัจจุบัน ต่อมานายเม่น ได้บวชเป็นพระองค์แรกของวัดหนองรังเหนือ เนื่องจาก พระเม่น ต่อมาเรียกกันว่า หลวงปู่เม่น เป็นผู้มีอาคมแก่กล้า ของขลังของหลวงปู่เม่น คือ ตะกรุดโทน บ้านเกาะไม้แดง อยู่ในท้องที่หมู่ที่ 6 ของตำบลวังลึก ประวัติความเป็นมา ของหมู่บ้านเกาะไม้แดง ก่อนที่จะเกิดเป็นบ้านเกาะไม้แดงผู้เฒ่าได้เล่าว่า บริเวณนี้มีแม่น้ำลำคลองล้อมอยู่ซึ่งบริเวณนี้มีป่าไม้แดง ; ; ; ; ประชาชนได้เข้ามาอาศัยทำกินมากเข้า จึงตั้งเป็นหมู่บ้าน เรียกว่าบ้านป่าไม้แดง ต่อมาประชาชนคิดที่จะสร้างวัดขึ้น เมื่อประมาณ 165 ถึง 180 ปี พ.ศ.2364 ถึงพ.ศ.2379 ชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันตัดไม้แดงต้นใหญ่ เพื่อสร้างวัด ซึ่งขนาดต่อของไม้แดงใหญ่มาก เขาเล่าว่าคนประมาณ 5-6 คน ขึ้นไปตั้งวงนั่งกินข้าวบนตอไม้ได้สบายคนแก่คนแก่เล่าว่า ประมาณปี พ.ศ. 2450 ตอไม้แดงต้นนั้น ยังอยู่ที่บริเวณหน้าวัด คนที่ผ่านไปมาพบเห็นตอไม้แดงเห็นว่าใหญ่มาก จึงเรียกวัดตามชื่อตอไม้แดงนี้ว่า วัดกกไม้แดง (กก หมายถึง ต้นตอ) ต่อมาจึงได้ตั้งชื่อใหม่ให้เหมาะสมกับสภาวะ และสิ่งแวดล้อมชื่อว่า "วัดเกาะไม้แดง" ชื่อบ้าน จึงเรียก "บ้านเกาะไม้แดง" และเมื่อประชากรในหมู่ที่ 4 บ้านเกาะไม้แดงเพิ่มมากขึ้น จึงได้แยก หมู่บ้านจากหมู่ที่ 4 ตำบลวังลึก เป็นหมู่ที่ 6 ตำบลวังลึก โดยเรียกชื่อบ้านว่า "บ้านเกาะไม้แดง" ตามชื่อหมู่บ้านเดิมที่แยกออกมา

บ้านหนองรังเหนือ อยู่ในท้องที่หมู่ที่ 7 ของตำบลวังลึก ประวัติความเป็นมา ของหมู่บ้านหนอง
รัง เกิดขึ้นจาก สมัยก่อนมีต้นเตารังอยู่ข้างหนอง (ทั้งสองหนองรังเหมือนกัน) ต้นเตารังมีลักษณะคล้ายกับ
ต้นหมาก มีลูกเป็นทลาย ถ้าน้ำลูกสุก ๆ ไปทิ้งในหนองน้ำ ทั้งคนและสัตว์ที่ลงเล่นน้ำจะเกิดตุ่มคันคล้าย
อีสุกอีใส สมัยก่อนจะใช้ขมิ้นฝนกับแป้งสอพองทา 7-10 วัน จึงจะหาย สมัยที่ยังไม่มีวัดในหมู่บ้าน
นี้ ได้มีแม่ค้าเรือมอญมาจอดขายของและมีลูกจ้างแจวเรือชื่อนายเม่น& amp; amp; amp; nbsp; ซึ่ง

เป็นคนขยันขันแข็ง และรักการศึกษาทางธรรม แม่ค้าเรือมอญมีความศรัทธาที่จะสร้างวัดจึงร่วมกับชาวบ้านสร้างวัดขึ้น เมื่อประมาณ 180 ถึง 200 ปี ประมาณปี พ.ศ. 2344 ถึง พ.ศ. 2364 บริเวณบ้านหนองรังเหนือ ในปัจจุบัน ต่อมานายเม่น ได้บวชเป็นพระองค์แรกของวัดหนองรังเหนือ เนื่องจาก พระเม่น ต่อมาเรียกกันว่า หลวงปู่เม่น เป็นผู้มีความกล้า ของขลังของหลวงปู่เม่น คือ ตะกรุดโทน และเมื่อประชากรในบ้านหนองรังเหนือหนาแน่นมากขึ้น จึงแบ่งการปกครองตามลักษณะพื้นที่ออกเป็น 2 หมู่บ้านได้แก่ หมู่ที่ 5 และ หมู่ที่ 7 และการปกครองได้แบ่งแยกตามจำนวนประชากรที่มากขึ้นของหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านหนองรัง ตำบลวังลึก และแยกเป็นหมู่ที่ 7 เมื่อปี พ.ศ. 2529 ตามชื่อบ้านเดิม "บ้านหนองรัง" จนถึงปัจจุบัน ที่ตั้งตำบลวังลึกตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอศรีสำโรง โดยมีศูนย์กลางของตำแหน่งจากที่ว่าการอำเภอศรีสำโรง ประมาณ 2.5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 36 ตารางกิโลเมตร เส้นทางคมนาคม ที่สามารถเดินทางไปมาได้อย่างสะดวก มีอาณาเขตนี้

- ทิศเหนือ ติด ตำบลสามเรือน
- ทิศใต้ ติด ตำบลเกาะตาเลี้ยง
- ทิศตะวันออก ติด ตำบลตะลุยกกระเทียม
- ทิศตะวันตก ติด ตำบลคลองตาล

เนื้อที่ตำบลวังลึกมีพื้นที่ในความรับผิดชอบ จำนวน 18,415 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร จำนวน 17,189 ไร่ และเป็นพื้นที่อยู่อาศัย จำนวน 1,226 ไร่

ภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่ม ในฤดูฝนจะเกิดน้ำท่วมขังเป็นประจำและพื้นที่เป็นแหล่งรับน้ำที่ไหลมาจากเขตอำเภอสุวรรณภูมิ ไหลผ่านตำบลสามเรือนมาสู่ตำบลวังลึก และมีลำคลองธรรมชาติเหมาะแก่การเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์

ท้องถิ่นอื่นในตำบล

- จำนวนเทศบาล 1 แห่ง เทศบาลตำบลศรีสำโรง

ประชากร

ประชากร ในเขตตำบลวังลึกมีดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
1	ป่าสัก	307	421	482	903
2	บ้านวังลึก	238	369	371	740
3	บ้านวังลึก	439	546	635	1,181
4	บ้านเกาะไม้แดง	201	284	328	621
5	หนองรังเหนือ	32	22	22	44
6	บ้านเกาะไม้แดง	259	371	418	789
7	หนองรังเหนือ	168	241	230	471
รวม		1,644	2,254	2,486	4,740

หมายเหตุ ข้อมูลสำนักทะเบียน ณ เดือนกันยายน พ.ศ.2558

ประชากรทั้งสิ้น 4,740 คน แยกเป็นชาย 2,254 คน หญิง 2,486 คน จำนวนครัวเรือน 1,644 ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย 148 คน/ตารางกิโลเมตร

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ โดยประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ ส่วนใหญ่ราษฎรมีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งได้แก่นส.3 ก. และนส.3 และสามารถจำแนกตามประเภทอาชีพ ดังนี้

- ทำนา 345 21.6 359 19.8 704 20.7
- ทำไร่ 68 4.3 66 3.6 134 3.9
- ทำสวน 37 2.3 74 4.1 111 3.3
- ประมง - - - - -
- ปลูกสัตว์ 2 0.1 3 0.2 5 0.1
- รับราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ 36 2.4 68 3.8 107 3.1
- พนักงานรัฐวิสาหกิจ 6 0.4 10 0.6 16 0.5
- พนักงานบริษัท 3 0.2 3 0.2 6 0.2
- รับจ้างทั่วไป 484 30.4 475 26.2 959 28.2
- ค้าขาย 101 6.3 167 9.2 268 7.9
- ธุรกิจส่วนตัว 7 0.4 7 0.4 14 0.4
- อาชีพอื่นๆ 91 5.7 141 7.8 232 6.8
- กำลังศึกษา 327 20.5 310 17.1 637 18.7
- ไม่มีอาชีพ 84 5.3 127 7.0 211 6.2

หมายเหตุ ข้อมูลจาก จปฐ. ปี 2558

ระดับการศึกษาของประชากร จำแนกตามระดับการศึกษา ดังนี้

- ไม่เคยศึกษา 135 คน
- อนุบาล/ศูนย์เด็กเล็ก 107 คน
- ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา 203 คน
- จบชั้นประถมศึกษา (ป.4 , ป.7 ป.6) 1,895 คน
- มัธยมศึกษาตอนต้น (มศ.1-3 ม.1-3) 465 คน
- มัธยมศึกษาตอนปลาย (มศ.4-5 , ม.4-6 , ปวช) 312 คน
- อนุปริญญา หรือเทียบเท่า 87 คน
- ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า 176 คน
- สูงกว่าปริญญาตรี 24 คน

หมายเหตุ ข้อมูลจาก จปฐ. ปี 2558

หน่วยธุรกิจในเขต อบต.

- ธนาคาร - แห่ง
- โรงแรม - แห่ง
- รีสอร์ท 2 แห่ง
- ปั้มน้ำมันและก๊าซ 3 แห่ง
- โรงสี 2 แห่ง
- ฟาร์มไก่ 1 แห่ง
- ร้านเสริมสวย 4 แห่ง
- ร้านขายอาหารตามสั่ง 5 แห่ง

- ร้านขายปุ๋ย และยาฆ่าแมลง 1 แห่ง
- ร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้า 1 แห่ง
- ตู้ซ่อมรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ 6 ราย
- ร้านขายของชำ 47 ราย

สภาพสังคม

สถาบันการศึกษา

- โรงเรียนบ้านวังลึก (ยุวนาฏชนูทิศ) 1 แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อบต.วังลึก 1 แห่ง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน 8 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา วัด 3 แห่ง

- วัดเกาะไม้แดง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6
- วัดวังลึก ตั้งอยู่หมู่ที่ 2
- วัดหนองรังใต้ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1

การสาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน 1 แห่ง
- อสม.ตำบลวังลึก จำนวน 106 คน
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100 %

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ป้อมตำรวจ 1 แห่ง

- ศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนปฏิบัติหน้าที่ 117 คน
- ตำรวจบ้านตำบลวังลึก 10 คน

การจัดตั้งของส่วนราชการ

- องค์การสตรีตำบลวังลึก 7 กลุ่ม
- สมาเด็กและเยาวชน 105 คน
- กองทุนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นตำบลวังลึก 124 คน
- ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำหมู่บ้าน/ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 1 แห่ง

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

มีเส้นทางคมนาคมสัญจรไปมาสำหรับติดต่อภายในหมู่บ้าน ตำบลข้างเคียง และอำเภอพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ตลอดจนเส้นทางที่สัญจรติดต่ออำเภอ จังหวัดสุโขทัย ได้สะดวก โดยจำแนกถนน ดังนี้

ถนนลาดยาง จำนวน 4 สาย

- สายบ้านวังลึก – หนองสะแก ติดต่อกับ อำเภอพรมพิราม
- สายวังลึก – วังยาว ติดต่อกับ ตำบลบ้านสวน
- สายบ้านวังลึก – บ้านเกาะตาเลี้ยง ติดต่อกับ ตำบลเกาะตาเลี้ยง
- สายหนองรัง – ห้วยคล้า ติดต่อกับ ตำบลสามเรือน
- ถนนดินลูกรัง จำนวน 25 สาย
- คอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวน 22 สาย

การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข – แห่ง
- สถานที่โทรคมนาคมอื่น ๆ – แห่ง
- โทรศัพท์สาธารณะ 9 แห่ง

การไฟฟ้า

หมู่บ้านภายในตำบลวังลึกทุกหมู่บ้านมีไฟฟ้าเข้าถึง และส่วนใหญ่ 100 % มีไฟฟ้าในครัวเรือน

การประปา

หมู่บ้านในตำบลวังลึก ทุกหมู่บ้าน มีระบบประปาเข้าถึงและส่งให้ใช้ 100 % ครอบคลุมครัวเรือน

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย 4 แห่ง
- บ่อน้ำตื้น 32 แห่ง
- บ่อโยก 18 แห่ง
- อื่น ๆ ไช้่งน้ำขนาดบรรจุ 200 ลิตร จำนวน 450 ใบ

แหล่งน้ำธรรมชาติ

- คลองค่อม หมู่ที่ 3,4,5,6,7
- คลองตาปาน(หนองรังใต้) หมู่ที่ 1,5,7
- คลองปากแก่ง – เกาะไม้แดง หมู่ที่ 1-3
- คลองตารัตน (กนช,เกาะไม้แดง หมู่ที่ 3,4,5,7
- คลองปักทอง หมู่ที่ 6

- คลองมียาชาวา หมู่ 3
- คลองปากกรด หมู่ 6
- คลองยายแว่น หมู่ 1
- หนองบึงหล่ม หมู่ 3
- หนองค้ำ หมู่ 6
- หนองตะเข้ หมู่ 6

ขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน

ในรอบหนึ่งปีในหมู่บ้านเกาะไม้แดง มีการทำบุญหรืองานประเพณี ดังนี้

เดือนมกราคมทำบุญประเพณี วันขึ้นปีใหม่วันที่ 1 มกราคม ของทุกปี

เดือนกุมภาพันธ์ทำบุญประเพณี วันมาฆบูชา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3

เดือนมีนาคมทำบุญประเพณี วันตรุษไทย แรม 15 ค่ำ เดือน 4

เดือนเมษายนทำบุญประเพณี วันสงกรานต์ระหว่างวันที่ 13-15

เดือนพฤษภาคมทำบุญประเพณี วันวิสาขบูชา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7

เดือนกรกฎาคมทำบุญประเพณี วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษาขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 และ แรม 1 ค่ำ เดือน 8

เดือนสิงหาคมทำบุญประเพณีวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ (วันแม่ วันที่ 12 สิงหาคม ของทุกปี

เดือนตุลาคมทำบุญประเพณี วันสารทไทย, วันออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 และ แรม 1 ค่ำ เดือน 11

เดือนธันวาคมทำบุญประเพณี วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (วันพ่อ) วันที่ 5 ธันวาคม ของทุกปี

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

สภาพการเมืองการปกครอง

- หมู่ที่ 1 ผู้ใหญ่บ้าน นายเสน่ห์ ยอดฉาย
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายประสาธ เลิศล้ำ
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายชนิดย์ เทียมจันทร์

- หมู่ที่ 2 ผู้ใหญ่บ้าน นายธีรพล ชูพันธ์

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายเชลย อยู่คอน

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายทองเพียร ชูพันธ์

- หมู่ที่ 3 กำนันตำบลวังลึก นายสุทัศน์ เนตรบุตร

สารวัตรกำนัน นายคิวเหล็ก อินทรวง

สารวัตรกำนัน นายสมพงษ์ อยู่คอน

ผู้ช่วยกำนัน นายวินิต ศรีวรรณ

ผู้ช่วยกำนัน นายเรืองศักดิ์ จันท รัทิม

- หมู่ที่ 4 ผู้ใหญ่บ้าน นายวิง จันทโรดม

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายทอง ศรีสวัสดิ์

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายทวนทอง แสงทอง

- หมู่ที่ 5 ผู้ใหญ่บ้าน นางดาหวัน บุญคำ

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นางบังอร พยัคฆ์ศรี

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายสมไทย พิระพานิชย์

- หมู่ที่ 6 ผู้ใหญ่บ้าน นายรัตน์ แก้วนา ; ; ; nbs p;

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายจำลอง ชาญสุวรรณ

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นางวรรณา แบบกัน

- หมู่ที่ 7 ผู้ใหญ่บ้าน นายรัตน์ สุขใส

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายพนม เรียมเจริญ

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นางอำพร นาหูน

รายนามอาสาสมัครตำรวจบ้านประจำตำบลวังลึก

(อส.ตร.ต.วังลึก)

ลำดับ ที่	รายนาม	ตำแหน่ง	นามเรียกขาน	โทรศัพท์
1.	อส.วินิต ศีวีวรรณ	หน.อส.ตร.ต.วังลึก	ส.ตร.01	090 - 7465178
2.	อส.จเร บรรเทา	รอง.อส.ตร.ต.วังลึก	ส.ตร.02	089 - 8849145
3.	อส.บรรจง ชูพันธ์	ประจำชุด	ส.ตร.03	090 - 6871858
4.	อส.สมชาย จันทรเยี่ยม	 ,	ส.ตร.04	082 - 1718915
5.	อส.ปราโมทย์ จันทรเยี่ยม	 ,	ส.ตร.05	082 - 1755632
6.	อส.เรียม บุญเทียน	 ,	ส.ตร.06	-
7.	อส.อุเทน อำเคลือบ	 ,	ส.ตร.07	089 - 5162984
8.	อส.กมล รักแยม	 ,	ส.ตร.08	080 - 8483061
9.	อส.พลอย ศีวีวรรณ	 ,	ส.ตร.10	084 - 4900126
10.	อส.ประไพ นกพึ้ง	 ,	ส.ตร.11	086 - 2026566

กลุ่ม / กองทุน ภายในชุมชน ดังนี้

- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 7 แห่ง
- กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน 4 แห่ง
- กองทุน กขคจ. 2 แห่ง
- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 2 , 7 2 กลุ่ม

- กลุ่มเงินออมทรัพย์ หมู่ที่ 2,4,6 3 กลุ่ม
- กลุ่มทำไข่เค็ม หมู่ 3 1 กลุ่ม
- กลุ่มทำดอกไม้จันทน์ หมู่ 3 , 4,6,7 4 กลุ่ม
- กลุ่มยาดมสมุนไพร 1 กลุ่ม
- กองทุนแก้ไขปัญหาคาความยากจน หมู่ 3 1 กลุ่ม
- กองทุนชุมชนพอเพียง /ร้านค้าชุมชน หมู่ 3,7 2 กลุ่ม
- กองทุนแม่ของแผ่นดิน หมู่ที่ 3 และ 6 2 กลุ่ม
- กองทุน กนช หมู่ที่ 3 1 กลุ่ม
- กลุ่มแม่บ้าน หมู่ที่ 4 , 7 2 กลุ่ม
- กลุ่มน้ำพริก หมู่ที่ 6 1 กลุ่ม
- กลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ที่ 6 1 กลุ่ม
- กองทุนปุ๋ยเพื่อการเกษตร หมู่ที่ 6 1 กองทุน
- ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำหมู่บ้าน/ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียงจำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์ ศสมช. หมู่ 4 1 กลุ่ม
- ชมรมผู้สูงอายุตำบลวังลึก 235 คน

จุดเด่นของพื้นที่

- ตำบลวังลึก มีพื้นที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะในการทำการเกษตร มีลำคลองธรรมชาติ จำนวน 8 สาย พื้นที่เหมาะสำหรับการทำเกษตร และเลี้ยงสัตว์ การประกอบอาชีพของประชาชนส่วนใหญ่จะ ทำนา ทำไร่ อ้อย ทำถั่ว ปลูกข้าวโพด พืชต่าง ๆ และเลี้ยงสัตว์ อีกทั้งอยู่ใกล้กับตลาดกลางรับซื้อพืช ผลทางการเกษตร (ตลาดอินโดจีน)
- ตำบลวังลึก มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และปลูกฝังให้ลูกหลานรักษาวรรณธรรมท้องถิ่นที่ดีงามให้คงอยู่คู่ชุมชน
- ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลวังลึกมีความรักความสามัคคี

- ตำบลวังลึก มีการบริการทางด้านสาธารณูปโภค มีระบบประปา มีไฟ ใช้ครบทุกครัวเรือน และมีเส้นทางคมนาคมขนส่ง ที่สะดวก และอยู่ใกล้ส่วนราชการอำเภอศรีสำโรง
- ตำบลวังลึก มีพื้นที่ติดต่อกับเขตอำเภอเมืองสุโขทัย อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนวัตถุดิบในท้องถิ่นเพื่อการลงทุนได้เป็นอย่างดี
- จากการตรวจสอบขุดเจาะเพื่อหาแหล่งน้ำมันดิบ ปรากฏว่าในเขตพื้นที่ตำบลวังลึกมีแหล่งน้ำมันดิบ และแก๊สธรรมชาติ แต่มีจำนวนน้อย

ตำบหลวงลิก

คำนำ

ตำบหลวงลิกเป็นชุมชนเก่าที่วางฐานทางเศรษฐกิจอยู่บนการผลิตทางการเกษตร ดังนั้นจึงมีพัฒนาการบางอย่างที่แตกต่างออกไปจากบ้านกง นั่นคือการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ของวังลิก มีทั้งองค์ประกอบทางสังคมใหม่ๆ และองค์ประกอบเก่าที่ปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป และก็เป็นเช่นเดียวกับกรณีบ้านกง การนำเสนอถึงความเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ของวังลิกจะนำเสนอโดยแบ่งยุคต่างๆ ของวังลิกออกเป็น 3 ยุค ด้วยกันนั้น นั่นก็คือ **ยุคแรก ยุคเริ่มต้นของการผลิตเพื่อขาย (ทศวรรษที่ 2490 ถึง ทศวรรษที่ 2510) ยุคที่สองยุคของการขยายตัวของการปลูกอ้อย (ทศวรรษที่ 2520 ถึง ทศวรรษที่ 2530) และยุคที่สาม ยุคแห่งเครือข่ายพืชไร่และการเข้าสู่การเมือง (ทศวรรษที่ 2540 ถึงทศวรรษที่ 2550)**

ยุคเริ่มต้นของการผลิตเพื่อขาย (ทศวรรษที่ 2490 ถึง ทศวรรษที่ 2510)

เศรษฐกิจ

ตำบหลวงลิก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เป็นชุมชนเก่าของจังหวัดสุโขทัย ที่มีฐานการผลิตทางการเกษตรกรรม คือปลูกข้าวและพืชไร่ แต่ข้าวจะเป็นเป็นส่วนใหญ่ ข้าวที่เหลือจากการบริโภคก็จะขาย และมี

การปลูกพืชไร่ เช่นงา ถั่วเขียว ข้าวโพด และต่อมาคือถั่วเหลืองไว้ขาย นายเชชม อายุ 70 ปี กล่าวว่าในสมัยดั้งเดิมนั้น “ชาวนาปีที่ทำส่วนใหญ่ทำไว้กิน หากเหลือแล้วจึงขาย แต่ก็จะต้องรอดูก่อนว่าข้าวในปีต่อไปจะได้กินหรือเปล่า ถ้าได้กินแน่นอน ก็เอาข้าวที่เหลือไปขาย ...” (เชชม, 2557) และ “เมื่อก่อนแต่งงาน เมื่อทำข้าวได้ก็จะลากด้วยล้อเกวียนไปขายที่โรงสีที่คลองตาล ช่วงเดือนพฤษภาคมนี้แหละ ... ก็จะเอาแรงกันลากไป ไปด้วยกันเป็นแถวๆ” (ฉัน, 2557)

ส่วนพืชไร่นั้นโดยทั่วไป ผลิตเพื่อขาย โดยนายเชชม ให้ข้อมูลว่า “เมื่อก่อนพ่อ กับแม่ ...ก็ทำไร่นา แล้วก็เลี้ยงหมูขาย มี 3 หุ่น คือ พ่อของนายเชชม ตาอด ตาเกลี้ยง ตอนนั้น นายเชชมบอกว่าตนเองก็ยังเล็กๆ อยู่...ในสมัยนั้นบ้านใครมีโรงสีก็จะเลี้ยงหมูไว้ขาย เมื่อได้นำหนักที่พอเหมาะแล้วก็จับขาย แล้วทำไร่นา ทำข้าวโพดแบ่งไปด้วย พ่อแม่ทำไร่นา” (เชชม, 2557) และ

ในนาเมื่อหมดฤดูข้าวแล้ว ชาวนาจะปลูกงา ที่ไร่ก็จะทำถั่วเขียว และงา (ชาวบ้านเรียก “ถั่วหิน” เริ่มปลูกประมาณ พ.ศ. 2500) เป็นส่วนมาก มีปลูกอ้อยและข้าวโพดบ้างเล็กน้อย ตั้งแต่ นายเทพยังอยู่โรงเรียนประถม ก็เห็นพ่อแม่ทำนาและปลูกงาหลังทำนาเสร็จแล้ว ที่ไร่ก็ทำถั่วเขียว อ้อยและข้าวโพด ... ต้นงาก็จะใช้แรงงานคนในการตัดและเคาะเมล็ด ถั่วเขียวก็เช่นเดียวกัน จะเก็บเพียงแค่เมล็ดเท่านั้น แล้วมาทุบด้วยไม้ไผ่โดยใช้แรงงานคน เพื่อเอาเมล็ดไปขายที่ร้านเจ๊กในตลาดคลองตาล โดยหาบใส่กระบุงไปขาย ถ้ามีมากก็จะใส่ล้อเกวียนไปขาย ...

(เทพ, 2557)

ดังนั้นจะพบว่านับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา การผลิตเพื่อขายเริ่มมีความสำคัญขึ้นตามลำดับ และเมื่อรัฐและทุนเริ่มขยายตัวเข้ามาเนื่องจากการคมนาคมทางถนนที่เชื่อมต่อดังกล่าวเข้ากับตัวเมืองสุโขทัย และที่อื่นๆ พัฒนาดังนี้ นับแต่ทศวรรษที่ 2510 การผลิตเพื่อขายจึงขยายตัวตามไปด้วย ในปลายทศวรรษนี้ ชาวบ้านวังลึกซื้อเครื่องจักรในการผลิต โดยเฉพาะรถไถ กันอย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุฉนั้นจึงเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้น ผลที่ตามมาคือ เกิดการขยายที่ดินในการเพาะปลูกกันเป็นอย่างมาก โดยแต่เดิมชาวบ้านเกือบทั้งหมดมีที่นาเป็นของตนเองอยู่แล้ว เครื่องจักรทำให้สามารถปรับพื้นที่ที่เป็นโคกเนิน และป่าละเมาะได้เพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ชาวบ้านบางคนเริ่มสะสมที่ดิน โดยการค่อยๆ ซื้อที่ดินเพิ่มมากขึ้น

ถนนสุโขทัย — ศรีสำโรง

แหล่งที่มา portal.rotfaithai.com

สังคมและอารมณ์ความรู้สึก

ในแง่สังคมนั้น ในด้านหนึ่งเนื่องจากการผลิตผลิตซ้ำแบบเดิมนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการร่วมมือกันในการผลิตคือการเอาแรงกัน กลุ่มเอาแรงนี้มีความสำคัญมาก คือนอกจากจะเอาแรงกันในหอย่อมบ้านเครือญาติแล้ว ยังเอาแรงกันในกลุ่มชาวนาที่ทำนาในทุ่งเดียวกันอีกด้วย ดังที่นายเทพกล่าวว่า "การเอาแรงกันก็เป็นการเอาแรงระหว่างเครือญาติเหมือนเดิม หรือไม่กี่คนที่ทำกินในทุ่งนาเดียวกัน" (เทพ, 2557) โดยคนที่ทำนาทุ่งเดียวกันและช่วยเหลือกันมานั้นก็มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อกันเปรียบได้กับเป็น "ญาติเสมือน" (ซึ่งเมื่อเข้าถึงยุคปัจจุบัน กลุ่มเอาแรงนี้จะกลายเป็นกลุ่มที่รวมกันกลายเป็นเสียงส่วนใหญ่ที่สามารถกำหนดตัวนักการเมืองท้องถิ่นได้ ซึ่งจะกล่าวต่อไปข้างหน้า)

ดังนั้นการจัดตั้งทางสังคมของวังลึกคือการจัดตั้งทางสังคมในแบบเครือญาติ และเครือญาติเสมือน (ผู้ที่ทำนาในทุ่งเดียวกัน) ดังที่นายเชมอายุ 70 ปี กล่าวว่า "จริงแล้วตั้งแต่สมัยในเชมยังเด็กๆ คนในบ้าน ป่าช้าก็เป็นลูกพี่ลูกน้อง เกี่ยวดองกันหมด เป็นญาติทางพ่อทางแม่ กันหมดเลย รุ่นนั้นยังสนิทสนมกัน เกี่ยวข้องกันหมด แล้วก็นับถือกันหมด .ในสมัยก่อน พ.ศ. 2500 เท่าที่จำได้ เวลามีงานบุญงานตาย ก็ไปช่วยกันทุกวันทุกคืนเลยเพราะเป็นญาติพี่น้องกันหมด รู้จักคุ้นเคยกันดี ขึ้นลงกินนอนที่บ้านไหนก็ได้ เพราะญาติเราทั้งนั้น" (เชม, 2557)

และท่ามกลางเครือญาตินั้น มีบุคคลที่ชาวบ้านเรียกว่า "คนโต" ซึ่งชาวบ้านพิจารณาว่าเป็นคนที่มีฐานะมั่นคงและเป็นคนจริง พูดคำไหนคำนั้น เป็นผู้นำในกลุ่มเครือญาติและเครือญาติเสมือน

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เราจะเห็นถึงการก่อรูปทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สังคมของวังลึกมีความซับซ้อนขึ้น พบว่าในยุคแรกๆ นี้ นอกจากการที่ชาวบ้านส่วนใหญ่บุกเบิกที่ดินได้จำนวนหนึ่ง ประมาณ 10 ไร่ แล้ว ยังมีกลุ่มคนที่สามารถบุกเบิกที่ดินได้จำนวนมาก เช่น “ตาน่า (เป็นคนจีนที่มาจากนครสวรรค์) พ่อตาป๋อก (ยังมีชีวิตอยู่ อายุประมาณ 80 ปี) สามารถจับจองที่ดินเกือบ 200 ไร่ แบ่งให้ลูก คนละ 40-60 ไร่” หรือ บิดาของนายเทพ นอกจากที่ดินที่ได้เป็นมรดกแล้ว”ก่อนปี พ.ศ. 2500 พ่อแม่ของนายเทพไปจับจองที่ ที่หนองโสน อยู่เขตตำบลเกาะตาเลี้ยงในปัจจุบัน จำนวน 15 ไร่ เพื่อจะทำนา” (เทพ, 2557) ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีกลุ่มชาวบ้านที่มีที่ดินและสะสมที่ดินได้เพิ่มขึ้น ดังนั้น นับตั้งแต่แรกของผู้คน ก็เริ่มมีความแตกต่างกันในฐานะของคนวังลึก ข้อมูลที่สะท้อนความแตกต่างในฐานะนั้นมาจากการให้ข้อมูลของนายเทพที่ว่า

บ้านยายแนบ (ยายของนายเทพ) และบ้านแม่ของนายเทพ นายเทพจำได้ว่ารับตกข้าว (ประมาณ พ.ศ. 2500) คือ ชาวบ้านที่รู้จักกันจะมาขอยืมเงิน เช่น 20 บาท แล้วก็ให้ข้าวเปลือกแทน เมื่อเก็บเกี่ยวแล้ว ย่าและแม่ของนายเทพต่างก็ไปเก็บข้าวเปลือกตามบ้านชาวบ้าน แล้วแต่จะตกลงกันว่าจะคิดราคาข้าวถึงละกี่บาท คิดเป็นข้าวกี่ถัง เช่น เงิน 20 บาท ข้าวเปลือก 5 ถัง แล้วย่ากับแม่ของนายเทพก็นำข้าวไปขายให้โรงสีในตลาด ซึ่งส่วนใหญ่จะได้เงินมากกว่าที่ชาวบ้านยืมไป หรือไม่ชาวบ้านที่มีลูกมากก็จะมายืมข้าวเปลือกบ้านพ่อแม่ไปไว้กิน แล้วตกลงกันว่าเมื่อได้ข้าวใหม่จะให้กี่ถัง เช่น ยืมไป 50 ถัง จะคืนให้ 60 ถัง จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. 2510 การตกข้าวและยืมข้าวเปลือกก็เริ่มหมดไป เปลี่ยนเป็นการซื้อขายกันแทน

(เทพ, 2557)

“คนโต” ที่เป็นผู้นำในหมู่เครือญาตินั้นจะมาจากกลุ่มที่มีฐานะดี คนโตนั้นหมายถึง คนที่มีฐานะมั่นคง มีความประพฤติที่ดี เป็นคนจริง พูดคำไหนคำนั้น โดยที่บ้านป้าสาวนั้น จะมีตัวอย่างของ “คนโต” ที่จะใช้เป็นกรณีศึกษาได้ นั่นคือเราจะเห็นถึงกระบวนการของการปรากฏตัวของ นายเทพ ที่จะกลายเป็น “คนโต” ในยุคต่อไป นายเทพเกิดในครอบครัวที่มีฐานะเมื่อ พ.ศ. 2491 จบชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนศรีสำโรงชนูปถัมภ์ (รุ่นที่ 5 พ.ศ. 2505) นับได้ว่านายเทพเป็นหนึ่งในบรรดาชาวบ้านจำนวนน้อยของคนตำบลวังลึกในขณะนั้น ที่จบการศึกษาในระดับนี้ นายเทพบรรยายถึงพื้นเพของครอบครัวของเขาที่เป็นครอบครัวระดับบนที่มีฐานะดีว่า

พ่อ (ของนายเทพ) เกิด พ.ศ. 2460 เกิดที่บ้านนี้ แต่ยาย (ยายแนบ เกิด พ.ศ. 2428 เสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 2511 ขณะที่นายเทพไปบวชสามัคคีที่เมืองเก่าสุโขทัย แล้วมาอยู่ที่วัดวังลึก) อพยพมาจากนครสวรรค์ มีพ่อเป็นคนจีน มาแต่งงานกับนางจันทร์ซึ่งเป็นคนพื้นเดิม ยายแนบเป็น

คนขยันมาก จับจองที่ดิน บุกเบิกที่ดินทำกิน บริเวณใกล้ๆ บ้าน 20 ไร่ ชาวบ้านหมู่ 1-2 ก็รู้ว่าถ้าอยากกินผลไม้ต่าง ก็ต้องไปบ้านยายแนบ มีของกินเหลือเฟือ

(เทพ, 2557)

ที่ดินดังกล่าวตกทอด และขยายการถือครองเพิ่มขึ้น โดยส่วนหนึ่งตกทอดเป็นของพ่อนายเทพ และส่งต่อมายังนายเทพในที่สุด

ครอบครัวของนายเทพมีเครื่องรับวิทยุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 และโทรทัศน์ตั้งแต่ 2523 นายเทพซึ่งมีพื้นฐานทางการศึกษาอยู่แล้วและสามารถเข้าถึงข่าวสารจากภายนอกได้ จึงอยู่ในฐานะที่สามารถให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษากับชาวบ้านในเรื่องต่าง ได้ ในขณะเดียวกัน นับจากแต่งงานในปี พ.ศ. 2513 เขาก็เริ่มสะสมความมั่งคั่งตลอดมา โดยก่อนเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2557 นั้น สามารถสะสมที่ดินได้กว่า 100 ไร่ จึงกลายเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ทางเดินในชีวิตของเขาสู่การเป็นคนโตนั้น คือการให้ความอุปถัมภ์ต่อชาวบ้าน (ซึ่งจะกล่าวต่อไปข้างหน้า) แต่ในที่นี้เพื่อต้องการชี้ให้เห็นถึงว่า วังลิกนั้นมีสถาบัน คนโต ที่เป็นสถาบันที่สำคัญ

ที่กล่าวมาข้างต้นคือเศรษฐกิจสังคมที่เป็นฐานของวังลิกแต่เริ่มแรก แต่เมื่อมาถึงตอนปลายของทศวรรษที่ 2500 จึงเริ่มปรากฏกลุ่มคนขึ้นมามากกลุ่มหนึ่งที่มีฐานมาจากการค้า อันจะเป็นผู้ประกอบการรุ่นแรกของวังลิกที่เริ่มสะสมความมั่งคั่งจากการเป็นคนกลางระหว่างชาวนากับพ่อค้าในตลาดคลองตาล นั่นก็คือ นอกจากพ่อค้าในตลาดคลองตาลจะรับซื้อพืชผลทางการเกษตรจากชาวบ้านโดยชาวบ้านเอาไปขายให้ถึงที่ตลาดแล้ว ก็จะมีชาวบ้านที่เป็นตัวแทนหรือคนกลางคอยรับซื้อพืชผลทางการเกษตร แล้วรวบรวมขายให้กับพ่อค้าคนจีนอีกทอดหนึ่ง เช่น นายธนะ (เสียชีวิตแล้ว เป็นบิดาของผู้ใหญ่ชาญชัย หมู่ที่ 3 ต.วังลิก และต่อมาในปัจจุบันเป็นกำนันของตำบลวังลิก) นายสวิง (หมู่ 4 ต.วังลิก เสียชีวิตแล้ว) นายเนื่อง (หมู่ 3 ต.วังลิก เสียชีวิตแล้ว) และนางนิ่ม (หมู่ 1 ต.วังลิก เสียชีวิตแล้วเป็นภรรยาของครูอด ครูอดเองเป็นคนพื้นหมู่ที่ 1) (เทพ, 2557) ในกรณีของนายธนะ กำนันชาญชัยเล่าว่า “...นายธนะซื้อรถไถนาเป็นคันแรกของวังลิกเมื่อประมาณ พ.ศ. 2515 เงินที่นำมาซื้อก็เป็นเงินที่เก็บสะสมมาตั้งแต่ครั้งถูกหวย เงินที่ได้จากการทำไร่ทำนา และที่ได้จากการค้าขาย จึงทำให้ทำไร่ทำนาได้มากขึ้น แล้วใช้รับจ้างชาวบ้านไถนา ครั้งแรกที่รับจ้างไถราคาไร่ละ 20 บาท” (ชาญชัย, 2557)

หรือกรณีของ นายชิต หมู่ 6 ซึ่งจะได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2520 ผู้ใหญ่ชิตให้ข้อมูลว่า “... คำขายซื้อพืชไร่ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.2507 ก็ซื้อพืชไร่ทุกชนิด ถั่วเขียว ถั่วเหลือง พืชหลักก็คือข้าวที่ชาวบ้านทำมาก แต่ไม่ค่อยได้ซื้อข้าวสักเท่าไร เน้นพืชไร่มากกว่า แต่ถ้าชาวบ้านเอามาขายให้ก็รับซื้อเหมือนกัน ซื้อแล้วก็เอาไปขายให้เจ๊กในตลาดคลองตาลนี่แหละ” (ชิตและหวล, 2557) ผู้ใหญ่ชิตค้าพืชไร่จนสามารถมีเงินซื้อรถบรรทุกมาเพื่อการประกอบการของตน

ผู้ใหญ่ชิตออกซื้อพืชไร่ถึงบ้านสวน หนองสะแก ช่วงนี้ใช้รถกระบะ 4 ล้อ รุ่งนั้นไปซื้อที่
กรุงเทพฯ 7-8 หมื่น ซื้อด้วยเงินสด (พ.ศ. 2508) ก็ได้จากการค้าขายแล้วเก็บหอมรอมมาเรื่อย
จนเงินพอที่จะซื้อรถได้จึงไปซื้อมา

(ชิตและหวล, 2557)

หรือเมื่อถึงปลายทศวรรษ 2510 นางชม (ต่อมาได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และเป็นกำนันใน
พ.ศ. 2549) ก็เริ่มประกอบกรรณการค้าและรับซื้อพืชผลทางการเกษตร กำนันชมให้ข้อมูลว่า

ทำนามาก่อน แล้วก็มาค้าพืชไร่ ต่อมาคือทำอ้อย เมื่อทำอ้อยก็ต้องหยุดค้าขายเพราะงาน
อ้อยทั้งเยอะทั้งยุ่ง ...ช่วงทำการค้าจะรวบรวมพืชไร่ของชาวบ้านไว้ขายให้พ่อค้าที่คลองตาล ไม่ได้
เอาไปขายเอง พ่อค้าจะแวะมาดู หรือตกลงกันว่าเมื่อไรจะมาเอาไป ก็ต้องรวบรวมไว้ให้ได้เยอะๆ
จะได้ไม่เสียเวลาขนพืชไร่หลายเที่ยว เช่น ปีนี้ชาวบ้านหว่านถั่วเหลือง ข้าวโพดแล้ว อีกสัก
ประมาณ 2 เดือน ก็จะเก็บเกี่ยว กว่าชาวบ้านจะทุบเสร็จ เพราะว่าทุบกินเอง ชาวบ้านวังลึกก็ทำ
กันแบบนี้เลย ทำกันทั้งพื้นบ้าน เพราะทั้งหมดเป็นชาวไร่ชาวนาเลย แต่ไม่ได้รับซื้อข้าว จะมีพ่อค้า
เข้ามารับซื้อข้าวเปลือกต่างหาก ชาวบ้านเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วก็ประมาณเพ็ญเดือนสาม
งานวัดหนองไผ่บางบ้านก็ยังเก็บเกี่ยวไม่เสร็จก็มี ถ้าทำนาได้ 300 ถึง เก็บไว้กินทั้งปีประมาณ 100
ถึง ที่เหลือก็ขายได้ แต่สมัยนี้ก็ยังไม่นิยมเอาใส่ยุ้งฉางไว้ รอจนได้ข้าวใหม่นั้นแหละชาวบ้านถึงจะขาย
ข้าวเก่า ชาวบ้านก็ทำแบบนี้มาเรื่อยๆ ตั้งแต่จำความได้ จนเมื่อสมัยที่มีพ่อค้าเข้ามารับซื้อในวังลึก
ก็คงใกล้ๆ พ.ศ. 2520

(ชม, 2557)

การปลูกถั่วในวังลึก

ในขณะที่เดียวกันภายในวังลึกก็เริ่มปรากฏร้านค้าขึ้น จึงปรากฏมีพ่อค้า-แม่ค้า อีกกลุ่มหนึ่งขึ้นมาด้วย

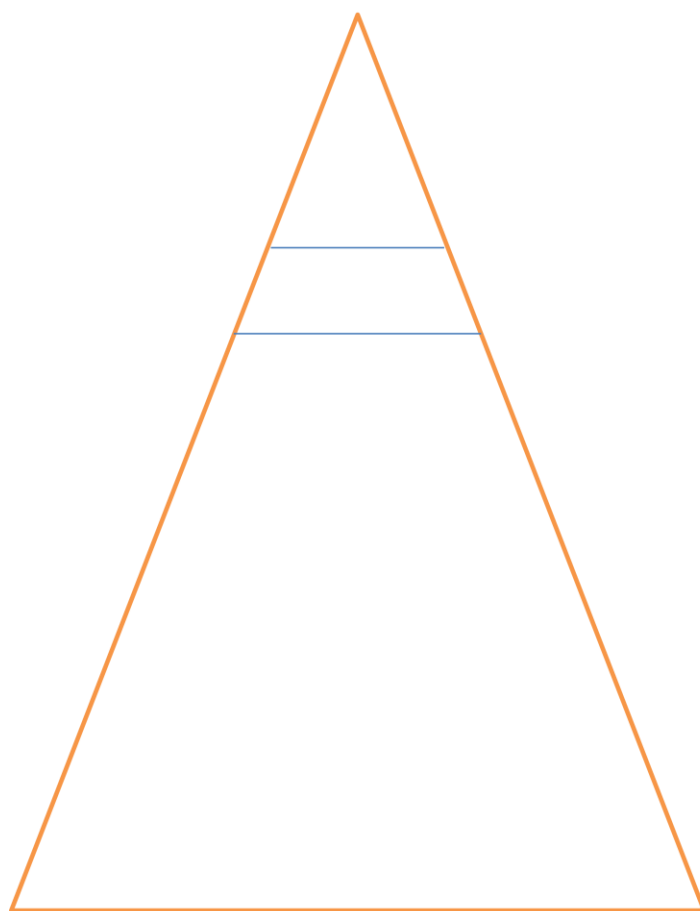
...ในสมัยนี้มีร้านค้าคือร้าน ยายเนียน ร้านยายไร ...ขายพวกกะปิ น้ำปลาร้านตาเต่า ขายของจำพวกนี้ ขายตั้งแต่ต้นๆ 2500 คนขายของก็ต้องไปหาบของจากตลาดคลองตาลมาไว้ขายให้ชาวบ้าน มีน้ำมัน น้ำปลา น้ำมัน เกล็ด ไม่มีผักขายเลยนะ เพราะชาวบ้านเขาก็ปลูกกินกัน ไม่มีใครซื้อผักเลย .มีแต่จะแจกกันกินมากกว่า

(ชม, 2557)

นอกจากนั้นยังมีส่วนประกอบอาชีพอื่นๆ อีก นายเทพเล่าว่า ตั้งแต่เด็กๆ (ประมาณ พ.ศ. 2500) จำได้ว่ายายเคยมาจากตลาดพร้าว ศรีนคร (เสียชีวิตแล้ว) บ้านอยู่หน้าปากซอยมาอาศัยอยู่กับญาติๆ ได้มาแต่งงานกับครูเชิด (เสียชีวิตแล้ว/เป็นคนจีน) เป็นครูสอนหนังสือที่ รร วัดหนองรังใต้ด้วย เลี้ยงหมูและเป็นเจ้าของโรงสีที่รับสีข้าวจากชาวบ้านด้วย โรงสีของครูเชิด จะมีทั้งชาวบ้านหมู่ที่ 1 และชาวบ้านวังลึกหมู่ที่ 2 นำข้าวเปลือกมาสี โรงสีแรกของตำบลวังลึกคือโรงสีตาอุ่น (ตั้งอยู่ตรงข้ามกับปากทาง ทางเข้าวัดวังลึก ใกล้ๆ บ้านนกน้อยจักรยาน) ซึ่งตาอุ่นเป็นคนจีนที่มาได้เมียเป็นคนพื้น (เทพ, 2557) จน พ.ศ. 2510 ก็เริ่มที่จะหาบกระบุงไปสีโรงสีกำนันอุ่น โรงสีตาพาด ค่าสีหาบละ 1 บาท นานๆ จะเอาไปสีครั้งหนึ่ง (ไข, 2557)

จะพบว่าในยุคนี้เริ่มปรากฏให้เห็นถึงพลังทางสังคมที่มาจากฐานเศรษฐกิจที่ต่างกันสองฐาน นั่นก็คือ พลังเดิมคือคนโต ที่จะเติบโตขึ้นจากฐานของการปลูกข้าวและการสะสมที่ดิน ซึ่งเป็นพลังที่อยู่ในระบบอุปถัมภ์ กับพลังใหม่คือผู้ประกอบการ ซึ่งในที่นี้คือการเกิดขึ้นของผู้ประกอบการที่เป็นคนกลางรับซื้อพืชผลของชาวบ้าน และทำโรงสี เป็นต้น

ดังนั้นในยุคแรกนี้ จากการเริ่มขยายตัวของการผลิตเพื่อขาย ทำให้โครงสร้างทางสังคมของวังลึกเริ่มจะเป็นแบบปิรามิด โดยปรากฏมีผู้ที่มีฐานะดีที่เริ่มสะสมที่ดิน บางคนของกลุ่มนี้นอกจากจะสะสมความร่ำรวยจากการสะสมที่ดินแล้ว ยังสะสมจากการให้เงินชาวบ้านยืมเงิน แล้วส่งคืนเป็นข้าว ซึ่งมักจะมีค่ามากกว่าจำนวนเงินที่ยืมไป คนกลุ่มนี้จะอยู่บนสุดของปิรามิด ถัดลงมาก็คือผู้ประกอบการการค้า โดยเฉพาะค้าพืชไร่ และครอบครัวของชาวนาที่เป็นครอบครัวขยายที่ทำการผลิตรวมกันในพื้นที่ 10-15 ไร่ เป็นกลุ่มคนจำนวนมากที่อยู่ตรงฐาน

ชาวณาที่มีฐานะดี
และคนโต

ผู้ประกอบการแรกเริ่ม

ชาวณาโดยทั่วไป

ฐานทางสังคมดังกล่าวจะสัมพันธ์กับโครงสร้างของอารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้าน ที่ในยุคนี้โดย
มูลฐาน อารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้านส่วนใหญ่ น่าจะมีความรู้สึกต้องการผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภค
ดังที่นายมนัสกกล่าววว่า

...อาชีพหลักของบ้านเราคือปลูกข้าว เมื่อก่อนทำนาไม่ได้ขายทันทีแบบเดี๋ยวนี ต้องเอา
ข้าวใส่ยุ้งไว้ก่อน จนกว่าจะแน่ใจว่าข้าวที่ทำใหม่ได้กินแน่ๆ ถ้าขายไปจนหมดแล้วฝนแล้งทำข้าว
ไม่ได้ข้าวก็อดตายกันพอดี ข้าวใหม่ขายไม่ได้ เพราะคนนิยมกินข้าวเก่า ข้าวใหม่หุงแล้วจะแฉะ ...
ช่วงนี้ก็ทำกันแบบพอกิน พอใช้ พอเพียง มีเก็บก็น้อยในช่วงก่อน 2510 นี่ทำแล้วเก็บจริงๆ ข้าว
ต้องเก็บไว้กินให้พอก่อน

(ธนินทร์, 2557)

อย่างไรก็ตาม เริ่มมีการปลูกพืชไร่ขายแล้ว แต่ยังมีปริมาณน้อยอยู่ ดังที่นายเชษฐให้ข้อมูล

ปลูกฝ้ายในบ้านเรา (ป่าช้า) มีตั้งแต่ นายเขมยังเล็ก ๆ ยังไม่ออกจากโรงเรียนเลยก็ปลูกฝ้ายขาย พร้อมๆ กับปลูกงา แล้วต่อมาราคาปลูกฝ้ายแล้วไม่ค่อยได้ผลผลิต...หลังๆ ราคา ก็ต่ำลงไปอีก เพราะมีปลูกมากแถวสุวรรณภูมิ ...ก็เลยต้องหยุดไป หันมาทำข้าวโพดเลี้ยง กับถั่วเขียว ต่อมาก็เปลี่ยนมาเป็นถั่วแขก

ช่วงก่อนแต่งงาน (ประมาณ ก่อน พ.ศ. 2510 พ่อแม่ทำนา แล้วทำถั่วเขียว ทำข้าวโพดเลี้ยง

(นายเขม, 2557)

ข้าวโพด

ในขณะที่ในหมู่ผู้ประกอบการความรู้สึก กำไร/ขาดทุน น่าจะเริ่มปรากฏขึ้นแล้ว ดังที่ผู้ใหญ่ซิด สะท้อนออกมาจากการประกอบการของตนว่า

..มีญาติพี่น้องเยอะ ก็อาศัยจากญาติพี่น้องที่ทำพืชไร่นี้แหละ ก็เอาพืชไร่ไปขายให้ญาติพี่น้องที่ตลาดคลองตาล แล้วพอได้เงินมา ก็แบ่งเอาเงินกำไรไว้ ไม่ได้มีเงินไปซื้อหรือยก แต่ไปเอาของของญาติพี่น้องไปขายก่อนแล้วมาจ่ายเงินทีหลังเมื่อก่อนที่เอาไปขายก็ได้ลื้อเกวียนไปก็มี ...ซื้อแล้วส่วนมากจะไปขายเลยเพราะไม่มีที่เก็บมากนัก แต่มาระยะหลังๆ ที่มีบ้านแล้ว ก็ซื้อรวมๆ ไว้ก่อน เมื่อซื้อไว้ได้เยอะแล้วก็ให้เจ้าเก่ามาเอาไปเอง มาตอนหลังเมื่อมีรถกระบะ 4 ล้อ ก็ใช้รถกระบะขนไปขาย ถนนในช่วงที่ค้าขายก็เป็นถนนดินทั้งหมด ...

(ซิดและหวล557)

บ้านชาวบ้านในวังลึกปัจจุบัน

การเมือง

เนื่องจากการจัดตั้งทางสังคมยังคงเป็นแบบเครือญาติและเครือญาติเสมือน และอารมณ์ความรู้สึกของคนส่วนใหญ่คือความต้องการผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการยังเป็นด้านหลักอยู่ (แม้จะเริ่มมีการผลิตเพื่อขายแล้วก็ตาม) ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นในยุคนี้จึงน่าจะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากเครือญาติและคนในหมู่บ้าน และเป็นบุคคลที่เครือญาติและคนในหมู่บ้านสามารถพึ่งพิงได้ หรือคือผู้ที่อยู่ในระดับบนในสังคมและเป็นผู้อุปถัมภ์นั่นเอง (คนโต) ดังที่นายชวน อายุ 80 ปี ให้ข้อมูลว่า

ผู้ใหญ่มากับเสียชีวิตประมาณ พ.ศ. 2516 ประมาณนี้แหละ....ผู้ใหญ่มากับ (คนโต-ผู้วิจัย)) เป็นคนดี ช่วยเหลือชาวบ้าน เขาอ่านเขียนคล่อง แล้วเป็นคนตรงไปตรงมา ไม่เข้าใครออกใคร พูดคำไหนคำนั้น เวลาชาวบ้านมีปัญหาอะไรกันนี้ ผู้ใหญ่มากับตัดสินว่ายังงัยก็งัยนั้นนะ ชาวบ้านก็จบเรื่องกันไป เพราะผู้ใหญ่มากับเขาจะถามแล้วอธิบายด้วยว่าใครผิดใครถูกยังงัย ชาวบ้านรักเลยละ ขึ้นลงตามบ้านชาวบ้านทุกบ้านนั่นแหละผู้ใหญ่มากับ แล้วก็เป็นคนซื่อตรงไม่คิดคดกับใคร

(พราวและชวน, 2557)

หรือดังที่นายเทพให้ข้อมูลว่า

ผู้ใหญ่มากับ ในสมัยผู้ใหญ่มากับ ผู้ใหญ่มากับเป็นคนดี คอยช่วยเหลือชาวบ้านตลอด เมื่อผู้ใหญ่มากับเสียชีวิตเมื่ออายุประมาณ 75 ปี (ประมาณ พ.ศ. 2516) ชาวบ้านในหมู่ที่ 1 จึงเสนอให้

นายขาม ซึ่งเป็นลูกของผู้ใหญ่กลับ ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือผู้ใหญ่กลับกันมาก ชาวบ้านจึงเชื่อว่า นายขاملูกผู้ใหญ่กลับจะเป็นคนเอาการเอางานและดีเหมือนกับพ่อ จึงเสนอให้นายขามเป็นผู้ใหญ่ต่อจากพ่อแต่ชาวบ้านก็ต้องผิดหวังเพราะผู้ใหญ่ขามไม่ค่อยรู้เรื่องข่าวสารข้อมูลทางราชการใดๆ แทบไม่มีอะไรมาบอกกล่าวให้ชาวบ้านได้รับรู้เลย ชาวบ้านมีปัญหาใดๆ ก็ช่วยเหลือกันเองในหมู่บ้านนี้เอง แทบไม่มีใครไปหาผู้ใหญ่บ้านเลย ...

(เทพ, 2557)

ส่วนนางนิ่ม อายุ 80 ปี ให้กล่าวว่า

ผู้ใหญ่บ้าน กำนันสมัยนั้น มีแต่คนเกรง ผู้ใหญ่บ้านกำนันว่ายังจัญพวกเรากว่ายังจั้นแหละ เพราะเขารู้หนังสือ มีอะไรเขาจะคอยช่วยเหลือชาวบ้าน ... คนจะเป็นผู้ใหญ่บ้านกำนัน ก็ต้องใจถึงนะ เสียสละ ช่วยเหลือชาวบ้าน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าของตนเอง ... ต้องเป็นคนที่ชาวบ้านเกรง จะได้ว่ากล่าวคนที่ร้ายๆ ได้แล้วคนหมู่บ้านอื่นๆ จะได้ไม่มารังแกเรา เมื่อเราต้องออกไปทำมาหากิน สมัยป้าสาว อย่างกำนันรุ่นนี้ ก็เป็นคนดี ซื่อสัตย์ ไม่ขี้โกงชาวบ้านแล้วก็ค่อนข้างเป็นนักเลงเลยละ ไม่กลัวใคร ... ไม่พูดจากอ้อมค้อม ตรงไปตรงมา ... คนที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน ในสมัยก่อนมีแต่คนอยากให้เป็น ใครได้เป็นแสดงว่าเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้าน คนที่ได้เป็นก็น่าภาคภูมิใจแทนเขาเหมือนกัน ...เพราะได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้านจริงๆ ถ้ากำนันหรือชาวบ้านขออะไร ชาวบ้านก็ช่วยกันเต็มที่เลย ...

(ฤทธิ์และนิ่ม, 2557)

ผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้นจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของชาวบ้านด้วย ดังกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น กำนันผู้ใหญ่บ้านนั้นมีอิทธิพลในการเลือกของชาวบ้านอย่างสูง นางพราวเล่าว่า

เลือกตั้ง สส ครั้งแรก สมัยนายถวัลย์ และขุนสา ตอนนั้นก็ไปดูหนังนายถวัลย์ที่วัดวังลึก แล้วก็ไปทิ้งบัตรขุนสา ไม่ใช่คำพูดเล่นๆ ของคนวังลึกนะที่ว่า ดูหนังนายถวัลย์ที่ทิ้งบัตรขุนสา ชาวบ้านเรียกได้ว่าทั้งตำบลวังลึกเลยละเป็นแบบคำพูดนี้เลย ก็ผู้ใหญ่บ้านก็จะบอกเรามาก่อนแล้วว่าใครเป็นคนดีไม่ดี มาช่วยพัฒนาหมู่บ้านเราตรงไหนบ้าน ชาวบ้านก็รู้จากผู้ใหญ่นี้แหละ ผู้ใหญ่บ้านเลือกใคร ชาวบ้านก็เลือกคนนั้น เพราะคนที่ลงสมัครไม่เคยได้เห็นตัวจริงหรือทักทาย โทษทัศน์ ก็ไม่มีดูไม่มีฟัง ก็อาศัยไปฟังข่าวต่างๆ จากบ้านผู้ใหญ่กลับนั้นแหละ

(พราวและชวน, 2557)

และ

...ในสมัยประมาณ พ.ศ. 2500 มีการเลือก สส ระหว่างนายถวัลย์ กับขุนสา นายถวัลย์เอาหนังกกลางแปลงมาขายให้ดูที่วัดวังลึก ชาวบ้านมากันเต็มเลย เพราะไม่เคยได้ดูได้เห็นอะไรแบบนี้ แต่พอเลือกจริงๆ เลือกขุนสา ก็ไม่เคยเจอตัวใครเลยทั้งนายถวัลย์ และขุนสา พวกผู้ใหญ่บ้าน เขาก็จะแนะนำให้เองว่าคนไหนเป็นใครอยู่ที่ไหน ดีไม่ดี ควรจะเลือกใคร ส่วนมากผู้ใหญ่บอกว่าใครดี ให้เลือกใคร ก็เลยเลือกตามนั้นแหละ เพราะผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำหมู่บ้าน ต้องมีความรู้ดีกว่าชาวบ้านอยู่แล้ว ผู้ใหญ่บ้านบอกยังงัยก็ว่ากันตามนั้นเลย

(ชิดและหวล, 2557)

อย่างไรก็ตาม ในปลายยุคที่ 1 ต่อต้นยุคที่ 2 คือราวปลายทศวรรษที่ 2510 ต่อต้น 2520 ปรากฏการณ์ใหม่ก็เกิดขึ้น นั่นก็คือการขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านของผู้ประกอบการ เมื่อนายชิดได้รับเลือกจากญาติพี่น้องและชาวบ้านให้ขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน (ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป)

ยุคของการขยายตัวของการปลูกอ้อย (ทศวรรษที่ 2520 ถึง ทศวรรษที่ 2530)

เศรษฐกิจ

เมื่อมาถึงทศวรรษที่ 2510 นั้น ถนนหนทางเริ่มพัฒนาดีขึ้น ทั้งถนนจากธานี (ตัวเมืองสุโขทัย) ถึงคลองตาล (อำเภอศรีสำโรง) และถนนที่เชื่อมระหว่างวังลึกกับคลองตาล ตลอดจนถนนที่เชื่อมต่อกันภายในวังลึกเองได้รับการปรับปรุงและก่อสร้าง ดังนั้นการขยายตัวของทุนและรัฐจึงสามารถเข้ามาในวังลึกได้อย่างสะดวกมากขึ้น ส่งผลให้การผลิตเพื่อขายเริ่มต้นขยายตัวเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่ชี้ถึงการขยายตัวของการผลิตเพื่อขายอย่างมากก็คือ ชาวบ้านเริ่มซื้อรถไถเพื่อใช้ในการผลิต กำนันชมเล่าว่า “แต่ว่าช่วงหลัง พ.ศ. 2510 ก็เริ่มมีการทำขายแล้วละ หมายถึงทำเพื่อขายกันมากขึ้น ก็ดูได้จาก ที่ตำบลวังลึกเริ่มมีรถไถประมาณ 2-3 คัน นอกจากจะไถที่ของตนเองแล้วยังรับจ้างชาวบ้านในบ้านวังลึกไถที่ด้วย” (ชม, 2557)

รถไถรุ่นแรกๆ

ถนนจากธานี (เมืองสุโขทัย) มาที่ คลองตาล (อำเภอศรีสำโรง)

และเมื่อชาวบ้านเริ่มสะสมทุนได้เพิ่มขึ้นในปลายทศวรรษ 2510 ถึงทศวรรษที่ 2520 ประกอบกับ ธกส. ได้เข้ามาเป็นแหล่งเงินกู้เพื่อใช้ในการผลิต อีกทั้งตลาดมีความต้องการสินค้าข้าวและพืชไร่เพิ่มมากขึ้น ชาวนาวังลึกจึงเริ่มซื้อรถไถกันอย่างมาก และต่อมา “น่าจะประมาณ พ.ศ. 2520 รถไถมีเยอะแทบทุกบ้านที่ทำกินเลย ... พ่อค้าจากคลองตาลก็จะเริ่มเข้ามารับซื้อข้าว” (ชม, 2557)

ซื้อรถไถรุ่นๆ เดียวกัน ประมาณ พ.ศ. 2518 -19 ... เพราะสามารถซื้อรถไถได้ ซื้อที่ดินได้ เดิมที่ซื้อไถน้อยแบบเดินตาม ใช้ได้ 2 ปี ก็ขายไปราคา 10,000 บาท แล้วไปซื้อรถไถน้อยแบบนั่งขับ ก็บอกไปซื้อที่เตี้ยงวนก็ ... ก็บอกกับทางร้านว่า ผมมีเงิน 10,000 บาท จะเอาไปได้ไหม แล้วจะขอผลัดอีก หนึ่งเดือนครึ่ง ทางร้านก็บอกได้เลยๆ ราคา 32,000 บาท ... กลับมาจากไปซื้อรถไถ พ่อบอกว่ามีถั่วอยู่ใต้ถุนบ้าน ให้ไปทูปขายเลย แล้วเอาไปจ่ายทางร้านให้หมดเลย ก็เลยได้เงินจากถั่วของพ่อไปจ่ายค่ารถไถจนครบ 32,000 บาท ไม่มีอะไรประกันด้วยนะ

(จัน, 2557)

รถไถ

รถไถทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่ในการผลิตเพิ่มมากขึ้น และรถไถยังสามารถทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตได้อย่างมากอีกด้วย ชาวบ้านที่มีศักยภาพจึงเริ่มเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูกของตนโดยหาซื้อที่นาเพิ่มเติม หรือไม่ก็ถากถางปรับพื้นที่ที่เคยเป็นป่าละเมาะหรือเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยโคกเนิน ตลอดจนเพื่อการผลิตที่มีประสิทธิผล ชาวบ้านจึงแก้ไขปัญหาความไม่สามารถควบคุมปริมาณน้ำได้ เพราะต้องพึ่งพิงน้ำตามธรรมชาติ ด้วยการขุดบ่อบาดาลเพื่อจะได้มีน้ำเพียงพอต่อการผลิต และเริ่มที่จะใช้พันธุ์ข้าว กข. ที่เกษตรอำเภอนำเข้ามาเผยแพร่ เพราะใช้เวลาในการผลิตน้อยกว่า จึงสามารถผลิตข้าวได้ปีละสองครั้ง และได้ผลผลิตต่อไร่มากกว่าพันธุ์ข้าวนาปีเดิมที่ใช้เวลาในการผลิตยาวนาน และได้ผลผลิตต่ำ

ด้วยเหตุดังนั้นชาวนาวังลึกกำลังเปลี่ยนกลายเป็นผู้ผลิตเพื่อขายโดยมูลฐาน ในขณะเดียวกันเมื่อมาถึงปลายทศวรรษที่ 2520 ถึงต้นทศวรรษที่ 2530 พืชเศรษฐกิจตัวใหม่ก็เริ่มเข้ามานั้นก็คืออ้อย เนื่องจากการคมนาคมที่ดีขึ้นทำให้การเข้าถึงวังลึกง่ายขึ้น ประกอบกับบริษัทน้ำตาลคือบริษัทไทย เอกלקษณ์ ที่ตั้งอยู่ ณ จังหวัดอุดรดิตถ์ ต้องการเพิ่มกำลังในการผลิต จึงเริ่มส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาเพื่อชักชวนให้ชาวนาวังลึกหันมาผลิตอ้อย โดย “นายณรงค์” เป็นเริ่มเป็นผู้ประสานงานกับชาวบ้านเกี่ยวกับการปลูกอ้อยให้โรงงานน้ำตาลเอกלקษณ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2529 (อายุ 26 ปี) โรงงานน้ำตาลเอกלקษณ์เริ่มขยายพื้นที่ปลูกอ้อยเข้ามาในอำเภอศรีสำโรง ตำบลวังลึก เป็นตำบลที่อยู่เส้นทางคมนาคมสะดวก” (ณรงค์, 2557) และอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอศรีสำโรง

อ้อย

สังคมและอารมณ์ความรู้สึก

เมื่อมาถึงยุคที่ 2 นี้ ตลาดของผลิตผลทางการเกษตรที่ขยายตัวขึ้น ได้ทำให้ชาวนาเริ่มเปลี่ยนกลายมาเป็นผู้ผลิตเพื่อขาย ในขณะที่เกิดผู้ประกอบการต้องมีทักษะเพิ่มมากขึ้น คือทั้งผู้ที่เป็นตัวแทนของบริษัทน้ำตาลซึ่งเป็นผู้ที่คอยแนะนำผู้ประกอบการอ้อย ผู้ประกอบการไร่อ้อย และผู้ประกอบการอื่นๆ ที่ต้องมีทักษะด้วย

... ครั้งแรกที่โรงงานเข้ามา เข้ามาชักชวนให้ชาวบ้านปลูก เป็นกลุ่มประมาณ 5-6 คนเอง ปลูกตั้งแต่ 5 ไร่กันขึ้นไปนะ ตอนนั้น ไม่เกิน 10 ไร่ เพราะบ้านวังลึกยังไม่เคยมีใครทำอ้อยมาก่อน ทุกคนที่ทำก็ไม่แน่ใจ ไม่เชื่อใจทั้งหมด ว่าปลูกอ้อยแล้วจะได้ผลผลิตและมีรายได้ดีกว่าการทำนาทำไร่แบบเดิม เท่าที่จำได้ก็จะมี นายธนะ นายเลิศ ผู้ใหญ่สมบุญ นายธเนศ นายณรงค์ พวกนี้เป็นชุดแรกของวังลึกเลยที่เริ่มปลูกอ้อย

(ณรงค์, 2557)

และท้ายที่สุดบริษัทไทยเอกลักษณ์ได้ตั้งนายณรงค์ ชาวบ้านวังลึก ให้เป็นตัวแทนของบริษัทในการชักชวนให้ชาวบ้านและดูแลการผลิตอ้อยในวังลึก นายณรงค์ทำหน้าที่ตรวจดินและแนะนำชาวบ้านถึงวิธีการปลูกอ้อย (ตัวเขาเองก็ปลูกอ้อยด้วย) หลังจากนั้น เมื่อมาถึงทศวรรษที่ 2530 ก็มีชาวบ้านจำนวนมากขึ้นหันมาปลูกอ้อย (ณรงค์, 2557)

กำนันชมก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่เข้าสู่ระบบพันธสัญญากับบริษัทเอกลักษณ์

เริ่มปลูกอ้อยประมาณ พ.ศ. 2532 เพราะว่าทำอ้อย โรงงานก็จะมีทุนมาให้ เมื่อไถที่ปลูกอ้อยก็ทำเรื่องเบิกค่าไถที่ เบิกค่าเช่าที่ได้ แม้ไม่มีเงินทุนก็สามารถทำอ้อยได้ แต่ใครที่มีทุนแล้วก็ลงทุน ... โรงงานน้ำตาลไทยเอกลักษณ์ จังหวัดอุดรธานี แม้กระทั่งพันธุ์อ้อย บริษัทก็จัดหามาให้ ... ทำอ้อยจากเริ่มจาก 10-20 ไร่ ทำเพิ่มขึ้นทุกปีๆ จนกระทั่งถึง 80 ไร่

(ชม, 2557)

อ้อยจึงกลายมาเป็นพืชไร่สำคัญของคนวังลึกตั้งแต่นั้นมา

ควรกล่าวไว้ด้วยว่า นอกจากการเกิดขึ้นของผู้ประกอบการไร่อ้อยแล้ว (จนถึงพ.ศ. 2545 มีผู้ประกอบการอ้อยประมาณ 40-50 ราย) นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 จะเห็นถึงการขยายตัวของอาชีพที่หลากหลายขึ้น เช่น นายณรงค์ กลายเป็นตัวแทนของบริษัทน้ำตาลเอกลักษณ์ และปลูกอ้อยด้วย (ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว) ทำให้เขาสามารถสะสมทุนได้อย่างมั่นคง (ณรงค์, 2557) ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรก็ขยายตัวเพิ่มขึ้น เช่นนายชื่อ นายชื่อเริ่มต้นด้วยการเป็นช่างตัดผม ต่อมาเป็นผู้ประกอบการค้าพืชผล และลงท้ายด้วยการเป็นตัวแทนส่งน้ำตาล เขากล่าวว่า “รับซื้อพืชไร่อยู่หลายปี ทั้งถั่วเหลืองทั้งข้าวโพด ชื่อไปขายไป มันได้กำไรเห็นๆ เลยนะ หาเงินได้ง่าย” (ชื่อ, 2557) กรณีต่อมาคือกรณีของนายกรรชัย นายกรรชัยเริ่มต้นที่ช่วยแม่ยายขายขนม โดยในขั้นแรกขายขนมก็เพื่อให้มีเงินสดพอแก่การยังชีพ และเมื่อนายกรรชัยใช้รถมอเตอร์ไซด์ก็สามารถขายของไกลขึ้น โดยการมัดตะกร้ากับรถมอเตอร์ไซด์ไปขายถึงตำบลอื่นๆ นายกรรชัยขายขนมอยู่นานประมาณ 4-5 ปี โดยขายเมื่อว่างจากทำนา (กรรชัย, 2557) ต่อมานายกรรชัยได้ขยับขายงานอาชีพของตัวเอง โดยครั้งนี้เป็นการประกอบการและมีการจ้างแรงงานด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อหวังผลกำไร

ประมาณ พ.ศ. 2534 มีรถตัดข้าว ชื่อเองเลยราคา 35,000 บาท ที่ชื่อเพราะว่าไปเห็นที่จังหวัดพิษณุโลก มันเร็วดี เลยตัดสินใจซื้อมาเลย 20 วัน หลุดเลยนะจำได้หมดเลยค่ารถตัดข้าว แต่ก็จ้างคนงานช่วยขับรถ 1 คน ผลัดกันกับนายกรรชัยเอง รถตัดจะตัดได้ประมาณวันละ 10-12 ไร่ ใช้น้ำมันเบนซิลประมาณ 5 ลิตร ค่าน้ำมันเครื่องและอื่นๆ ด้วยก็ประมาณ 500 บาท ก็จะได้หลังหักค่าใช้จ่ายแล้วประมาณ 2,500-3,000 บาท ... ในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 มีของผู้ใหญ่ประทีปเป็นเครื่องรถไถจะหนัก ส่วนของตนเป็นเครื่องคูโบต้า จะเบา ยกแค่สองคน ขึ้นรถกระบะไปได้เลย ก็สะดวกเวลาไปรับจ้างตัดข้าวส่วนมากก็แถวบ้านเจนี้แหละ ทำนากันแทบทั้งนั้น

(กรรชัย, 2557)

รถเกี่ยวข้าวในปัจจุบัน (ชาวบ้านเรียกว่ารถดุด)

จะเห็นได้ว่า นอกจากนายกรรชัยแล้ว (ท้ายสุดในปัจจุบัน นายกรรชัยเป็นเจ้าของรถเกี่ยวข้าวหรือที่ชาวบ้านเรียกว่ารถดุด รับเกี่ยวข้าวให้ชาวบ้านทั่วไป) ยังมีผู้ประกอบการรายอื่นๆ อีกด้วย ผู้ประกอบการอื่นๆ ก็มีดังเช่นนายสมควร ช่างอุปกรณ์ไฟฟ้า นายสมควรเล่าว่า “เวลาไปทำเครื่องไฟฟ้าที่ไหนๆ ทั้งในวังลึกและข้างนอก ก็จะมีลูกน้องไปช่วยด้วยอีก 2-3 คน เมื่อได้เงินมาก็นำไปปรับปรุงอุปกรณ์เป็นส่วนใหญ่ ‘ไม่ค่อยได้ออกไปช่วยพ่อแม่และน้องๆ ทำไร่นาสักเท่าไร’ (สมควร, 2557) ตัวอย่างคนต่อมาคือผู้ใหญ่ชื่นชมแล้วว่า ก่อนที่จะได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน นั้น เธอปลูกใบโพธิ์พา แล้วนำไปขายที่ตลาดในธานี (ตัวเมืองสุโขทัย) ต่อมา ก็รวบรวมพืชผักต่างๆ ในวังลึก แล้วนำไปขาย แล้วขยับไปขายที่ตลาดที่แม่สอด และตลาดที่พิษณุโลก โดยซื้อรถปิ๊กอัพให้สามีเป็นคนขับนำพืชผัก ไปขายตามตลาดดังกล่าว ผู้ใหญ่ชื่นชมเป็นตัวอย่างของผู้ประกอบการที่สะสมทุนจากการค้าขาย และท้ายที่สุดกลับมาทำไร่อ้อยกว่า 200 ไร่ และรับจ้างติดบ้านอีกด้วย (ชื่นชม, 2557) ในขณะที่นายปิงนั้น ท้ายสุดก็เลิกทำนา และหันมาประกอบการค้า โดยเปิดร้านขายของชำ นายปิงให้ข้อมูลว่า

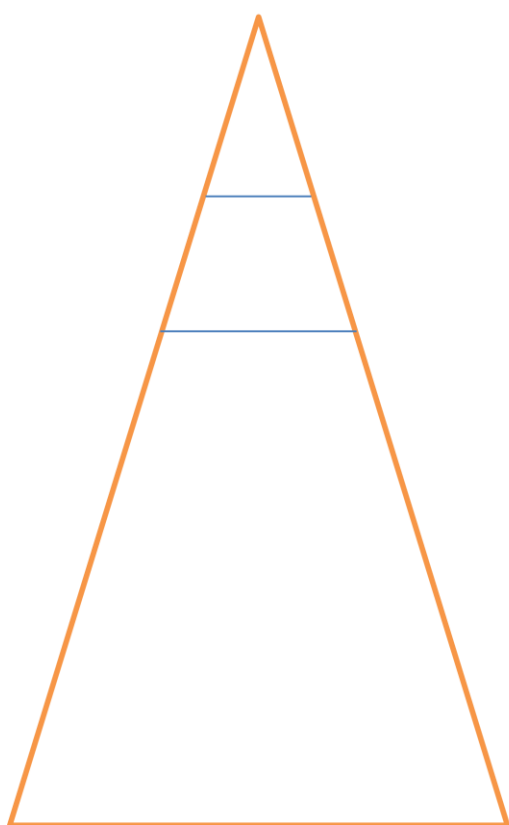
หยุดทำนาเมื่ออายุ 38 ปี (ประมาณ พ.ศ. 2530) เพราะหลังไม่ดี ขายของเองเลยทำทุกอย่าง ก็ขายเองเลย ... ภรรยาไม่มายุ่งเลยนะเรื่องขายของ ... เราขายของอยู่ทางนี้คนเดียวก็อุ่น น่าดูเลย เดี่ยวคนนั้นมาคนนั้นมา ทำกับข้าวให้เพื่อนฝูงกินอีก บางทีก็นั่งกินเหล้ากันที่ร้านเรา ... เราก็ต้องทำกับข้าวให้อีก ไม่เคยเหงาเลย ขายของไปด้วย รับแขกไปด้วย เป็นร้านที่ขายดีกว่าร้านอื่นๆ ในหมู่ที่ 2 เลย มีร้านค้าประมาณ 5 ร้าน ... ร้านเราคนมาซื้อเยอะ เราไม่ได้ขายเอากำไรมาก เอาแบบพออยู่ได้ ... รับมาถูกก็ขายถูก อันไหนรับมาแพงเราก็บอกแพง บอกกันตามตรง ไม่มีที่จะรับของมาได้ถูกแล้วมาขายแพง ... เริ่มค้าขายก็น่าจะตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2520 เห็นจะได้

(ปิง, 2557)

ในยุคนี้ วงศ์เปลี่ยนไปอย่างมาก โครงสร้างทางสังคมนั้น ยังคงเป็นแบบปิรามิด แต่ตรงกลางเริ่มขยายตัวเพิ่มมากขึ้นคือ นอกจากผู้ประกอบการที่เป็นตัวกลางค้าพืชผลแล้ว ที่สำคัญอีกการประกอบการหนึ่งคือผู้ประกอบการไร้อ้อย (ที่พอมาถึง พ.ศ. 2545 ในยุคหน้า มีประมาณ 40-50 ราย) นอกจากนั้นยังเกิดผู้ประกอบการอื่นๆ ขึ้นมาจำนวนหนึ่งอีกด้วย ผู้ประกอบการทั้งรายเก่าและรายใหม่ กลายเป็นผู้ที่อยู่ในระดับกลางของปิรามิด และจำนวนหนึ่งเริ่มที่จะขยับตัวเองขึ้นสู่ระดับสูง ในขณะที่ชาวนาที่เปลี่ยนมาเป็นผู้ผลิตเพื่อขายเริ่มที่จะขยับเข้าไปอยู่ตรงกลางเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ชาวนาผู้ผลิตเพื่อขาย และผู้ประกอบการต่างๆ นั้น น่าจะมีอารมณ์ความรู้สึกใฝ่ฝันที่จะมีฐานะที่ดียิ่งขึ้น ดังที่นายณชื้อสะท้อนความใฝ่ฝันของเขาที่จะมีฐานะดียิ่งขึ้น โดยเป็นผู้รับซื้อพืชไร่และให้เงินทุนลูกไร่ไปทำการผลิตก่อน

ลูกค้าบ้านเรา ก็มีแต่คนจะมาเป็นลูกไร่ เพราะเขามาเอาเงินไปลงทุนก่อนได้ ทั้งพวกพี่ดาว นายคิ่ง (บ้านป่าสัก) ก็มาเอาเงินไปก่อนทั้งนั้น ได้ถั่วได้ข้าวโพดก็มาหักกันทีหลัง บางคนก็ไม่ซื้อเอามาขายให้เราแค่พอหลุดหนี้ แล้วที่เหลือเอาไปขายให้คนอื่น ... ก็มีแบบนี้แหละ เราก็ไม่ว่าอะไร ทำให้อู่ว่าถ้าใครจะมาเอาเงินไปลงทุนก่อนควรจะให้ใครหรือไม่ให้ใคร ... กว่าจะตั้งหลักได้แยะเหมือนกัน ต้องสู้มาตั้งหลายอย่าง เพราะพ่อแม่ก็ยากจน เราก็ต้องมาสร้างกันเอง

(ชื้อ, 2557)

ชาวนาที่มีฐานะดี

และคนโต

ผู้ประกอบการแรกเริ่ม

ชาวนาโดยทั่วไป

ในขณะเดียวกันน่าจะเริ่มเกิดพื้นที่สาธารณะขึ้นแล้ว คือการที่ชาวบ้านเริ่มประกอบการเพื่อขาย ดังนั้นจึงต้องเข้าไปสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ เช่น สาธารณูปโภค หรือโครงสร้างฐานต่างๆ เพื่อเอื้อต่อการผลิต และน่าจะเกิดความรู้สึกในแบบกิ่งพลเมืองขึ้นมาด้วย คือการที่ชาวบ้านต้องการหรือเรียกร้องให้รัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นสนองผลประโยชน์ของตนเองโดยตรง ในขณะที่ต้องการให้รัฐและนักการเมืองท้องถิ่นสนองผลประโยชน์ของพวกเขาในพื้นที่สาธารณะด้วย (ประเด็นนี้จะเห็นต่อไปในหัวข้อถัดไป)

ถนนเข้าสู่ไร่นาที่วังลึก

การเมือง

การเกิดผู้ประกอบการที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อแบบแผนทางการเมืองในวังลึก นั่นก็คือ ผู้นำแบบเก่าที่เป็นผู้อุปถัมภ์นั้น เริ่มถูกท้าทายด้วยผู้นำแบบใหม่ที่มีฐานมาจากผู้ประกอบการ ดังเช่นผู้ประกอบการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรและให้เงินกู้แก่ชาวบ้านในการทำการผลิตด้วย ตลอดจนผู้ประกอบการไร้อ้อย หมายความว่า การที่ความรู้สึกของชาวบ้านในยุคนี้คือความต้องการสร้างเนื้อสร้างตัวให้มีฐานะมั่นคง จึงให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตและขายผลผลิตทางการเกษตรของตน ดังนั้น พวกเขาจึงให้ความสำคัญกับผู้ที่จะสามารถสนองความต้องการของพวกเขาได้ ในขณะเดียวกัน ก็เห็นถึงความสำคัญของผู้ที่สามารถจัดการด้านโครงสร้างฐาน (infrastructure) ที่เอื้อต่อการผลิตของพวกเขา และประการสุดท้ายคือการให้

ความสำคัญกับ คนโต (คือผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ) ที่เอื้อประโยชน์กับชาวบ้าน (ประเด็นนี้จะอธิบายใน ยุคต่อไป ถึงการเป็นคนโตที่มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการผลิตของชาวบ้าน)

ตัวอย่างคือผู้ใหญ่ชิตและผู้ใหญ่หวล ผู้ใหญ่ชิตเป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่ออายุ 41 ปี (พ.ศ.2520) และต่อมาผู้ใหญ่หวลก็มาเป็นผู้ใหญ่บ้านต่อจากผู้ใหญ่ชิต ในประมาณปี พ.ศ. 2533 อายุประมาณ 55-56 ปี ผู้ใหญ่หวลเป็นผู้ใหญ่บ้านจนเกษียณ 60 ปี แล้วก็มาเป็น ส.อบต. สมัยแรกอีก ผู้ใหญ่ชิตและผู้ใหญ่หวลเป็นผู้ใหญ่บ้านรุ่นเดียวกับผู้ใหญ่สมหมาย หมู่ที่ 1 บ้านป่าช้า

โดยแม้ทั้งผู้ใหญ่ชิตและผู้ใหญ่หวลให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งว่าใช้การออกเสียงกันแล้ว

การเลือกตั้งสมัยผู้ใหญชิต เลือกตั้งกันที่ศาลาวัด เมื่อคนมากันเต็มศาลา แล้วก็ยกมือเสนอชื่อว่าจะให้ใครเป็นผู้ใหญ่บ้าน ...ก็แล้วแต่ใครจะสนับสนุนใคร ถ้าเสนอคนเดียวก็ไม่ต้องเลือก แต่ถ้ามีคนเสนออีกก็ต้องเลือกตั้ง โดยการกาบัตร ... แต่ถ้าเสนอชื่อมาแล้วเด่นกว่าคนอื่น ๆ แล้ว ก็ จะไม่มีใครเสนอใครๆ เข้ามาอีก

(ชิตและหวล, 2557)

ในขณะที่ผู้ใหญ่หวลกล่าวว่า

คนที่จะเป็นผู้ใหญ่ในรุ่นของผู้ใหญชิต และผู้ใหญ่หวลนี้ต้องเป็นคนกล้า กล้าพูดกล้าทำ อ่านเขียนหนังสือคล่อง ทั้งผู้ใหญ่หวลกับผู้ใหญชิตสามารถอ่านเขียนได้คล่อง แล้วผู้ใหญ่หวลยังมีลายมือสวย เขียนหนังสือได้สวยอีกด้วย ผู้ใหญ่ชิตชอบอ่านหนังสือมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ทุกวันนี้ก็อ่านหนังสือพิมพ์แทบทุกวัน

(ชิตและหวล, 2557)

ทั้งผู้ใหญชิตและผู้ใหญ่หวลยืนยันว่าตัวเอง “ไม่มีเชื้อสายที่เป็นนักเลง ก็ทำมาหากินปกติ ส่วนใหญ่จะรู้จักคนมาก” (ชิตและหวล, 2557)

ในขณะที่นายช็อกกล่าวถึงผู้นำแบบเก่าที่เป็นผู้อุปถัมภ์ว่า “ในสมัยก่อนคนที่จะเป็นผู้นำ คนที่ถูกเสนอชื่อส่วนใหญ่ก็เป็นคนที่ชาวบ้านยอมรับกันอยู่แล้วว่าเป็นคนดี (คนโต- ผู้วิชัย) ... ก็ไม่มีใครขัด ถ้าเสนอชื่อมาก็มักไม่มีคู่แข่ง” (ช็อก, 2557) อย่างไรก็ตามจะพบว่าทั้งผู้ใหญชิตและผู้ใหญ่หวลนั้น เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติอีกแบบหนึ่งนั่น คือเป็นผู้รับซื้อพืชไร่และให้เงินกู้ชาวบ้านด้วย โดยก่อนจะมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญชิตรับซื้อพืชไร่ จากชาวบ้านในวังลึก ผู้ใหญชิตค้าขายซื้อพืชไร่ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.2507 รับซื้อพืชไร่ทุกชนิด

ผู้ใหญ่ชิตมีญาติพี่น้องเยอะ ก็อาศัยจากญาติพี่น้องที่ทำพืชไร่นี้แหละ ก็เอาพืชไร่ไปขายให้ญาติพี่น้องที่ตลาดคลองตาล แล้วพอได้เงินมา ก็แบ่งเอาเงินกำไรไว้ (ตอนแรก) ไม่ได้มีเงินไปซื้อหрок แต่ไปเอาของของญาติพี่น้องไปขายก่อนแล้วมาจ่ายเงินที่หลังเมื่อก่อนที่เอาไปขายก็ไล่ล้อเกวียนไปก็มี ...ซื้อแล้วส่วนมากจะไปขายเลยเพราะไม่มีที่เก็บมากนัก แต่มาระยะหลังๆ ที่มีบ้านแล้ว ก็ซื้อรวมๆ ไว้ก่อน เมื่อซื้อไว้ได้เยอะแล้วก็ให้เ้าแก่มาเอาไปเอง มาตอนหลังเมื่อมีรถกระบะ 4 ล้อ ก็ใช้รถกระบะขนไปขาย

(ชิตและหวล, 2557)

และ

สมัยก่อนพอเราเริ่มมีเงินที่ได้จากการค้าขาย ก็ให้ชาวบ้านมาเยี่ยมไปลงทุนก่อน เมื่อทำพืชไร่ได้ชาวบ้านก็จะมาขายให้กับผู้ใหญ่ชิต ก็คิดหักลบกลบหนี้ที่ยืมไปด้วยเลยแล้วผู้ใหญ่ชิตก็มีรถไถที่อีก 2 คัน ออกไปไถที่ให้กับชาวบ้านโดยยังไม่เก็บเงิน จะเก็บก็ต่อเมื่อชาวบ้านเก็บพืชไร่ได้แล้ว แล้วก็มาหักกันว่าเยี่ยมไปเท่าไร ค่าไถที่เท่าไร เหลืออีกเท่าไรก็จ่ายเงินเพิ่มให้กับชาวบ้าน

(ชิตและหวล, 2557)

เพราะฉะนั้น จะพบว่า ในกรณีของผู้ใหญ่ชิตนั้น มีตำแหน่งแห่งที่ที่จะสามารถเอื้อหรือสนองอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการสร้างความมั่นคงมั่งคั่งของชาวบ้าน คือเป็นผู้รับซื้อพืชไร่ และเป็นผู้ให้เงินกู้แก่ชาวบ้านเพื่อลงทุนในการเพาะปลูก อีกทั้งมีรถไถที่ไถนา ไร่ ให้ชาวบ้านก่อนอีกด้วย นี่ย่อมหมายความว่าผู้ใหญ่ชิตเองมีเครือข่ายของลูกค้าไร่ของตนเองจำนวนมากในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงสามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านได้

และเมื่อผู้ใหญ่ชิตพ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2533 เนื่องจากป่วย ผู้ใหญ่หวลซึ่งรู้จักสนิทสนมกับผู้ใหญ่ชิตก็ได้ขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้านแทน โดยผู้ใหญ่หวลขึ้นสู่ตำแหน่งภายใต้เครือข่ายของผู้ใหญ่ชิต ผู้ใหญ่หวลก็เป็นผู้ที่มิชอบภาพ หรือแสดงในพื้นที่สาธารณะที่เปิดขึ้นมาแล้ว นั่นคือการที่มิชอบภาพเป็นผู้ที่สนับสนุนสาธารณูปโภคแก่ชาวบ้านด้วย เช่น “ผู้ใหญ่หวลบอกว่าตนเองก็ให้ที่ดินหมู่บ้านตั้งประปาหมู่บ้าน และศาลาเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน แล้วทางหมู่บ้านก็ให้น้ำประปาฟรี” (ชิตและหวล, 2557)

หรืออีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ การที่ผู้ใหญ่หวลนั้นเป็นคนกว้างขวาง และมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติอีกด้วย จึงสามารถดึงทรัพยากรเข้ามาสร้างโครงสร้างฐานให้กับชาวบ้าน ผู้ใหญ่หวลให้ข้อมูลว่า ตัวเขาเองที่มีความสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติในศรีสำโรง จึงสามารถดึงงบประมาณมาเพื่อปรับปรุงถนนจากถนนดินเป็นถนนลาดยาง

ก่อนจะมาเป็น อบต.ผู้ใหญ่หลวงก็ได้ช่วยดำเนินการเรื่องสร้างถนนที่ผ่าน อบต.วังลึก ไปจนถึงหนองสะแก ได้งบประมาณมาจาก ส.ส. (บริษัทที่รับเหมาทำทางคือพ่อของ ส.ส.) พอหลังจากนั้นมีการสมัคร อบต. ชาวบ้านก็บอก ลงเลยๆ ก็เลยลง แล้วก็ได้เป็น สอบต. ของหมู่ที่ 6 ทางเส้นนี้เดิมที่ได้มาจากส.ส. คนหนึ่ง (มาจากตระกูลนักการเมืองท้องถิ่นระดับชาติอีกตระกูลหนึ่ง- ผู้วิจัย)

(ชิตและหวล, 2557)

หนองสะแกเป็นที่ที่ชาวบ้านหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่หลวงเป็นผู้ใหญ่บ้าน มีที่ดินเพื่อเพาะปลูกกันมากที่สุดคือชาวบ้านต้องไปเพาะปลูกกันที่หนองสะแก ดังนั้น การสร้างถนนลาดยางไปที่หนองสะแกนี้ก่อให้เกิดความสะดวกต่อชาวบ้านที่จะเดินทาง ขนเครื่องไม้เครื่องมือในการผลิต ขนปุ๋ย และอื่นๆ ไปยังที่นาที่ไร่ของตัวเอง และขนย้ายผลผลิตจากที่เพาะปลูก ดังนั้นต่อมาเมื่อผู้ใหญ่หลวงพ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจึงได้รับเลือกให้เป็น ส. อบต จากชาวบ้าน

ผู้ใหญ่หลวงเป็นตัวอย่างของนักการเมืองท้องถิ่นที่สามารถ “เล่น” กับอารมณ์ความรู้สึกถึงพลเมืองของชาวบ้านในพื้นที่สาธารณะได้อย่างได้ผล

สรุป

ในทศวรรษนี้ คือทศวรรษของเกิดผู้ประกอบการไร้ข้อย (ซึ่งจะแสดงบทบาททางการเมืองให้เห็นในยุคต่อไป) และการแสดงบทบาทของผู้ประกอบการในทางการเมือง ผู้ประกอบการเหล่านี้มีปฏิบัติการที่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้านที่นอกจากผลิตข้าวแล้วยังผลิตพืชไร่เพื่อขายด้วย ชาวบ้านเหล่านี้เริ่มรู้สึกถึงความต้องการความมั่นคงและมั่นคง ในขณะเดียวกันก็เริ่มมีอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองด้วย คือความรู้สึกที่ต้องการรับความช่วยเหลือ แต่ในขณะเดียวกันก็รู้สึกว่าการเมืองท้องถิ่นน่าจะเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือพวกเขาได้ ดังนั้นพวกเขาจึงเลือกคน เช่นผู้ใหญ่ชิตที่เป็นผู้รับซื้อพืชผล และให้เงินกู้แก่พวกเขาในการทำการผลิต ในขณะเดียวกันความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองนี้ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะขึ้นมาด้วย นั่นก็คือการที่ชาวบ้านจะพึงพอใจกับผู้มีบทบาทในงานสาธารณะต่างๆ ซึ่งผู้ใหญ่หลวงได้ใช้พื้นที่สาธารณะนี้แสดงตนว่า คือผู้ที่ทำงานเพื่อสาธารณะอันเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านโดยส่วนรวม

ยุคแห่งเครือข่ายพืชไร่และการเข้าสู่การเมือง (ทศวรรษที่ 2540 ถึงทศวรรษที่ 2550)

เศรษฐกิจ

นับจากทศวรรษที่ 2540 วังลึกก็เข้าสู่ยุคแห่งเศรษฐกิจการค้าอย่างรอบด้าน เป็นยุคที่ชาวบ้านวังลึกกลายเป็นผู้ประกอบการโดยสมบูรณ์ พุนและรัฐขยายตัวเข้ามาในวังลึกอย่างเต็มที่ การผลิตทุกชนิดเป็นการผลิตเพื่อขาย การผลิตข้าวเป็นการผลิตเพื่อขายโดยมูลฐาน และการผลิตค่านึงถึงต้นทุนและกำไร

สะท้อนออกมาจากการใช้เทคโนโลยีทางการผลิตแบบใหม่อย่างเต็มที่ การผลิตข้าวแบบผู้ประกอบการเป็นการผลิตที่ผู้ผลิตที่มีที่นา (รวมทั้งเช่าที่นาด้วย) เป็นผู้จัดการการผลิต คือดำเนินการจัดจ้างในขั้นตอนการผลิตต่างๆ เริ่มต้นจากการจ้างผู้รับจ้างใช้เครื่องจักรในการไถหว่าน (แต่จำนวนมากของชาวนาในวังลึกมีรถไถเป็นของตัวเอง) จนถึงการเก็บเกี่ยว กระบวนการทำงานของรถเกี่ยวหรือที่ชาวนาเรียกว่ารถดุนั้น เป็นกระบวนการตั้งแต่เก็บเกี่ยวจนกระทั่งได้ข้าวเป็นเมล็ดพร้อมที่จะขนส่งสู่โรงอบและโรงสีต่อไป

รถเกี่ยวข้าวที่ชาวนาเรียกว่า “รถดุน”

ในขณะที่การผลิตอ้อยขยายตัวมาก และผู้ประกอบการต่างๆ ก็ขยายตัวด้วย เช่นนายณรงค์ เมื่อเลิกการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของบริษัทอ้อยแล้ว จึงหันมาทำกิจการเกษตรพันธสัญญาโดยตั้งบริษัทรับซื้อข้าวโพดอ่อนและมะม่วง

ไม่เหมือนสมัยแรกๆ ที่ทำอ้อย เราทำเยอะบริหารจัดการที่เดียวอันนี้จำนวนไร่ที่ปลูก (หมายถึงของนายณรงค์) ก็ลดลงเพราะเจ้าของที่เขาก็เปลี่ยนให้คนอื่นเช่า ตามแต่ราคาเช่าที่เขาจะพอใจทำอ้อย ทำให้มีบ้านนะ มีเงินสร้างบ้าน มีเงินส่งลูกเรียน ซื้อรถ ซื้อที่ดินได้บ้าง ในช่วง 15 ปี แรก เพราะช่วงนี้คนเห็นแบบเรายังมีน้อย ปัจจุบันใช้เทคโนโลยีเยอะขึ้น ก็ต้องตามให้ทัน ต้องลงทุนอีกจ้ะ ถึงจะทันเจ้าของไร่รายอื่นๆ และที่สำคัญได้ราคาด้วยทำคนเดียวก็เลยไม่ไหวแล้ว เลยต้องเลิกทำอ้อยไปเลยบ้านเราก็คงเป็นอาชีพเกษตรนี้แหละ เพราะด้วยลักษณะพื้นที่ พอดีลูกสาวมาทำตรงนี้ก็เลยมาช่วยกัน...ก็ไปได้ดีเลยทีเดียว ทำหรับธุรกิจข้าวโพดหวานและมะม่วง

(ณรงค์, 2557)

บริษัทของนายณรงค์

ดังนั้น กล่าวได้ว่าในปัจจุบัน เศรษฐกิจของวังลึกนั้น โดยพื้นฐานคือเกษตรกรรม แต่ก็ขยายตัวอย่างมาก และเกิดกิจการใหม่ๆ ที่ส่วนใหญ่สัมพันธ์กับการผลิตทางเกษตรกรรม

สังคมและอารมณ์ความรู้สึก

มาถึงยุคนี้ สังคมวังลึกได้เปลี่ยนไปเป็นสังคมของผู้ประกอบการโดยสมบูรณ์ทั้งผู้ประกอบการทางการเกษตรและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร ในขณะที่ผู้ประกอบการนาของวังลึกเกือบทั้งหมด ประกอบการอื่นๆ ด้วย เช่น ประกอบการพืชไร่ เช่น อ้อย หรือทำสวน เช่น กล้วยคั้น

ทำถั่วเหลือง สองปีสามปีก็แล้ว เจ้ง ขาดทุน ก็เลยเอาก้เออลองเปลี่ยนมาทำสวนดูบ้าง แรกๆ ก็ลงนิดเดียว ที่ก็ให้เขาเช่าปลูกอ้อย เพราะลงทีเดียวไม่หมด ดูแลไม่ทั่วถึง ค่อยๆ ลงมาเรื่อยๆ หลังๆ ก็ไม่ได้ให้เขาเช่าปลูกอ้อย ทำสวนทั้งหมด สำหรับที่ไร่แปลงนี้นะ แปลงอื่นๆ ก็มีให้เขาปลูกอ้อยอยู่บ้าง ...ลงสวนแล้วก็ทำนาไปด้วยนาที่ทำมาตลอด...ข้าวก็เอาไว้กินเรื่อยมา ที่เหลือก็ขาย ...ในสวนตอนนี้มีสระ 2 ลูก

(คเนิง, 2557)

ส่วนนายเชษมให้ข้อมูลถึงเกษตรพันธสัญญาแบบอื่นๆ ที่ไม่ใช่อ้อยว่า

ปี พ.ศ. 2557 ชาวบ้านที่ทำนาขาดทุนกันเยอะมาก เพราะช่วงปลายปีที่แล้วหนาวจัด แล้วแมลงลงเยอะ แล้งด้วย ข้าวไม่ออก...ดีที่ไม่ได้ทำนารอบสอง แต่หันไปทำข้าวโพดทอดยอด ...

เพราะราคาดี ... ปีที่แล้วเหลือ แส่นเจ็ดหมื่น ปี 2557 ได้แส่นเก้าหมื่น ...ทำมา 3-4 ปีแล้ว ทำในที่ไร้อยู่คลองขอมโนน บ้านป่าสักก็มีคนทำ (ข้าวโพดถอดยอด)... ส่วนมากที่ทำแถวๆ หมู่บ้านเราจะ เป็นข้าวโพดหวานที่คลองขอมมีแต่ข้าวโพดชนิดนี้ พวกหมู่ที่ 2 ที่ 3 ทำกันเยอะ7 วันเข้าน้ำที่หนึ่ง ...กว่าจะเสร็จเลยก็เข้าน้ำประมาณ 13-14 ครั้ง ขนาดว่าเปลือกข้าวโพดแห้งแล้วยังเข้าน้ำ อยู่เพราะว่าจะเอาน้ำหนัก ...จะให้ชวานาอยู่ได้ ข้าวน่าจะราคาประมาณ 8-9 พันบาท

(เชชม, 2557)

ข้าวโพด

ผู้ประกอบการนาที่ประกอบการพืชไร่และพืชสวนด้วยนั้น ทั้งหมดขยับตัวเองขึ้นสู่ชั้นกลางของปิรามิด ในขณะที่มีชาวบ้านจำนวนหนึ่งผลิตน้อย โดยผู้ผลิตที่ทำการผลิตระดับปานกลาง จะผลิตบนพื้นที่ประมาณ 60 ไร่ และรายใหญ่ เช่น นายฤทธิ์ ส.อบต ผลิตน้อยประมาณ 300 ไร่ หรือนายสจิต ประมาณ 200ไร่ ในขณะที่นายราชและครอบครัวทำรวมๆ กันแล้ว ประมาณ 1,000 ไร่ ผู้ที่ทำการผลิตรายใหญ่นั้น นอกจากทำการผลิตในที่ดินของตนเองแล้ว ยังเช่าที่เพิ่มอีกด้วย (ฤทธิ์และนิม, 2557) จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการน้อยนั้นส่วนใหญ่คือผู้ที่อยู่ที่ตอนกลางของปิรามิด ในขณะที่จำนวนหนึ่งขึ้นสู่ยอด การผลิตนั้นใช้เครื่องจักรเป็นหลักแต่ยังอาจต้องการแรงงานอยู่บ้าง และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือความต้องการที่ดินในการผลิต

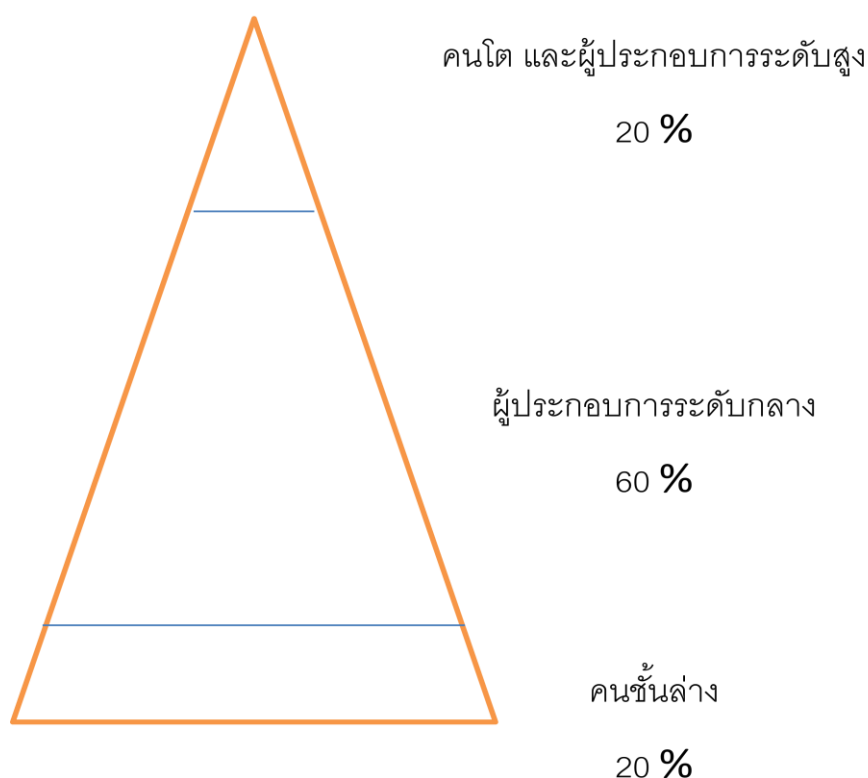
อ้อย

ส่วนผู้ประกอบการอื่นๆ เช่นนายซื่อก็สามารถขยับตัวเองขึ้นสู่อุตสาหกรรมด้วยการที่ทำยี่ห้อที่สุดแล้ว เขาเป็นตัวแทนขายน้ำตาลยี่ห้อหนึ่ง

ปัจจุบันเมื่อโรงงานจากนครสวรรค์เอาน้ำปลามาลงแล้วก็ไม่ได้ส่งออกที่ไหนเลย ร้านค้าต่างๆ เขามารับที่บ้านนี้เลย หยุดส่งน้ำตาลได้ประมาณ 20 กว่าปีแล้ว ดีส์ ดีส์กว่าๆ คนซื้อที่มารับไปขายต่อมาจากตาก บ้านกง บ้านไกร บ้านป่าแฝก สวรรคโลก คลองกระเจง เขามาซื้อแล้วก็มากันเรื่อยๆ ลูกค้าเก่าๆ ที่ซื้อขายกันมา 20 กว่าปีก็มีเยอะ อย่างนายทวนลูกค้าที่พิษณุโลกก็วิ่งมาเอาน้ำปลาที่นี่นะ

(ซื่อ, 2557)

จะพบว่า โครงสร้างทางสังคมของวังลึกที่เป็นรูปปิรามิดในปัจจุบันนั้น จะเป็นรูปปิรามิดที่ประกอบด้วย คนรวย 20 % กลางๆ ประมาณ 60 % และล่าง 20 % (รวม, 2557)

ในขณะที่ผู้ที่จัดอยู่ในฐานะยากจนนั้น มักเป็นผู้ที่มีที่ดินไม่มากพอที่จะทำให้ตัวเองสามารถเป็นผู้ประกอบการได้ เช่น มีที่ดินเพียงหนึ่งหรือสองไร่ ดังนั้นคนกลุ่มนี้จึงจะรับจ้างคนกลุ่มแรกทำการผลิตในไร่ อ้อย และอื่นๆ นายฤทธิ์ ส.อบต. ที่จัดว่าเป็นคนที่อยู่ในกลุ่มคนชั้นสูงในวังลึกกล่าวว่า

ในกลุ่มชาวบ้านวังลึก ก็จะมีกลุ่มใหญ่ๆ สามกลุ่ม คือ กลุ่มรับจ้างวันต่อวัน กลุ่มฐานะปานกลาง กลุ่มฐานะดี ... กลุ่มคนฐานะปานกลางก็จะมีเยอะ อย่างนายฤทธิ์เองแม้จะทำอ้อยเกือบ 300 ไร่ ก็ยังจัดตัวเองว่าอยู่ในระดับฐานะปานกลาง .เพราะยังมีหนี้สินอยู่...แต่อาศัยว่ามีเงินหมุนได้ไม่เดือดร้อน (นี่เป็นการประเมินตนเองของนายฤทธิ์ แต่ในที่นี้สามารถจัดนายฤทธิ์อยู่ในฐานะผู้มั่งคั่งหรือคนรวยในตำบลได้) พวกรับจ้างประมาณ 20 % ได้ คนรวยก็สัก 20 % พวกรับจ้างนี้เขาก็จะอยู่กับกลุ่มของเขานะ อยู่กันไปวันๆ ไม่ค่อยคิดอะไร ไม่ค่อยรับผิดชอบ ไม่ต้องคิดอะไรเกี่ยวกับอนาคตที่จะสร้างหลักฐานไว้ให้ลูกหลาน เขาแค่มีกินมีใช้แต่ละวันก็พอแล้วบางที่รับปากเราไว้ว่าจะมาขับรถไถนะ แต่พอเมาไปแล้ว วันรุ่งขึ้นไม่รับผิดชอบอะไรแล้วชีวิตคนพวกนี้ก็จะอยู่แบบนี้เขาก็อยากเป็นกันนะ อบต. เนี่ย เพราะจะได้มีเงินเดือนในแต่ละเดือน แต่ไม่มีทางได้หรอก เพราะใครจะไปเลือก ตัวเองยังเลี้ยงตัวเองไม่ค่อยจะรอดในแต่ละวัน ...จะเอาอะไรมา

เสียสละเพื่อส่วนรวมคนพวกที่รับจ้างนี้ไม่ค่อยมีความรับผิดชอบนะ มีแต่น้อย เพราะเขาขอแค่มีกินไปวันๆ เท่านั้นแหละ

(ฤทธิ์, 2557)

ทัศนะดังกล่าวที่เป็นชนชั้นสูง (และน่าจะรวมทั้งชนชั้นกลางด้วย) ที่พิจารณาคนชั้นล่างว่า “อยู่ไปวันๆ ไม่คิดอะไร ไม่ค่อยรับผิดชอบ ไม่ต้องคิดอะไรเกี่ยวกับอนาคตที่จะสร้างหลักฐานไว้ให้กับลูก” สะท้อนให้เห็นเป็นอย่างดีถึงอารมณ์ความรู้สึกของคนทั้งสองชั้นเกี่ยวกับ “ความมั่งคั่ง และมั่นคง” ของชีวิต อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ชนชั้นล่าง เช่น การสัมภาษณ์ ชนชั้นล่างที่เป็นผู้รับจ้างคนหนึ่งนั้น กลับไม่ตรงกับทัศนะดังกล่าวนัก ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นคนชั้นล่างที่ไร้ที่ดิน และทำงานรับจ้างมาตลอดชีวิตคือทำงานรับจ้างในไร่อ้อยของนายราช กลับสามารถใช้เงินที่สะสมจากการทำงานของเธอซื้อทองคำให้ลูกสะใภ้เมื่อตอนแต่งงานถึง 2 บาท และซื้อให้ตัวเอง 1 บาท ตลอดจนเมื่อถึงวัยชราและปลดเกษียณตัวเองนาง ... มีเงินเก็บเป็นจำนวนแสนบาท นี่เป็นตัวอย่างของชนชั้นล่างที่ทำงานหนัก ประหยัด ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย อยู่บ้านกระต๊อบ ซึ่งขัดกับทัศนะของชนชั้นสูงและชนชั้นกลางในวังลึก และก็เป็นเช่นนี้อีกหลายคนที่ เป็นเพื่อนร่วมกลุ่มทำงานรับจ้างของผู้ที่ให้ข้อมูล จึงอาจกล่าวได้ว่า ในหมู่คนจนนั้น ก็ได้เป็นแบบที่ชนชั้นกลางคิดเสมอไป

ในแง่อารมณ์ความรู้สึกนั้น ผู้ประกอบการทั้งหมดน่าจะมีความรู้สึกที่ต้องการความมั่งคั่ง แต่มีอีกอารมณ์ความรู้สึกหนึ่งที่เริ่มก่อตัวในยุคที่แล้ว นั่นก็คืออารมณ์ความรู้สึกของความเป็นพลเมือง หรืออารมณ์ความรู้สึกที่เห็นประโยชน์ของสาธารณะ อารมณ์ความรู้สึกทั้งสองผสมกันกลายเป็นอารมณ์ความรู้สึกกึ่งพลเมือง หมายความว่าในด้านหนึ่งผู้ประกอบการที่วังลึกก็รู้สึกถึงความต้องการให้รัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นสนองประโยชน์ของตนเอง ในขณะที่ในอีกด้านหนึ่งคือการต้องการให้รัฐและนักการเมืองท้องถิ่นทำเพื่อสาธารณะด้วย

การเมือง

พื้นที่การเมืองในวังลึกนั้น อำนาจแบบใหม่ที่มาพร้อมกับพลังทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการใหม่ท่ามกลางอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการระดับต่างๆ ของวังลึก ผู้ประกอบการใหม่เริ่มเข้าครอบครองพื้นที่แห่งอำนาจ ตัวอย่างเช่น ผู้ใหญ่ชิด (ผู้ใหญ่บ้านในยุคที่ 2) ผู้ใหญ่หวล และกำนันชม (ผู้ประกอบการอ้อย) ตลอดจนผู้ใหญ่นายชัยที่เป็นลูกของผู้ประกอบการรุ่นแรก และปัจจุบันเป็นผู้ผลิตอ้อย (ในปัจจุบันเป็นกำนันของวังลึกด้วย) “บ้านหลังนี้สร้างใหม่เมื่อ พ.ศ. 2538 เพราะขยายถนน แล้วเริ่มทำถนนลาดยางเส้นศรีสำโรงบ้านสวน ... ทำอ้อยประมาณ 60 ไร่ ทำมาตั้งแต่ พ.ศ. 2547 (อายุ 42 ปี) ก็ทำอ้อยไปด้วยควบคู่กับทำนา ประมาณ 20 ไร่” (ชาญชัย, 2557) นอกจากนั้น ผู้ใหญ่นายชัยยังเปิดร้านขายของที่ใหญ่ที่สุด คือมีของขายทุกอย่าง ทั้งของกินของใช้ตลอดจนปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ชาวบ้านกล่าวว่า

เป็น “ห้างสรรพสินค้า” ของวังลึก และมีตัวอย่างของผู้ประกอบการอ้อยอีกอย่างน้อย 2 คน ที่เข้าสู่อการเมือง นั่นก็คือนายรวม เป็น ส อบต. และนายเกรียงไกร (ลูกชายนายสถิตที่รับมรดกการทำไร่อ้อยต่อจากบิดา) เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

การที่ผู้คนในวังลึกเปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบการที่มีอารมณ์ความรู้สึกความต้องการความมั่นคง มั่นคง และอารมณ์ความรู้สึกถึงพลเมือง ดังนั้นจึงกำหนดให้พวกเขาจะเลือกผู้นำที่เอื้อประโยชน์ในการสร้างฐานะของพวกเขาได้ ผู้คนในวังลึกต้องการผู้นำที่เป็นผู้บริหารจัดการทั้งปัญหาต่างๆ ที่เพิ่มมากขึ้น และสามารถจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเลือกกำนันผู้ใหญ่บ้านได้เปลี่ยนไปสู่การเลือกผู้ที่สามารถสนองประโยชน์ของชาวบ้านได้ สะท้อนออกมาจากการที่ชาวบ้านเลือกผู้หญิงเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนัน

... ชาวบ้านก็เลยเริ่มยอมรับผู้หญิงมากขึ้น ไม่ใช่อะไร เขาเลือกเรามาทำงานนะสิ ปัจจุบันพวกกำนันที่เป็นผู้ชาย ก็จะมีผู้ช่วยเป็นผู้หญิงนะ เพราะเรื่องงานอ่านเขียนผู้ชายจะไม่คล่อง ถ้างานหนักๆ แบกหามผู้ชายจะถนัด ..ในหมู่บ้านก็ต้องพึ่งพากันทั้งนั้น ความคิดของชาวบ้านที่ชาวบ้านพูดคือ ผู้หญิงขยัน เหล้าก็ไม่กิน ผู้ชายขี้เกียจ เวลาไปประกันลูกที่สถานีตำรวจให้ชาวบ้านสุขทัยบ้าง ศรีสำโรงบ้าง ชาวบ้านจะบอกว่า ใจดีแท้ๆ เอากำนันผู้หญิงมากินข้าวกับน้ำเปล่า ไม่ต้องเปลืองค่าเหล้า ชาวบ้านเขาจะเลี้ยงข้าว เลี้ยงน้ำ หากเป็นผู้ชายก็ต้องเลี้ยงเหล้าด้วยว่าจั้นเหอะ หลังจากที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านไปช่วยเหลือเป็นธุระประกันตัวลูกชายให้อย่างอยู่บ้านก็เหมือนกัน นั่งกินข้าวอยู่ ก็ต้องวางจานข้าวเลนนะ รับประทานอาหารก่อนไม่ยากให้เขาต้องมารอเรา ...สารพัดเรื่องที่ชาวบ้านจะมาหา กำนันไปประกันลูกให้หน่อย ไปเป็นเพื่อนทำเรื่องนั้นเรื่องนี้ที่อำเภอหน่อย ไปทุกเรื่อง ทุกที่ ที่ชาวบ้านให้ไป ขณะที่กำนันชาวบ้านมาตามพาไปไหนก็ไป ยกเว้นยาบ้า บางทีคนแก่แถวๆ หมู่ที่ 1 โดนจับเล่นไฟบ้าง หมู่ที่ 6 ก็จะต้องไปประกัน)

(ชม, 2557)

กำนันชมนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกับผู้ใหญ่จลวยและผู้ใหญ่สีในยุคที่ 2 คือกำนันชม เป็นผู้รับซื้อพืชผลทางการเกษตร ดังนั้นจึงสามารถเอื้อให้ชาวบ้านขายพืชผลทางการเกษตรได้ ในขณะเดียวกัน การที่กำนันชมเป็นผู้ที่ทำงานแข็งขัน และรู้จักคุ้นเคยกับหน่วยงานของรัฐดี จึงก่อให้เกิดความสะดวกกับชาวบ้านในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งการกู้เงิน ธกส. ด้วย กำนันชมจึงมีเครือข่ายผู้ที่เคยขายพืชไร่ให้แกลตเป็นฐานเสียง ในขณะที่กำนันชมแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการทำงานให้สาธารณะ ดังที่นายชื่อสะท้อนว่า “กำนันชม (เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 แล้วชาวบ้านเลือกให้เป็นกำนัน) เป็นผู้หญิงที่เก่ง ทำงานเก่ง มีกำนัน

ผู้หญิงนี้ดี ไม่กินเหล้ากินยา งานเป็นงาน ..." (เชื้อ, 2557) หรือดังที่กำนันชมสะท้อนออกมาเองถึงสิ่งที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะว่า "เมื่อมีประชุมแต่ละครั้งที่อำเภอ หากประชุมทั้งวัน กำนันผู้ใหญ่บ้านก็จะหายกันไปเลย เหลือแค่ครึ่งวัน จริงๆ แล้วคนที่เป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านน่าจะสละเวลาได้ เพราะตัวเองเลือกเองที่จะเข้ามาเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน" (ชม, 2557)

การปรากฏตัวของนักการเมืองท้องถิ่นที่มาจากฐานอื่น และมีปฏิบัติการที่สนองอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการในวังลึก จึงทำให้ อำนาจแบบเดิมต้องปรับตัวเพื่อต้องการรักษาสถานภาพของตนเองเอาไว้ ตัวอย่างคือกรณีของนายเทพ ที่ชาวบ้านวังลึกพิจารณาในฐานะที่เป็น "คนโต" มาถึงสมัยนี้ต้องแสดงตนให้สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของชาวบ้าน

นางเจนจิรา บุตรสาวของนายเทพ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนายเทพที่เป็นผู้ที่เอื้อต่อการผลิตของชาวบ้านผู้ประกอบการ เช่น เรื่องน้ำที่เป็นปัจจัยสำคัญของการทำเกษตร เมื่อน้ำเกิดขาดแคลนชาวบ้านมักจะมาขอความช่วยเหลือจากนายเทพ เพราะนายเทพมีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่หลังบ้าน ขนาด 1 ไร่ (เฉพาะตัวสระที่เก็บน้ำ พื้นที่ขอบสระอีกต่างหาก) สระนี้จะเก็บน้ำไว้ได้เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านที่ทำนาหรือทำพืชไร่ใกล้ๆ กัน ก็มักจะมาขอใช้น้ำ ซึ่งนายเทพก็ยินดีให้ แต่นายเทพจะควบคุมไม่ให้ผู้มาขอใช้รายใดรายหนึ่งใช้น้ำมากเกินไป เพราะมีชาวบ้านอีกจำนวนมากที่ต้องการใช้น้ำ อีกทั้งพิจารณาด้วยว่า ผู้ที่มาขอนั้นเป็นใคร ถ้าเป็นคนที่ไม่เคยช่วยเหลือใครเลย เห็นแก่ตัว งานส่วนรวมของหมู่บ้านก็ไม่ช่วย นายเทพก็จะไม่ให้

สระน้ำ

นางเจนจิรา กล่าวว่าที่นายเทพเป็นคนโตของวังลึก ก็เพราะว่า เป็นผู้ที่มีความช่วยเหลือหรือเอื้อต่อการประกอบกิจการของชาวบ้านที่เป็นผู้ประกอบการ เวลาเพื่อนบ้านเดือดร้อนเรื่องน้ำ น้ำไม่พอทำเกษตรนายเทพก็จะให้น้ำ หรือว่าชาวบ้านจะขอทำร่องน้ำผ่านที่ของนายเทพ เนื่องจากที่ของนายเทพอยู่ติดถนน นายเทพก็ให้ คือจะให้ทุกคนที่ต้องการดึงน้ำผ่านทางของนายเทพเพื่อไปสู่ที่ของตัวเอง

คลองส่งน้ำ

หรือกรณีการให้คำแนะนำเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้าน ดังกรณีการเช่าที่ดินสำหรับทำอ้อยในหมู่ที่ 1 บ้านป่าสัก เดิมทีนั้นมีเพียงนายราชและลูกๆ เท่านั้นที่เป็นผู้เช่าที่ดินของชาวบ้านในหมู่ 1 บ้านป่าสัก เริ่มจากครั้งแรกจะเช่าไร่ละ 500 บาท ต่อมาราคาเช่าก็ขึ้นเรื่อยๆ จนราคา 1,000 บาท ชาวบ้านก็ให้นายราชเช่าต่อ แต่นายราชก็ดกกันไม่ให้ผู้ที่ทำอ้อยรายอื่นๆ เข้ามาเช่าที่ทำอ้อยในหมู่ที่ 1 เนื่องจากไม่ต้องการแบ่งที่ดินที่ตนเองเช่าอยู่ให้กับคนอื่น ๆ แต่ในส่วนของการนายเทพซึ่งไม่ได้มีที่ดินอยู่แค่เพียงในหมู่ที่ 1 เท่านั้น ได้ราคาเช่านอกพื้นที่หมู่ 1 สูงกว่า 1,000 บาท จึงบอกให้ญาติๆ ที่อยู่อีกหมู่บ้านหนึ่งว่า ให้ชาวบ้านที่ให้ที่ดินนายราชเช่า สอบถามนายราชว่าจะขึ้นค่าเช่าให้เท่ากับที่เช่ากันในหมู่อื่นหรือไม่ ถ้านายราชไม่ขึ้นราคาให้ก็จะให้คนอื่นเช่าแทน ขณะที่นายราช คาดว่าเจ้าของที่ดินไม่สามารถหาผู้อื่นมาเช่าที่ได้ นอกจากตน จึงไม่ขึ้นราคาเช่าให้ เพราะคิดว่าทำยที่สุดแล้วชาวบ้านก็ต้องให้นายราชเช่าที่ดินอยู่ดี นายเทพจึงดำเนินการ ให้ผู้ต้องการเช่าที่ดินรายใหม่ที่ได้ให้ราคาสูงกว่านายราชมาเจรจาตกลงกับชาวบ้านว่าจะเช่าในราคาที่สูงกว่าที่นายราชให้ โดยผู้เช่าที่ดินรายใหม่ได้ให้ราคาเช่าที่ดินเพิ่มขึ้นตามตลาดภายนอกหมู่ที่ 1 บ้านวังลึก นายเทพซึ่งสามารถหาคนมาเช่าที่ดินได้ในราคาสูงกว่าเดิมที่นายราชเคยให้ จึงทำให้ชาวบ้านรู้สึกเคารพและเป็นหนี้บุญคุณนายเทพ

ไร่อ้อย และถนน

ตัวอย่างอีกกรณีหนึ่งก็คือกรณี นายฉิม ซึ่งมีปัญหาทางการเงิน จึงบอกขายที่ดินจำนวน 6 ไร่ 2 งาน ให้กับคนใน ตำบลวังลึกประมาณ 4-5 คน แต่ไม่มีใครให้ราคาตามที่นายฉิมต้องการ อีกทั้งพยายาม กดราคาให้ต่ำกว่าที่นายฉิมเรียกจากบรรดาเจ้าของไร่อ้อยใน ต.วังลึก เช่นนายราช นายฉลาด ก็ไม่มีใครให้ ถึงไร่ละ 7 หมื่น ...คนสุดท้ายที่ นายฉิม มาหา คือ นายเทพ เนื่องจากในวังลึกนายฉิมไม่ทราบจะหาใครที่จะ ซื้อที่ดินในราคาที่เขาคิด มีแต่คนที่จะกดราคาเพราะเห็นว่านายฉิมต้องการใช้เงิน เช่น ต่อรองราคาราคา เป็น 65,000 บาท เป็นต้น ซึ่ง นายฉิม ไม่สามารถขายให้ได้ นายฉิม จึงมาหา นายเทพ บอกขายที่ดินให้ใน ราคาไร่ละ 70,000 บาท ซึ่ง นายเทพ ก็ตกลงว่าจะซื้อตามราคาที่นายฉิมต้องการ แต่ก่อนจะซื้อ นายเทพ ก็ ให้คำแนะนำ นายฉิม พิจารณาว่า ยังมีทางออกอื่นอีกหรือไม่ โดยไม่ต้องขายที่ขายดินที่ ที่เป็นสมบัติที่ พ่อแม่ยกให้ นายเทพแนะนำให้ลองไปเจรจากับ ธกส. ที่อาจมีทางออกให้ได้ จะได้ไม่ต้องขายดี แต่ นาย ฉิมแจ้งว่าคิดดีแล้ว วันรุ่งขึ้น นายเทพ ก็ชำระเงินค่าที่ดินทั้งหมดแก่ นายฉิม และจัดการซื้อขายที่ดินกันเป็น ที่เรียบร้อยที่ทำการที่ดิน

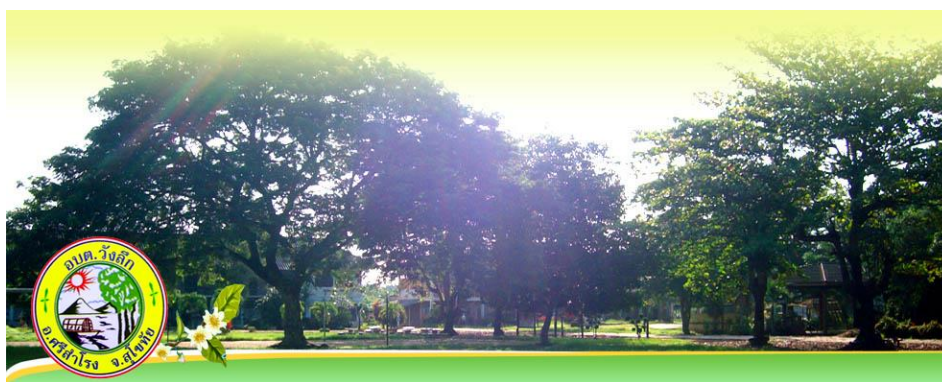
นอกจากนี้ นายเทพ ยังให้ที่ดินของตนเป็นทางเดินสาธารณะ ให้ชาวบ้านใช้เดินเข้าไปทำนา เอรอด ไถรอลากเข้าไปได้ ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกขึ้น โดยชาวบ้านที่มีที่ดินอยู่ฝั่งตรงข้ามกับนายเทพไม่

ยอมให้ที่ดินของตนเองแบ่งมาทำทางเดินเลย ซึ่งชาวบ้านที่ทำมาหากินในบริเวณนี้ก็จะรู้ดี จะเห็นได้ว่า นายเทพนั้นสามารถ “เล่น” บทบาทที่สนองอารมณ์ความรู้สึกถึงความเป็นพลเมืองของชุมชน ทั้งในแง่ผลประโยชน์เฉพาะตัวและผลประโยชน์สาธารณะ ได้เป็นอย่างดี

คนโตในวังลึก ก็มีดังเช่น นายสิน ที่อยู่บ้านวังลึกหมู่ที่ 2 ก็ทำนาอยู่ทุ่งเดียวกันกับ นายเทพ นายคิด อยู่หมู่ที่ 7 บ้านวังลึก คนเหล่านี้จะเป็นคนโตที่แสดงลักษณะความเป็นคนที่พูดจริงทำจริง พูดคำไหนคำนั้น และมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการผลิต และผลประโยชน์อื่นๆ ของชาวบ้าน

ดังนั้น หมายความว่า สถาบัน “คนโต” ของวังลึก ได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ โดยการที่คนโตจะแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการนาและพืชไร่ ซึ่งกรณีเช่นนี้ส่งผลให้คนโตยังเป็นที่ยอมรับนับถือจากชาวบ้าน

กรณีที่แสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจหรืออิทธิพลของคนโตต่อการเมืองก็คือกรณีเปลี่ยนนายก อบต. คนเดิมเนื่องจากมีปฏิบัติการที่ขัดกับความรู้สึกแบบพลเมืองของคนวังลึก และเลือกนายก อบต. คนใหม่ โดยการเคลื่อนไหวครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการใช้เครือข่ายแบบจารีตคือคนโต มาเป็นกลไกสมัยใหม่เพื่อควบคุมนักการเมือง จึงเกิดปรากฏการณ์ของการเคลื่อนไหวจากเครือข่ายคนโตทั้งตำบลวังลึก เพื่อล้มนายก อบต. ในการเลือกตั้งเมื่อปี 2554 และหนุนนายก อบต. คนใหม่ คือนายธวัชชัยขึ้นมาแทน

อบต. วังลึก

นอกจากนี้กรณีเปลี่ยนนายก อบต. ดังกล่าว ทำให้สามารถเห็นถึงโครงสร้างทางการเมืองของวังลึกได้อีกด้วย จะพบว่าในกรณีเปลี่ยนนายก อบต. นี้ มีคนเข้ามาสัมพันธ์อยู่ 3 กลุ่ม กลุ่มแรกคือผู้ประกอบการพืชไร่ระดับกลางทั้งหลาย ผู้ประกอบการเหล่านี้มีอารมณ์ความรู้สึกเพื่อความมั่นคงและมั่งคั่ง และความรู้สึกเป็นถึงพลเมืองที่ทั้งต้องการความช่วยเหลือจากคนกลุ่มที่สองคือนักการเมืองท้องถิ่นและเรียกร้องต่อนักการเมืองท้องถิ่นให้มีปฏิบัติการเพื่อสาธารณะ ในขณะที่เดียวกันงบประมาณของ อบต. มีอยู่น้อย ดังนั้นนี่เป็นเงื่อนไขทำให้คนกลุ่มที่สามคือคนโตแสดงบทบาทเป็นผู้อุปถัมภ์แบบใหม่ได้

การเคลื่อนไหวเปลี่ยนนายก อบต. ครั้งนี้ก็เนื่องมาจากงบประมาณของ อบต. ที่มีน้อยอยู่แล้วแต่กลับถูกนำไปใช้โดยไม่เกิดประโยชน์กับสาธารณะ ดังนั้นจึงเกิดกระแสเปลี่ยนนายก อบต. ขึ้นในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด ในกรณีนี้นั้น เครือข่ายคนโตคือผู้นำในการรวบรวมเสียงทั้งตำบล (แต่นี้ก็อยู่ในเงื่อนไขว่าผู้ประกอบการไม่พอใจนายก อบต. อยู่แล้วด้วย)

ส่วนกรณีของนักการเมืองท้องถิ่นนั้น เนื่องจากส่วนมากของพวกเขาคือผู้ประกอบการอ้อยขนาดใหญ่ โดยผู้ประกอบการอ้อยนั้น แม้ด้านหนึ่งพวกเขาต่างทำการผลิตในไร่ของตัวเอง แต่ในอีกด้านหนึ่งเนื่องจากเงื่อนไขในการผลิตที่เป็นการผลิตโดยอาศัยเครื่องจักร ดังนั้นจึงปรากฏเครือข่ายของผู้ผลิตอ้อยขึ้นมา เช่นที่ นายเกรียงไกร ผู้ประกอบการอ้อยรายใหญ่ในวังลี้กล่าวว่า

ก่อนที่จะมาทำไร่อ้อย ทำงานอยู่ฝ่ายส่งเสริมอ้อย ที่หน่วยอ้อยศรีสำโรง ของ บริษัทไทยเอกลักษณะ ทำให้รู้จักชาวไร่อ้อย ... คนที่ทำอ้อยให้บ้านเราต่างคนก็ต่างทำของตนเองกันนะ แต่สามารถยืมเครื่องมือในการทำอ้อยได้ อย่างฟืม ย่อมไปมีด ย่อมเสร็จ แล้วก็เอาตัดค่าเช่ามาให้ด้วย ก็ไม่รับ เนื่องจากคิดว่าเป็นการพึ่งพาอาศัยกัน ... มายืมเครื่องปลูกนี้ให้ไปเลยนะ ถ้าไม่ตรงกับวันที่เราใช้ ... อย่างเครื่องมือเราเสียหรือชำรุดของ เราก็สามารถไปยืมคนอื่นมาได้เหมือนกัน ถ้าความต้องการใช้เครื่องจักรนั้นๆ ไม่ตรงกัน ก็ยืมกันใช้ได้เลยเหมือนกัน ...

(สถิตและเกรียงไกร, 2557)

เครื่องจักรที่ใช้ในไร่อ้อย

เครื่องจักรที่ใช้ในไร่อ้อย

ขณะที่ ความต้องการได้ที่ดินเช่า ทำให้พวกเขาต้องมีความสัมพันธ์ที่ดี และมีเครือข่ายที่จะเช่าที่ดินได้ กรณีนายเกรียงไกร และ นายฤทธิ์ เขาเข้ามาสัมพันธ์กับ นายเทพ หรือคนโต ด้วย เพราะ นายเทพ มีอิทธิพลต่อชาวบ้านที่มีที่ดินให้เช่า (ดังกรณีที่นายเทพ เป็นผู้นำในการหาผู้เช่าที่ดินรายใหม่ที่ให้ราคาค่าเช่าดีกว่ารายเก่า) นางเจนจิรา บุตรสาวของ นายเทพ ให้ข้อมูลว่า

นายฤทธิ์อยู่หมู่ที่ 3 จะเข้ามาเช่าที่ในหมู่ที่ 1 เพราะดินแถบนี้จะเป็นดี มีคนอยากจะเข้ามาเช่าหลายคน นายฤทธิ์ก็ไปหาพี่สาวของพ่อที่อยู่หมู่ที่ 3 ซึ่งเขาคู่กันเคยกัน ก็มาบอกพ่อว่าขอแบ่งที่ให้ นายฤทธิ์เช่าด้วย ... ซึ่ง นายฤทธิ์ ก็ให้ราคาเดียวกับ นายเกรียงไกร ที่มาเช่าที่ของพ่อ

พ่อเลยไปบอกอาซึ่งเป็นน้องสาวพ่อให้แบ่งที่แปลงนั้นแปลงนี้ให้นายฤทธิ์เช่า คนที่จะเข้ามาเช่าที่ได้ต้องสนิทกันพอสมควรเจ้าของที่ดินจะยอมให้เช่าที่ พ่อจะรู้จักคนในวังลึกเยอะ

(เจนจิรา, 2558)

ดังนั้นเครือข่ายจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อผู้ประกอบการพืชไร่ในวังลึก

ผู้ประกอบการอ้อยรายใหญ่ จะต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าเป็นผู้ทำประโยชน์ให้กับชาวบ้าน จึงจะเป็นที่ยอมรับของผู้ประกอบการพืชไร่ระดับกลางและคนโต และหลายคนก็เข้าไปรับหน้าที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น เนื่องจากจะต้องแสดงในพื้นที่สาธารณะว่าเป็นผู้ทำประโยชน์ให้กับชาวบ้าน

เลย อยู่ๆ อาจจะลงก๊ลงแต่ไม่เคยรู้จักชาวบ้าน ไม่เคยได้มีน้ำใจช่วยเหลือใครมาก่อนเลย มาถึงก็จะลงสมัครเพื่อจะได้เป็น ส.อบต. (ไม่ได้) ... อย่างตัวนายฤทธิ์เองรู้จักคุ้นเคยชาวบ้านมานานแล้ว ใครเจ็บป่วย หรือมีธุระจะให้ไปเพื่อนที่ไหนไป ...จนมากระทั่งอายุ 48-49 ปี ถึงได้ลงสมัคร ส.อบต.

(ฤทธิ์, 2557)

อีกทั้งการมีตำแหน่งนักการเมืองท้องถิ่นยังทำให้ชาวบ้านเห็นว่าเป็นผู้ไว้วางใจได้อีกด้วย ดังนั้น นักการเมืองท้องถิ่นเหล่านี้จึงต้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวเปลี่ยนนายก อบต. ด้วย

กรณีกำนันชาญชัย เป็นกรณีที่แสดงถึงการที่ผู้ประกอบการที่แสดงบทบาทในพื้นที่สาธารณะ คือ การช่วยเหลือชาวบ้านในเรื่องต่างๆ จนชาวบ้านนับถือ และเขาเป็นหนึ่งในเครือข่ายของคนโต (อย่างไรก็ตาม นางเจนจิรา ให้ข้อมูลว่า บิดาของ กำนันชาญชัย คือ นายธนะ นั้นเป็นคนโต แต่ทว่า กำนันชาญชัยยังไม่ถึงระดับนั้น แต่ผู้วิจัยพิจารณาว่า เขาอาจน่าจะอยู่ในเส้นทางสู่ความเป็นคนโตก็ได้) และในขณะที่กำนันชาญชัยเป็นผู้ใหญ่บ้านอยู่ และตำแหน่งกำนันว่างลง เขาได้รับการติดต่อจาก นายเทพ ให้ลงสมัครเป็นกำนัน เนื่องจากหากตำแหน่งกำนันตกไปเป็นของอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ดุลของอำนาจอาจเปลี่ยนได้

จะพบว่าในยุคสมัยนี้ เราสามารถวิเคราะห์การเมืองในวงลึกได้จากความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของคนสามกลุ่มดังกล่าว คือนักการเมืองท้องถิ่นที่มาจากผู้ประกอบการพีชไรขนาดใหญ่ คนโต และผู้ประกอบการพีชไรขนาดกลาง โดยเห็นถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ที่วางพื้นฐานอยู่ที่ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง และพื้นที่สาธารณะ

สรุป

คนโตในแบบจารีตนั้น สามารถปรับพฤติกรรมของตนเองให้สนองอารมณ์ความรู้สึกใหม่ของชาวบ้านคืออารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของชาวบ้าน จึงทำให้คนโตสามารถคงอิทธิพลต่อชาวบ้าน และจึงสามารถเป็นผู้นำในทางการเมืองที่สามารถกำหนดตัวนักการเมืองท้องถิ่นได้ อย่างไรก็ตาม แม้คนโตจะมีบทบาทในแง่ที่สามารถชักนำชาวบ้านให้เลือกนักการเมืองท้องถิ่นคนใดหรือไม่เลือกคนใด แต่ทว่าในปัจจุบันก็มีใช้ว่าพวกเขาสามารถกำหนดตัวนักการเมืองได้ตามอำเภอใจ ปฏิบัติการของพวกเขาต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ชาวบ้านมีแนวโน้มต้องการเช่นนั้นอยู่แล้ว ดังกรณีการเปลี่ยนนายก อบต. คนเก่า นั้นโดยพื้นฐานแล้วชาวบ้านเองก็ไม่พอใจนายกคนนี้อยู่แล้ว คนโตจึงต้องฟังเสียงชาวบ้านด้วย ในขณะที่นักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นผู้ประกอบการพีชไรใหญ่นั้น เนื่องจากความจำเป็นในการผลิตและความต้องการที่ดินเช่า ดังนั้นพวกเขาจึงต้องแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเป็นผู้ประกอบการพีชไร และคนโตที่มีอิทธิพลต่อการให้เช่าที่ดิน เห็นว่าพวกเขาสามารถทำประโยชน์ให้ผู้ประกอบการพีชไรในแง่เครื่องจักร และเป็นผู้ที่ทำประโยชน์แก่สาธารณะอีกด้วย

บทที่ 4

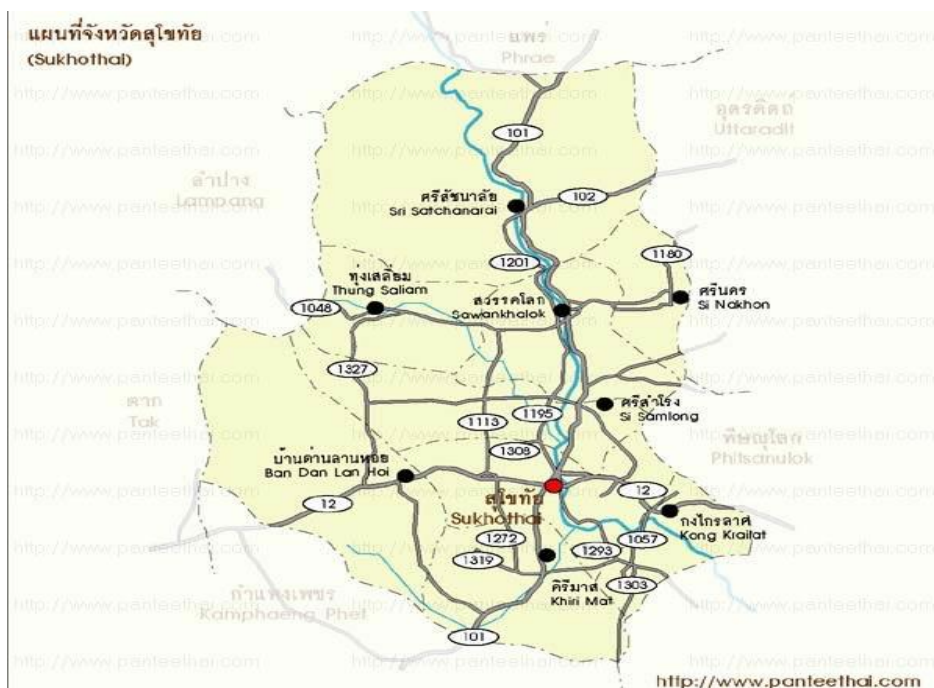
ตำบลตลิ่งชัน

อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย

อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ทองคำ

ข้อมูลพื้นฐาน

สภาพทั่วไป

ที่ตั้ง

ตำบลลิ่งชัน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีหมู่บ้านในเขตปกครอง 10 ชุมชน มีระยะห่างจากอำเภอบ้านด่านลานหอย ประมาณ 30 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดสุโขทัย 58 กิโลเมตร ชาวบ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ปัจจุบันที่ทำการของเทศบาลตำบลลิ่งชัน ตั้งอยู่เลขที่ 40/3 หมู่ที่ 5 บ้านวังโตก ตำบลลิ่งชัน อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีอาณาบริเวณติดต่อดังนี้

- **ทิศเหนือ** ติดต่อกับตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง และตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จากจุดเริ่มต้นที่ พิกัดที่ NV 325095 จุดแบ่งเขตอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง กับอำเภอตาก จังหวัดตาก ไปทางทิศตะวันออกตามสันดอยตาจี ถึงจุดพิกัดที่ NV 365089 ระยะทางประมาณ 205 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ถึงแนวสันเขาคว่ำ พิกัดที่ NV 400029 ระยะทางประมาณ 7.1 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวสันเขาแม่กำพะถึงจุดพิกัด NV 472071 ระยะทาง

ประมาณ 11.3 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันออกตามแนวสันกิวหลานถึงจุดแบ่งเขตอำเภอเถินกับอำเภอทุ่งเสลี่ยม พิกัดที่ NV 487073 ระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร ลงไปทางทิศใต้ถึงจุดแบ่งเขตอำเภอทุ่งเสลี่ยมกับอำเภอศรีสำโรง พิกัดที่ NV 492063 ระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร ไปทางทิศใต้ตามแนวสันเขาระวังถึงจุดพิกัด NV 532011 ระยะทางประมาณ 7.3 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันออกถึงจุดสิ้นสุดกึ่งกลางทางเกวียน พิกัดที่ NV 545013 ระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร

- **ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลวังลึก อำเภอบ้านลานหอย** จากจุดเริ่มต้นที่พิกัด NU 553893 ซึ่งเป็นแนวทางเกวียนไปสิ้นสุดที่จุดกึ่งกลางลำคลองค้อน ไปทางทิศตะวันออกตามกึ่งกลางลำคลองส่งน้ำเป็นแนวเขต ระยะทางประมาณ 3.7 กิโลเมตร ผ่านจุดเชื่อมที่พิกัด NU 518887 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามเสาไม้แก่นเป็นระยะเป็นแนวแบ่งเขต ระยะทางประมาณ 6.1 กิโลเมตร ผ่านจุดเชื่อมที่บริเวณพิกัด NU 465861 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตามเสาไม้แก่นปักเป็นระยะเป็นแนวแบ่งเขตสิ้นสุดที่เสาไม้แก่นปักเป็นระยะเป็นแนวแบ่งเขตกับคลองลานตะแบก บรรจบกันบริเวณพิกัด NU 421885 ระยะทางประมาณ 4.9 กิโลเมตร

- **ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลวังน้ำขาว อำเภอบ้านลานหอย** จากจุดเริ่มต้นที่กึ่งกลางทางเกวียนเขตติดต่อกับอำเภอศรีสำโรงลงทางทิศใต้ พิกัดที่ NV 545013 ตามแนวทางเกวียนไปสิ้นสุดที่กึ่งกลางลำคลองค้อน พิกัด NU 553893 ระยะทางประมาณ 14.4 กิโลเมตร

- **ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลโป่งแดง อำเภอเมืองตาก และตำบลแม่สลิด อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก** โดยเริ่มต้นที่บริเวณพิกัดที่ NU 421885 บริเวณแนวเสาหลักไม้แก่นบรรจบกับคลองลานตะแบก ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามกึ่งกลางลำคลองลานตะแบกโดยตลอดแนวเป็นแนวแบ่งเขต ระยะทางประมาณ 5.6 กิโลเมตร ผ่านจุดเชื่อมที่บริเวณพิกัด NU 370898 ไปทางทิศเหนือตามกึ่งกลางคลองลานตะแบกเป็นแนวแบ่งเขตโดยตลอด สิ้นสุดที่จุดแบ่งเขตตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง กับอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก บริเวณพิกัด NV 338091 ระยะทางประมาณ 22.2 กิโลเมตร

เนื้อที่

ตำบลตลิ่งชันมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 334 ตารางกิโลเมตร

ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบและที่ราบสูงมีภูเขาล้อมรอบ คือ เทือกเขาแม่เฒ่าและเทือกเขาตอยขัดห่าง และมีพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ แม่มอก-แม่ลำพัน ซึ่งเป็นป่าไม้เบญจพรรณ พันธุ์ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้สักทอง และถือเป็นแหล่งกำเนิดของลำห้วยและลำคลองที่สำคัญคือ คลองแม่ลำพัน จะมีน้ำไหลหลากในฤดูฝน และในฤดูแล้งจะแห้งขอดเป็นช่วงๆ ลำคลองในพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีความลาดเทประมาณ 10

องศา ลักษณะล่องน้ำเป็นรูปตัววี สภาพตลิ่งเป็นดินร่วนปนดินทราย หิน และกรวด ลักษณะของน้ำเป็นน้ำจืดสามารถนำไปใช้ในการเกษตร สภาพดินเป็นดินปนลูกรังซึ่งไม่เหมาะสมกับการทำการเกษตร เพราะมีแร่ธาตุน้อย จึงเหมาะสมที่จะทำการปศุสัตว์ นอกจากนี้ในพื้นที่ของตำบลตลิ่งชันยังมีแร่ธาตุหลายชนิด ได้แก่ ทองคำ หินเขียวหนุมาน ดินขาว หินอ่อน และหินลูกรัง

จำนวนหมู่บ้าน

หมู่บ้านในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลตลิ่งชัน มีทั้งหมด 10 ชุมชน ได้แก่

หมู่ที่ 1 ชุมชนตลิ่งชัน

หมู่ที่ 2 ชุมชนวังหาด

หมู่ที่ 3 ชุมชนวังหิน

หมู่ที่ 4 ชุมชนลานกระบือ

หมู่ที่ 5 ชุมชนวังโตก

หมู่ที่ 6 ชุมชนหนองเตาปูน

หมู่ที่ 7 ชุมชนหนองบัวดำ

หมู่ที่ 8 ชุมชนตลิ่งชันใต้

หมู่ที่ 9 ชุมชนลานกระบือใต้

หมู่ที่ 10 ชุมชนวังไทรน้อย

ประชากร

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากร		
		ชาย	หญิง	รวม
1	ชุมชนตลิ่งชัน	546	519	1,065
2	ชุมชนวังหาด	425	381	806
3	ชุมชนวังหิน	455	421	876

4	ชุมชนลานกระบือ	493	462	955
5	ชุมชนวังโตก	573	569	1,142
6	ชุมชนหนองเตาปูน	962	893	1,855
7	ชุมชนหนองบัวดำ	261	218	479
8	ชุมชนตลิ่งใต้	384	393	777
9	ชุมชนลานกระบือใต้	498	490	988
10	ชุมชนวังไทรน้อย	318	276	594
รวมทั้งสิ้น		4,915	4,622	9,537

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ณ เดือน เมษายน 2555

จำนวนหลังคาเรือน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนหลังคาเรือนที่สำรวจได้
1	ชุมชนตลิ่งชัน	314
2	ชุมชนวังหาด	220
3	ชุมชนวังหิน	253
4	ชุมชนลานกระบือ	297
5	ชุมชนวังโตก	381
6	ชุมชนหนองเตาปูน	401
7	ชุมชนหนองบัวดำ	116
8	ชุมชนตลิ่งใต้	215
9	ชุมชนลานกระบือใต้	247

10	ชุมชนวังไทรน้อย	144
รวมทั้งสิ้น		2,588

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ณ เดือน เมษายน 2555

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ

ทำไร่ เป็นอันดับที่ 1

ทำนา เป็นอันดับที่ 2

เลี้ยงสัตว์ เป็นอันดับที่ 3

รับจ้างทั่วไป เป็นอันดับที่ 4

ค้าขาย เป็นอันดับที่ 5

ประเภทสถานประกอบการในเขตเทศบาลตำบลลิ้นจี่ (ที่มา : ข้อมูลงานจัดเก็บรายได้

เมษายน 2555)

- ร้านค้า	60	แห่ง	- คลินิก	1	แห่ง
- ปั้มน้ำมัน	14	แห่ง	- รถดูดสิ่งปฏิกูล	2	คัน
- ร้านเสริมสวย	2	แห่ง	- ร้านขายเสื้อผ้า	1	แห่ง
- ร้านซ่อมเครื่องยนต์	7	แห่ง	- ร้านขายต้นไม้	1	แห่ง
- โรงสี	12	แห่ง	- ร้านขายโลหะ	1	แห่ง
- เสาโทรศัพท์	3	แห่ง	- ร้านคอมพิวเตอร์	1	แห่ง
- ลานมัน	25	แห่ง	- ร้านขายปุ๋ย	2	แห่ง
- บ้านเช่า	1	แห่ง	- ร้านรับซื้อของเก่า	1	แห่ง

- ร้านขนมจีน 2 แห่ง

การประกอบอาชีพ (ที่มา : ข้อมูลสำนักงานเกษตร อ.บ้านด่านลานหอย จ.สุโขทัย
เมษายน 2555)

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ

1. นาข้าว	14,118 ไร่
2. พืชไร่	25,020 ไร่
3. พืชสวนและอื่นๆ	329 ไร่

สภาพสังคม

สถาบันการศึกษา

ระดับ/ประเภท	จำนวน (แห่ง)	ชื่อ	ที่ตั้ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (กรมพัฒนาชุมชน)	2	1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองเตาปูน	หมู่ที่ 6
		2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านตลิ่งชัน	หมู่ที่ 8
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (สปท.)	1	1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านตลิ่งชันใต้	หมู่ที่ 8
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (อบต.)	2	1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังโตก	หมู่ที่ 5
		2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังหิน	หมู่ที่ 3
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (กรมการศาสนา)	1	1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังหาด	หมู่ที่ 2
ประถมศึกษา	3	1. โรงเรียนบ้านวังหาด	หมู่ที่ 2
		2. โรงเรียนบ้านวังหิน	หมู่ที่ 3
		3. โรงเรียนบ้านคลองไผ่งาม	หมู่ที่ 5

ประถมศึกษา (ขยายโอกาส)	2	1. โรงเรียนบ้านลานกระบือ	หมู่ที่ 4
		2. โรงเรียนบ้านดลิงชัน	หมู่ที่ 8
มัธยมศึกษา	1	1. โรงเรียนดลิงชันวิทยานุสรณ์	หมู่ที่ 3
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ประจำชุมชน/ ห้องสมุดประชาชน	10	1. ชุมชนดลิงชัน	หมู่ที่ 1
		2. ชุมชนวังหาด	หมู่ที่ 2
		3. ชุมชนวังหิน	หมู่ที่ 3
		4. ชุมชนลานกระบือ	หมู่ที่ 4
		5. ชุมชนวังโตก	หมู่ที่ 5
		6. ชุมชนหนองเตาปูน	หมู่ที่ 6
		7. ชุมชนหนองบัวคำ	หมู่ที่ 7
		8. ชุมชนดลิงชันใต้	หมู่ที่ 8
		9. ชุมชนลานกระบือใต้	หมู่ที่ 9
		10. ชุมชนวังไทร้อย	หมู่ที่ 10

สถาบันและองค์การทางศาสนา

ประเภท	จำนวน (แห่ง)	ชื่อวัด/สำนักสงฆ์	ที่ตั้ง
วัดที่ได้รับการแต่งตั้ง เป็นวัดอย่างถูกต้อง	4	1. วัดดลิงชัน 2. วัดจอมศรีรัตนมงคล 3. วัดวังโตก 4. วัดลานกระบือ	หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6

สำนักสงฆ์	8	1. วัดปทุมคีรี 2. วัดใหม่วังหิน 3. วัดเขาระเนียม 4. วัดใหม่คลองไผ่งาม 5. วัดหนองบัวดำ 6. วัดถ้ำพู 7. วัดถ้ำกระสุน 8. วัดวังไทรย้อย	หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 9 หมู่ที่ 9 หมู่ที่ 10
ศูนย์เผยแพร่ ทางศาสนา	1	1. คริสตจักรนักบุญอันตน	หมู่ที่ 4

หน่วยงานด้านสาธารณสุข

ประเภท	จำนวน (แห่ง)	ชื่อสถานีนามัย	ที่ตั้ง
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ/ หมู่บ้าน	2	1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลิ้งชัน	หมู่ที่ 1
		2. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพหนองเตาปูน	หมู่ที่ 6

หน่วยงานด้านความมั่นคง

- สถานีตำรวจ/ตำรวจรักษาความปลอดภัยประจำตำบล 1 แห่ง (ที่ตั้ง : หมู่ที่ 8 ชุมชนตลิ่งชันใต้)

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

การคมนาคมโดยทางบก ซึ่งมีถนน คือ

- สายอำเภอบ้านด่านลานหอย – บ้านวังหาด

- สายวังลึก – ลานกระบือ

- สายลานกระบือ – ไปตำบลวังน้ำขาว

- สายวังโตก – ลานกระบือใต้

- สายวังโตก – หนองตุม

- ถนนคอนกรีต ทุกหมู่บ้าน

- ถนนดินลูกรังซอยต่างๆทุกหมู่บ้าน

การไฟฟ้า

- มีการขยายเขตไฟฟ้าเข้าถึงทุกหมู่บ้าน รวม 10 ชุมชน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

ประเภท	จำนวน (แห่ง)	ชื่อแหล่งน้ำ	ที่ตั้ง	เส้นทางไหลผ่าน
ลำน้ำ ลำห้วย ลำคลอง	26	1. คลองแม่กองค่าย	หมู่ 1	หมู่ ม.1, 10, 7
		2. คลองตาผ้าขาว	หมู่ 1	หมู่ 1
		3. คลองวังสัก	หมู่ 2	หมู่ 2,
		4. คลองแม่ลำพัน	หมู่ 2	หมู่ 2, 10, 1, 7, 8, 5, 3
		5. คลองแม่ลานไถ่อุ้น	หมู่ 3	หมู่ 3
		6. คลองกระถิ่น	หมู่ 3	หมู่ 3, 9, 4
		7. คลองหลงหลาน	หมู่ 3	หมู่ 3
		8. คลองเขาระเนียม	หมู่ 4	หมู่ 4
		9. คลองเสมาน้อย	หมู่ 4	หมู่ 4

แหล่งน้ำธรรมชาติ (ต่อ)

ประเภท	จำนวน (แห่ง)	ชื่อแหล่งน้ำ	ที่ตั้ง	เส้นทางไหลผ่าน
		10. คลองพฤษภา	หมู่ 5	หมู่ 5
		11. คลองไผ่งาม	หมู่ 5	หมู่ 5, 8
		12. คลองห้วยสา	หมู่ 5	หมู่ 5, 3
		13. คลองในซัด	หมู่ 5	หมู่ 5
		14. คลองอ่าง	หมู่ 6	หมู่ 6
		15. คลองมะคำไก่อ	หมู่ 7	หมู่ 7, 10, 8
		16. คลองห้วยน้ำขาว	หมู่ 7	หมู่ 7
		17. คลองลาน	หมู่ 9	หมู่ 9
		18. ห้วยแฮ	หมู่ 1	หมู่ 1
		19. ห้วยโป่งห่าง	หมู่ 1	หมู่ 1
		20. ห้วยม่วง	หมู่ 1	หมู่ 1
		21. ห้วยห้า	หมู่ 1	หมู่ 1
		22. ห้วยบง	หมู่ 1	หมู่ 1
		23. ห้วยวังน้ำขาว	หมู่ 2	หมู่ 2
		24. ห้วยกิวปลาไร่	หมู่ 2	หมู่ 2
		25. ห้วยหนองทอง	หมู่ 7	หมู่ 7
		26. ห้วยลาน	หมู่ 5	หมู่ 5

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย 12 แห่ง
- บ่อน้ำตื้น 24 แห่ง (หมู่ ม.1, 2, 3, 5, 10)
- บ่อโยก 14 แห่ง
- อ่างเก็บน้ำ 4 แห่ง

ข้อมูลอื่นๆ

ทรัพยากรธรรมชาติ

- พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติแม่มอก – แม่ลำพัน
- ป่าไม้, หินอ่อน, หินแกรนิต, แร่ทองคำ, หินเขียวหนุมาน, ดินขาว, หินลูกรัง

มวลชนจัดตั้ง

- ลูกเสือชาวบ้าน
- กลุ่มเกษตรกรทำนา 1 กลุ่ม
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 1 กลุ่ม
- อสม. จำนวน 176 คน
- อบพร. จำนวน 100 คน คิดเป็น 1.05% (เป้าหมาย 2% 191 คน จากประชากร 9,537 คน)
- อผส. จำนวน 52 คน

ศักยภาพของเทศบาลตำบลลิ้นช้าง

สภาตำบลลิ้นช้างได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตามประกาศ เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2539 ปรับจากขนาดเล็กเป็นขนาดกลาง เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2550 ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลลิ้นช้างยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลลิ้นช้าง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2551

ผู้นำชุมชน

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	ตำแหน่ง
1	นายบุญเรือน สระจันทร์	กำนันตำบลตลิ่งชัน
2	นายสาริยัน เอมอยู่	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ชุมชนตลิ่งชัน
3	นายสัณฐาน ศิลปางกุล	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ชุมชนวังหาด
4	นายเจียน ช่างทอง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ชุมชนวังหิน
5	นายบรรจง อานแดง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ชุมชนลานกระบือ
6	นายอนันต์ แดงรอด	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ชุมชนวังโตก
7	นายฝน คำเถิน	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ชุมชนหนองบัวดำ
8	นายสมชาย ทองมา	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ชุมชนตลิ่งชันใต้
9	นายสังเวียน น้อยผล	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 ชุมชนลานกระบือใต้
10	นายสง่า มัชฌิมา	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ชุมชนวังไทร้อย

คำขวัญตำบลตลิ่งชัน

แดนอารยธรรมโบราณ

ผักหวานเห็ดโคนรสดี

ประเพณีล้ำค่า

ของป่าสมบูรณ์

เพิ่มพูนทรัพยากร

พักผ่อนอ่างเก็บน้ำ

เกษตรกรเข้มแข็ง

แหล่งน้ำใจไมตรี

รายงานรายได้เฉลี่ยครัวเรือน

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับตำบล ปี 2555

พื้นที่	จำนวน	จำนวน	แหล่งรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย (บาท/ปี)				รายได้ครัวเรือน	รายได้บุคคล
	ครัวเรือน	คน	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ปลูก เลี้ยง หาเอง	เฉลี่ย(บาท/ปี)	เฉลี่ย(บาท/ปี)
1 หมู่ 5 วัดโตก	251	741	173,319	33,639	10,833	12,483	230,275	78,001
2 หมู่ 3 วัดหิน	179	410	84,915	34,873	25,670	15,040	160,498	70,071
3 หมู่ 4 ลานกระบือ	163	549	93,448	55,557	45,331	32,641	226,977	67,390
4 หมู่ 10 วัดไทรย้อย	108	311	89,472	29,345	17,686	44,821	181,325	62,968
5 หมู่ 1 ตลิ่งชัน	237	932	116,418	41,989	23,747	36,077	218,231	55,494
6 หมู่ 9 ลานกระบือใต้	134	470	92,251	32,237	25,661	32,209	182,358	51,992
7 หมู่ 8 ตลิ่งชันใต้	146	500	92,089	32,399	21,038	28,042	173,568	50,682
8 หมู่ 7 หนองบัวคำ	104	202	52,664	13,007	12,177	17,939	95,787	49,316
9 หมู่ 2 วัดหาด	188	4438	49,707	22,191	16,918	16,972	105,608	45,330
10 หมู่ 6 หนองเตาปูน	291	1,268	79,735	36,498	29,056	31,413	176,703	20,552
ทุกพื้นที่	1,801	5,821	97,180	34,457	23,128	26,158	180,923	55,977
ทุกพื้นที่	1,801	5,821	97,180	34,457	23,128	26,158	180,923	55,977

จัดพิมพ์โดย เทศบาลตำบลตลิ่งชัน

พิมพ์เมื่อ 27/3/2556 9:16:32

รายงานรายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับตำบล ปี 2555

พื้นที่	จำนวน ครัวเรือน	จำนวน คน	แหล่งรายจ่ายครัวเรือน (บาท/ปี)				รายจ่ายครัวเรือน เฉลี่ย(บาท/ปี)	รายจ่ายบุคคล เฉลี่ย(บาท/ปี)
			ต้นทุนการ ผลิต	อุปโภคบริโภค	อุปโภคบริโภค	ชำระหนี้สิน		
				ที่จำเป็น	ที่ไม่จำเป็น			
1 หมู่ 5 วังโตก	251	741	54,325	40,107	9,411	58,292	162,136	54,920
2 หมู่ 3 วังหิน	179	410	34,288	21,254	9,576	53,491	118,610	51,783
3 หมู่ 4 ลานกระบือ	163	549	34,764	32,775	22,125	52,290	141,954	42,147
4 หมู่ 9 ลานกระบือใต้	134	470	32,817	35,846	13,479	50,349	132,491	37,774
5 หมู่ 7 นองบัวคำ	104	202	31,357	11,704	5,983	22,655	71,700	36,915
6 หมู่ 8 ตลิ่งชันใต้	146	500	34,576	43,898	13,305	333,284	125,064	36,519
7 หมู่ 10 วังไทร้อย	108	311	34,621	20,282	13,140	22,228	90,271	31,348
8 หมู่ 1 ตลิ่งชัน	237	932	34,552	30,989	13,076	28,515	107,132	27,243
9 หมู่ 2 วังหาด	188	4438	15,215	25,502	7,216	13,735	61,667	26,469
10 หมู่ 6 นองเตาปูน	291	1,268	28,022	38,139	11,582	33,487	111,232	25,527
ทุกพื้นที่	1,801	5,821	33,920	31,689	11,826	37,855	115,290	35,670
ทุกพื้นที่	1,801	5,821	33,920	31,689	11,826	37,855	115,290	35,670
จัดพิมพ์โดย เทศบาลตำบลตลิ่งชัน						พิมพ์เมื่อ 27/3/2556 9:17:49		

จัดพิมพ์โดย เทศบาลตำบลตลิ่งชัน

พิมพ์เมื่อ 27/3/2556 9:17:49

ครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่าคนละ 30,000 บาทต่อปี

ข้อมูลพื้นฐานความจำเป็น ระดับตำบล ปี 2555

จังหวัดสุโขทัย อำเภอบ้านด่านลานหอย

เทศบาลตำบลดงลิ้นจี่ จำนวน 6 ครัวเรือน

หมู่ 3 บ้านวังหิน จำนวน 2 ครัวเรือน

ที่	เลขที่	ชื่อหัวหน้าครัวเรือน	อาชีพหัวหน้าครัวเรือน	คนในครัวเรือน			แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)					รายได้เฉลี่ย	
				รวม	ชาย	หญิง	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง	รวม	คน/ปี (บาท)	
1	96	นายนิค ทองกก	อาชีพอื่นๆ	1	1	0	10,000	2,000	2,000	15,000	29,000	29,000	
2	105	นางเลย หมูขำ	เกษตรกร-ทำนา	4	2	2	50,000	20,000	15,000	25,000	110,000	27,500	
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน				5	3	2	60,000	22,000	17,000	40,000	139,000		
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน (เฉลี่ยต่อคน/ปี)				5	3	2	12,000	4,400	3,400	8,000	27,800		
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน (เฉลี่ยต่อครัวเรือน/ปี)				5	3	2	30,000	11,000	8,500	20,000	69,500	28,250	

ข้อมูลพื้นฐานความจำเป็น ระดับตำบล ปี 2555

จังหวัดสุโขทัย อำเภอบ้านด่านลานหอย

หมู่ 5 บ้านวังโคก จำนวน 1 ครัวเรือน

ที่	เลขที่	ชื่อหัวหน้าครัวเรือน	อาชีพหัวหน้าครัวเรือน	คนในครัวเรือน			แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)					รายได้เฉลี่ย	
				รวม	ชาย	หญิง	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง	รวม	คน/ปี (บาท)	
1	94/9	นายเชิด ปุญญพันธ์	ไม่มีอาชีพ	2	1	1	15,000		30,000	10,000	55,000	27,500	
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน				2	1	1	15,000		30,000	10,000	55,000		
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน (เฉลี่ยต่อคน/ปี)				2	1	1	7,500		15,000	5,000	27,500		
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน (เฉลี่ยต่อครัวเรือน/ปี)				2	1	1	15,000		30,000	10,000	55,000	27,500	

หน้า 2/4

จัดพิมพ์โดย เทศบาลตำบลดงลิ้นจี่ พิมพ์เมื่อ 27/3/2556 9:06:29

ข้อมูลพื้นฐานความจำเป็น ระดับตำบล ปี 2555

จังหวัดสุโขทัย อำเภอบ้านด่านลานหอย

หมู่ 6 บ้านหนองเตาปูน จำนวน 1 ครัวเรือน

ที่	เลขที่	ชื่อหัวหน้าครัวเรือน	อาชีพหัวหน้าครัวเรือน	คนในครัวเรือน			แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)					รายได้เฉลี่ย	
				รวม	ชาย	หญิง	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง	รวม	คน/ปี (บาท)	
1	123/20	นายขุน ชันเดช	รับจ้างทั่วไป	4	3	1	30,000	10,000	20,000	50,000	110,000	27,500	
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน				4	3	1	30,000	10,000	20,000	50,000	110,000		
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน (เฉลี่ยต่อคน/ปี)				4	3	1	7,500	2,500	5,000	12,500	27,500		
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน (เฉลี่ยต่อครัวเรือน/ปี)				4	3	1	30,000	10,000	20,000	50,000	110,000	27,500	

หน้า 3/4

จัดพิมพ์โดย เทศบาลตำบลดงลิ้นจี่ พิมพ์เมื่อ 27/3/2556 9:06:29

ข้อมูลพื้นฐานความจำเป็น ระดับตำบล ปี 2555

จังหวัดสุโขทัย อำเภอบ้านด่านลานหอย

หมู่ 10 บ้านวังไทร้อยย จำนวน 2 ครัวเรือน

ที่	เลขที่	ชื่อหัวหน้าครัวเรือน	อาชีพหัวหน้าครัวเรือน	คนในครัวเรือน			แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)					รายได้เฉลี่ย	
				รวม	ชาย	หญิง	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง	รวม	คน/ปี	(บาท)
1	11/4	นายจันทร์ ลาดเหลา	อาชีพอื่นๆ	1	1	0	15,000	4,000	2,000	8,000	29,000		29,000
2	21	นายจำปี สีมอก	เกษตร-ทำไร่	1	1	0	15,000	6,000	4,000	2,500	27,500		27,500
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน				2	2		30,000	10,000	6,000	10,500	56,500		
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน (เฉลี่ยต่อคน/ปี)				2	2		15,000	5,000	3,000	5,250	28,250		
รวมรายได้จากทุกแหล่ง ของหมู่บ้าน/ชุมชน (เฉลี่ยต่อครัวเรือน/ปี)				2	2		15,000	5,000	3,000	5,250	28,250		28,250

ตลิ่งชัน

อ่างเก็บน้ำตาผ้าขาว

คำนำ

ในที่นี่จะเป็นการศึกษาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการสร้างประชาธิปไตยของ “ชนบท” ตำบลตลิ่งชันออกเป็น 3 ยุคสมัย นั่นคือ ยุคแรก ยุคแห่งการบุกเบิก (ก่อน และทศวรรษ 2490) ยุคที่สองยุคของการผลิตเพื่อขาย (ทศวรรษที่ 2500 ถึง ทศวรรษที่ 2530) และยุคที่สาม ยุคของการขยายตัวของพืชไร่ และการแสดงความเป็นสาธารณะ (ทศวรรษที่ 2540 ถึง ทศวรรษที่ 2550)

ยุคแห่งการบุกเบิก: ก่อนและทศวรรษที่ 2490

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

เดิมพื้นที่ในเขตตำบลตลิ่งชันนี้เป็นพื้นที่ป่าเขาอันเป็นต้นน้ำที่สำคัญของน้ำแม่รำพัน ที่ไหลจากภูเขาและไปบรรจบกับแม่น้ำยมที่บริเวณอำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย ประมาณทศวรรษที่ 2460 เริ่มมีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัย แต่ก็เพียงไม่กี่ครอบครัว โดยชาวบ้านแต่เริ่มแรกและตลอดสมัยของการอพยพที่มีถึงสี่ระลอกนั้น มีจุดประสงค์เหมือนกันนั่นก็คือเพื่อหาที่ทำกิน เนื่องเพราะขาดแคลนที่ทำกิน หรือไม่มีที่ดินทำกินน้อยในบ้านเดิมของตน คือไม่มีหรือมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอต่อการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวจึงอพยพเข้ามา โดยระลอกแรก หรือช่วงแรกซึ่งเป็นช่วงของผู้บุกเบิกรุ่นแรกนั้น ชาวบ้านทั้งจากทางทิศใต้ของตำบลตลิ่งชันคือจากอำเภอบ้านด่านลานหอย และจากทางเหนือคือจากอำเภอเถิน จังหวัดตาก และอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย แม้ว่าผู้อพยพแรกๆ นั้นมีจำนวนไม่มากนัก แต่ต่อมามีเครือข่ายของผู้ที่อพยพแรกๆ ทอยยกกันเข้ามาราวทศวรรษที่ 2490 โดยในขั้นแรกชาวบ้านจะอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านที่เรียกกันปัจจุบันว่า บ้านวังหินก่อน แล้วค่อยๆ กระจายตัวออกตามริมน้ำแม่รำพัน

เขตป่าเขาที่ยังคงเหลืออยู่ในอำเภอบ้านด่านลานหอย — เถิน — ทุ่ง เสลี่ยมเป็นเขตป่าผืนเดียวกับอุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย

ในระลอกแรกนี้ ที่อพยพมาจากอำเภอบ้านด่านลานหอยมีประมาณ 3 ตระกูล จากการบอกเล่าของนายปาด เหมซิด ซึ่งปัจจุบันอายุ 90 ปีนั้น นายปาด เล่าว่าตัวเขาเองเกิดที่บ้านวังหินนี้ในปี พ.ศ. 2468 โดยในขณะนั้นมีบ้านอยู่เพียงไม่กี่หลัง ที่เข้ามาบุกเบิกจับจองที่ดินและถางป่าเพื่อทำนา และปลูกพืชอื่นๆ ทั้งนี้เป็นการปลูกพืชเพื่อบริโภคเท่านั้น ซึ่งคนในบ้านวังหินที่อพยพมารุ่นๆ แรก รุ่นเดียวกับพ่อแม่ของนายปาด ก็คือนายสอน เสริมทรัพย์ นายช่าง อ่อนละมัย และพ่อแม่ของนายปาด คือตระกูลเหมซิด เป็น 3 ตระกูล

แรกๆทั้งหมดเข้ามาแผ้วถางป่า โดยในยุคนั้นการบุกป่าเต็มไปด้วยความยากลำบากเพราะต้นไม้มีขนาดใหญ่มาก และป่าก็แน่นชนิดไปด้วยต้นไม้รายชิงแล้วว่า “พ่อแม่ลุงเป็นคนทำนาเดิม ก็เลยเลือกในที่ที่ดีมีแหล่งน้ำ มีหนองน้ำ จะได้ทำนาแล้วมีข้าวไว้กิน นอกนั้นในบริเวณบ้านวังโตกดินดีมากเลยนะแต่มีแต่ป่าไฟ และป่าทึบ ไม่น่าอยู่หรอกในสมัยนั้น ไร่โฮปาดงพงไพรแท้ บ้านก็มีแต่ห่างกันมากเลย ...” ต้นตระกูลของนายปาดนั้น จับจองที่เอาไว้จำนวนมาก “สมัยก่อนบ้านลุงทำนาเป็นหลัก เพราะมีที่นาเยอะ พ่อแม่มีเป็นสองสามร้อยไร่ แล้วที่ไร่ในสมัยนั้นก็ทำถั่ว” (ปาดและจรวย, 2558)

ที่นาของนายปาด

ผู้อพยพรุ่นแรกคนอีกกลุ่มที่อพยพเข้ามาก็คือผู้ที่มาจากอำเภอเถินและทุ่งเลี่ยมซึ่งคนกลุ่มนี้จะเป็นคนเมือง (คนเหนือ) โดยแรกที่เดียวเข้ามาอยู่ที่วังหินเช่นกัน และต่อมาก็อพยพจากวังหินไปอยู่หมู่บ้านที่เรียกว่าตลิ่งชันในปัจจุบัน ในขณะที่ นายชอบ ปินขาง เกิด พ.ศ. 2480 อายุ 78 ปี เป็นน้องของ นายศรีจันทร์ ปินขาง ให้ข้อมูลว่า แรกเมื่อปู่และพ่อของเขาเข้ามานั้น มาอยู่ที่บ้านวังหินก่อน แล้วจึงพากันขึ้นมาตามคลองแม่รำพัน มาถึงบ้านตลิ่งชัน น้ำท่าดี มีหนองน้ำอยู่ 2 แห่ง ปู่ของ นายชอบ จึงเลือกที่ดินบริเวณที่เป็นหนองน้ำ เพราะอาศัยทำนา และทำข้าวไร่ ปู่ของ นายชอบ จับจองที่นาไว้ การตั้งบ้านของผู้คนที่ตลิ่งชันจะตั้งกันอยู่ริมคลองเพราะบริเวณอื่นๆ ป่าจะทึบมาก (ชอบ, 2558)

ในขณะเดียวกันนายศรีจันทร์ ปินขาง เกิด พ.ศ. 2463 อายุ 93 ปี ซึ่งเป็นพี่ของนายชอบ เล่าว่า

ปู่มาจากลำพูน แล้วมาอยู่ที่เถิน แล้วปู่ก็พาพ่อกับแม่มาจาก อ.เถิน มาอยู่ที่ตลิ่งชันก่อนที่ นายศรีจันทร์จะเกิดอีก ... ที่นี้มีแต่ป่าสักทึบเลย สมัยเป็นเด็กๆ อยู่ จำได้ว่ามีบ้านอยู่ 15 หลังเองสมัยนั้นพ่อแม่ก็ปลูกข้าวไร่กินกัน มาถางป่า จุดหญ้า แล้วก็หยอดเมล็ด ...ข้าวที่ปลูกไม่ได้ขาย เลย ดีใจกันมากที่มีข้าวกิน ปู่ย่าพ่อแม่เคยเล่าให้ฟังว่าอยู่เมืองเถินอดอยากจึงต้องพากันอพยพมา อยู่ที่ ... ตลิ่งชัน มาอยู่ที่นี้มีแต่ป่า แต่ก็ยังสามารถถางป่าทำข้าวไร่กินกันได้...ก่อนที่จะทำข้าวไร่ได้ กิน ก็ขุดกลอยกินกันปะทั้งชีวิต กลอยนี้เยอะมากเลย เห็นโคนนี้ลงบันไดไปก็ได้กินแล้ว สมัยเด็กๆ ยังเตะกันเล่นสนุกสนานเลย รอบๆ บ้านเต็มไปด้วยหนวด เพราะมีแต่ป่าไผ่ ...ปัจจุบันป่าไผ่ไม่มีแล้ว เห็นโคนก็หมดไปด้วย

(ศรีจันทร์, 2558)

และต่อมาเครือญาติของ ตระกูลปินขาง ก็อพยพตามเข้ามา ปู่ของนายชอบและนายศรีจันทร์ จึงแบ่งที่ดินให้ญาติเหล่านั้น “ก็แบ่งให้คนอื่นๆ ไปหลายเหมือนกัน แบ่งที่ดินให้ทั้งตั้งบ้าน ทั้งทำนา ทำข้าวไร่ มีอะไรก็แบ่งกัน จะได้อยู่ที่นี้เป็นเพื่อนกันนะ สมัยพ่อทำนาโดยใช้วัวควายก็ต้องหาที่นาที่เป็นที่หนอง ..จะได้ไม่ต้องใช้วัวควายมากนัก” (ชอบ, 2558)

อีกตระกูลหนึ่งคือตระกูลวิชัย โดย กำนันกลิ่น วิชัย เกิด พ.ศ. 2490 อายุ 70 ปี เล่าว่า พ่อของกำนัน กลิ่น เกิดที่นี้ ส่วนแม่เป็นคนนาเบ๊ย อ.เถิน กำนันกลิ่นให้ข้อมูลว่า ตระกูลของ กำนันกลิ่น เป็นตระกูลเดิม เช่นกัน ซึ่งต่อมามีญาติพี่น้องอพยพเข้ามา และก็เป็นดังตระกูล ปินขาง คือตระกูลของกำนันกลิ่นก็จะแบ่งที่ สร้างบ้าน ที่ทำกิน หรือไม่กี่ให้ความสะดวกเครือญาติที่เข้ามาอยู่ใหม่ๆ ในการจับจองที่ดิน และเมื่อมีวัวมีควายใช้งาน ก็จะเอื้อเพื่อเกื้อบรรดาเครือญาติของตน ในทำการผลิต และขนไม้มาสร้างบ้าน หรือไม่กี่ขน ผลผลิตทางการเกษตร (กลิ่น, 2558)

แน่นอนว่าผู้อพยพรุ่นแรกๆ นั้น ทั้งหมดเป็นพวกที่แต่เดิมประสบปัญหาเรื่องการทำมาหากินในที่ อยู่อาศัยเดิมของตน จึงอพยพมาเพื่อหาพื้นที่ทำกิน และเมื่อมาถึงตลิ่งชันจึงพบว่า แม้พื้นที่เกือบทั้งหมดจะเป็นพื้นที่ป่า แต่พวกเขาก็สามารถแผ้วถางที่จำนวนหนึ่งเพื่อปลูกข้าว และพืชไร่เพื่อการบริโภค แต่ต่อมารุ่น ลูกหลานของผู้อพยพรุ่นแรกก็เริ่มจับจองที่ดินกันเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ชาวบ้านจะทำการผลิตเพื่อบริโภค แต่ชาวบ้านก็จำเป็นที่จะต้องใช้เงินสดอยู่บ้าง ประกอบกับในช่วงหลังสงครามจนตลอดทศวรรษที่ 2500 นั้นเศรษฐกิจของไทยเริ่มขยายตัว เกิดความต้องการผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ตลาดพืชผลทางการเกษตรเริ่มขยายตัว ดังนั้นชาวบ้านจึงสามารถขายพืชผลทางการเกษตรของตัวเองได้ นายศรีจันทร์ เล่าว่า

ในสมัยแรกๆ ที่ทำนาทำไร่ ได้แต่ทำกินกันเท่านั้นเอง แต่พอเริ่มมีวัวมีควาย (ใกล้ๆ พ.ศ. 2500) จำได้ว่ามีลูกคนโต (ปัจจุบันอายุ 60 กว่าแล้ว) แล้ว ก็เริ่มมีข้าว และพืชไร่ขายบ้างเล็กๆ

น้อยๆ ซื้อมาขายมาคู่ละ 500 บาท ก็ได้จากเงินที่เก็บมาทีละเล็กละน้อยนั่นแหละ พอมีวัวควายก็ทำไร่ทำนาได้มากขึ้น ก็เริ่มมีของออกไปขายให้เจ้าแก้วที่ลานหอย เริ่มมีล้อเกวียนออกไปข้างนอก

(ศรีจันทร์, 2558)

นัยยะหมายความว่า นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490 ชาวบ้านน่าจะมีแหล่งที่ได้มาซึ่งเงินสดแล้ว โดยเฉพาะตระกูลที่อพยพเข้ามารุ่นแรกจะตั้งหลักได้ก่อน คือเริ่มมีล้อเกวียน และมีวัวไ่ว้ใช้งานแล้ว กำนันกลั่นเองก็ให้ข้อมูลว่า รุ่นพ่อของกำนันก็มีล้อเกวียนและมีวัวไ่ว้ช่วยงานแล้ว (กลั่น, 2558) ดังนั้นจึงเริ่มทำการผลิตพืชไร่แล้วนำไปขายที่ที่ตัวอำเภอบ้านด่านลานหอยโดยคนมีล้อมีเกวียนก็จะช่วยบันทุกพืชผลของญาติพี่น้องที่ไม่มีล้อเกวียนไปด้วย

กล่าวโดยสรุปก็คือ ในยุคแรกนี้มีผู้อพยพรุ่นแรกเข้ามาแต่ดั้งเดิมนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2460 ถึงทศวรรษที่ 2490 เป็นคนพื้นสุโขทัย จากอำเภอบ้านด่านลานหอย และคนหนีจากถิ่นทุ่งเสลี่ยม จากจังหวัดตาก กลุ่มนี้ที่มีจำนวนไม่มากนักแต่ก็ทยอยตามญาติพี่น้องเข้ามาเรื่อยๆ พวกเขาจะตั้งบ้านเรือนกันเป็นกลุ่มๆ ตามริมน้ำแม่รำพัน (ซึ่งต่อมาจะขยายตัวเป็นหมู่บ้าน เช่น บ้านดลิ่งชันที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของคนเหนือ หรือที่บ้านวังหิน ที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของคนที่อพยพมาจากบ้านด่านลานหอย เป็นต้น) และเริ่มจับจองที่ดินที่เป็นพื้นที่ป่า

ป่าเขาที่ตำบลวังหาด ตำบลดลิ่งชัน ต้นน้ำแม่รำพัน

โครงสร้างของสังคมและอารมณ์ความรู้สึก

เนื่องจากในยุคแรกนี้ ผู้อพยพเข้านั้น มักจะเป็นเครือญาติที่อพยพตามกันมาเป็นกลุ่มๆ ซึ่งพวกเขาจะอาศัยอยู่รวมกัน ดังนั้นโครงสร้างทางสังคมยังจึงยังคงมีลักษณะของความเป็นเครือญาติอยู่ ตระกูล

ใหญ่ๆ ในตลิ่งชันมีหลายตระกูลซึ่งทั้งหมดเป็นตระกูลที่เข้ามาอยู่ก่อน เช่นที่วังหินก็จะมีตระกูลเฒ่าเชิด เสริม ทรัพย์ และต่อมามีนกร้อง ที่ตลิ่งชันก็มีตระกูลของกำนันไม้ วิชัย นายศรี ชัยวงศ์ นายวงศ์ ปิน ขาง ทางฝั่งคลองแม่รำพันด้านใต้ ก็มีตระกูลบัวชุม ตระกูลแสงจันทร์ และตระกูลที่เข้ามาอยู่แรกๆ นี่มักจะเอื้ออำนวยญาติพี่น้องที่อพยพตามกันเข้ามา เช่น ให้หรือไม่ก็ขายให้ในราคาถูกๆ กำนันกลืนให้ข้อมูลว่า “ในสมัยที่เป็นหมู่บ้านแถบนี้มีอยู่ สามสี่หลังเอง แล้วก็ตั้งอยู่ห่างกัน อยู่ที่ไหนที่คนนั้น ในบริเวณที่ของกำนันกลืน ก็แบ่งขายให้ญาติๆ กันตั้งบ้าน เพราะว่าไม่มีเพื่อนอยู่เลย อยากมีเพื่อนก็เลยให้ญาติมาตั้งบ้านอยู่ใกล้ๆ กันด้วยการขายที่ดินให้ในราคาถูกๆ เพราะญาติก็ไม่มีที่อยู่....” (กลืน, 2557) จะพบว่า แต่เดิมนั้นจะมีตระกูลแรกๆ ที่อพยพเข้ามาจับจองที่ดินไว้ได้เป็นจำนวนมาก (ส่วนใหญ่เป็นที่ป่า) ต่อมาบรรดาเครือญาติของคนตระกูลดั้งเดิมก็เริ่มอพยพเข้ามา โดยตระกูลดั้งเดิมจะดูแลบรรดาญาติพี่น้องของตนโดยให้ที่ดินเพื่อสร้างบ้าน บ้างก็แบ่งปันที่ดินทำกินให้ หรือไม่กี่ซี้ที่ที่ยังไม่มีคนจับจองให้ หรือไม่ก็ขายที่ให้อีกในราคาถูก ผู้ใหญ่ชอบ ปินขาง เล่าว่าตระกูลของตน “แบ่งให้คนอื่น” (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติที่อพยพตามเข้ามา) ไปหลายเหมือนกัน แบ่งที่ดินให้ทั้งตั้งบ้าน ทั้งทำนา ทำข้าวไร่ มีอะไรก็แบ่งกัน จะได้อยู่ที่นี่เป็นเพื่อนกันนะ” (ชอบ, 2557) ในแต่ละหมู่บ้านจึงประกอบไปด้วยกลุ่มเครือญาติไม่มากกลุ่มนัก หรือดังที่กำนัน กลืน เล่าว่าปู่ของตน พ่อรวมทั้งตนด้วย ต่าง “อยากมีเพื่อนก็เลยให้ญาติมาตั้งบ้านอยู่ใกล้ๆ กันด้วยการขายที่ดินให้ในราคาถูกๆ เพราะญาติก็ไม่มีที่อยู่...” (กลืน, 2557)

ในขณะเดียวกัน เนื่องจากคนที่มาอยู่เริ่มแรกนั้นเข้ามาในสภาพที่ตลิ่งชันยังคงเป็นพื้นที่ป่า ที่การใช้ชีวิตนั้นยากลำบาก ดังนั้นพวกเขาจึงมีความรู้สึกถึงการที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันแม้ไม่ใช่เป็นญาติพี่น้องกันมาก่อน ดังที่กำนันกลืน วิชัย กล่าวว่า “คนรุ่นก่อนก็เป็นญาติพี่น้องกัน ถึงแม้จะไปไม่เป็นพี่น้องกัน แต่มาอยู่กันคนรุ่นปู่ย่าเขาก็รักกันเหมือนพี่เหมือนน้อง” (กลืน, 2557) หรือดังเช่นที่นายศรีจันทร์ กล่าวว่า เมื่อตนเองต้องเดินทางไปยังตัวอำเภอบ้านด่านนั้น ก็สามารถแวะพักค้างคืนตามบ้านคนซึ่งรู้จักได้ตลอดทาง “...นายศรีจันทร์ เดินออกไปลานหอยไปคนเดียวเลย ไปถึงวังโตก็พักค้างคืนบ้านคนรู้จัก พักค้างคืนไปเรื่อย” (ศรีจันทร์, 2557)

ในขณะเดียวกัน กลุ่มเครือญาติภายในหมู่บ้านหนึ่งๆ ก็จะแต่งงานระหว่างกันจึงทำให้พูดได้ว่าในหมู่บ้านหนึ่งๆ คนทั้งหมู่บ้านต่างเป็นญาติพี่น้องกันไม่ว่าจะเป็นญาติกันโดยตรงหรือเป็นเครือญาติด้วยการแต่งงานซึ่งเมื่อมีลูกหลานออกมาต่างก็จะเป็นญาติกับทั้งสองตระกูลหรือหลายตระกูล ดังที่ผู้ใหญ่ชอบให้ข้อมูลว่า

...ผู้ใหญ่เงินก็เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ผู้ใหญ่เงินก็โดนใช้ไปเสียได้ ต่อจากผู้ใหญ่เงินก็เป็นหลานของผู้ใหญ่ชอบได้เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ต่อ ..อย่างกำนันรงค์ก็ลูกๆ หลานๆ กันนี้แหละ ...กำนันกลืนก็ญาติกัน ...บอกไม่ถูกเหมือนกัน เพราะว่าโยงใยเป็นญาติกันหมด พี่ได้น้อง น้องได้พี่ ...

(ชอบ, 2558)

และ “คนสมัยนั้นไม่เคยแก่งแย่งกันทำมาหากิน หรือชิงดีชิงเด่นกัน มีแต่เอื้อเฟื้อเฟื่องพา ช่วยเหลือกัน เรียกได้ว่ารู้จักกันทั้งอำเภอเลยนะ ...สมัยที่ผู้ใหญ่มากเป็นผู้ใหญ่ใหม่ ๆ ก็ยังรู้จักกันหมดเลยทั้งอำเภอว่าบ้านใครๆ อยู่ตรงไหน เป็นลูกเต้าของใครกัน เพราะคนน้อยมากคนที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องกันก็มาอยู่กันจนเป็นญาติ ...” (มาก, 2558)

หรือคนจากที่อื่นที่แต่งงานกับคนในตระกูลต่างๆ ภายในตลิ่งชันก็ถูกทำให้เป็นคนของตระกูลนั้นๆ ไปด้วย ดังเช่นผู้ใหญ่นิมิต ผู้ใหญ่บ้านวังลึกที่ตำบลวังลึก (ซึ่งแยกออกมาจากตลิ่งชันในปี พ.ศ. 2536) ที่มาจากศรีสีขณาลัยและแต่งงานกับภรรยาที่เป็นคนหมู่บ้านนี้ แต่ในขณะนั้นเป็นตำบลตลิ่งชัน และท้ายที่สุดใช้ฐานเสียงเครือข่ายฝ่ายภรรยา (นิมิต, 2558) เป็นต้น

ในแง่จำนวนจำนวนครัวเรือนของตำบลตลิ่งชันในช่วงก่อนและในทศวรรษ 2500 นั้นยังมีไม่มากนัก ดังเช่นที่บ้านตลิ่งชันนั้น กำนันกลิ่น วิชัย ซึ่งเกิด พ.ศ. 2490 เล่าว่าแถวบ้านของตนที่ตั้งอยู่บริเวณหมู่บ้านตลิ่งชันนั้น “ในสมัยที่เป็นหมู่บ้านแถบนี้มีอยู่ สามสี่หลังเองแล้วก็ตั้งอยู่ห่างกัน” (กลิ่น, 2558)

ด้วยสภาพเช่นนี้ จึงทำให้เครือข่ายเครือญาติกลายมาเป็นพื้นฐานทางสังคมของหมู่บ้านต่างๆ ในตลิ่งชัน พบว่าในหมู่บ้านต่างๆ นั้น ท้ายที่สุดตระกูลต่างๆ ก็เกี่ยวดองเป็นเครือญาติกันโดยการแต่งงาน และมีการแต่งงานข้ามหมู่บ้านกันด้วย (ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว) และผู้ที่อยู่ในครอบครัวที่มาอยู่ก่อนซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์ในทางเศรษฐกิจแก่ชาวบ้านมาแต่เดิม เช่นยกที่ดินให้ (ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว) และมีเครือญาติมาก ก็มักจะได้เป็นผู้นำ ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านหรือคือเครือญาติรู้สึกเคารพนับถือและรู้สึกถึงบุญคุณของตระกูลดั้งเดิม

ดังนั้นความสัมพันธ์ในหมู่เครือญาติ และเครือญาติเสมือนจึงเป็นความสัมพันธ์ในแบบแนวตั้ง คือในแบบอุปถัมภ์ด้วย

ในขณะเดียวกัน ในการทำการผลิตนั้น ชาวบ้านจะผลิตโดยอาศัยแรงงานในครอบครัว และมีการเอาแรงในหมู่เครือญาติและเครือญาติเสมือนกันอยู่บ้าง “สมัยก่อนการทำนาทำไร่ไม่ได้จ้างกันหรอก เอาแรงกัน แต่ส่วนใหญ่ก็ทำของใครของคนนั้นนะ แต่ละบ้านจะทำเท่าที่คนในครอบครัวของเราช่วยกันได้ แต่พอมีรถไถนานี้แหละต้องออกเอาแรง ...” (มาก, 2558) เพราะเมื่อสามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกได้เพิ่มมากขึ้น โดยอาศัยเครื่องจักรช่วย ดังนั้นแรงงานภายในครอบครัวไม่เพียงพอจึงต้องเอาแรงกันในหมู่เครือญาติและเครือญาติเสมือน

บ้านรุ่นเดิมที่ปลูกโดยการเอาแรงกัน ไม่ได้มาจากการถากถางป่า

อีกทั้ง แม้ในยุคสมัยนี้จะมีการผลิตเพื่อขายแล้ว แต่ชาวบ้านก็เล่าว่า จริงๆ แล้ว ผลผลิตก็ไม่ได้มีมากนัก เพราะที่ดินส่วนใหญ่ยังเป็นป่าอยู่ การถากถางเป็นไปด้วยความยากลำบาก เมื่อที่ดินที่จะทำการเพาะปลูกมีน้อย (แม้ในปลายยุคจะเริ่มมีการใช้เครื่องจักรกันบ้างแล้ว) จึงทำให้ได้ผลผลิตน้อยไปด้วย อีกทั้งการนำผลผลิตออกไปขายยังเต็มไปด้วยความยากลำบาก โดยการนำผลผลิตออกไปขายนั้นชาวบ้านจะรวมตัวกันลากล้อเกวียนไปตามถนนดิน ส่วนชาวบ้านที่ไม่ได้ร่วมเดินทางก็จะฝากผลผลิตของตนกับญาติพี่น้องเพื่อนำไปขาย เงินที่ได้จากการการขายผลผลิตจะไม่มากนัก และเงินที่ได้ก็จะใช้เพื่อการบริโภคเท่านั้น นายเกิดเล่าว่า “สมัยแรกๆ ที่มาอยู่ก็ไม่ค่อยมีเหลือขายกันสักเท่าไร แรกๆ ก็เคยลากล้อเกวียนเอาของไป

ขายถึงลานหอยโน้น ก็ไปพร้อมๆ กัน หลายๆ เจ้า เพราะกลัวโดนปล้น....ต่างคนก็ต่างเอาของของตนเอง และญาติไปขายด้วยกัน ” (ลัก, 2558)

เพราะฉะนั้น ด้วยสภาพเช่นนี้ คือการบุกเบิก ต้องต่อสู้ดิ้นรนทางป่า ทำการผลิตเพื่อบริโภค และเพื่อขาย ที่เต็มไปด้วยความยากลำบาก ตลอดจนปัญหาเรื่องโจรผู้ร้าย จึงกำหนดให้อารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้านที่ต้องพึ่งพากัน เพื่อจะเอาตัวรอดจากสภาพที่ยากลำบาก ซึ่งเป็นเงื่อนไขให้ชาวบ้านต้องพึ่งพิง เครือญาติ พี่พ้องกลุ่ม และพี่พ้องผู้นำที่มีความสามารถ

กล่าวโดยสรุปก็คือในยุคแรกนี้ จากเงื่อนไขของการเป็นผู้บุกเบิก คือเคลื่อนย้ายเข้ามาเพื่อต้องการ ที่ดินทำกิน ต้องเข้ามาหักล้างทางพง ทั้งผลิตเพื่อบริโภคและเพื่อขาย แต่เนื่องจากการผลิต และการขาย ผลผลิตเต็มไปด้วยความยากลำบากจึงกำหนดให้อารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้านนั้นต้องการที่จะเอาตัวรอด ดังนั้นจึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ต้องมีการจัดตั้งทางสังคมแบบเครือญาติ และญาติเสมือน ที่มีลำดับชั้น ทั้งนี้ เพื่อการพึ่งพาอาศัยทั้งในการผลิตและการขายผลผลิต ตราบจนกระทั่งผู้คนรุ่นต่อๆ มาที่เข้ามาซื้อที่ดินของคนรุ่นแรกๆ ความรู้สึกจึงเริ่มเปลี่ยนไปเป็นแบบปัจเจกที่มีความเสมอภาคกันมากขึ้น

พื้นที่บุกเบิกแห่งหนึ่งในตลิ่งชัน

โครงสร้างทางการเมือง

จะพบว่าโครงสร้างทางการเมืองของตลิ่งชันในยุคเริ่มแรกนั้นสัมพันธ์กับอารมณความรู้สึกที่ต้องพึ่งพากันเพื่อเอาตัวรอด จึงกำหนดให้ต้องมีการจัดตั้งทางสังคมแบบรวมหมู่หรือเครือญาติ และเครือญาติเสมือน และมีลำดับชั้น นั่นก็คือ ในยุคสมัยนี้ ผู้นำส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มาจากครอบครัวของผู้อุปถัมภ์ที่มีเครือญาติจำนวนมาก เป็นคนที่มีความสามารถเป็นที่พึ่งของเครือญาติและชาวบ้านได้ ตลอดจนเป็นผู้ที่นำนับถือ เท่าที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกำนันตำบลตลิ่งชันน่าจะเริ่มจาก กำนันไม้ (ทวดของกำนันกลั่น วิชัย) กำนันเคลิ้ม แจ่มแจ้ง เกิด พ.ศ. 2460 เสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 2455 อายุ 95 เป็นกำนันระหว่างปี 2485 – 2502 นางเชื้อม เกรียงไกร ลูกสาวของ กำนันเคลิ้ม ให้ข้อมูลว่า กำนันเคลิ้มเดิมเป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านตลิ่งชันเมื่อ พ.ศ. 2481-2483 แล้วไปทำไร่ทำนา 1 ปี จึงมาเป็นกำนันตำบลตลิ่งชัน เมื่อประมาณ พ.ศ. 2485 จนถึงประมาณ พ.ศ.2502 (เชื้อม, 2558) การที่ กำนันเคลิ้ม ได้รับเลือกให้เป็นกำนันนั้นน่าจะเพราะเคยเป็นครูใหญ่ที่ชาวบ้านนับถือ ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็ให้ข้อมูลด้วยว่านั่นเป็นนักเลงด้วย (เกิด, 2558) และความเป็นนักเลงนั้น เป็นคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งของการเป็นกำนันในยุคแรกๆ กำนันคนต่อมาก็คือกำนันแสง นกร็อง เป็นกำนันอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2504-2516 ในที่นี้น่าจะพิจารณาได้ว่า เนื่องจากกำนันแสงมาจากตระกูลดั้งเดิมซึ่งมีเครือญาติมาก มีฐานทางเศรษฐกิจมั่นคง คือมีที่ดินเป็นจำนวนมาก มีความสามารถในการปกป้องชาวบ้าน ช่วยเหลือชาวบ้านได้ ตลอดจนสามารถติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐ

กำนันคนต่อมาก็คือกำนันถิน ซึ่งเป็นญาติของกำนันแสง เป็นกำนันระหว่าง พ.ศ. 2517 – 2525 และสืบทอดด้วยกำนันกล่าหาญ บุตรของของกำนันแสง จนถึงปี 2536 ผู้ใหญ่ผสวน นกร็อง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต. ตำบลวังลึก (ตำบลวังลึกแยกออกจากตำบลตลิ่งชันในปี พ.ศ. 2536) ลูกชายคนเล็ก ของกำนันกล้าหาญ กล่าวว่า ตระกูลนกร็องเป็นตระกูลที่เข้ามาอยู่ที่ตลิ่งชันตั้งแต่แรกๆ และ

พ่อค่อนข้างเป็นนักเลง ... ชาวบ้านจะเกรงใจ และเคารพนับถือ เชื่อฟังพ่อมาก พ่อบอกว่ายังงัย ชาวบ้านก็ทำอย่างนั้น อย่างกำนันแสง (ปู่) นั้น ไม่เคยปล้นวัวควายของลูกบ้าน แต่ไปปล้นหมู่บ้าน อื่นที่เข้าไปปล้นหรือรังแกชาวบ้านก่อน ..จะไม่ยอมให้ใครมาลอบคุมเด็ดขาดพ่อ (กำนันกล้าหาญ) มีที่ดิน 400-500 ไร่ เยอะมาก... จั๊บจงทั้งนั้น ... ชาวบ้านไม่กล้าจั๊บจงกันมากๆ สักเท่าไร เพราะกลัวจะไปทับซ้อนของคนอื่น (ซึ่งมักจะเป็นที่ของคนในตระกูลดั้งเดิม) แล้วมีเรื่องกัน ... พวกเจ้านายที่อำเภอ หรือใครๆ ก็ตามที่จะเข้ามาตลิ่งชันก็ต้องมานอนที่บ้านพ่อกำนัน ทำให้ตนเองกับพวกพี่ๆ รู้จักคนเยอะ ไปที่ไหนใครๆ ก็รู้ว่าเป็นลูกกำนันกล้าหาญ ชาวบ้านก็เกรงใจ... เมื่อพวกเจ้านายที่อำเภอก็เข้ามานอนที่บ้านกันบ่อยๆ เพราะที่นี้จะปลอดภัยไม่ต้องกลัวว่าจะไม่ใครที่ไหนมารังแก เรื่องของราชการหรือทางอำเภอ กำนันจะรู้เป็นคนแรกเลย ทุกๆ เรื่อง ก็เหมือนกับเรารู้ก่อนคนอื่น...มีทั้งตัวกำนันเองเข้าไปติดต่อทาง อำเภอและทางอำเภอเข้ามาหากำนัน

(ผสาน, 2557)

ขณะที่กำนันกลื่น วิชัย เป็นกำนันเมื่อปี 2536 (เมื่อมีการแยกตำบลวังลึกออกไปในปี พ.ศ. 2536) กำนันกลื่น วิชัย ซึ่งเป็นผู้นำที่มาจากตระกูลที่ใหญ่ที่สุดใน หมู่บ้านตลิ่งชันก็ได้เป็นกำนันในตำบลตลิ่งชัน แทนกำนันอำนาจ จริงๆ แล้ว ชาวบ้านให้ข้อมูลว่า กำนันกลื่น นั้นก็อยู่ในกลุ่มที่เป็นสมัคพรรคพวกของ กำนันอำนาจ นั่นเอง สอนกำนันอำนาจนั้น ย้ายไปเป็นกำนันตำบลวังลึกที่แยกตัวออกไป) กำนันกลื่น ให้ข้อมูลว่า

ตัวกำนันกลื่น วิชัย เกิด พ.ศ. 2490 อายุ 68 ปี มีพี่น้อง 5 คน เป็นลูกคนที่ 3 พ่อของกำนัน กลื่น เกิดที่นี่ ส่วนแม่เป็นคนนาเบ๊ย์ อำเภอเถิน พ่อของกำนันกลื่น จะหนุ่มกว่า ลุงศรีจันทร์ มาก เลย คนรุ่นก่อนก็เป็นญาติพี่น้องกัน ถึงแม้จะไปไม่เป็นพี่น้องกัน แต่มาอยู่กันคนรุ่นปู่ย่าเขาก็กักกัน เหมือนพี่เหมือนน้อง...พ่อกับแม่ก็ทำนาทำไร่ ทำนาไว้กิน ทำไร่ส่วนใหญ่ก็จะเป็นไร่พริก ไร่ข้าวโพด ปลูกแดง แล้วใช้กระบะขุด.....ทำนาก็ทำนาคำ โดยใช้ควายไถนายกิล เรียนจบชั้น ป.4 ที่ โรงเรียนบ้านตลิ่งชัน...รกรากของกำนันเป็นตระกูลแรกๆ ที่มาอยู่ที่นี่

และ

..รกรากเดิมของกำนันกลื่นคือ กำนันไม้ (ทวดของกำนันกลื่น) วิชัย กำนันไม้ เป็นกำนันรุ่นแรกๆ ที่กำนันกลื่น จำได้เลยเท่าที่จำได้ก็มี กำนันเคลิ้ม กำนันแสง กำนันถื่น กำนันกล้าหาญ ... แล้วก็แยกหมู่บ้านมาเป็นกำนันกลื่นก่อนหน้ากำนันเคลิ้ม ก็น่าจะเป็นกำนันไม้ ... ทวดเป็นกำนันมาตั้งนานแล้วนะ ฟังจากที่พ่อเล่า...นานมาแล้วแหละ ... สมัยก่อนนายอำเภอต้องเข้ามาหา กำนันถึงที่บ้านเลยนะ ...พวกทางการก็จะใช้มานะ ...เมื่อกำนันกลื่น เริ่มจำความได้ ก็เปลี่ยนจากใช้ม้ามาเป็นจักรยานก็ไม่รู้ว่า ทวด ปู่หรือพ่อเป็นนักเลงหรือปาวนะ ...อย่าง กำนันไม้ นี่สิ่งอะไร ก็เป็นอันนั้นเลย ต้องได้อย่างที่กำนันแล้วพูด ...กำนันไม้ เป็นคนใหญ่ในบ้านนี้นะ เป็นตระกูลที่มาอยู่รุ่นแรกๆ พูดอะไรชาวบ้านก็จะเชื่อถือ ผู้ใหญ่ฤทธิ์ (ปู่ของกำนันกลื่น) ก็เป็นผู้ใหญ่บ้านเหมือนกัน พ่อของกำนันกลื่นก็เป็นผู้ใหญ่บ้าน ...แต่จำไม่ได้ว่าเป็นคนละกี่ปี...จำไม่ได้เลย

เราจะเห็นว่าตระกูลวิชัย ก็เช่นเดียวกับตระกูลของกำนันรงค์ นกร่อง คือเป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านสืบมาทุกรุ่น

เพราะฉะนั้นด้วยวิธีการการผลิตและการดำรงชีพต้องพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งทำให้สภาพสังคมมีลักษณะแบบเครือญาติ จึงกำหนดให้ลักษณะการจัดตั้งทางการเมืองภายในตลิ่งชั้นตั้งอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ในแบบเครือญาติ และผู้ที่จะเป็นผู้นำนั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่สามารถเป็นผู้อุปถัมภ์ได้ด้วย เช่นมาจากตระกูลเก่าตระกูลเก่าที่เคยช่วยเหลือเครือญาติที่ทยอยอพยพเข้ามา มีล้อเกวียน และสามารถช่วยชาวบ้านได้ ตลอดจนการเป็นคนมีศีลสัตย์ หรือมีความเป็นนักเลง เช่นกำนันเคลิ้ม เป็นคนตระกูลเก่า และเดิมเป็นครูใหญ่ของโรงเรียนประจำตำบลที่ชาวบ้านนับถือ ในขณะเดียวกันก็มีคุณสมบัติแบบนักเลงอยู่ด้วย กำนันเคลิ้ม มีคุณสมบัติหลายประการทั้งเป็นตระกูลเก่า ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง ความเป็นนักเลงที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้ และความสามารถในการประสานกับเจ้าหน้าที่รัฐ หรือตระกูลของกำนันไม้ วิชัย ก็เป็นคนในตระกูลเก่า ช่วยเหลือชาวบ้านคือยกที่สร้างบ้านและที่ทำกินให้กับผู้ที่เข้ามาอยู่ใหม่ (ส่วนใหญ่เป็นญาติกัน) ตระกูลวิชัย เป็นตระกูลแรกๆ ที่มีล้อเกวียนจึงสามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้ เป็นคนตรง และมีความเป็นนักเลงที่สามารถปกป้องช่วยเหลือชาวบ้านได้ ตลอดจนตระกูลนกร่องก็เป็นเช่นเดียวกัน

ยุคแห่งการผลิตเพื่อขาย: ทศวรรษที่ 2520 ถึง ทศวรรษที่ 2530

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ในยุคนี้เป็นยุคของการอพยพพระลอกที่สองและสาม คือ ในทศวรรษที่ 2500 เริ่มมีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งค่อยๆ ทยอยอพยพเข้ามา ชาวบ้านกลุ่มนี้มาพร้อมกับเงินทุนที่ขายที่ดินจากบ้านเดิมของตนมา กลุ่มชาวบ้านกลุ่มนี้จะเข้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้านรุ่นแรก (ที่มาถึงตอนนี้จับจองที่ดินไว้เป็นจำนวนมาก) เนื่องจากราคาที่ดินในตลิ่งชั้นนั้นราคาถูกมากหากเทียบกับที่ที่พวกเขาขายได้จากที่อยู่เดิมของตนจึงสามารถซื้อที่ดินได้เป็นจำนวนมาก นายลัก ทือพพพเข้ามาในปี พ.ศ. 2510 เล่าว่า

มาซื้อที่อยู่ที่นี่ สมัยนั้นถูกมาก 200 ไร่ ก็ประมาณ 2,000 กว่าบาท (เมื่อประมาณ พ.ศ. 2510) เดิมที่มีเกือบ 300 ไร่ แต่ว่าควบคุมดูแลไม่ไหว เมื่อมีการจัดทำเป็น สปก. ก็เลยขายให้คนอื่น ...ที่ดินที่ขายให้คนอื่นก็อยู่คนละฟากลูกเขา ที่เหลืออีก 200 กว่าไร่ ก็อยู่ฟากนี้ เราก็เอาไว้ ก็เป็นที่ป่า ป่าดีบ้างไม่ดีบ้าง ...สมัยตอนที่มาซื้อเป็นป่าทั้งนั้น ...ก็ซื้อต่อจากคนที่มาก่อน ...เขาเข้ามาอยู่ก่อน ก็เลยจับที่ดินที่เป็นป่าไว้ขายให้คนที่เข้ามาอยู่ทีหลัง สมัยก่อนไม่มีใบเอกสารกันเลย....เขาก็จะบอกเราว่าที่ที่ขายให้เรานี้ติดต่อกันใคร ก็จะไม่บอกกันว่าตรงไหนแค่เขาลูกไหนเป็นของใคร ...อยู่เหนือเราเป็นใคร ไม่มีใครโกงกันหรอก

(ลัก, 2557)

ดังนั้นชาวบ้านกลุ่มนี้จึงสามารถหาซื้อที่จากผู้บุกเบิกรุ่นแรกได้เป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกัน พอมาถึงช่วงก่อนปี พ.ศ. 2510 ก็มีคนจากสวรรคโลกซึ่งมาแต่งงานกับคนตลิ่งชันคือผู้ใหญ่เหมือน (เป็นผู้ใหญ่บ้านที่สวรรคโลกมาก่อน) นำฝ้ายมาปลูกเพื่อขาย ทำให้ต่อมาชาวบ้านที่เข้ามาอยู่แต่เดิมเริ่มปลูกฝ้ายเพื่อขายด้วย (คือผู้ที่อพยพมาจากสวรรคโลก และศรีสัชนาลัย อันเป็นเขตที่เริ่มปลูกฝ้ายแห่งแรกๆ ในจังหวัดสุโขทัย) เพราะมีตลาดรับซื้อ

ไร่ฝ้าย

ผู้ใหญ่ชอบ ปินขาง ปัญญา ให้ข้อมูลว่า ฝ้ายนั้น คนสวรรคโลกที่เข้ามาอยู่ที่บ้านสองชั้น และที่บ้านวังหิน เช่น ผู้ใหญ่เหมือน ซึ่งเป็นคนสวรรคโลกที่แต่งงานกับคนตลิ่งชันเป็นผู้นำมาปลูก ในขณะเดียวกันที่ทุ่งเสลี่ยม ศรีสัชนาลัย ก็เริ่มปลูกฝ้ายพร้อมๆ กันกับที่ตลิ่งชัน ฝ้ายนั้นเป็นพืชชนิดแรกที่ชาวบ้านตลิ่งชันปลูกเพื่อขาย เนื่องจากมีตลาดรับซื้อที่ในชั้นแรกคือตลาดที่สวรรคโลก แต่ที่สวรรคโลกและศรีสำโรงปลูกฝ้ายเพื่อขายมาก่อนหน้านี้นานแล้ว “ในเรื่องของการปลูกพืชไร่ขาย รุ่นผู้ใหญ่เขียวนี่แหละที่ชาวบ้านตลิ่งชันเริ่มปลูกฝ้าย เป็นคนแรกเลยที่ทำไร่ฝ้าย ไร่ถั่ว ไร่ข้าวโพด..ชาวบ้านก็เลยทำตาม...ผู้ใหญ่เหมือน นี่เป็นคนแรกเลยที่ทำของขาย ชาวบ้านเห็นตัวอย่างก็ทำตามๆ กันชาวบ้านก็เลยรู้จักขายพืชไร่ตั้งแต่นั้นเป็นต้น” (ชอบ, 2558)

อย่างไรก็ตาม การปลูกฝ้ายนั้น ในชั้นแรกปลูกได้จำนวนไม่มากนัก เพราะการบุกเบิกถากถางที่เต็มไปด้วยความยากลำบาก เพราะต้องทำด้วยมือ ด้วยแรงงานกายไม่มีเครื่องจักรช่วย อีกทั้งแรงงานก็ยังมีความจำกัด ส่วนใหญ่จะใช้แรงงานภายในครอบครัวของตนเอง นายสา เสริมทัพย์ ให้ข้อมูล

ฝ้ายที่ทำนำไปขายที่สวรรคโลกกัน ในช่วงที่เริ่มทำกันใหม่ ๆ ...ราคาก็โลกร้อนละ 2-3 บาท บางปีก็ได้ 4 บาท ...เมื่อขายฝ้ายได้เงินก็ซื้อของกินของใช้ ...เงินที่ได้ก็ไม่มากเลยนะ ทำพืชไร่ได้เงิน มากี่สำหรับใช้จ่ายทั้งปี ทำนาได้ข้าวเปลือกก็ต้องเก็บใส่ยุ้งฉางไว้ เอาไว้กินทั้งปีอีกเหมือนกัน นอกจากนี้ก็ยังทำถั่วเขียว ถั่วดำ

(สา, 2558)

นอกจากตลาดของฝ้ายจะอยู่ที่อำเภอสวรรคโลกแล้ว ที่เมืองเก่าสุโขทัยก็มีร้านที่รับซื้อฝ้ายและ ผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ ด้วย โดยการนำไปขายที่เมืองเก่า นั้น ชาวบ้านจะนำฝ้ายบรรจุถุงใส่ล้อเกวียน ออกมายังตัวอำเภอบ้านด่านลานหอย แล้วต่อรถนำมาขายที่ ร้านจรงค์ ในเขตอำเภอเมืองเก่า สุโขทัย (ใน ระยะเวลาต่อมา มีรถรับจ้างที่เรียกกันว่ารถคอกหมูวิ่งเข้ามารับส่งเป็นประจำวันละหนึ่งเที่ยว) (ลัก, 2558)

ต่อมาในราวๆ ปลายทศวรรษ 2510 รัฐและทุนเริ่มขยายตัวเข้ามาเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านผลิตเพื่อ ขายมากขึ้น เริ่มมีผู้นำเอารถแทรกเตอร์เข้ามา ซึ่งในขณะนั้นมีอยู่ 2 – 3 คัน เพื่อรับจ้าง ถากถางที่ดิน และ ทำการผลิต ธกส ก็เริ่มเข้ามาเป็นแหล่งเงินกู้ของชาวบ้าน การผลิตพืชไร่ คือ ฝ้าย ถั่วเหลือง และอื่นๆ เพื่อ ขายจึงเพิ่มมากขึ้นไปด้วย ในขณะที่แรงงานก็มีเพิ่มขึ้นอันเนื่องจากลูกหลานขยายตัวขึ้น และเครือข่ายที่ อพยพเข้ามาในภายหลังอีกด้วย ผู้ใหญ่ชอบ ปินขาง ได้ให้ข้อมูลว่า “...พอมือเครื่องสีนอกจากจะสีของ ตนเองแล้ว ก็ยังรับจ้างชาวบ้านสีข้าวโพดด้วย รับจ้างสีจนเครื่องน็อคเลย ตอนที่ซื้อเครื่องสีเนี่ย ยังไม่มีใคร มีรถไถกันเลย.. ผู้ใหญ่ชอบ บอกว่าตนเองจ้างรถไถของคนศรีสำโรง สวรรคโลกนั้นแหละมาไถที่ให้ คนที่อื่น ทั้งนั้นที่เข้ามารับจ้างไถที่...” (ชอบ, 2558)

ในยุคนี้เป็นยุคที่สภาพการณ์ภายในตลิ่งชัน เริ่มเปลี่ยนไปอย่างมาก จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่าง มาก การเพิ่มปริมาณนี้ มาจากการ อพยพเข้ามาของผู้อพยพรุ่นที่สอง และการขยายตัวของครอบครัวที่มี ลูกหลาน (คนในตลิ่งชัน ส่วนใหญ่มีครอบครัวขนาดใหญ่ คือตั้งแต่มีลูก 5 คน จนถึงมีลูก 10 คน) และ ขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกเมื่อลูกแต่งงานมีหลาน เมื่อมีผู้คนมากขึ้นก็สามารถถากถางพื้นที่ป่าเพื่อเพาะปลูกได้ มากขึ้น อีกทั้งในสมัยนี้โลกของชาวบ้านกว้างขวางขึ้น การปลูกพืชไร่เพื่อขายขยายตัวเพิ่มขึ้น การคมนาคม ดีขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีกิจกรรมติดต่อกับภายนอกตำบลมากขึ้น เช่น ไปขายพืชผลทางการเกษตรของตน หรือติดต่อกับอำเภอ ในขณะเดียวกันคนอีสาน ผู้อพยพรุ่นสุดท้ายก็ได้เข้ามาลงหลักปักฐานซึ่งทำให้จำนวน ประชากรที่ตลิ่งชันเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก

ดังนั้นภาพของยุคนี้ก็คือการขยายตัวทางเศรษฐกิจของตลิ่งชันด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

การอพยพเข้ามาของคนอีสาน

เมื่อมาถึงตอนปลายทศวรรษ 2520 ผู้อพยพรุ่นที่สามที่เป็นคนอีสานเริ่มอพยพเข้ามาแต่ยังไม่มีมากนัก อย่างไรก็ตามพอมาถึงต้นทศวรรษที่ 2530 ก็เริ่มทยอยกันเข้ามาเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่ของคนอีสานจะมาอยู่รวมกันที่บ้านลานกระบือและรวมกันเป็นคนส่วนใหญ่ของที่นี่คือประมาณกว่า 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ โดยในลานกระบือ ซึ่งมีครัวเรือนทั้งหมดประมาณ 1,000 หลังคาเรือน (ข้อมูลปัจจุบัน)

นายบุญคร้าม ศรีสิน เกิด พ.ศ. 2498 อายุ 59 ปี หนึ่งในคนอีสานอพยพรุ่นแรกๆ ให้ข้อมูลว่า เขาเองมาจากจังหวัดชัยภูมิ มีพี่น้องสามคนมาตั้งรกรากอยู่ที่ บ้านลานกระบือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 มาซื้อที่ดินซึ่งขณะนั้นราคาไร่ละ 3,000-4,000 ซึ่งถือว่าไม่แพงหากเทียบกับราคาที่ดินที่บ้านเกิดของเขา

ปัจจุบันมีลูก 3 คน มีครอบครัวกันหมดแล้ว ยังไม่มีใครแยกบ้าน อยู่บ้านเดียวกันหมด แต่ไปทำงานที่กรุงเทพ หนึ่งคน อีกสองคนก็ทำนา คนละประมาณ 11 ไร่ ที่ยกให้ลูกไป นอกนั้นเขาก็เข้าทำอีกประมาณ 7-8 ไร่ พี่ชายที่มาอยู่ที่นี่มีที่ดินประมาณ 30-40 ไร่ ปัจจุบันขายของเล็กๆ น้อย ส่วนพี่สาวเสียชีวิตไปแล้ว

(คร้าม, 2558)

ในขณะที่นายทอง บุญส่ง ผู้อพยพชาวอีสานเช่นกันให้ข้อมูลว่า

เกิด พ.ศ. 2507 อายุ 50 ปี มาอยู่ที่บ้านลานกระบือตั้งแต่ อายุประมาณ 28 ปี ตามพ่อแม่และพี่ๆ มาอยู่ก่อนสักปีหนึ่ง ...พ่อแม่เข้ามาอยู่ที่นี่เมื่อ พ.ศ. 2527-28 มีพี่น้องทั้งหมด 10 คน มาอยู่ที่บ้านลานกระบือ 8 ... พ่อแม่ย้ายมาอยู่ที่นี่เพราะว่าที่ดินที่บ้านลานกระบือราคาถูก แล้วก็เป็นที่ราบ ทางอีสาน เป็นที่ราบสูง ทำนาไม่ค่อยได้ ลำบากกว่าทางนี้เลย....พ่อแม่มาอยู่ที่นี่ก็ซื้อที่นาที่เป็นที่ราบเลย ราคาไร่ละ 4-5 พันบาท คนที่มาอยู่รุ่นๆ นั้นก็ซื้อคนละ 20-30 ไร่ ...ต้องขายที่ดินจากที่ชัยภูมิเลย ขายจากตรงนั้นแล้วมาลงทุนซื้อที่ดินที่บ้านลานกระบือซื้อได้เยอะกว่า

(ทอง, 2557)

คนอีสานเหล่านี้ทั้งสองรุ่นเป็นเช่นเดียวกัน คือเข้ามาพร้อมกับเงินทุนจำนวนหนึ่งจากการขายที่ดินของตนที่มีจำนวนน้อยที่บ้านเกิด แล้วนำมาซื้อที่ดินที่ ตลิ่งชัน ได้จำนวนมากกว่า โดยชาวอีสานเหล่านี้จะเข้ามาซื้อที่ที่ตากถางเรียบร้อยแล้ว เฉลี่ยจะได้ที่ดินคนละประมาณ 20-30 ไร่ ในขณะเดียวกันภายในตลิ่งชัน – วงลิ้ง สภาพที่เคยเป็นป่าทึบก็ค่อยๆ หดไป (ทอง, 2558)

ดังนั้นการที่คนอีสานอพยพเข้ามาในตลิ่งชันนั้น ทำให้ประชากรของตลิ่งชันเพิ่มมากขึ้นอย่างมาก พวกเขาเข้ามาพร้อมกับเงินทุนจำนวนหนึ่ง ซึ่งใช้จ่ายไปในการลงทุนทางการเกษตร เช่น ซื้อที่ดิน เป็นต้น

พวกเขาเข้ามาปลูกข้าว และปลูกพืชไร่แบบเดียวกับคนตลิ่งชัน และขายให้กับร้านจรัญรักษ์ เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุดังนี้ จะพบว่า เศรษฐกิจของตลิ่งชันได้ขยายใหญ่โตมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ชาวอีสานที่อพยพเข้ามาเหล่านี้ จะเข้ามาอยู่รวมกัน และไม่ค่อยมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้เข้ามาอยู่ก่อนที่เรียกตัวเองว่า “คนพื้น” หรือ “คนไทย” การติดต่อสัมพันธ์กับคนพื้นก็คือการขอซื้อที่ดิน หรือการรับจ้าง “คนพื้น” ในการเป็นแรงงานในไร่ เช่นไถมันสำปะหลัง (ในยุคปัจจุบัน) เท่านั้น

การสิ้นสุดลงของการปลูกฝ้าย และการขยายตัวของการปลูกพืชไร่อื่นๆ

ในขณะเดียวกัน ในยุคนี้ฝ้ายที่เป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญแรกของตลิ่งชันเริ่มมีปัญหา นั่นคือเกิดศัตรูพืช คือหนอนกินใบและสมอฝ้าย โดยยากำจัดศัตรูพืชก็ไม่สามารถจัดการได้ อย่างไรก็ตามการผลิตเพื่อขายได้กลายมาเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ขาดไม่ได้สำหรับคนตลิ่งชันไปแล้ว ดังนั้นเมื่อเลิกปลูกฝ้าย จึงต้องหาพืชเศรษฐกิจตัวอื่นมาทดแทนคือถั่วเหลืองและข้าวโพด เป็นต้น โดยเริ่มเปลี่ยนมาเป็นการผลิตถั่วเหลืองประมาณ พ.ศ. 2528 และต่อมาก็ผลิตข้าวโพด (สนาน, 2558)

ในขณะเดียวกัน ถนนจากอำเภอบ้านด่านลานหอยถึงวังหินเริ่มดีขึ้น (เริ่มต้นด้วยการเป็นถนนดินอัด ต่อมากลายเป็นลูกรัง) ดังนั้นจึงมีรถคอกหมูวิ่งเข้ามาในตลิ่งชัน คือรถคอกหมูของตาเซ่ง ตลาดจึงเข้ามาใกล้มากขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านผลิตเพื่อขายมากขึ้น

เครื่องสีข้าวโพดทำงานวันยังค่ำ สีข้าวโพดได้วันละ 100 กระสอบป่าน เครื่องไม่ได้ดับเลย เป็นเครื่องยันมาติดกับหัวรถ ...เอาไสโครงแล้วก็ลากกันไป เวลาจะไปสีที่ไหน...ตอนที่ซื้อเครื่องจากเตี้ยงวนก็ขึ้นก็ใส่รถตาเซ่งมาถึงที่วังลึกนะ แล้วก็เอาล้อเกวียนออกไปลากเข้ามา ..น้ำมันก็ให้รถตาเซ่งลากมาส่งเหมือนกัน แล้วก็เอาล้อเกวียนออกไปลาก ...ปลูกข้าวโพดกันได้ดีมากเลยนะ ไม่มีการใส่ปุ๋ยอะไรเลย พันธุ์ก็ไม่ได้ซื้อ ผักในเม็ดเป็นสินน้ำผึ้งก็คิดไว้ แล้วมันเป็นพวงๆ แขนงไว้ต่างหาก เอาไว้ทำพันธุ์ต่อไป

(ชอบ, 2558)

ตลาดและแหล่งเงินทุน: ร้านจรัญและ ธกส.

ในยุคนี้ บทบาทของร้านรับซื้อพืชผลทางการเกษตร และแหล่งเงินทุนในระบบนั้น ขยายตัว ก็คือร้านรับซื้อพืชผลของนางจรัญรักษ์ ที่ตั้งอยู่ที่เมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย จะพบว่าตั้งแต่ปลายยุคแรกแล้วที่ร้านจรัญรักษ์ จะเป็นผู้รับซื้อพืชไร่จากชาวบ้านที่ตลิ่งชัน (คง, 2558)

และเมื่อถนนจากบ้านด่านลานหอยถึงบ้านวังหินเริ่มเปลี่ยนจากทางล้อทางเกวียนมาเป็นถนนอัดดินและเป็นถนนลาดยางมะตอยในที่สุดนั้น ก็เริ่มมีรถรับจ้างวิ่งระว่าง ธาณี (ตัวเมืองสุโขทัย) เมืองเก่า

สุโขทัย อำเภอบ้านด่านลานหอย และบ้านวังหิน ตำบลลิ่งชัน ไปกลับวันละเที่ยว ชาวบ้านนิยมการเอาพืชผลไปขายเองที่ร้านในเมืองเก่า (ร้านจรัญรักษ์) เพราะจะได้ราคาที่ดีกว่า นายทอง บุญส่ง เล่าว่า

สมัยที่เข้ามาอยู่แรกๆ ทำไร้อยู่และถั่วเหลือง มีทำข้าวโพดบ้างเล็กน้อย ไม่มีหรอกที่จะทำมันทำอ้อย ..เอาไปขายให้ร้านจรัญรักษ์ที่เมืองเก่าสุโขทัย ...ก็เอาขึ้นรถโดยสาร (รถคอกหมู) นี่แหละ เพราะไม่มีรถเป็นของตนเองกัน เต็มหลังคาเลยละ ...คนแน่นทุกวัน ทุกคันเลย ตอนนั้นมีรถคอกหมู 4 คัน ออกกันแต่เช้า กลับก็เย็นโน้น วิ่งไปถึงสุโขทัยเลย ช่วงที่เอาพืชไรไปขายนี้บางครั้งครบครึ่งถึงกับเอาบรรทุกไว้บนหลังคาตั้งแต่ช่วงหัวค่ำเลย เพราะตอนเช้าจะงุ่นวาย แล้วบางวันคนเยอะของเยอะจะทำให้รถออกสาย ก็ต้องเตรียมให้พร้อมเลยตั้งแต่หัวค่ำ ลากไปที่บ้านเจ้าของรถก็มี หรือไม่บางคนก็ตื่นแต่ตีสี่ตีห้า เพราะรถก็จะมารับคนรับของ ถ้าบ้านไหนจะเอาพืชไรไปขายเยอะก็นัดให้รถมารับที่บ้านได้เลย ข้างบนหลังคารถคอกหมูนี้เต็มไปหมดเลยนะ คนนั่งแบบเบียดกันไป บางทีก็ต้องห้อยโหนกันไปบ้าง ทำงัยได้ก็ต้องแบ่งๆ กันไป ต่างคนต่างมีฐานะที่จะต้องออกไปข้างนอก แล้วก็ใช้รถโดยสารเหมือนๆ กัน

(ทอง, 2558)

อีกทั้ง ร้านจรัญรักษ์ยังเป็นแหล่งเงินกู้ของชาวบ้านด้วย นางสาวน้อย และนายเฒ่า เล่าว่า “แต่ไปเอาจากเจ็จรัญรักษ์ที่เมืองเก่ามากกว่า เพราะข้าวไม่มีกินเราก็ไปเอาได้ เมล็ดพันธุ์ถั่วหรือข้าวโพดไม่มีเราก็ไปเอามาก่อนได้ ถึงเขาจะโหดแต่ก็ยังดีนะทำให้เราตั้งหลักได้ “ (จันทร์จวงและสมาน, 2558)

แม้ ธกส. จะเข้ามาเป็นแหล่งเงินกู้มานานแล้ว แต่การกู้จาก ธกส. นั้นมีข้อจำกัด (มีแต่รถไถเดินตามที่กู้เงินจาก ธกส มาซื้อ) นายสลักและนางสายใจ บุญคำ กล่าวว่า “เมื่อ ธกส. เข้ามา ก็เลยกู้เงิน ธกส. ซื้อรถไถเดินตาม (รถอีเก้ง) สมัยก่อนมีที่ดินทำไร่ไม่เยอะ” (สลักและสายใจ, 2558) ในขณะที่ ผู้ใหญ่สนาน กล่าวว่า “พ.ศ. 2528 ธกส. เริ่มเข้ามาในบ้านวังโตก แต่ชาวบ้านก็ยังไม่ค่อยจะกล้ากู้กันสักเท่าไรนะ” (สนาน, 2558) และการกู้เงิน ธกส. ในสมัยนี้ ชาวบ้านจะไม่ได้จับตัวเงิน แต่ ธกส. จะให้เป็นรถไถเดินตามแทน (สมิต, 2558)

รถไถแบบเดินตาม

การเลี้ยงวัว

อาชีพอีกอาชีพหนึ่งของชาวบ้านในยุคนี้ (และต่อเนื่องไปในยุคถัดไป) ก็คือการเลี้ยงวัว จริงๆ แล้ววัวควายเป็นสัตว์ที่ชาวบ้านใช้เป็นแรงงานเพื่อการผลิต การชักลากสิ่งของ และการคมนาคม แต่เดิมชาวบ้านไม่มากนักที่จะมีล้อเกวียนเพราะต้องมีวัว และวัวเป็นของมีราคา แต่เมื่อการผลิตเพื่อขายเริ่มมีมากขึ้น ชาวบ้านก็เริ่มพอมีเงินเก็บหอมรอบริบไว้ แล้วนำมาซื้อวัว เพื่อใช้งาน ดังที่นายสลัก บุญคำ กล่าวไว้ “เมื่อพอมีเงินก็ซื้อวัว ...” (สลักและสายใจ, 2558) จากนั้นวัวก็ขยายเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ละด้วยเหตุที่ตลาดค้าวัวควายที่ตัวอำเภอบ้านด่านลานหอย และที่ดอนโก สรรคโลก อันเป็นเขตที่ไปไกลจากตำบลถึงขั้นนัก ดังนั้นชาวบ้านจึงเริ่มนำวัวที่เหลือใช้งานของตัวเองไปขาย ต่อมาเริ่มมีชาวบ้านบางคนตั้งตัวเองเป็นผู้รับซื้อวัวแล้วขนไปขาย ชาวบ้านเกินครึ่งหนึ่งของบ้านวังหาด และบ้านวังลึก จึงเลี้ยงวัวเป็นอาชีพเสริมเลี้ยงกันตั้งแต่ 5-6 ตัว จนกระทั่งเป็นฝูงใหญ่

และผู้ใหญ่ชอบ ให้ข้อมูลว่า

...ก็ปรึกษาภรรยาแล้ว ภรรยาก็บอกว่าจะดีหรือ...เรามีเงินกันแค่ 70,000 บาทเอง...พอดีที่ลานหอยมีตลาดวัว อยู่ที่หลังอำเภอลานหอย วัวตะกอกก็มีเป็นคอกๆวัวมีราคา 2,500 บาท 2,700 บาท ...ครั้งแรกซื้อมา 15 ตัว หมดเงินไปไม่ถึง 50,000 บาท แล้วไปกู้ ธกส อีก 60,000 บาท ได้วัวมาอีก 23 ตัว ...พอถึงปีปุ๊บขาย ราวัวดิ้นะ ได้ตัวละ 6,000 บาท แหมขายหมดได้เงินมาแสนแปดหมื่นบาท

(ชอบ, 2558)

การเลี้ยงวัวจึงกลายเป็นอาชีพเสริมของชาวบ้านตลิ่งชันจำนวนหนึ่ง

การเดินทางไปทำงานต่างประเทศ

การมีสถานที่รับซื้อพืชไร่ และการที่การคมนาคมเริ่มดีขึ้น จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายตัวของการผลิตพืชไร่เพื่อขาย จะเห็นได้จากการขยายตัวของการปลูกพืชไร่ และการที่มีคนอีสานอพยพเข้ามาซื้อที่ดินกันเป็นจำนวนมาก จึงทำให้คนในตลิ่งชัน-วังลึก เริ่มเข้าสู่เศรษฐกิจแบบเงินตรามากขึ้น เกิดแรงจูงใจในอันที่จะทำการผลิตเพื่อขายให้เพิ่มมากขึ้น แต่ปัญหาก็คือ ชาวบ้านไม่มีเงินทุนพอที่จะขยายการผลิตของตน เงินกู้จากเงิน ธกส. นั้นสามารถช่วยได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่เพียงพอ ตลอดจนชาวบ้านขาดเครื่องจักรที่มีความจำเป็นในการใช้ปรับพื้นที่ และช่วยในการผลิต

เพราะฉะนั้น จนมาถึงต้นทศวรรษที่ 2530 การเคลื่อนไหวขยายตัวทางเศรษฐกิจของยุคสมัยนี้ คือการปลูกพืชไร่ คือฝ้าย ข้าวโพด และถั่ว การอพยพเข้ามาของคนอีสานที่มีเงินเข้ามาลงทุนซื้อที่ การมีตลาดรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร การมีแหล่งเงินทุนทั้งจากภาครัฐและภาคเกษตร และการเลี้ยงวัว เมื่อหน้าตาของโอกาสเปิดขึ้นเช่นนี้ ทำให้ผู้คนในตลิ่งชันเริ่มต้องการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของตน จากชาวนาชาวไร่ที่ทำการผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลักให้กลายเป็นผู้ประกอบการที่ทำการผลิตเพื่อขาย เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่ปัญหาก็คือ แม้ครัวเรือนต่างๆ จะมีที่ดินเป็นของตนเอง ตั้งแต่ 60 - 100 ไร่ ซึ่งมีเป็นส่วนใหญ่ แต่มี 15 ถึง 30 ไร่ เป็นส่วนใหญ่ และ 5 - 6 ไร่ เป็นส่วนน้อย แต่สิ่งสำคัญที่ยังขาดอยู่ก็คือทุนที่อาจซื้อที่เพิ่มเติม และที่จะใช้ประกอบการ เพราะแหล่งทุนคือร้านจรัญรักษ์และ ธกส. นั้น ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทุนจึงเป็นปัญหาสำคัญสำหรับการที่จะก้าวไปเป็นผู้ประกอบการ

ดังนั้นปรากฏการณ์ของยุคปลายสมัยนี้ก็คือ เมื่อมีนายหน้าเข้ามาหาแรงงานไปทำงานในต่างประเทศในราวปลายทศวรรษที่ 2520 (ประมาณ พ.ศ. 2528) บรรดาชาวบ้านเริ่มเดินทางไปทำงานต่างประเทศและมาถึงทศวรรษที่ 2530 เกือบทุกครัวเรือนจะมีผู้ที่เดินทางไปต่างประเทศเพื่อทำงานหาเงินทุน

พวกลูกๆ ทุกคนทำนาทำไร่กันทุกคน ..แต่ละคนก็ซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นเอง ลูกเขยและลูกตัวเอง
 ทุกครอบครัวไปทำงานเมืองนอกกันทุกคน ประมาณ พ.ศ. 2530 เห็นจะได้ ที่คนบ้านวังลึกเขาไป
 ทำงานอิสราเอล พวกลูกๆ ก็ไปตามเขานะ... ไปทำงานที่ได้วัน เพราะว่าเขาทำไร่สมัยก่อนทุนไม่ค่อยมี
 ต้องจ้างคนอื่นไถที่ด้วย ที่ดินที่ทำกินก็มีน้อย ต้องเช่าที่ดินด้วย...เดิมทีมาอยู่ที่นี้ครั้งแรกมารับจ้าง
 ไถที่ แต่เมื่อมีครอบครัวแล้ว น้องชายก็เลยมารับช่วงต่อ ขับรถไถให้พ่อเพราะเป็นรถไถของพ่อ

(สลักและสายใจ, 2558)

และนายสลักและนางสายใจ ยังให้ข้อมูลต่อไปว่า “เมื่อกลับมาจากอิสราเอลประมาณ พ.ศ. 2541
 ก็ไม่คิดที่จะไปไหนอีกแล้ว พอมีเงินทุน ก็ซื้อที่ดินแปลงหนึ่งราคาไร่ละ 5,000 บาท ..ตอนนี้ราคา 2 หมื่นกว่า
 แล้ว....ก็เลยมีที่ดิน 10 กว่าไร่...มีรถไถของตัวเอง ก็เลยทำไร่ของตนเองมาตลอด” (สลักและสายใจ,
 2558) ขณะที่นางจันทร์จวง และนายสมาน ให้ข้อมูลว่า “...ชาวบ้านวังหินบอกได้เลยว่าที่มีเงินตั้งหลักตั้ง
 ฐานได้เนี่ย 80 เปอร์เซ็นต์เป็นเงินที่ได้จากการไปนอก แทบทุกครัวเรือนในบ้านวังหินมีคนไปทำงาน
 ต่างประเทศกันทั้งนั้น ก็ไปตามๆ กันนี่แหละ...” (จันทร์จวงและสมาน, 2558)

และในปลายทศวรรษที่ 2530 แรงงานผู้หญิงก็เริ่มมีโอกาสไปทำงานต่างประเทศ “เป็นผู้หญิงรุ่น
 แรกของบ้านวังหินที่เริ่มไปนอก ต่อมา พ.ศ 2538-39-40 นี้ไปกันเยอะเลย น้ำเทียบ น้ำซับ ตามไปอีก ไปกัน
 เยอะเลย ...” (ชอบ, 2558)

ผลที่ตามมาคือนับจากปลายทศวรรษที่ 2530 ถึง ต้นทศวรรษที่ 2540 ชาวบ้านเริ่มมีทุนที่จะ
 นำมาใช้ในการผลิตเพิ่มมากขึ้น มีการใช้เงินในการปรับพื้นที่และซื้อเครื่องจักรมาเพื่อช่วยในการผลิต ทำให้
 ประสิทธิภาพทางการผลิตมีมากขึ้น ได้ผลผลิตมากขึ้น การที่โลกของชาวบ้านขยายใหญ่ขึ้น การติดต่อ
 พาณิชย์ไปขาย การเดินทางไปทำงานที่กรุงเทพและต่างประเทศ น่าจะมีผลทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้เกี่ยวกับ
 การประกอบการ การผลิตเพื่อขายเพื่อสะสมทุน ชาวบ้านดิ่งชันจึงเริ่มเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของตน
 กลายเป็นผู้ประกอบการที่ทำการผลิตคือปลูกพืชไร่ เลี้ยงวัว เพื่อขาย และเริ่มมีการประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น
 เริ่มมีร้านค้ามากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จะมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งที่เมื่อได้เงินมาจากการไปทำงานต่างประเทศแล้ว กลับไม่
 สามารถบริหารการเงินได้ เมื่อเงินหมดจึงต้องนำที่ดินของตัวเองไปขาย และจะกลายเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะ
 ยากจนในที่สุด ดังที่นางจันทร์จวงและนายสมาน ให้ข้อมูลว่า “แต่ก็มีทั้งคนที่ตั้งหลักได้และไม่ได้นะ พอไป
 ทำงานนอกได้เงินเยอะก็หลงกินหลงเที่ยวจนเงินหมด ฟุ้งเฟ้อกันแต่งตัว ซื้อข้าวของเครื่องใช้สารพัด เงิน
 หมดก็ต้องขายของเหล่านั่นแหละเอามากินมาใช้ พวกนี้ปัจจุบันก็เลยตั้งหลักไม่ค่อยได้ ... บางคนมาจาก

นอกก็เอาที่มาขายให้ก็ไม่ว่า 10 ไร่ 100,000 บาท ... มีเงินเยอะ ใครยับยั้งขัดใจไม่ได้ก็หมดตัวเหมือนกัน... บ้านป่าดงสมัย พ.ศ. 2535 -40 รวยเลยล่ะ เพราะลูกๆ ป่าดีไปทำงานนอกบ้านแรกๆ เลย แต่..ก็มัวกินเที่ยวกันไม่ค่อยเก็บกันนะ ไปทำงานเมืองนอก 15 ชั่วโมงต่อวัน ก็ทำกันได้นะ ไม่มีปันเลย เพราะอยากได้เงินกันทั้งนั้น” (จันทร์จวงและสมาน, 2558)

สรุป

ดังนั้น จะพบว่า เมื่อมาถึงทศวรรษที่ 2530 เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจขึ้นอย่างมากในตลิ่งชัน เศรษฐกิจจึงเริ่มเปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อขาย หน้าต่างแห่งโอกาสที่เปิดขึ้น ผู้คนจึงเกิดความต้องการที่จะขยายการผลิตของตน แต่อุปสรรคก็คือการไม่มีเงินลงทุนในการผลิต และเมื่อโอกาสของการไปทำงานที่ต่างประเทศเปิดขึ้น ชาวบ้านที่ตลิ่งชันจึงพากันเดินทางไปทำงานที่ต่างประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทุนในการทำการผลิต

สังคมและอารมณ์ความรู้สึก

แต่เดิมในกลุ่มคนที่ทำนานั้น การผลิตมีทั้งการเอาแรงกันในหมู่เครือญาติและเครือญาติเสมือน และก็มีจ้างแรงงานกันด้วย ดังที่ก้านคร้ามให้ข้อมูลว่า “...ในสมัยที่เราเอาแรงกันก็จะเป็นญาติพี่น้อง และคนที่สนิทๆ กัน ก็จะผลิตกันจนครบทุกบ้าน ทำให้ต้องเร่งรีบที่จะช่วยกันทำงานให้เสร็จ เพราะเดี๋ยวจะไม่ทันเก็บเกี่ยว ไม่ทันฝน ไม่ทันเวลา จะมัวมาอื้ออึงไม่ได้ เพราะแต่ละครอบครัวต่างคนก็ต่างทำนาทำไร่เหมือนๆ กัน...” ซึ่ง “คนที่จ้างและเอาแรงก็เป็นคนที่รักใคร่สนิทกันนี่แหละ จะเกี่ยวข้าวก็ไปวานกัน เอาแรงกัน มีจ้างกันบ้าง สำหรับคนที่เขาทำไม่มาก คนในครอบครัวก็ช่วยกันพอแล้ว ...ช่วงแรกที่มา ไม่ค่อยมีเงินกันสักเท่าไร ก็เอาแรงกันนะ ...” อย่างไรก็ตาม ก้านคร้ามให้ข้อมูลต่อไปว่า ต่อมา “การเอาแรงในหมู่บ้านหมดไปเมื่อไม่ถึง 10 ปี ... ที่ต้องเลิกเอาแรงกันก็เพราะว่า การหากัน การวาน หรือการเอาแรง ค่าใช้จ่ายเยอะยิ่งกว่าค่าจ้างอีก ไหนจะเลี้ยงข้าว เลี้ยงกับแก้ม เลี้ยงเหล้าอีก ... ก็เลยไม่อยากเอาแรงนะ จ้างเลยดีกว่า ไม่ต้องเลี้ยงอะไรดี จ่ายค่าจ้างเสร็จก็พอแล้ว ใครทำใครได้ ...ไม่ทำงานก็ไม่ต้องเอาค่าจ้าง...”

ในยุคนี้ผู้คนในตลิ่งชันปลูกพืชไร่เพื่อขายมากขึ้น เช่น ฝ้ายและต่อมาเป็นข้าวโพด และตอนปลายของยุคนี้ อ้อยเริ่มเข้ามาเป็นพืชเศรษฐกิจของตลิ่งชัน การผลิตที่ขยายตัวมากขึ้นนี้เป็นหน้าต่างของโอกาสที่จะทำให้ชาวบ้านเห็นถึงการที่จะสามารถมีชีวิตที่ดีขึ้น และดังที่กล่าวไปแล้วว่า ชาวบ้านเกือบทุกครอบครัวที่ตลิ่งชัน จะเดินทางไปทางไปทำงานยังต่างประเทศเพื่อแสวงหาทุนมาเพื่อประกอบการ

ในยุคสมัยนี้จะเริ่มเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและอารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้านที่ตลิ่งชัน นั่นก็คือ เนื่องจากการผลิตเพื่อขายนั้น กระทำกันอย่างกว้างขวาง สิ่งนี้มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกที่เริ่มก่อตัว

ขึ้น นั่นก็คืออารมณ์ความรู้สึกแห่งความหวังที่จะตั้งเนื้อตั้งตัวและความมั่งคั่ง หมายความว่า การผลิตเพื่อบริโภคได้ค่อยๆ เริ่มเปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อขาย การผลิตข้าวและพืชไร่เริ่มเป็นการผลิตที่มีขนาดใหญ่มากขึ้น ดังสะท้อนออกมาจากข้อมูลที่ได้จากผู้ใหญ่ชอบ

ครั้งแรกเลยนายชอบกู้เงิน ธกส 6,000 บาท...โดดนาก่อนเลย เป็นสมาชิก ธกส รุ่นแรกด้วย ...กู้ทั้งหมด 11 คน ...ชาวบ้านยังไม่กล้าที่จะกู้เงินหรอก ให้กลุ่มแรกลองโดดนาก่อน ถ้ารอดก็จะกู้ตาม.... พอถึงระยะส่งประมาณเดือน มีนาคม ได้เงินค่าฝ้ายไปส่งเลยละ ...นำฝ้ายไปจำหน่ายได้เงินมา 12,000 กว่าบาท...ฝ้ายราคากิโลกรัมละ 4.50 บาท ก็ดีใจ กู้มา 6,000 บาท ได้มา 12,000 บาทพิน้ำแล้ว....ที่นี้ชาวบ้านก็กู้เงินกัน กลุ่ม 1 กลุ่ม 2 ตามกันมาติดๆส่งดอกเบี้ยยด้วยก็ประมาณ 7,000 บาท ที่เหลือเก็บไว้เป็นกองกลางสำหรับลงทุนต่อไป ชาวบ้านตั้งชันก็เห็นแล้วว่า ธกส ให้เงินมาลงทุนก่อน ทำให้มีเงินเหลือจริงๆ ...นายสุขเอาเงินไปฝากที่กรุงเทพ พานิชัยการ....ตอนแรกก็เอาฝากประจำ ฝากไปฝากมา ธนาคาร ...

(ชอบ,2558)

หรือในกรณีของนายทองที่เดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ แล้วสามารถสะสมทุนเพื่อใช้ในการประกอบกิจการดังที่กล่าวไปแล้ว “..ก็เงินจากการไปนอกนี้แหละที่ทำให้มีทุนมาสร้างบ้านใหม่กัน...ที่เหลือก็ลงทุน เปิดร้านค้าขายของ ทำไร่ ทำนา” (ทอง, 2558)

ร้านค้าของนายทอง

การที่ชาวบ้านกู้เงินมาทำการผลิตพืชไร่เพื่อขายจนมีเงินเหลือเก็บ และสามารถนำเงินไปฝากธนาคารได้ ดังกรณีผู้ใหญ่นอบ ซึ่งถึงการเริ่มต้นของการผลิตและการสะสม และการที่นายทองใช้ทุนที่ได้จากการไปทำงานต่างประเทศนำมาประกอบการโดยการเปิดร้านค้าขึ้น หมายความว่าเขามีอารมณ์ความรู้สึกที่มีความหวังที่จะตั้งเนื้อตั้งตัวตามแบบผู้ประกอบการ ได้เริ่มก่อตัวขึ้นโดยพื้นฐานแล้วนั่นเอง

ในขณะเดียวกัน ผู้ที่อพยพเข้ามารุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 นั้น พวกเขาจะแตกต่างจากผู้อพยพรุ่นแรก คือผู้อพยพรุ่นแรก เข้ามาอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของผู้เฒ่าเดิม เพราะต้องพึ่งพาอาศัยผู้ที่เข้ามาอยู่ก่อน แต่ผู้อพยพรุ่นที่ 2 และ 3 นั้น พวกเขาเข้ามาซื้อที่ดินจากผู้อพยพรุ่นแรก ดังนั้นความรู้สึกที่ต้องพึ่งพาหรืออยู่ภายใต้อุปถัมภ์จึงเจือจางในหมู่พวกเขา อีกทั้งเมื่อทุกครอบครัวเดินทางสามารถเดินทางไปทำงานเพื่อหาทุนต่างประเทศ ดังนั้นพวกเขาจึงสามารถพึ่งพาตัวเองได้อีกด้วย ดังนั้นพวกเขาก็จะรู้สึกถึงความเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น ซึ่งความรู้สึกนี้ทำให้ความสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อผู้ตนในท้องถิ่นนั้นคือความเสมอภาค

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเป็นผู้ผลิตเพื่อนั้น ทำให้ชาวบ้านเริ่มต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับพื้นที่อื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะเกี่ยวกับโครงสร้างฐาน คือ ถนน อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำ ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐและนักการเมืองท้องถิ่น ดังนั้นความรู้สึกถึงพลเมืองจึงปรากฏขึ้นด้วย คือในทางหนึ่งพวกเขาต้องการให้รัฐบาลและนักการเมืองท้องถิ่นช่วยเหลือหรือมอบผลประโยชน์ที่เป็นการส่วนตัวให้กับพวกเขา แต่ในอีกทางหนึ่งพวกเขาก็ต้องการให้รัฐบาลและนักการเมืองท้องถิ่นดูแลจัดการสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่นโครงสร้างฐานดังกล่าว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเมืองท้องถิ่นเป็นอย่างมาก และจะชัดเจนขึ้นเมื่อถึงยุคที่สาม ดังจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

กล่าวโดยสรุปก็คือการที่สามารถผลิตเพื่อขายได้เพิ่มมากขึ้น การเดินทางไปต่างประเทศเพื่อหาทุนมาทำการผลิตชี้ให้เห็นถึงการที่ชาวบ้านเริ่มมีความหวังในชีวิต ความหวังที่จะสร้างเนื้อสร้างตัว มีชีวิตที่ดีขึ้น และมั่งคั่ง ตลอดจนจนถึงความสัมพันธ์ในแบบรวมหมู่ ของเครือญาติและเครือญาติเสมือนได้เริ่มเสื่อมคลายลง แม้จะยังคงมีความเป็นเครือญาติกันในระดับหนึ่ง ความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นเป็นแบบปัจเจกเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งความรู้สึกอีกประการหนึ่งของผู้คนในวงลึกคือความรู้สึกที่เท่าเทียมกันด้วย นั่นคือการที่ผู้อพยพรุ่นที่ 2 และ 3 นั้น เข้ามาซื้อที่ดินของผู้อพยพรุ่นที่ 1 ดังนั้นพวกเขาก็เป็นอิสระ ไม่ได้เป็นผู้ที่ได้รับการอุปถัมภ์จากผู้อพยพรุ่นที่ 1 และเริ่มจะปรากฏมีความรู้สึกถึงพลเมืองขึ้นแล้ว

โครงสร้างทางการเมือง

เมื่อการผลิตพืชไร่เพื่อขายขยายตัวมากขึ้นอย่างมาก สภาพป่าเริ่มหมดไป ในขณะที่ถนนหนทางก็เริ่มได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมาก การผลิตเพื่อขายเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ชาวบ้านในท้องถิ่น จึงต้องการยกระดับการผลิตของตนเอง จะพบว่าในปลายยุคนี้ชาวบ้านค่อยๆ เริ่มเปลี่ยนไปเป็นผู้ประกอบการผลิตเพื่อขายกันมากขึ้น ซึ่งกำหนดให้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในทางอารมณ์ความรู้สึกดังที่ได้กล่าวไปแล้วใน

หัวข้อก่อนหน้า การผลิตที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความต้องการสาธารณูปโภคต่างๆ เช่นระบบชลประทาน และถนนเพื่อใช้ในการขนส่งผลิตผล เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การผลิตมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นเริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่การจัดตั้งทางการเมืองขึ้นบ้างแล้ว นั่นคือแม้ด้านหนึ่งผู้นำยังคงมาจากผู้ที่มีความสามารถและมีเครือข่ายมาก แต่หน้าที่ในการที่จะต้องสนองความต้องการของชาวบ้านก็เริ่มปรากฏให้เห็น กำนันกล้าหาญ นกร่อง เป็นกำนัน อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2526-2536 แต่พอมาถึง พ.ศ.2536 ได้มีการแยก บ้านวังลึกออกจากตำบลลี้ลงขัน ให้เป็นตำบลวังลึก กำนันกล้าหาญจึงย้ายไปเป็นกำนันอยู่ที่ตำบลใหม่ ส่วนตำบลลี้ลงขันนั้น กำนันกลิน วิชัย ได้เป็นกำนันแทน

สำหรับกำนันกล้าหาญ นกร่อง ก็เช่นกัน ด้านหนึ่งตระกูลนกร่องเป็นตระกูลดั้งเดิมและมีเครือข่ายขนาดใหญ่ และยังเป็นลูกชายของอดีตกำนันที่ลี้ลงขันอีกด้วย แต่ในอีกด้านหนึ่งเขาเองก็มีปฏิบัติการที่สนองความต้องการของชาวบ้านด้วย ดังที่ผู้ใหญ่ผสวน นกร่อง ลูกชายของกำนันกล้าหาญให้ข้อมูลว่า

....กำนันกล้าหาญนี้เป็นนักเลง แต่เป็นคนดี ไม่รังแกใคร แต่ไม่ยอมให้ใครมารังแก ... ไม่เคยระรานชาวบ้าน....มีอยู่วันหนึ่งทางอำเภอให้เอาลูกวิ่งมาถมถนน มาถมแค่ 3 รด ...แล้วบอกกับกำนันว่าเสร็จแล้ว ...ผมเลยบอกกำนันกล้าหาญว่าเขามาถมแค่ 3 รด แล้วจะรับเงินกันแล้วนะ ที่สภาตำบลนะ กำนันกล้าหาญก็โวย....บอกว่ามันเสร็จได้งัยเนี่ยแค่นี้มันเพิ่งจะเริ่มทำกำนันกล้าหาญไปถึงจังหวัด ไม่แน่ใจว่าไปหาผู้ว่าหรือเปล่า ...รู้แต่ว่าวันต่อมาอีกหลายวันเลยที่ทางอำเภอ (ตอนนั้นเป็นกิ่งอำเภอบ้านด่านลานหอย) ต้องเอาลูกวิ่งมาถมถนนอีก

(ผสวน, 2558)

กรณีกำนันกล้าหาญชี้ให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงประการหนึ่งของผู้นำชาวบ้านในท้องถิ่น ที่นอกจากการที่ต้องมาจากตระกูลเก่าที่มีเครือข่ายจำนวนมากแล้ว หน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การต่อสู้ต่อรองงบประมาณเพื่อสนองความต้องการของชาวบ้าน และปกป้องผลประโยชน์ของชาวบ้าน ตรงนี้จะพิจารณาได้ว่า การที่ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่กลายเป็นผู้ประกอบการที่มีชื่อเรียกกร้องต้องการผลประโยชน์ของตนเองที่สะท้อนออกจากผลประโยชน์ในทางสาธารณะ เช่นถนนที่ดีเพื่อการคมนาคมขนส่งสินค้าทางการเกษตรของตนได้อย่างสะดวก ดังนั้นการกระทำของกำนันจึงอาจตีความได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อสนองการเรียกร้องต้องการของชาวบ้านนั่นเอง นี่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากเดิมในยุคของการผลิตเพื่อบริโภคที่ผู้นำท้องถิ่นเปรียบเสมือนกับ “นาย” ของชาวบ้าน

ในอีกด้านหนึ่ง จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ทำให้ชาวบ้านต้องติดต่อกับภายนอกมากขึ้น ทำให้ต้องการผู้นำที่ไม่จำเป็นต้องเป็นนักเลง เนื่องจากถนนหนทางที่ดีขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถเดิน

ทางเข้ามาในตลิ่งชันได้สะดวกขึ้น จึงทำให้การปล้นน้อยลง เงื่อนไขเช่นนี้จึงทำให้ชาวบ้านต้องการผู้นำที่สามารถติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐภายนอกได้ดี ตลอดจนเป็นผู้ที่รู้หนังสือ ตัวอย่างของผู้นำที่มีลักษณะนี้ก็คือคือผู้ใหญ่ปาด เอมซิด ซึ่งเป็นพี่ชายของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจรวย และอีกกรณีหนึ่งคือผู้ใหญ่สา ชวนชื่น ผู้ใหญ่ปาด เป็นคนในตระกูลเอมซิด เป็นผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อนและมีความประพฤติที่น่านับถือ และที่สำคัญคือผู้ใหญ่ปาดนั้นอ่านออกเขียนได้ ผู้ใหญ่ปาดขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้านประมาณ พ.ศ. 2522-2528 ให้ข้อมูลว่า

เรียนมาทางพระ ก็อ่านออกเขียนได้ ..สมัยก่อนก็ยากจนกันนะ ...รู้หนังสือแค่ไหนก็แค่นั้น แต่มีลุงอยู่ที่หนองไม้กอง เขามาหาพ่อกับแม่ บอกว่าจะให้ชิงไปบวช จะเอาไหม พ่อแม่ก็ให้ลุงมาถามตัวลุงปาดเอง ลุงปาดก็เลยตกลง ไปเป็นลูกศิษย์หลวงพ่อบัณฑิตวัดลานหอย ได้เป็นนักธรรมโท ... สมัยนั้นเขาจะให้เป็นครู เป็นตำรวจ ก็ไม่เอาไม่ไป....

(ปาดและจรวย, 2558)

กรณีผู้ใหญ่นี้พิจารณาได้ว่า การที่ชาวบ้านเริ่มกลายเป็นผู้ประกอบการกันบ้างแล้ว จึง “ต้องการ” ให้ผู้นำท้องถิ่นมีคุณสมบัติที่สนองประโยชน์ของชาวบ้านได้ ซึ่งในกรณีผู้ใหญ่ปาด คือการเป็นผู้นำในแบบเป็นผู้มีความรู้ พุดจามีหลักมีฐาน รู้หนังสือสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐแทนชาวบ้านได้ นี่น่าจะเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งในยุคสมัยนี้ด้วย ดังที่ผู้ใหญ่ปาดและนายจรวยให้ข้อมูล

จริงๆ ...ถ้าเป็นเรื่องติดต่ออื่นๆ ก็มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไปแทน ...อย่างจรวยมาเป็นผู้ช่วยนี้ลุงก็ยกหน้าที่ให้เลย ดูแลชาวบ้าน แต่ชาวบ้านมีเรื่องอะไรจะไปติดต่อทางอำเภอสนมก็มีหน้าที่จัดการไปเป็นเพื่อนชาวบ้าน ส่วนตัวเองก็จะดำเนินการเดินเรื่องต่างๆ เอง ให้จรวยไปเป็นเพื่อนชาวบ้านเฉยๆ

(ปาดและจรวย, 2558)

ในขณะที่นายจรวยให้ข้อมูลว่า

การเป็นผู้ช่วยของผู้ใหญ่เอ็น กับ ผู้ใหญ่ปาดนี้แตกต่างกันเลยนะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่เอ็นนี้ต้องทำเรื่องทุกอย่าง..ผู้ใหญ่บ้านไม่ต้องทำอะไร...แต่มาอยู่กับผู้ใหญ่ปาด แฉ่งเกิด แฉ่งย้าย แฉ่งตาย ผู้ใหญ่ปาดทำอะไรหมดเลย เขียนเองเลยเอกสารหนังสือต่างๆ ผู้ใหญ่ปาดเขียนเอง ทำเอง ...

(ปาดและจรวย, 2558)

และเมื่อนายปาดครอบครัว 60 ปี มีการประชุมชาวบ้านเพื่อจะเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน...นายจรวัยซึ่งยกมือคนแรก แล้วบอกว่าตนเองไม่พร้อมจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็อธิบายเหตุผลไปด้วย พร้อมกับเสนอนายสาเสริมทรัพย์ โดยนายจรวัยแจ้งเกี่ยวกับสรรพคุณดีของนายสา ว่าถ้านายสาเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วบ้านเราจะได้ดี เพราะไปเป็นทหารเกณฑ์มา อ่านเขียนคล่อง ติดต่อกับทางอำเภอหรือเรื่องราชการต่างๆ ก็น่าจะคล่องแคล่วและสะดวกดี ซึ่งชาวบ้านก็ยอมรับนายสา ไม่มีใครเสนอใครขึ้นมากอีก นายสา ก็เลยเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 บ้านวังหิน มาจนถึงปัจจุบัน

นายสานั้นเป็นคนตระกูลเสริมทรัพย์ที่เป็นตระกูลเก่า และเป็นผู้อ่านออกเขียนได้ อีกทั้งเป็นผู้ที่รู้จักโลกภายนอกอันเป็นคุณสมบัติที่ชาวบ้านต้องการ จึงสามารถขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

ตัวอย่างต่อมาคือ กำนันกลื่น วิชัย กำนันกลื่นมาจากตระกูลเก่าที่เป็นผู้นำมาตั้งแต่รุ่นทวดคือ กำนันแก้ว ฐนปุคือผู้ใหญ่สิงห์ และรุ่นพ่อของกำนันกลื่นก็เป็นผู้ใหญ่บ้าน แหล่งที่มาของอำนาจของกำนันกลื่นนั้น นอกจากจะเป็นผู้ที่มาจากตระกูลเก่าที่มีเครือข่ายมากและเป็นผู้นำของตำบลตั้งชั้นแล้ว การที่ตำบลตั้งชั้นขยายตัวใหญ่มากขึ้น มีจำนวนครัวเรือนนับพันครัวเรือน การจะเป็นกำนันที่คนทั้งตำบลเป็นผู้เลือกนั้น จะต้องเป็นผู้ที่กว้างขวางซึ่งกำนันกลื่นนับว่าเป็นผู้ที่คนตั้งชั้นรู้จัก ตลอดจนกำนันกลื่นมีคุณสมบัติตรงไปตรงมา และช่วยเหลือชาวบ้านโดยตลอด ทั้งงานของชาวบ้านและงานของตำบล อีกทั้งกำนันกลื่นยังเป็นผู้ที่เจ้าหน้าที่รัฐคือนายอำเภอก็นับสนุนให้เป็นกำนันอีกด้วย ตลอดจนกำนันกลื่นนั้นสามารถอ่านออกเขียนได้

กำนันกลื่นให้ข้อมูลว่าพ.ศ. 2536 เป็นกำนันครั้งแรกได้เงินเดือน 1,800 บาท หรือ 2,000 บาท เงินเดือนไม่พอใช้ ต้องขอภรรยาทุกเดือน เพราะไม่ใช่ว่าจะเป็นแค่กำนันตำบลตั้งชั้นอย่างเดียว วงล็กก็เป็น หนองหญ้าปล้องก็เป็น วังน้ำขาวก็เป็น (เป็นในนาม)

เวลาเมื่อหรือชาวบ้านมีปัญหาอะไร ก็เข้ามาหาทันอยู่เรื่อย ... ก็กำนันตำบลใกล้เคียงๆ กันนี้แหละใช้ให้ลูกบ้านมาหาเรา ... เมื่อชาวบ้านเขามาถึงที่นี่แล้วจะไม่ช่วยกันก็กระไรอยู่ ก็ต้องช่วยกันอีก ... เพราะพรรคพวกนี้แหละ ... กำนันกลื่นบอกตัวเองไม่ได้เป็นนักเลงนะ ไม่เคยรังแกหรือหาเรื่องใครก่อน แต่ไม่เคยยอมใคร ผิดตามผิด ถูกตามถูก ไปไหนไปกัน ... ถ้าเป็นพรรคพวกกันจริงมันจะต้องจริงใจ เรื่องนี้สำคัญมาก .. ถ้าไม่จริงใจก็คบได้ไม่นานก็ต่างคนต่างอยู่ไปเลย ... กำนันกลื่นบอกตนเองคบได้กับทุกคน ทั้งโจรและคนดี ... ้วยรุ่น เยาวชน รู้จักหมด ... ด้วยความที่คุ้นเคยกับเด็กๆ ทำให้สามารถพูดจาขอรับรองให้เด็กๆ เลิกยา เลิกอบายมุขได้ ... ถ้าไม่คุ้นเคยกับเด็กเหล่านี้จริงๆ พวกเขาจะไม่เชื่อถือ ไม่ฟังหรอกไม่ว่าจะสอนอะไรก็ตาม

(กลื่น, 2558)

ตัวอย่างกรณีของผู้นำท้องถิ่นในตำบลลิ้นช้างที่ได้นำเสนอไปนั้น ซึ่งถึงเปลี่ยนแปลงของตำบลลิ้นช้างได้เป็นอย่างดี นั่นก็คือการเปลี่ยนแปลงจากการที่ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีอำนาจอยู่เหนือชาวบ้าน ดังที่กำนันแสนได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกำนันแก้วทวดของท่านว่า “...กำนันแก้วเป็นคนใหญ่ในบ้านนี้ละ เป็นตระกูลที่มาอยู่ที่นี่แรกๆ พุดอะไรชาวบ้านก็จะเชื่อถือ” เริ่มเปลี่ยนมาเป็นการที่ต้องขึ้นอยู่กับการต้องการของชาวบ้านด้วย หมายความว่าพอมาถึงทศวรรษที่ 2520 ต่อทศวรรษที่ 2530 ชาวบ้านตำบลลิ้นช้างเริ่มค่อยๆ เปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของตนกลายเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น ดังนั้นวิถีทางการผลิตและวิถีชีวิตต้องสัมพันธ์กับภายนอกมากยิ่งขึ้น ทั้งตลาดและรัฐ ตั้งแต่การติดต่อแจ้งเกิด แจ้งตาย ไปจนถึงการซื้อขายที่ดิน และความต้องการสาธารณูปโภค น้ำ ไฟ ถนน และระบบชลประทาน ดังนั้นจึงเรียกร้องต้องการผู้นำที่ทำอะไรเพื่อสนองความต้องการหรือความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของชาวบ้าน เป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติใหม่ๆ คือเป็นผู้ที่สามารถต่อสู้ต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นผู้ที่สามารถติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐได้ สามารถจัดการเรื่องเอกสารต่างๆ ได้ ความต้องการมีผู้นำที่มีคุณสมบัติแบบใหม่ๆ จึงกำหนดให้ผู้ที่จะเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน จำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่เป็นไปตามความต้องการของชาวบ้านด้วย ทั้งนี้เพื่อให้กิจกรรมในทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ที่ชาวบ้านมีต่อภายนอกเป็นไปโดยสะดวก ดังนั้นจึงหมายความว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจกำหนดให้ตัวแสดงมีปฏิบัติการทางการเมืองในอันที่จะดำรงรักษาและผลักดันให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจก้าวไปข้างหน้า

สระหนองบัวคำ ที่ผู้ใหญ่ชอบและกำนันกลืน ผลักดันให้ขุดขึ้น

การขยายตัวเต็มทีของการผลิตพืชไร่และความเป็นสาธารณะ (ทศวรรษที่ 2540

ถึง ทศวรรษที่ 2550)

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคม

ยุคสมัยนี้เป็นยุคของการเติบโตต่อเนื่องจากยุคที่แล้ว ด้วยจำนวนครัวเรือน 2,588 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 9,537 คน ซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่ทำการเกษตร โดยมีการเลี้ยงวัวเป็นอาชีพเสริม

ในยุคนี้คือยุคแห่งการขยายตัวของการผลิตเพื่อขายเป็นอย่างมาก ข้าวโพด และต่อมาคืออ้อยซึ่งเริ่มเข้ามานับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2530 กลายเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก และท้ายสุดคือมันสำปะหลัง (เริ่มปลูกมันสำปะหลังกันประมาณปี 2555-6) เป็นทางเลือกให้กับชาวบ้าน จนถึงปัจจุบันจะพบว่าในตำบลตลิ่งชันนั้น ชาวบ้านเกือบทั้งหมดเป็นผู้ประกอบการปลูกอ้อย และมันสำปะหลัง โดยมีผู้ที่ทำการผลิตขนาดใหญ่จำนวนน้อย คือมีผลผลิตในที่ดินตั้งแต่ 100 ไร่ขึ้นไป โดยในการผลิตอ้อย 100 ไร่ นั้น จะมีรายได้ประมาณ 1,500,000 ต่อปี

รายได้นี้คำนวณจากผลผลิตต่อไร่ของอ้อยประมาณ 17 ตันต่อไร่ คูณด้วย 100 ไร่ จะได้ทั้งหมดประมาณ 1,700 ตัน ราคาอ้อยตันละ 900 บาท จะเป็นจำนวนเงินที่ได้รับ 1,530,00 บาท หักต้นทุนการผลิต ไร่ละประมาณ 5,000 บาท (ต้นทุนนี้สำหรับผู้ที่มีเครื่องจักรการผลิตของตนเอง) 100 ไร่ เป็นเงินต้นทุนประมาณ 500,000 บาท เพราะฉะนั้น รายได้ของผู้ผลิตอ้อย 100 ไร่ คือประมาณ 1, 030,000 บาท รวมกับเงินตามอีกตันละประมาณ 330 คูณ 1,700 ตัน เป็นเงินประมาณ 561, 000 บาท เพราะฉะนั้นรายได้สุทธิของผู้ที่ทำอ้อย 100 ไร่คือประมาณ 1,591, 000 บาท และหากพิจารณาว่าแต่ละครอบครัวที่ทำการผลิตขนาดใหญ่มีสมาชิก 5 คน ต่อครอบครัว ก็จะได้ตัวเลขที่ว่าผู้ที่ทำอยู่ในครอบครัวที่ทำการผลิตขนาดใหญ่จะมีรายได้ประมาณ 300,000 บาทต่อหัว

และถ้าพิจารณาจากสถิติจากข้อมูลพื้นฐานในสวนหน้าของงานวิจัยนี้ รายได้เฉลี่ยของคนตลิ่งชันก็จะพบว่ารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนคือ 180,923 ต่อครัวเรือน และเป็นรายได้เฉลี่ยต่อหัวคือ 55,977 บาทต่อหัว ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้ น้อยกว่า 30, 000 ต่อคน ทั้งตำบลตลิ่งชันมีเพียง 6 คน เท่านั้น ดังนั้นจึงอาจพิจารณาได้ว่า ความแตกต่างของคนรวยและคนจนในตลิ่งชันมีไม่มาก คนส่วนใหญ่ของตำบลตลิ่งชันเป็นผู้ประกอบการขนาดกลาง โดยมีผู้ผลิตขนาดใหญ่และขนาดเล็กเป็นเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น

ผู้ประกอบการในตำบลตลิ่งชันที่ผลิตอ้อยทำเป็นแบบเกษตรพันธะสัญญากับบริษัทน้ำตาลไทย เอกลักษณ์ ที่อุดรดิตต์ ซึ่งโดยพื้นฐานบริษัทจะลงทุนให้หมด ทั้งกล้าพันธุ์ เครื่องมือ และปุ๋ย มีแต่ที่ดินเท่านั้นที่เป็นของผู้ผลิต อย่างไรก็ตาม ผลจากการไปทำงานต่างประเทศและการทำการผลิตพืชไร่อย่างจริงจังทำให้เริ่มมีผู้ประกอบการปลูกอ้อยมีเครื่องจักร เช่นเครื่องตัดอ้อยและรถบรรทุกอ้อยบ้างแล้ว ซึ่ง

ผู้ประกอบการที่มีเครื่องมือนี้จะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ ทำให้ลดต้นทุนทางการผลิต เช่น นายสายที่ปลูกอ้อยประมาณ 60 ไร่ และมันสำปะหลังประมาณ 22 ไร่ มีเครื่องตัดอ้อยของตนเองและกำลังจะซื้อรถบรรทุกพ่วงเพื่อใช้ขนอ้อยของตนเองและรับจ้างขนอ้อยให้ผู้ประกอบการอื่นๆ กล่าวว่า การมีเครื่องมือทำให้ไม่ต้องเสียค่าตัดอ้อยให้กับทางบริษัทและยังรับจ้างตัดอ้อยให้ผู้ปลูกอ้อยรายอื่นด้วย โดยการปลูกอ้อยของนายสายลงทุนไร่ละ 5,000 บาท จะขายได้ประมาณไร่ละ 18,000 บาท (สาย, 2558)

การปลูกอ้อยในตำบลลี้ชำนัน เริ่มปลูกเมื่อปี พ.ศ. 2535 แล้ว โดยเริ่มแรกมีคนจากภายนอกคือจากกำแพงเพชรเข้ามาหาเช่าที่ดินเพื่อปลูกอ้อยก่อน และต่อมาผู้ใหญ่สา และนางพิศมร เสริมทรัพย์ผู้ใหญ่สาจึงเริ่มปลูกอ้อย

ที่ทำอ้อย เพราะว่ามีคนกำแพงเพชรมาหาเช่าที่ปลูกอ้อย ก็เลยทำกับเขาไปด้วย....พวกปลูกอ้อยที่เข้ามา เขามีเครื่องมือพร้อมเลยนะ รถไถ เล็ก ใหญ่มีทั้งนั้น ถ้าชาวบ้านคนไหนจะปลูก เขาก็จะเข้ามาไถให้ มีเครื่องมือบริการให้เสร็จเลย เพราะช่วงนั้นคนวังหินไม่มีรถไถที่ใช้หрок ใช้จอบขุดเอานะ แต่ก็ทำอ้อยแค่ประมาณ 6 ปี.....ค่าเช่าที่ดินราคาไร่ละ 100 บาท ใน 3 ปีแรกต่อมาก็เป็นไร่ละ 300 บาท ป้าอ้อยและผู้ใหญ่สาปลูกอ้อยเป็นเจ้าแรกในบ้านวังหินเลย คนลี้ชำนันยังไม่มีใครปลูกเลย ประมาณ พ.ศ. 2541 เลิกปลูกอ้อยแล้วก็มาทำข้าวโพดแทนประมาณ 5-10 ไร่ ทำอยู่ 4-5 ปีเหมือนกัน ได้ดีเลยละ

(สาและ พิศมร, 2558)

ปัจจุบันผู้ใหญ่สาและนางพิศมร ปลูกอ้อยในที่ของตนเอง และเช่า รวมกันประมาณ 100 ไร่

ในขณะที่ผู้ใหญ่นานให้ข้อมูลว่า ประมาณ พ.ศ. 2541 เมื่อบริษัทน้ำตาลไทยเอกลักษณ์เข้ามาหาปลูกไร่ปลูกอ้อย ชาวบ้านจึงหันไปปลูกอ้อยกัน เพราะว่า อ้อยทำแล้วได้เงินดีกว่าพืชไร่อื่นๆ และอ้อยนั้นมีสมาคมของผู้ปลูกอ้อย เมื่ออ้อยราคาตกสมาคมก็จะพยายามดำเนินการผลักดันราคาให้สูงขึ้นมา แต่การทำข้าวโพดราคาจะเป็นไปตามตลาด พวกเกษตรกรที่สมัครเป็นตัวแทนชาวไร่ข้าวโพดก็ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือเรื่องราคาข้าวโพดต่ำ แต่ถ้าเป็นอ้อย ทางสมาคมเขาช่วยเหลือทุกอย่าง ดังนั้นปลูกอ้อยจึงดีกว่าข้าวโพด สำหรับในพื้นที่วังโดนนี้ที่ชาวบ้านไม่สามารถเปลี่ยนมาทำไร่อ้อยทั้งหมด ก็เพราะว่าพื้นที่ในวังโดนจะปลูกอ้อยได้บริเวณที่คันคลอง (แม่รำพัน) เท่านั้น ถ้าเลยคลองไปก็ปลูกไม่ได้แล้ว เพราะอ้อยต้องใช้น้ำมาก เมื่อปลูกแล้วก็ต้องรดน้ำ ต้นอ้อยจึงจะเติบโตได้ดี เพราะฉะนั้นพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่บริเวณคันคลองในวังโดน แม้ดินจะเป็นดีเป็นดินดำ แต่ว่าเมื่อเผชิญกับช่วงแล้งมากๆ อ้อยก็จะตายเหมือน เพราะไม่มีน้ำคอยรด (สนาน, 2558)

หลัง พ.ศ. 2540 นี้คนบ้านวังโตกก็เริ่มจะมีเงินกันมากขึ้น....ส่วนใหญ่ไปนอกก็ไปหาเงินมาลงทุนกันนี่แหละ ซื้อที่ดิน ซื้อรถไถ...พวกนี้ก่อน...แล้วค่อยๆ ขยับขยายมาสร้างบ้านที่หลัง...ชาวบ้านทำไร่อ้อยครั้งแรก น่าจะหลัง 2541 ไม่กี่ปีหรอกนะ แต่ว่าทำกันไม่กี่ราย ไม่ถึง 10 รายหรอก รุ่นที่ 2 พ.ศ. 2544 ต่อมา พ.ศ. 2549 นี้ทำกันเยอะมากเลย ที่ดินตรงไหนที่พอจะทำอ้อยได้ก็เปลี่ยนมาทำอ้อยกันหมดไร่ข้าวโพดก็เลยลดลง ...

(สนาน, 2558)

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ในตำบลดงชันนั้น ผู้ผลิตรายใหญ่ที่ผลิตพืชไร่เกิน 100 ไร่ขึ้นไปมีอยู่ 10 ราย ผู้ใหญ่สนานให้ข้อมูลว่า

บ้านลุงมนตรีทำข้าวโพด 100 กว่าไร่ ...แล้วที่ดินที่อยู่ติดกับคลองก็เริ่มหันมาทำอ้อย... เพราะมีสมาคมอ้อย มีเงินตามที่หลังอีก....อย่างสนุกลูกลุงโรจน์ทำอ้อยได้เงินตาม 3 แสนเลยนะ นายสนานทำไร่ข้าวโพดปีหนึ่งก็ได้ 3 แสน...ทำอ้อยจะได้เงินดีกว่ากัน สนุกทำเยอะ เป็น 100 ไร่.....ในบ้านวังโตก ปัจจุบันเริ่มทำมันสำปะหลังเยอะขึ้น เพราะสามารถเก็บพันธุ์ไว้เองได้ แล้วไม่ต้องดูแลมาก แล้วที่สำคัญที่ดินที่ทำอ้อย ทำข้าวโพดไม่ได้ แต่สามารถใช้ทำมันได้....ดูได้เลย ในบ้านวังโตก ตามข้างทางมีแต่ปารกรื้อกันทั้งนั้น แต่เดี๋ยวนี้อะไรที่เล็กที่น้อยปลูกมันได้ทั้งหมดปลูกมันถ้าได้ไร่ละ 4 ตันนี่ก็อยู่ได้แล้ว....

(สนาน, 2558)

กรณีนายสนุกนี้ เป็นการร่วมกันทำของพ่อ ตัวนายสนุก และพี่สาว ส่วนเงินตามนั้น เป็นเงินหลังจากขายอ้อยไปแล้วในราคาตันละ 900 บาท ซึ่งถ้าดินและน้ำดี ก็จะได้ไร่ละประมาณ 17 ถึง 20 ตัน หลังจากนั้นบริษัทจะตรวจค่าความหวานของอ้อย แล้วจ่ายเพิ่มเติม อีกทั้งรัฐบาลยังให้เงินส่งเสริมอีกตันละ 160 บาท ดังนั้นรวมแล้วอาจจะได้เงินตามอีกตันละ 330 บาท

กรณีที่น่าสนใจก็คือ กรณีของนางจันทร์จวงและนายสมาน ซึ่งเป็นกรณีของผู้ที่ก่อร่างสร้างตัวกลายเป็นผู้ผลิตรายพืชไร่รายใหญ่ของตำบลดงชันในปัจจุบัน นายสมานและนางจันทร์จวงให้ข้อมูลว่า ตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. 2533 ที่ครอบครัวแทบไม่มีข้าวจะกินต้องไปเอานางจวงรักษ์ โดยไม่ต้องมีหลักประกันอะไร ต่อมาทำไร่ส่งคืน ซึ่งแสดงถึงความซื่อตรงแล้วรับผิดชอบในคำพูด ดังนั้นเมื่อทั้งสองไปขอกู้กับนางจวงรักษ์ครั้งใดก็นางจวงรักษ์ก็จะให้กู้มาโดยตลอด ในขณะนั้น นางจันทร์จวงและนายสมานทำฝ้ายกับถั่วเหลือง (เมล็ดดำ) 10 กว่าไร่ ผลผลิตก็จะขายที่ร้านจวงรักษ์ (จันทร์จวงและสมาน, 2558)

และเมื่อพ.ศ. 2537 นายสมานไปทำงานต่างประเทศ กลับมาเมื่อ พ.ศ. 2538 ต่อจากนั้นก็ไปลิเบียอีกสองปีครึ่ง เก็บเงินได้แสนเจ็ดจึงนำมาซื้อรถไถด้วยเงินสด เป็นรถไถคันสีแดง ช่วงที่นายสมานไป

ต่างประเทศ นางจันทร์จวงก็ทำฝายทำถั่วไปด้วย แล้วตัวนางจันทร์จวงเองก็ไปรับจ้างบ้านผู้ใหญ่สา ซึ่งตระกูลเสริมทรัพย์ของผู้ใหญ่สาเป็นตระกูลเก่าแก่ของบ้านวังหิน ซึ่งถือว่าร่ำรวยที่สุดในขณะนั้น ผู้ใหญ่สาที่มีที่ดินมาก ที่บ้านวังหินไม่มีใครมีที่ดินมากเท่าบ้านผู้ใหญ่ เพราะพ่อแม่ผู้ใหญ่มียี่สิบกว่าไร่ นางจันทร์จวงไปเป็นลูกจ้างบ้านผู้ใหญ่สา รายได้ที่ได้มาจะใช้เป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน ส่วนรายได้ของนายสมานนั้นก็เก็บไว้ทำทุน และเมื่อนายสมานกลับมาจากลิเบียครอบครัวของทั้งสองก็ยังคงทำฝายมาอีกปีสองปี ต่อมาหันมาทำข้าวโพดเพราะข้าวโพดเริ่มราคาดีกว่าฝาย นายสมานนางจันทร์จวงให้ข้อมูลว่า “...เริ่มตั้งหลักเมื่อพ.ศ. 2544 ก็ทำกินแล้วค่อยๆ สะสมเงินเอาไว้ซื้อเครื่องมือซื้อที่ดินไว้ทำมาหากิน คือเรียกว่าสะสม พอช่วงปี 2544 นี้ก็ลุยกันเลย ทำแบบแทบจะไม่มีวันหยุดงานกับใครเขาเลย ในบ้านวังหินไม่มีใครทำงานเหมือนเราสองคนอีกแล้ว” (จันทร์จวงและสมาน, 2558)

ไร่ข้าวโพด

นายสมานและนางจันทร์จวงกล่าวว่าการปลูกอ้อยนี้ทั้งสองปลูกเป็นรายแรกที่หมู่บ้านวังหิน อ้อยในขณะนั้นมีนายหมานและนายเครื่อง (ผู้ปลูกอ้อยรายใหญ่ไร่อ้อยที่มีเนื้อที่เกิน 100 ไร่ เช่นกัน) จากบ้านอื่นกำลังขยายพื้นที่ปลูกอ้อยและพยายามหาที่เช่าอยู่ ตัวเองจึงรีบตัดหน้าเช่าที่ดินของญาติๆ ในวังหินเสียก่อน

ก็มีเพื่อนที่เคยไปทำงานต่างประเทศด้วยกัน เขากลับมาทำอ้อยได้ดี ก็เลยไปดูเขาแล้วมาลองทำ ค่อยๆ ทำเลยละ หน่วยอ้อยเข้ามาบุกเบิกใหม่ๆ เลย ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 ไม่อย่างนั้นน้ำหมานเอาหมดที่ดินพวกนี้ ก่อนทำอ้อยก็ทำข้าวโพดกันมาตลอด....ที่ดินทางนี้ไม่เหมาะจะทำนาเหมือนทางบ้านสวนหรือศรีสำโรง ...ตั้งแต่ทำอ้อยนี้ซื้อที่ดินได้ 4 แปลง จากเดิมมี 23 ไร่ที่พ่อแม่ให้มา ตอนนี้ใกล้ 100 ไร่แล้ว มี 13 ไร่ (เงินได้จากการทำถั่ว ที่ดินราคา 60,000 บาท) 9 ไร่ (สองแสนห้าพัน) 15 ไร่ (สองแสนห้า) 8 ไร่ (แสนหก) 13 ไร่ (สามแสนสาม).....14 ไร่ (สี่แสนกว่าเกือบห้าแสน) จ่ายค่าเช่าที่ครึ่งหนึ่งหลายแสน เลยคิดว่าเอามาซื้อที่ดินได้เลย...

(จันทร์จวงและสมาน, 2558)

ส่วนหนึ่งของไร่อ้อยของนายสมานและนางจันทร์จวง

นอกจากทุนที่ได้มาจากการไปทำงานต่างประเทศ และความขยันขันแข็งของทั้งคู่แล้ว การมีญาติพี่น้องเป็นจำนวนมากทั้งทางข้างนางจันทร์จวงและข้างนายสมาน ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นเงื่อนไขของการก่อร่างสร้างตัวทั้งในแง่แหล่งทุนและแรงงาน

ก่อนที่จะตั้งหลักได้ พวกญาติพี่น้องทุกคนต้องกู้เงินล้านของหมู่บ้านให้นางจันทร์จวงกับนายสมาน ... เพราะต้องใช้เงิน ... แต่เมื่อทำไร่เริ่มมีกำไร ก็โละหนี้หมด ไม่ให้ใครกู้ให้แล้ว ...พอมีทุนแล้วเราก็เริ่มตั้งหลัก ... พี่ๆ น้องๆ ทั้งสองฝ่ายมีที่ดินทำกินกันไม่มาก เมื่อเราตั้งหลักได้ก็ดีหลายอย่าง พวกญาติพี่น้องไม่ต้องออกไปหางานทำที่อื่นๆ ยกเว้นพวกรุ่นหลานที่ไม่ค่อยจะชอบทำงานไร่กันที่บ้านมีงานให้ญาติพี่น้องทำทั้งปีเลย จ่ายค่าจ้างเป็นรายวันเลยด้วย พี่สะใภ้มารับจ้างทำงาน.....ถ้าเป็นช่วงที่ต้องขุดมันจำนวนมากก็จ้างคนที่มาเหมาะขุดมัน คือต้องจ้างคนอื่นๆ เพิ่มอีก แต่ถ้าช่วงอื่นๆ ก็จ้างกันในหมู่ญาติพี่น้องนี่แหละถ้าดินดีทำอ้อยจะได้ดีกว่าทำมันเยอะเลย

และ

คนงานที่ทำก็ต้องจ้างด้วย ... ค่าจ้างชั๊ดยวันละ 300 บาท แต่ชั๊ดแบบเป๊บโยก ... ก็จ้างแต่พี่ๆ น้องๆ คนอื่นเขาไม่เอาหรอก มีแต่พี่ๆ น้องๆ สะใภ้ทั้งนั้น ... ก็เช่น น้ำหม้อ พี่สะใภ้ พี่ทమ్ พี่สาว แม่โบว์ (ลูกพี่ลูกน้อง) ตัวนางสายน้อยเอง ผู้หญิงทั้งนั้นที่ชั๊ดยาไร้อ้อย ..แม่ของปิงด้วย.... พี่น้องทุกคนมีป่าทมคนเดียวทำอ้อย 10 ไร่ พี่น้องของนางจันทร์จวงคนอื่นๆ ทำนากันหมด เพราะไม่มีที่ไร้อ้อยทำอ้อย ...ก็ทำนาไว้กิน 4-5 ไร่

(จันทร์จวงและสมาน, 2558)

ส่วนญาติพี่น้องและชาวบ้านอื่นๆ ที่ให้เช่าที่ ส่วนใหญ่มีที่ดินแต่ไม่มีเงินที่จะลงทุน เลยเปลี่ยนมาเป็นให้เช่าแทน หรือไม่ก็เป็นผู้ที่มีอายุมาก ลูกหลานไปทำงานข้างนอกจึงให้ที่ดินของตนเช่ากับผู้ที่ต้องการ “อย่างทางบ้านตลิ่งชันจะคุ้นเคยมากกว่า อย่างจันทร์จวงก็มีพวกญาติๆ ของจันทร์จวงอยู่นั้น ...ทำให้เช่าที่ดินทำอ้อยทำมันจากคนบ้านตลิ่งชันได้หลายเลย เช่าได้หมดตั้งแต่บ้านวังหินไปจนถึงบ้านวังหาดเลย ...”

(จันทร์จวงและสมาน, 2558)

จะพบว่าที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เนื่องจากอ้อยนั้น ยังมีพื้นที่ปลูกมากเท่าไร ก็จะต้องเพิ่มกำไรให้มากขึ้นเท่านั้น ในขณะที่มันสำปะหลัง เป็นพืชที่ปลูกได้ในสภาพดินเกือบทุกประเภท ดังนั้นจึงสามารถใช้ประโยชน์กับที่ดินในตลิ่งชันได้อย่างเต็มที่ การที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญจึงทำให้ผู้ที่ถือครองที่ดินขนาดใหญ่หรือสามารถหาเช่าที่ดินได้เป็นจำนวนมาก สามารถที่จะสะสมความมั่งคั่งมากขึ้น ซึ่งเงื่อนไขประการหนึ่งของการสามารถเช่าถึงที่ดินเช่าก็คือการมีเครือข่ายขนาดใหญ่ ดังกรณีนางจันทร์จวงและนายสมาน

ไร่มันสำปะหลัง

อย่างไรก็ตามมีปรากฏการณ์สองสามปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ นั่นคือการที่ผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้ถือครองที่ดินเป็นจำนวนมากมากนัก แต่สามารถสะสมความมั่งคั่งได้กลายเป็นผู้ร่ำรวย ก็คือนายสมาน กับนายราช

นางจันทร์จวงและนายสมาน อาศัยทุนทางสังคม คือ มีญาติมากมาย และการให้ความช่วยเหลือญาติพี่น้องและชาวบ้าน และช่วยงานสาธารณะ ทำให้ชาวบ้านญาติพี่น้องยินดีที่จะให้เขาเช่าที่ดิน ซึ่งมาถึงยุคนี้สำคัญมากในการสะสมทุน (ซึ่งนี่จะกลายเป็นเครือข่ายในการผลิต – การเมืองที่สำคัญ ดูข้างหน้า)

ส่วนกรณีนายราชที่ชาวบ้านจะเรียกเขาว่า “เสี่ยราช” นายราชเป็นบุคคลประเภทที่มีคุณสมบัติของผู้ที่จะสามารถสะสมความมั่งคั่งในระบบทุนนิยม คือเขาเป็นผู้ที่ทำงานหนัก ขยัน มัธยัสถ์ ค้าขายทุกชนิด โดยนายราชนั้นเนื่องจากมีพื้นเพจากบริเวณดอนโกที่มีตลาดค้าวัวควายตั้งอยู่ เขาเข้ามาอยู่ที่ตลิ่งชันเพราะแต่งงานกับคนที่นั่น ในตอนแรกก็ประกอบอาชีพเป็นผู้ทำการผลิตทางการเกษตร ต่อมาเริ่มอาชีพค้าวัว โดยรับซื้อวัวของชาวบ้านแล้วนำไปขายที่ตลาดวัวควายดอนโก จากนั้นนายราชก็เป็นผู้ออกเงินกู้ยืมในระบบและที่สำคัญที่ทำให้นายราชมีฐานะมั่นคงก็คือการรับจำนำใบจำนำข้าว ที่ในปลายรัฐบาลนายกรัฐมนตรียังลักษณะ ชินวัตร เผชิญกับปัญหาทางการเมือง ทำให้การจ่ายเงินรับจำนำข้าวจากชาวนาล่าช้า นายราชที่รู้จักกับเจ้าหน้าที่ ธกส. เป็นอย่างดี จึงมั่นใจที่จะรับใบจำนำข้าวจากชาวบ้าน ซึ่งเขาซื้อใบจำนำข้าวจำนวนมาก และได้รับส่วนต่างเป็นกำไรจำนวนมาก (จันทร์จวงและสมาน, 2558)

อย่างไรก็ตามเมื่อนายราชประกอบกิจการเช่นนี้โดยไม่คำนึงถึงเครือข่าย จึงทำให้นายราชหลุดออกไปจากความสัมพันธ์ทางสังคมกับชาวบ้าน จึงน่าจะไม่สามารถมีปฏิบัติการในทางการเมืองท้องถิ่นได้

ในยุคนี้ชาวบ้านกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ตลิ่งชัน เปลี่ยนไปอย่างมาก การซื้อขายที่แต่เดิมมีปริมาณไม่มากนัก มาถึงขณะนี้กล่าวได้ว่า การค้ากลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของผู้คน เกิดร้านค้าของชำ ร้านอาหารและสินค้าอื่นๆ เกิดขึ้นโดยรวมแล้ว 60 ร้าน และจากการบริโภคสินค้าต่างๆ ทั้งเครื่องอุปโภคบริโภค และสินค้าฟุ่มเฟือย ที่แพร่หลายกว้างขวาง สะท้อนว่าชาวบ้านได้เปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของตน จากการเป็นชนานาชาวไร่ กลายเป็นผู้ประกอบการในชนบท ที่ผลิตสินค้าทางการเกษตรเพื่อขายแล้ว

ประเภทสถานประกอบการในเขตเทศบาลตำบลตลิ่งชัน

- ร้านค้า	60	แห่ง	- คลินิก	1	แห่ง
- ปั๊มน้ำมัน	14	แห่ง	- รถดูดสิ่งปฏิกูล	2	คัน
- ร้านเสริมสวย	2	แห่ง	- ร้านขายเสื้อผ้า	1	แห่ง
- ร้านซ่อมเครื่องยนต์	7	แห่ง	- ร้านขายต้นไม้	1	แห่ง

- โรงสี	12	แห่ง	- ร้านขายโลหะ	1	แห่ง
- เสาคอนกรีต	3	แห่ง	- ร้านคอมพิวเตอร์	1	แห่ง
- ลานมัน	25	แห่ง	- ร้านขายปุ๋ย	2	แห่ง
- บ้านเช่า	1	แห่ง	- ร้านรับซื้อของเก่า	1	แห่ง
- ร้านขนมจีน	2	แห่ง			

(ที่มา : ข้อมูลงานจัดเก็บรายได้ เมษายน 2555)

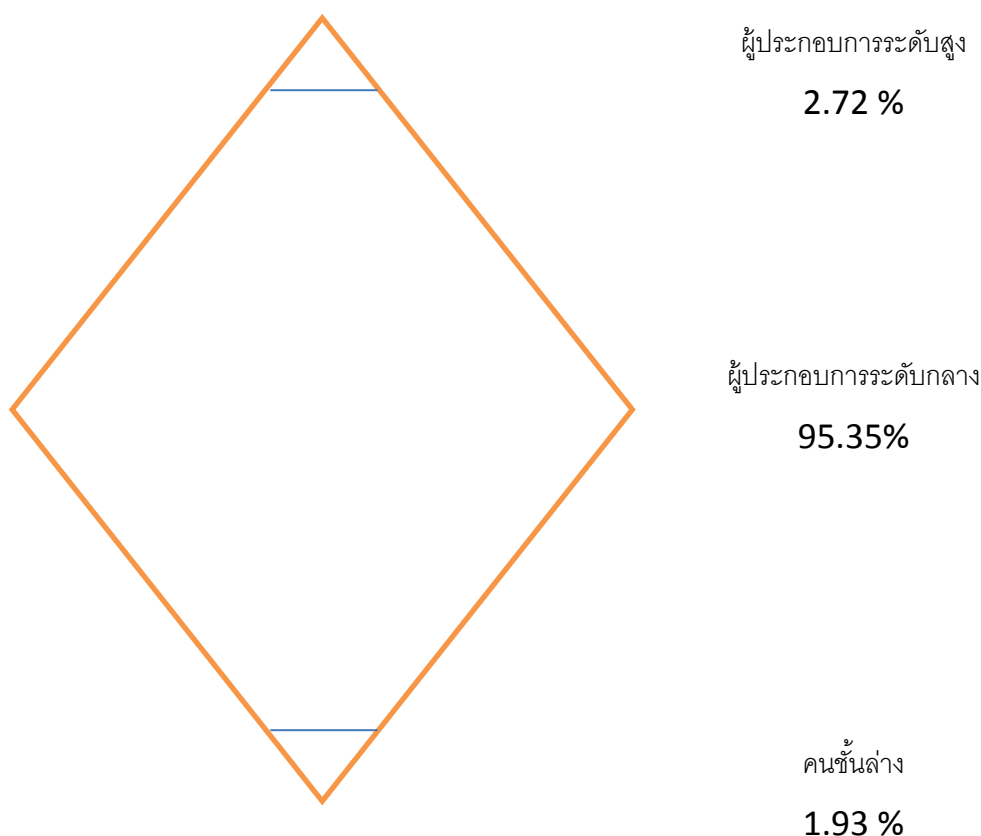
โรงสีแห่งหนึ่งในตลิ่งชัน

โครงสร้างทางสังคมและอารมณ์ความรู้สึก

ในแง่ของโครงสร้างทางสังคมนั้น พบว่าพอมมาถึงยุคที่สาม (ทศวรรษที่ 2530 ถึง ทศวรรษที่ 2550) จากการประมาณการโดยการสอบถามชาวบ้าน และจากสถิติของรัฐที่พอมมีอยู่บ้างพบว่า ชาวบ้านที่ทำการผลิตขนาดใหญ่คือตั้งแต่ 100 ไร่ ถึง 400 ไร่ จะมีอยู่ประมาณ 10 ครัวเรือน คิดเป็น 0.4 % ของครัวเรือนทั้งหมด ทำการผลิตในที่ดิน 50 - 100 ไร่ จะมีประมาณ 50 - 60 ครัวเรือน คิดเป็น 1.93 - 2.32 % ของครัวเรือนทั้งหมด ในขณะที่ผู้ที่มีที่ดินทำการผลิต 5 - 10 ไร่ นั้นมีประมาณ 50 ราย คิดเป็น 1.93 % ของ

ครัวเรือนทั้งหมด นอกนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ผลิตระดับกลางคือมีที่ดินทำการผลิตโดยเฉลี่ย 20 – 30 ไร่ คิดเป็นประมาณ 95.75 % ของครัวเรือนทั้งหมด (ดูข้อมูลพื้นฐาน ตำบลตลิ่งชัน)

ดังนั้นเราจะพบว่าส่วนใหญ่ของชาวบ้านในตลิ่งชันคือผู้ผลิตขนาดกลางที่ผลิตพืชไร่เพื่อขาย โครงสร้างทางสังคมของตลิ่งชันเป็นแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่มีผู้ร่ำรวย คือกลุ่มผู้นำเดิม และผู้ประกอบการใหม่บางรายที่เบียดขับขึ้นไปอยู่ข้างบน ชาวบ้านที่ยากจนอยู่ข้างล่างจำนวนน้อย และชาวบ้านที่เหลือทั้งหมดคือผู้ประกอบการระดับกลาง

นี่หมายความว่า โครงสร้างทางสังคมของตลิ่งชันนั้น มีชนชั้นสูงอยู่เพียงไม่มากนักคือ 2.72 % คนชั้นล่างประมาณ 1.93 % ในขณะที่ชาวบ้านส่วนใหญ่กว่า 90 % เป็นผู้ประกอบการระดับกลางกลาง นั่นคือสังคมตลิ่งชันเป็นสังคมของผู้ประกอบการชั้นกลางอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามประเด็นที่เป็นพื้นฐานประเด็นหนึ่งก็คือ ผู้คนที่อพยพเข้ามาในรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 (คนอีสาน) นั้น เข้ามาซื้อที่ดินจากผู้อพยพรุ่นแรก ดังนั้นพวกเขาจึงไม่ค่อยจะมีความรู้สึกพึงพา หรือขึ้นต่อคนรุ่นที่ 1 เพราะการมาซื้อที่ดินนั้น ทำในฐานะของคนเท่าเทียมกัน ดังนั้นพวกเขาจึงมีความรู้สึกที่เท่าเทียมกับผู้อื่นในตลิ่งชัน ความสัมพันธ์ของเขากับชาวบ้านอื่นจึงเป็นความสัมพันธ์ในแง่ผลประโยชน์เสียมากกว่า อีกทั้งเมื่อมีการประกาศที่ สปก. ทำ

ให้พวกเขายังมีฐานะที่มั่นคงขึ้นจากการที่ถือเอกสารสิทธิในที่ดิน ตลอดจนการที่สามารถไปทำงานเพื่อให้ได้ทุนมาเพื่อทำการผลิต จึงยังทำให้ความรู้สึกที่จะพึ่งพิงผู้อื่นน้อยลงไปด้วย

เพราะฉะนั้นการที่ผู้คนส่วนใหญ่ในตลิ่งชันเป็นผู้ที่มีฐานในการทำการเกษตรอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น การแตกตัวทางชนชั้นจึงมีไม่มากนัก นั่นคือมีชนชั้นสูงเพียง 2.72 % เท่านั้น ซึ่งน้อยมาก แต่อย่างไรก็ตามก็นับว่ายังมีชนชั้นสูงหรือผู้ที่ร่ำรวยอยู่บ้าง คำถามคือทำไมจึงมีโครงสร้างทางสังคมเช่นนี้ คำตอบก็คือการที่ โอกาสในการเข้าถึงที่ดินของผู้อพยพนั้นมีค่อนข้างเท่าเทียมกัน ผู้อพยพในทศวรรษที่ 2500 และทศวรรษที่ 2520 ถึงต้นทศวรรษที่ 2530 ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของตลิ่งชันนั้น เข้ามาพร้อมกับการมีเงินทุนอยู่บ้าง คือการขายที่ดินเก่าในที่เดิมของตนซึ่งมีราคาที่สูงกว่า แล้วมาซื้อที่ดินในตลิ่งชันที่ราคาต่ำกว่า ดังนั้นจึงสามารถซื้อที่ดินได้ถึง 20 -30 ไร่ ซึ่งเป็นปริมาณที่เหมาะสมที่ครอบครัวหนึ่งจะสามารถทำการผลิตได้

และเมื่อชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีที่ดินของตนเอง ประมาณ 20-30 ไร่ นี้ เมื่อได้เงินที่มาจากการทำงานต่างประเทศแล้ว ก็สามารถลงทุนในการผลิตพืชไร่ กลายเป็นผู้ประกอบการชั้นกลางระดับกลางที่มีจำนวนมากที่สุด ขณะที่จะมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งด้วยการบริหารจัดการและทำงานหนักจึงสามารถสะสมความมั่งคั่งได้ในที่สุด ซึ่งก็จะเป็นชาวบ้านส่วนน้อย

การที่ชาวบ้านจำนวนน้อยจำนวนหนึ่ง สามารถสร้างฐานะของตนเองให้แตกต่างจากชาวบ้านส่วนใหญ่ได้นั้น เงื่อนไขที่สำคัญก็คือการสร้างเครือข่ายทางการผลิตขึ้นมา คือเพื่อให้สามารถผลิตได้มากและมีกำไรมาก จึงเกิดการก่อร่างขึ้นของเครือข่ายต่างๆ ของผู้ประกอบการพืชไร่ขึ้นมา เช่นเครือข่ายผู้ผลิตอ้อยที่ใช้เครื่องจักรและขนส่งของนายสาย (สาย, 2558) ที่ตัวเขาเองทำการผลิตในที่ดินที่มีอยู่ซึ่งได้มรดกมารากรุ่นพ่อและแม่และเช่าที่รวมแล้วประมาณ 100 ไร่ หรือตัวอย่างที่ชัดเจนของเครือข่ายการผลิตคือเครือข่ายการผลิตของนางจันทร์จวงและนายสมาน ผู้ซึ่งแต่เดิมก็มีที่ดินประมาณ 20 ไร่ แต่สามารถสร้างฐานะของตัวเองขึ้นมาได้ โดยปัจจุบันนายสมานได้ขยายการผลิตทั้ง อ้อย ข้าวโพด และมันสำปะหลัง (ปัจจุบันผลิตในพื้นที่ 400 ไร่ ทั้งชื่อเองที่มีรวมกันประมาณ 100 ไร่ และเช่า) ที่เป็นเช่นนี้ได้เพราะทั้งคู่สามารถสร้างเครือข่ายการผลิตของตนขึ้นมาได้ โดยอาศัยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือญาติและชาวบ้านในหย่อมบ้านของเขา ตลอดจนการที่นายสมานและภรรยาสามารถใช้พื้นที่สาธารณะที่เปิดขึ้นมาจากการที่ชาวบ้านเกิดอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง “แสดง” ความเอื้อเฟื้อต่อชุมชนหย่อมบ้านของตน เช่นเมื่อถนนชำรุดก็จะใช้เครื่องจักรที่พวกเขามีอยู่ซ่อมแซมให้ หรือให้เงินสนับสนุนงานสาธารณะต่างๆ ดังนั้นเมื่อเขาต้องการจ้างแรงงาน บรรดาชาวบ้านในหย่อมบ้านจึงยินดีที่จะมารับจ้างในการทำการผลิตให้แก่เขา (จันทร์จวงและสมาน, 2558) นอกจากนั้นทั้งคู่ยังใช้สายสัมพันธ์ความเป็นเพื่อนและเครือญาติในอีกหมู่บ้านหนึ่งคือหมู่บ้านตลิ่งชันซึ่งมีญาติของนางจันทร์จวงภรรยานายสมานอยู่มาก เช่าที่ดินของชาวบ้านที่บ้านตลิ่งชันได้ ด้วยเหตุดังนั้นก็เกิดเป็นเครือข่ายทางการผลิตขนาดใหญ่ขึ้นมา นอกจากนั้น นายสมานยังสร้างเครือข่ายกับผู้ผลิตอ้อยและมันสำปะหลังในตำบลตลิ่งชันขึ้นมา เพื่อพึ่งพาอาศัย ประกันกันในด้านการผลิต

และการดูแลซ่อมแซมเครื่องจักร หรือหีบย้อมเครื่องจักรกันและกันใช้ยามเมื่อเครื่องจักรของตนเสียหรือชำรุด ซึ่งเครือข่ายนี้นายสมานบอกว่าสำคัญมาก หากต้องการทำการผลิตในขนาดใหญ่

ยังมีตัวอย่างของการสร้างเครือข่ายที่เป็นเงื่อนไขของการที่จะสร้างความมั่งคั่งขึ้นมาได้ ที่จะขอยกมาในที่นี้อีกหนึ่งกรณีหนึ่งก็คือ เครือข่ายของอดีตกำนันนวลพรรณ ทองก้อน และสามีคือนายกร ทองก้อน อดีตนายก อบต. ทั้งคู่เป็นคนหมู่ 9 บ้านลานกระบือ โดยบิดาของนางนวลพรรณเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 นี้ และต่อมานางนวลก็ได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และเป็นกำนัน ปัจจุบันนางนวลพรรณเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 นางนวลพรรณและนายกรทำการผลิตในที่ดินกว่า 100 ไร่ (เป็นของตนเอง 70 ไร่ เช่ากว่า 30 ไร่) ซึ่งปัจจุบันปลูกอ้อยและมันสำปะหลัง นางนวลพรรณจึงต้องการแรงงานและการเข้าถึงการเช่าที่ดินจากชาวบ้าน จึงอาศัยความเป็นผู้ใหญ่นำเสนอประโยชน์และให้ความสะดวกแก่ลูกบ้านที่ส่วนใหญ่ปลูกอ้อยและมันในเนื้อที่โดยเฉลี่ย 20 ไร่ เช่นเดินเรื่องขออนุมัติให้สำนักงาน สปก. ขุดสระน้ำขนาดเล็กให้กับชาวบ้านที่ร้องขอมาเป็นรายบุคคล ซึ่งค่าขุดสระนั้นจะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 25,000-30,000 บาท แต่ถ้า สำนักงาน สปก. มาขุดให้ ชาวบ้านจะเสียเงินเพียง 2,500 บาทเท่านั้น และในปัจจุบัน นางนวลพรรณ กำลังพยายามผลักดันให้เขื่อนเก็บน้ำแม่รำพันนั้น ผันน้ำมาสู่หมู่ 9 ของตน ตลอดจนดำเนินการเพื่อให้มีการขุดลอกคลองเดิมที่เป็นแหล่งน้ำของคนหมู่ 9 อยู่ด้วย

อ่างเก็บน้ำแม่รำพัน ขณะก่อสร้าง

ปฏิบัติการเช่นนี้จึงทำให้นางนวลพรรณและนายกร สามารถได้มาซึ่งการจ้างแรงงานจากชาวบ้านในหมู่ 9 เหล่านี้ได้ อีกทั้งการที่นางนวลพรรณและนายกรมีรถไถและรถบรรทุก (ปิ๊กอัพและรถอีแต๋น) และรู้จักชาวบ้านมากทั้งในตำบลถึงชั้น รู้จักข้ามตำบล และข้ามอำเภอด้วย (อันเนื่องจากการเป็นผู้ใหญ่บ้าน และเคยเป็นกำนันมาก่อน) จึงสามารถจัดตั้งกลุ่มปลูกและกุ่มมันขึ้นมาและโดยว่าจ้างชาวบ้านหมู่ 9 มาเป็น

แรงงาน ซึ่งทำให้ชาวบ้านหมู่ 9 มีงานทำตลอดปี ไม่จำเป็นต้องเข้ากรุงเทพฯหรือเดินทางไปยังที่อื่นๆ เพื่อหางานทำเป็นรายได้เสริม นางสาวเวียนกล่าวว่า “นี่ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น และหนี้สินน้อยลง” (นวลพรรณ 2, 2558) ดังนั้นจะพบว่า การที่นางนวลพรรณเอื้อประโยชน์กับชาวบ้านจึงทำให้นางนวลพรรณและนายกรสามารถสร้างเครือข่ายการผลิตและแรงงานได้

ยังมีผู้ที่สามารถสะสมความมั่งคั่งจนกลายเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวยขึ้นมา เช่น ผู้ใหญ่ธรรม ซึ่งเลี้ยงวัวจนสามารถมีวัวฝูงใหญ่นับร้อยตัว หรือกรณีผู้ใหญ่สมิต (แห่งตำบลวังลึก ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของตำบลลิ้นจี่ แยกออกเป็นตำบลใหม่ ปี พ.ศ. 2536) โดยในชั้นแรกก็เป็นผู้เลี้ยงวัว และต่อมาเมื่อเห็นช่องทางจากความพยายามในการไปศึกษาระบบการค้าวัวที่ตลาดวัวดอนโกและตลาดวัวที่อำเภอบ้านด่านลานหอย จึงหันมาค้าวัว จนสามารถมีรถบรรทุกขนาดใหญ่ เพื่อนำวัวที่รับซื้อจากชาวบ้านไปขายยังที่ไกลๆ ได้ ผู้ร่ำรวยอีกคนหนึ่งก็คือบุคคลที่ชาวบ้านเรียกว่า เสือราช แต่เดิมนายราชเป็นผู้ที่เลี้ยงและค้าวัว แล้วขยับมาเปิดร้านค้าภายในตำบลลิ้นจี่ นายราชเห็นช่องทางที่จะสร้างรายได้เมื่อชาวบ้านที่จำนำข้าวจากรัฐบาลและถือใบประทวนไว้ โดยชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่ต้องการเงินสดมาใช้ก่อน นายราชก็จะรับซื้อใบประทวนในราคาที่ต่ำกว่าราคาจริง ซึ่งทำกำไรให้นายราชอย่างมาก และเมื่องดการจำนำข้าวงวดสุดท้าย การจ่ายเงินของรัฐบาลล่าช้าอย่างมาก ชาวบ้านจึงต่างไปหานายราชเพื่อขายใบประทวนจำนำข้าว ซึ่งเปิดโอกาสให้นายราชสร้างผลกำไรมหาศาลจากการกดราคาซื้อใบประทวน (จันทร์จวงและสมาน, 2557) (กรณีนายราชนั้นแม้ว่านายราชจะมีฐานะมั่งคั่ง แต่ไม่เคยแสดงตัวในพื้นที่สาธารณะเลย ดังนั้นชาวบ้านต่างพูดกันว่า นายราชนั้นจะไม่สามารถได้ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นได้เลย)

ส่วนชาวบ้านที่ยากจนนั้น ส่วนใหญ่คือผู้ล้มเหลวในการบริหารจัดการเงินที่หามาได้จากต่างประเทศ เนื่องจากมิได้นำเงินนั้นมาลงทุนในด้านการผลิต แต่ใช้จ่ายไปกับสินค้าฟุ่มเฟือยต่างๆ ซึ่งท้ายสุดเมื่อเงินหมดจึงต้องขายที่ดินของตนเอง แล้วกลายเป็นแรงงานรับจ้าง หรือกลายเป็นชนชั้นล่างไป

ในแง่ของอารมณ์ความรู้สึกนั้น นอกจากความรู้สึกที่บรรดาผู้ประกอบการระดับกลางรู้สึกถึงความเท่าเทียมกันแล้ว จะพบว่าชาวบ้านตำบลลิ้นจี่นั้นจะปรากฏจิตใจของผู้บุกเบิกที่จะทำการผลิตเพื่อความมั่งคั่งมั่นคงในชีวิตของตนอีกด้วย และเมื่อต้องการเงินทุนเพื่อจะทำการผลิตได้มีอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตมากขึ้น พวกเขาพร้อมที่จะหาแหล่งเงินทุนจากที่อื่น นั่นก็คือการที่ชาวบ้านเกือบทุกคนจะจำเป็นต้องมีผู้เดินทางไปทำงานยังต่างประเทศอย่างน้อยหนึ่งคน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเอง ดังนั้นพวกเขาจึงต้องการให้ทรัพยากรของส่วนกลางและของรัฐสนับสนุนการผลิตของพวกเขา อีกทั้งอาจเกิดความรู้สึกกึ่งพลเมืองขึ้นแล้ว ความรู้สึกนี้จะเห็นได้ชัดเจนเมื่อถึงยุคที่สาม (ทศวรรษที่ 2540 ถึงทศวรรษที่ 2550) เพราะผู้ที่ต้องการตำแหน่งนักการเมืองท้องถิ่น ต่าง “แสดง” ถึงการมีบทบาทในงานสาธารณะ และปฏิบัติการที่สนองข้อเรียกร้องต้องการของชาวบ้าน

นายกเทศมนตรีตำบลลิ้นจี่ กล่าวว่า อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
หาทางช่วยเหลือในเรื่องการขุดลอกคลองหรือสร้างฝายชะลอน้ำ ...

(แหล่งที่มา [ระบบออนไลน์]: www.manager.co.th)

โครงสร้างทางการเมือง

ในปลายยุคสองถึงยุคสาม เราจะได้เห็นถึงตำแหน่งนักการเมืองท้องถิ่นจะถูกยึดครองโดย
ผู้ประกอบการระดับสูงโดยอาศัยฐานของเครือข่ายที่เป็นผู้ประกอบการระดับกลางของตน เช่นผู้ใหญ่นวล
พรรณ (หมู่ 9 บ้านบ้านลานกระบือ) ซึ่งต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นกำนันด้วย ผู้ใหญ่ธรรม (บ้านวังหาด)
ผู้ใหญ่มิต (หมู่ 1 บ้านวังลึก ตำบลวังลึก) นายกร (สามีกำนันนวลพรรณ) เป็นนายก อบต. นายสมาน เป็น
ส. อบต เป็นต้น

ประเด็นที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งก็คือ การที่ผู้อพยพรุ่นที่ 2 และ 3 อพยพเข้ามาและมาซื้อที่ดินของ
ผู้ที่มาอยู่ก่อน อีกทั้งยังสามารถหาทุนได้จากการไปทำงานต่างประเทศ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์คนใด
(ที่ในขั้นแรกยังต้องอยู่ในอาณัติของผู้นำเดิม) เมื่อพวกเขาเปลี่ยนกลายเป็นผู้ประกอบการ ความรู้สึกที่ว่า
ตัวเองมีความเสมอภาคกับผู้อื่นนั้นก็เริ่มแสดงปรากฏออกมา ในขณะเดียวกันก็เกิดอารมณ์ความรู้สึกแบบ
กึ่งพลเมืองคือความต้องการให้รัฐและนักการเมืองท้องถิ่นสนองประโยชน์ให้ตนเองเพื่อความมั่นคงและมั่ง
คั่ง และคำนึงถึงความเป็นสาธารณะด้วย คือสามารถจัดการทรัพยากรสาธารณะเพื่อประโยชน์ของ
ชาวบ้าน

ในทางเศรษฐกิจการจัดตั้งเครือข่ายมักจะมีผู้ผลิตรายใหญ่เป็นแกน เพื่อให้เครือข่ายเป็นฐานการผลิตให้กับตนเอง (ที่ผู้ที่อยู่ในเครือข่ายนั้นค่อนข้างที่จะมีความเท่าเทียมกับผู้นำเครือข่าย) แต่เนื่องจากการเข้ามาอยู่ในเครือข่ายดังกล่าวของผู้ผลิตระดับกลาง คือความต้องการให้ทรัพยากรของรัฐเอื้อประโยชน์ให้กับพวกเขา ผู้นำเครือข่ายที่เป็นผู้ผลิตขนาดใหญ่จึงจำเป็นต้องเข้าสู่พื้นที่ทางการเมือง เพื่อว่าจะได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองที่จะสามารถดึงทรัพยากรต่างๆ มาสู่ผู้ประกอบการระดับกลางที่อยู่ในเครือข่ายของตนได้ เช่น เครือข่ายของนายสมาน และเครือข่ายของนางนวลพรรณ (สาย, 2558; จันทรังษและสมาน, 2558; นวลพรรณ 2, 2558) ในขณะเดียวกันผู้นำในแบบเดิมบางคน เช่นนายจรวัยที่เคยมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้กับผู้ใหญ่บ้านหลายคน ต้องปรับตัวเอง และสร้างเครือข่ายในหอย่อมบ้านของตนเองเพื่อช่วงชิงให้ได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งจะสามารถใกล้ชิดกับทรัพยากรของรัฐ และสามารถเอื้อประโยชน์กับเครือข่ายของตนได้ จึงจะสามารถดำรงความเป็นผู้นำของตัวเองได้ [กรณีบ้านวังหินนั้นผู้ใหญ่สาที่เป็นผู้นำที่จัดอยู่ในแบบผู้นำรุ่นแรก แต่ไม่สามารถปรับตัวได้ คือปฏิบัติการของผู้ใหญ่นั้นชาวบ้านต่างเห็นพ้องว่าเพื่อพวกพ้องและญาติใกล้ชิด โดยมีมีจิตใจที่จะทำงานเพื่อสาธารณะเลย ดังนั้นจึงกล่าวกันว่า เลือกลงใหม่ เขาจะไม่ได้รับเลือกตั้งอย่างแน่นอน (จรวัย, 2557; จันทรังษและสมาน, 2557)]

พิจารณาภายในตำบลตลิ่งชันจะพบว่า หน่วยทางการเมืองของตลิ่งชันนั้นคือ หมู่บ้าน และตำบล ดังนั้นการเมืองในตลิ่งชันจึงมี 2 ระดับ ระดับแรกคือหมู่บ้าน และระดับที่ 2 คือระดับตำบล และการเมืองของทั้ง 2 ระดับจะสัมพันธ์กัน นั่นก็คือนการเมืองที่เครือข่ายต่างๆ ต่างสนับสนุนให้ผู้นำของตนได้รับตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นนายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี เป็นต้น ในขณะเดียวกันภายในหมู่บ้านหนึ่งๆ เช่นเดียวกับภายในตำบลตลิ่งชัน ต่างมีเครือข่ายหลายเครือข่ายที่ต้องการทรัพยากรของรัฐในแบบเดียวกัน จึงต่อสู้ช่วงชิงกันเพื่อให้ผู้นำของตนได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมือง โดยคุณสมบัติของผู้ที่ผู้ประกอบการระดับกลางต้องการก็คือผู้ที่สามารถนำผลประโยชน์หรือทรัพยากรของรัฐมาสนองความต้องการในการผลิตและการดำรงชีวิตของพวกเขาได้

การเมืองระดับหมู่บ้าน

การเมืองในระดับหมู่บ้านนี้ เป็นการเมืองเพื่อช่วงชิงให้ผู้นำของหอย่อมบ้านหรือกลุ่มเครือข่ายของตนได้เข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง เพราะตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านนั้น จะเป็นผู้ที่ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรที่ได้มาจากเทศบาล ซึ่งก็คือทรัพยากรที่ได้มาจากรัฐที่จะออกมาในรูปของโครงการสาธารณูปโภค หรือโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ตลอดจนสวัสดิการต่างๆ ของรัฐ พบว่าในการเลือกตั้งระดับนี้ จะเป็นการต่อสู้ช่วงชิงกัน และสร้างพันธมิตรกันระหว่างหอย่อมบ้านด้วย

ตัวอย่างคือกรณีของนายสมาน ที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านวังหิน เนื่องจากผู้ใหญ่ สา เสริมทรัพย์ กำลังจะเกษียณอายุ นายสมาน เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างเนื้อสร้างตัว กลายเป็น

ผู้ประกอบการที่ทำไร่อ้อยและไร่มันรวมกันกว่า 400 ไร่ และกำลังทำเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นายสมานเข้าสู่อำเภอเมืองครั้งแรกในการลงสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิก อบต. ตำบลลิ้นช้าง (จันทร์จวงและสมาน, 2558) การที่นายสมานต้องการขยายฐานทางการเมืองการผลิตของตนออกไป จึงทำให้นายสมานต้องการเข้าถึงแรงงาน ดังนั้นจึงกำหนดให้นายสมานต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือญาติและชาวบ้าน และการที่นายสมานจะสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านนั้น การได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองจะทำให้นายสมานสามารถนำผลประโยชน์จากรัฐมาสนองชาวบ้านในห้อมบ้านของตนในบ้านวังหินที่เป็นฐานเสียงของตนได้มากขึ้น การที่ชาวบ้านพูดกันว่าคุณสมบัติของผู้นำก็คือเป็นคน“ดี” นั้น หมายความว่าเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้ในหลายๆ ด้าน นายสมาน มีเครื่องมือเครื่องมือสามารถช่วยทั้งชาวบ้านที่เป็นรายบุคคลหรืองานของหมู่บ้านโดยรวมได้ เช่นที่นายสมานให้ข้อมูลว่า “เวลาถนนเป็นหลุมเป็นบ่อชาวบ้านก็จะมาขอให้เอารถไถขนาดใหญ่ที่มีเป็นของตัวเองไปไถไปกลบให้ถนนกลับมาใช้งานได้ดีอีกครั้งหนึ่ง” (จันทร์จวงและสมาน, 2558) ซึ่งสิ่งนี้คำประกันให้ชาวบ้านในห้อมบ้านของนายสมานเชื่อมั่นว่า หากเลือกเขาเป็นผู้นำหมู่บ้าน ก็จะสามารถทำให้ชาวบ้านเข้าถึงทรัพยากรของรัฐได้ ในขณะที่เนื่องจากนายสมานผลิตทั้งอ้อยมัน และข้าวโพดเป็นจำนวนมากจึงต้องการเข้าถึงการจ้างแรงงานด้วย การที่นายสมานเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือเครือญาติและเครือญาติเสมือนเดิมได้ จึงทำให้พวกเขาเหล่านี้จึงยินดีมารับจ้างนายสมานทำการผลิตหลังจากทำการผลิตในไร่นาของตัวเอง และให้ที่ดินของตนเองให้นายสมานเช่า

กรณีนายสมานนี้ อาจชี้ได้ด้วยว่าชาวบ้านเกิดอารมณ์ความรู้สึกถึงพลเมืองขึ้นแล้ว คือส่วนหนึ่งต้องการให้นักการเมืองท้องถิ่นสนองประโยชน์ส่วนตนของพวกเขา แต่อีกส่วนหนึ่งก็คือพึงพอใจต่อผู้ที่ทำงานเพื่อสาธารณะ นายสมานเองแสดงตัว หรือ “เล่น” ตลอดมาในพื้นที่สาธารณะ ดังที่เขาบอกว่า “ดูอย่างถนนเส้นนี้ไปบ้านวังโตกสิ เทศบาลไม่ได้จะต้องทำอะไรให้เลยนะ ...มีแต่หลุมเต็มไปหมด ต้องเอารถไถที่บ้านไปเกรดไปกลบหลุมให้หมด ไม่งั้นเราก็จะลำบากในการเดินทางพวกนายกเวลามีงานอะไรก็โทรมาเรี่ยไรนะ ให้เข้าไปช่วยงานเทศบาล” (จันทร์จวงและสมาน, 2557)

รถของนายสมานที่ใช้ทำการผลิต และใช้ในงานสาธารณะด้วย

เมื่อนายสมานจะสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจรวย ซึ่งเป็นผู้นำของหย่อมบ้านลานทะอุ้นในบ้านวังหินนั้น ได้พยายามเข้ามาเป็นพันธมิตรกับนายสมาน โดยเสนอว่าจะยกฐานเสียงในหย่อมบ้านหรือกลุ่มเครือข่ายของตนให้แก่นายสมาน โดยมีข้อต่อรองว่า นายสมานต้องให้ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านกับหลานของนายจรวยหนึ่งตำแหน่ง และอีกตำแหน่งหนึ่งยกให้กับชาวบ้านในบ้านวังหินคนอื่นไป (ปาดและจรวย, 2558; จรวย, 2558) นายจรวยนั้น เป็นผู้นำรุ่นเก่า แต่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ใหม่ได้คือการสนองกับความรู้สึกถึงพลเมืองของชาวบ้านผู้ประกอบการที่อยู่ในเครือข่ายของตน คือสนองความต้องการ และแสดงให้เห็นด้วยว่าทำงานเพื่อสาธารณะ (ในกรณีนี้ สิ่งซึ่งอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์นายจรวยครั้งที่สองนั้น ด้วยความเข้าใจผิด นายจรวยพยายามพูดจาฝากฝังผู้วิจัยว่า ขอให้เสนอรัฐบาลให้ด้วยว่าราคาข้าวน่าจะอยู่ที่เกวียนละ 8,000 บาท จึงจะพออยู่ได้ นี่คือการ “เล่น” บทเป็นคนสาธารณะนั่นเอง เพราะหย่อมบ้านของนายจรวย และหมู่บ้านหรือหย่อมบ้านต่างๆ อีกหลายหย่อมบ้านในตลิ่งชัน ปลูกข้าวขายด้วย)

คำถามก็คือ อะไรคือเหตุผลของความพยายามสร้างพันธมิตรนี้ เหตุผลประการแรกก็คือการได้ตำแหน่งใดๆ ในการเมืองท้องถิ่นย่อมนำมาซึ่งการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ก็เพราะว่าตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั้น ใกล้ชิดกับข้อมูลของรัฐ ทำให้สามารถนำเอาผลประโยชน์มาสู่ชาวบ้านในหย่อมบ้านของตน เช่นเมื่อรัฐมีโครงการแจกสิ่งของต่างๆ ผู้นำจะเป็นผู้รู้ก่อน และมักให้ลำดับความสำคัญกับฐานเสียงของตนให้ได้รับสิ่งของก่อน หรือการมีโครงการเช่นขุดสระน้ำ สร้างหรือปรับปรุงถนน เป็นต้น ก็จะสามารถจะดึงงบประมาณมาทำให้กลุ่มหย่อมบ้านของตนก่อน

ถนนคือสิ่งที่ชาวบ้านต้องการ

ในขณะที่ทางกลุ่มหรือเครือข่ายของนายจรวynn ยังไม่พร้อมที่จะขึ้นตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เพราะหลานของนายจรวynn ยังไม่ได้แสดงให้เห็นว่าจะเป็นผู้ที่สามารถดำเนินการเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับชาวบ้านและสาธารณะได้ (ปาดและจรวynn 2558; จรวynn, 2558) ดังนั้นจึงพยายามสร้างพันธมิตรกับนายสมาน เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และขอให้หลานของตัวเองพิสูจน์ให้ชาวบ้านในเครือข่ายเห็นเสียก่อนว่า เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้

ส่วนเหตุผลประการที่สองก็คือการที่นายจรวynn เสนอตัวเป็นพันธมิตรกับนายสมานก็เนื่องมาจากกันไม่ให้นายสมานไปสร้างสัมพันธ์กับกลุ่มหรือเครือข่ายของผู้ใหญ่สา ซึ่งเป็นผู้นำของอีกเครือข่ายหนึ่งในหมู่บ้านวังหิน เสียก่อน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเมืองในระดับหมู่บ้านนั้นก็คือการเมืองของกลุ่มของหย่อมบ้านที่รวมกันเป็นเครือข่ายการผลิตที่สนับสนุนให้ผู้นำของตนช่วงชิงสู่ตำแหน่งทางการเมือง หมายความว่าชาวบ้านที่เป็นผู้ประกอบการชั้นกลางในหย่อมบ้านจะเลือกผู้นำซึ่งตนเห็นว่า “ดี” ซึ่งหมายถึงสามารถดำเนินการเพื่อประโยชน์ของตนและสาธารณะ ในขณะที่ผู้นำเองก็พบว่าหากปฏิบัติ “ดี” กับชาวบ้าน และยังสามารถปฏิบัติดีเพิ่มขึ้นหากได้ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ก็จะทำให้ตัวเองได้ประโยชน์ คือสามารถเข้าถึงทรัพยากรของรัฐที่จะให้ประโยชน์ต่อการผลิตของตัวเองเช่นกัน อีกทั้งจะได้เข้าถึงแรงงานรับจ้างและที่ดิน ที่เป็นปัจจัยที่สำคัญมากสำหรับการผลิตขนาดใหญ่ในยุคนี้ (นายสมานเองกำลังอยู่ในช่วงจังหวะของการขยายการผลิตด้วย)

การเมืองระดับตำบล

การเมืองระดับนี้นั้น ด้านหนึ่ง แน่แน่นอนว่า ยังคงต้องพึ่งฐานเสียงที่เป็นชาวบ้านและเครือข่ายจากหมู่บ้านหรือหอย่อมบ้านของตน แต่ในขณะเดียวกันสิ่งที่สำคัญมากกว่าก็คือจะต้องสามารถสร้างพันธมิตรกับหมู่บ้านหรือหอย่อมบ้านอื่นๆ ขึ้นมาให้ได้ โดยจะต้องมีการวางแผนที่ชาญฉลาดจึงจะสามารถสร้างพันธมิตรดังกล่าวได้ ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างกรณีการเลือกนายกเทศมนตรีในปี พ.ศ. 2553

เทศบาลตำบลตลิ่งชัน

ตัวอย่างในที่นี้ก็คือการสร้างเครือข่ายพันธมิตรในระดับตำบลในการที่จะขึ้นสู่ตำแหน่งนายกเทศมนตรีของนายประเทือง ซึ่งถึงแม้จะเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านเก่าที่ญาติเป็นผู้นำแบบเดิม นั่นคือตระกูลของกำนันกลิน วิชัย แต่นายสกลิต กลับเป็นผู้นำรุ่นใหม่ที่น่าสนใจถึงแบบแผนทางการเมืองแบบใหม่ของตลิ่งชันที่ตั้งอยู่บนฐานของความเท่าเทียมและผลประโยชน์

นายสกลิต จบ มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนในตัวเมืองสุโขทัย ซึ่งสูงมากสำหรับชาวบ้านในตลิ่งชันรุ่นนี้ เขาไปทำงานเป็นแรงงานในต่างประเทศหลายปี และกลับมาเป็นพนักงานขายให้บริษัทแห่งหนึ่งที่กรุงเทพฯ ซึ่งมาตั้งที่ทำการแห่งหนึ่งในจังหวัดสุโขทัย ต่อมานายสกลิตได้สมัครและได้รับเลือกตั้งเป็น ส.อบต. เป็นนายก อบต. และเป็นนายกเทศมนตรีในที่สุด เมื่อหมดวาระ ก็มีการเลือกตั้งใหม่ซึ่งมีผู้สมัครสามคนคือ นายทวี คนบ้านลานกระบือ ที่เป็นรองนายกเดิมของนายสกลิต นายกร (เคยเป็นนายก อบต. และเป็นสามีของนางนวลพรรณ ผู้ใหญ่บ้านซึ่งขณะนั้นเป็นกำนันของตำบลตลิ่งชัน) และ ตัวนายสกลิตเอง (สกลิต, 2558; นวลพรรณ, 2558)

ในการต่อสู้ช่วงชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีครั้งนี้ นายประเทืองได้ดำเนินยุทธวิธีโดยการสร้างเครือข่ายพันธมิตรระดับตำบลขึ้นมา เพื่อให้ได้มาซึ่งเสียงที่จะทำให้เขาได้รับชัยชนะ

พันธมิตรแรกของนายสกลิตก็คือ กำนันกลิน ผู้นำแบบเก่าที่ปรับตัวให้เข้ากับการเมืองแบบใหม่ เขามีฐานเสียงในเครือข่ายหอย่อมบ้านของตน และเป็นญาติผู้ใหญ่ของนายสกลิต

พันธมิตรที่สองก็คือ นางกรรณิการ์ นางกรรณิการ์เป็นผู้ที่อพยพเข้ามาในรุ่นที่สาม โดยเข้ามาทำการผลิตทางการเกษตรก่อน ต่อมาก็เริ่มค้าขายและในที่สุดก็สามารถตั้งลานมันของตนเองขึ้นมาได้ นางกรรณิการ์เป็นตัวอย่างของผู้หญิงคนหนึ่งที่มีมานะและสามารถสร้างตัวขึ้นมาเป็นผู้ร่ำรวยคนหนึ่งในตลาดตลิ่งชัน นางกรรณิการ์สามารถติดต่อกับบริษัทรับซื้อมันที่ตาก ซึ่งทำให้นางกรรณิการ์สามารถขายมันให้กับบริษัทได้ ในขณะเดียวกันลานมันที่ตลาดตลิ่งชันมีหลายลาน จึงเกิดการต่อสู้แข่งขันเพื่อให้ชาวบ้านนำมันมาขายให้

ลานมัน

ยุทธวิธีของนางกรรณิการ์คือการค้าที่เอื้อประโยชน์ให้กับชาวบ้าน ก็คือการค้าขายอย่างซื่อสัตย์ ซึ่งมันตามน้ำหนักจริง อีกทั้งนางกรรณิการ์จะไม่เข้มงวดในการรับซื้อมัน โดยคิดในแง่ที่เป็นประโยชน์กับชาวบ้าน เช่น ถ้ามีปริมาณมันมาขายมาก ก็จะเพิ่มราคารับซื้อให้ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการขนมันให้กับชาวบ้านสามารถเทมันที่ลานได้เลยโดยไม่ต้องขนจากรถอีกต่อหนึ่ง ซึ่งอาจเสียค่าใช้จ่ายหรือไม่ก็ก่อให้เกิดความไม่สะดวกกับชาวบ้าน การดำเนินกิจการของนางกรรณิการ์จึงเป็นการดำเนินการที่ทำให้ชาวบ้านสามารถทำกำไรในผลผลิตของชาวบ้านได้มากกว่าขายมันให้เจ้าของลานมันรายอื่น

ลานมัน

ดังนั้นจึงเกิดเครือข่ายของการรับซื้อมันโดยมีนางอำพรเป็นศูนย์กลาง นางกรรณิการ์สามารถเป็นหัวคะแนนให้นายสถิตได้คือสามารถพูดจากับชาวบ้านให้เลือนายสถิต ซึ่งน่าจะเนื่องมาจากการที่ชาวบ้านต้องการรักษาความสัมพันธ์กับนางกรรณิการ์ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ที่จะได้รับการขายมันให้นางกรรณิการ์ ในขณะที่เดียวกันการตอบแทนของนายสถิตในการที่นางกรรณิการ์เป็นหัวคะแนนให้ นี้ก็คือนายสถิตได้มอบตำแหน่งงานในเทศบาลให้ลูกสาวคนหนึ่งของนางกรรณิการ์ และสัญญาว่าจะเอื้อตำแหน่งงานให้ลูกสาวสองคนของนางกรรณิการ์ (กรรณิการ์, 2558) แต่ที่น่าจะสำคัญกว่าคือ การที่นางกรรณิการ์น่าจะได้รับความสะดวกในการประกอบการ หากมีความสัมพันธ์กับเทศบาล

ต่อมาคือนางจันทร์จวง และนายสมาน ซึ่งมีฐานเสียงอยู่ที่บ้านวังหิน โดยนายสมานนั้นเป็นเพื่อนสนิทของน้องชายนายสถิต และเคยเป็น ส.อบต. ร่วมสมัยกับนายสถิต นางจันทร์จวงเป็นผู้หาเสียงในกลุ่มเครือข่ายของตนเองให้นายสถิต โดยนายสถิตสัญญาว่าจะมาสร้างสะพานเชื่อมระหว่างบ้านวังหินกับลานตะอุ้นให้ใหม่เนื่องจากสะพานเก่าที่เป็นสะพานไม้ถูกไฟไหม้ไป สะพานนี้จะทำให้ชาวบ้านวังหินของนางจันทร์จวงและนายสมาน เดินทางเพื่อเข้าอำเภอบ้านด่านลานหอยได้ใกล้และสะดวกขึ้น ตลอดจนสามารถขนส่งพืชผลและสิ่งอื่นๆ ได้ง่ายขึ้น (และเมื่อนายสถิตได้เป็นนายกเทศมนตรีก็ดำเนินการติดต่อกับ อบจ. อนุมัติงบประมาณสร้างสะพานและถนนลาดยางสายนี้จนสร้างแล้วเสร็จ)

พันธมิตรที่สามคือนายจรวาย ที่เป็นผู้นำแบบเดิม แต่สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับเงื่อนไขในการเมืองแบบใหม่ เขามีฐานเสียงอยู่ที่หย่อมบ้านลานตะอุ้น ในบ้านวังหิน นายสถิตสัญญากับนายจรวายว่าจะให้ตำแหน่งที่ปรึกษานายกเทศบาล ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเงินเดือน แต่ที่น่าจะสำคัญกว่าก็คือ การที่นายจรวายต้องการใกล้ชิดกับแหล่งที่มาของสิ่งที่จะเอื้อประโยชน์กับชาวบ้าน เช่นโครงการถนน น้ำสำหรับทำการผลิต และการได้รับข่าวสารข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อเครือข่ายของตน

พันธมิตรที่สี่ คือผู้ใหญ่ศรีจันทร์ ปินช่าง ผู้นำตามแบบเก่าที่สามารถปรับตัวได้กับเงื่อนไขทางการเมืองแบบใหม่ได้เช่นกัน เขาเป็นผู้นำที่ชาวบ้านในหย่อมบ้านหนึ่งของบ้านดิ่งชั้นยอมรับ โดยนายสถิตจะมอบตำแหน่งรองนายกเทศบาลให้นายเฉียบ ลูกชายผู้ใหญ่ศรีจันทร์ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านในเครือข่ายของผู้ใหญ่ศรีจันทร์ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการต่างๆ ของเทศบาล

เครือข่ายที่ห้า คือ ผู้ใหญ่สิงห์ ซึ่งเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านที่ลานกระบือ ผู้ใหญ่สิงห์เป็นคนอีสาน และเนื่องจากคนอีสานคือผู้ที่เข้ามาซื้อที่ดินเพื่อทำการผลิต ดังนั้นพวกเขาจะมีอารมณ์ความรู้สึกในแบบความเท่าเทียมกัน และปฏิบัติการทางการเมืองใดๆ เป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ในขณะที่ผู้ใหญ่สิงห์มีความต้องการที่จะเสนอโครงการดึงน้ำจากน้ำแม่รำพันมาให้กับผู้ประกอบการในเครือข่ายของตน

นอกจากผลประโยชน์ที่อาจเป็นตัวเงินเพื่อคนในเครือข่ายอีกด้วย ในกรณีนี้นายสถิตจะยกตำแหน่งรองนายกเทศมนตรีให้ ที่ทำให้ผู้ใหญ่สิงห์มีช่องทางที่จะผลักดันโครงการของตน

อ่างเก็บน้ำกัวหญ้าแทน ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 9 บ้านลานกระบือได้ ต.ตลิ่งชัน

อ.บ้านด่านลานหอย จ.สุโขทัยสร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชน หมู่ที่ 9 บ้านลานกระบือได้

หมู่ที่ 6 บ้านหนองเตาปูน และหมู่ที่ 4 บ้านลานกระบือ ได้ใช้ประโยชน์

แต่ปริมาณน้ำไม่มากนัก ใช้ได้เพียงเป็นน้ำอุปโภคบริโภคเท่านั้น น้ำไม่พอใช้ในการเกษตร

สุดท้ายก็คือผู้ใหญ่คร้าม ผู้ใหญ่บ้านบ้านลานกระบืออีกหย่อมหนึ่งซึ่งนายสถิตวางแผนจนสามารถได้ขึ้นเป็นกำนันตำบลตลิ่งชัน การพยายามผลักดันผู้ใหญ่คร้ามเพื่อให้ได้เป็นกำนันนั้น เป็นยุทธวิธีของนายสถิตเพื่อกันไม่ให้ผู้ใหญ่นวนพวรรณได้เป็นกำนัน เนื่องจากหากนางนวนพวรรณได้เป็นกำนันแล้ว จะเป็นการเพิ่มช่องทางให้นายกร สามีของนวนพวรรณที่เป็นคู่แข่งตำแหน่งนายกเทศมนตรีคนหนึ่งของนายสถิต เพราะการเป็นกำนันนั้น จะทำให้ผู้ใหญ่นวนพวรรณมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรที่จะเป็นประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่า นายสถิตเลือกบุคคลที่มีฐานเสียงหนาแน่นในหมู่ผู้ประกอบการชั้นกลางและผู้นำเดิมของตำบลตลิ่งชัน จะพบว่ากำนันกลั่น ผู้ใหญ่ศรีจันทร์ นายจรวัย ผู้ใหญ่สิงห์ และนางกรรณิการ์ บุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่เอื้อประโยชน์ให้ชาวบ้านมาโดยตลอด และชาวบ้านรู้ดีกว่าหากบุคคลเหล่านี้เข้าไปสัมพันธ์กับนายกเทศมนตรี ก็จะสามารถนำผลประโยชน์มาให้ชาวบ้านได้ ทั้งการของบประมาณจากรัฐใน

การสร้างถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ฝาย เขื่อน และสระน้ำเพื่อการชลประทานของชาวบ้าน ตลอดจนสวัสดิการต่างๆ ของรัฐ

เพราะฉะนั้นหมายความว่า ในตำบลตลิ่งชันนั้น เกิดกลุ่มหรือเครือข่ายผลประโยชน์หลายเครือข่าย จึงเป็นผลให้เกิดการต่อสู้ทางการเมืองขึ้น ทั้งนี้เพื่อช่วงชิงให้ได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมือง เพราะตำแหน่งทางการเมืองนั้นสำคัญต่อการผลิต คือการได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองหมายถึงการที่จะสามารถดึงงบประมาณ และโครงการต่างๆ เพื่อสนองการผลิตเพื่อขายของกลุ่มของตนเองได้

ฝายท้ายบ้านหมู่ 1 ตลิ่งชัน

และเป็นเพราะงบประมาณ และโครงการจากรัฐนั้น รัฐมอบหมายให้เทศบาลดูแล และกระจายสู่หมู่บ้านต่างๆ อีกทอดหนึ่ง ดังนั้นในแง่ของผู้ที่เข้าไปอยู่ในเครือข่ายของนายกเทศมนตรี และมีตำแหน่งในคณะของนายกเทศมนตรี จะสามารถเข้าถึงทรัพยากร และสามารถกระจายทรัพยากรนั้น ไปยังหมู่บ้านหรือหย่อมบ้านของตนได้

สรุป

ตำบลตลิ่งชันเป็นพื้นที่ “ชนบท” ของสุโขทัยอีกแห่งหนึ่งซึ่งงานวิจัยนี้ใช้เป็นกรณีศึกษาและพบว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลิ่งชัน คือกระบวนการการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมของผู้ประกอบการสมัยใหม่ที่มีการผลิตพืชไร่เป็นพื้นฐาน ได้สร้างแบบแผนของโครงสร้างทางสังคมที่มีชนชั้นสูงและชนชั้นล่างจำนวนน้อยมาก ในขณะที่ผู้ประกอบการซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่กว่า 90 % นั้น เป็นผู้ประกอบการที่มีฐาน

ทางการผลิตทางเกษตรกรรมแบบที่เท่าเทียมกัน มีอารมณ์ความรู้สึกแบบเท่าเทียมกัน และอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง ต้องการให้ทรัพยากรของรัฐเอื้อประโยชน์แก่ตน และต้องการเห็นนักการเมืองท้องถิ่นทำประโยชน์ให้กับสาธารณะด้วย เราอาจจะสร้างเป็นแบบจำลองของสังคมตลิ่งชันได้ว่าเป็นแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่มีปลายสองด้านเป็นชั้นสูงและชนชั้นล่างจำนวนน้อยนิด แต่ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดคือผู้ประกอบการระดับกลางที่มีอารมณ์ความรู้สึกที่เท่าเทียมกันและ มีความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง ในแบบแผนเช่นนี้ จึงมีการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจและการเมืองที่หลากหลายและหลายระดับ ผู้นำเครือข่ายต่างๆ และนักการเมืองท้องถิ่น หากต้องการตำแหน่ง เพื่อที่จะสนองประโยชน์ของผู้ประกอบการในเครือข่ายที่เป็นฐานทางการผลิตขนาดใหญ่ของตน หรือในกรณีผู้นำเดิมที่ปรับตัวได้ ก็เพื่อเป็นฐานให้ตัวเองสามารถรักษาสถานะของผู้นำของตัวเองต่อไปได้ จึงต้องมีปฏิบัติการเพื่อสนองความต้องการของผู้ประกอบการระดับกลางในเครือข่ายต่างๆ ให้ได้มากเพียงพอที่จะชนะการเลือกตั้ง นี่เป็นแบบประชาธิปไตยของตำบลตลิ่งชัน

บทที่ 5

สรุปเปรียบเทียบ ข้อค้นพบ และการอภิปรายส่งท้าย

คำนำ

ปรากฏการณ์ของสังคมการเมืองไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมาก็คือ การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ปรากฏกลุ่มคนที่มีมาจาก “ชนบท” เข้ามามีส่วนร่วมอย่างคึกคัก เกิดการปะทะขัดแย้งไม่ลงรอยกันของคนในสังคม ดังนั้นจึงมีงานจำนวนหนึ่งที่พยายามศึกษาว่าเกิดอะไรขึ้นในสังคมไทยที่ส่งผลก่อให้เกิดการปะทะขัดแย้งดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นงานที่ชี้ว่าชนบทนั้นเป็นปัญหาต่อระบอบประชาธิปไตยเพราะถูกรวบงำโดยนักการเมืองซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์ มีการ “ซื้อสิทธิ์ ขายเสียง” กันอย่างกว้างขวางหรืองานที่พิจารณาว่า กลุ่มคนที่ถูกเรียกว่าคน “เสื้อแดง” นั้น มาจากกลุ่มคนที่หลากหลายชั้น แต่มีจุดร่วมกันคือมีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย ในขณะที่งานอีกจำนวนหนึ่งพยายามศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงใน “ชนบท” และให้คำจำกัดความต่อกลุ่มคนใน “ชนบท” ใหม่ โดยพิจารณาว่าพวกเขามีได้เป็นกลุ่มชนวนาแบบเดิมอีกต่อไป แต่เป็น “คนชั้นกลางระดับล่าง” หรือเป็น “ผู้อยู่ในภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการ” หรือเป็น “ผู้ประกอบการในชนบท” อย่างไรก็ตาม อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (หัวหน้าโครงการวิจัยนี้) พิจารณาว่า หากจะเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน “ชนบท” เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้ความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ให้คลี่คลายลงได้นั้น จำเป็นที่จะต้องเข้าไปศึกษาความเปลี่ยนแปลงใน “ชนบท” ที่เป็นส่วนหนึ่งและส่วนที่สำคัญของสังคมไทย โดยต้องศึกษาในทุกมิติ และพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ก่อให้เกิดโครงสร้างแบบใหม่ขึ้นมา คือโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางสังคมและอารมณ์ความรู้สึก และโครงสร้างทางการเมือง ที่ทั้งหมดพันกัน เพื่อแสดงให้เห็นว่าสังคม “ชนบท” ได้เปลี่ยนไปแล้วโดยมูลฐาน และส่งผลให้สังคมไทยโดยรวมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

งานวิจัยนี้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการใหญ่เรื่องโครงการความเปลี่ยนแปลง “ชนบท” ในสังคมไทย: ประชาธิปไตยบนความเคลื่อนไหว เป็นส่วนของงานวิจัยที่รับผิดชอบศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน “ชนบท” ภาคเหนือตอนล่าง โดยใช้พื้นที่กรณีศึกษาในเขต “ชนบท” สามเขตของจังหวัดสุโขทัย นั่นคือเขตพื้นที่เทศบาลนครเมืองสุโขทัย อำเภอเมืองสุโขทัย เขตพื้นที่ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง และเขตพื้นที่

ตำบลลิ่งซัน อำเภอบ้านด่านลานหอย เราพบความเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคมและอารมณ์ความรู้สึก และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยมูลฐาน

ในบทนี้ จะแบ่งออกเป็นสามส่วนส่วนแรกจะเป็นการการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ สังคม อารมณ์ความรู้สึก และการเมืองอันเป็นผลมาจากการที่ทั้งสามพื้นที่สนองต่อการรุกเข้ามาของรัฐและทุนภายใต้ภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ **ส่วนที่สอง**คือ ข้อค้นพบ คือแบบแผนทางการเมืองที่ได้มาจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบที่ส่งผลต่อทิศทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เป็นภาพสะท้อนของภาคเหนือตอนล่างอย่างไร **ส่วนที่สาม**จะเป็นการอภิปรายถึงประเด็นที่งานวิจัยอื่นๆ ในโครงการค้นพบในบางประเด็น เปรียบเทียบกับการวิจัยพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนี้

ส่วนแรก: การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ในส่วนแรก จะพบว่าถึงแม้ว่าในทางเศรษฐกิจทั้งสามพื้นที่จะมีพื้นฐานเป็นชุมชนทางการเกษตรเช่นเดียวกัน แต่ทว่าจะมีความแตกต่างกัน นั่นคือในกรณีของเขตเทศบาลงไกรลาศนั้น เนื่องจากบ้านกงเป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำยมไหลผ่าน จึงเป็นเส้นทางน้ำให้พ่อค้าคนจีนได้เดินทางขึ้นมาจากกรุงเทพแถวๆ สะพานซังฮี้ เดินทางมาตามลำน้ำยมในหน้าน้ำหลาก จะมีเรือกลไฟลากจูงเรือมาค้าขายข้าวของต่างๆ ที่เมืองปากน้ำโพ (จังหวัดนครสวรรค์) ล่องเรือเรื่อยมาทางเหนือเท่าที่จะสามารถล่องเรือมาได้ พ่อค้าคนจีนบางคนก็แวะหยุดค้าขายที่เมืองสองแคว (จังหวัดพิษณุโลก) บางคนก็ขึ้นเหนือมาเรื่อยๆ จนถึงทำนน้ำสุดท้ายที่เรือสามารถจอดได้คือทำนบ้านกง มีทั้งพ่อค้าขายเกลือ ขายโองมั่งกร ขายเสื้อผ้า เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ เมื่อของที่นำขึ้นมาจากกรุงเทพขายหมดแล้ว ส่วนใหญ่จะหาซื้อข้าวเปลือกจากชาวบ้านลงไปขายทางใต้อีกด้วย บ้านกงจึงกลายเป็นศูนย์กลางการค้าขายทางน้ำขนาดใหญ่ของเมืองสุโขทัย เนื่องจากเรือใหญ่ไม่สามารถล่องขึ้นไปถึงธานี (เมืองสุโขทัย) ต้องใช้เรือที่มีขนาดเล็กกว่าขนส่งสินค้าต่อไปอีกทอดหนึ่งเรือสินค้าที่สามารถรับซื้อข้าวเปลือกได้จึงจอดได้แค่ทำนบ้านกงเท่านั้น เรือค้าข้าวลำใหญ่เกือบหมดไปประมาณช่วงประมาณ พ.ศ. 2502 เนื่องจากพ่อค้าคนจีนเริ่มมีการตั้งโรงสี และรับซื้อข้าว ในสมัยก่อนหน้านี้อบริเวณทำนบ้านกงจึงกลายเป็นตลาดซึ่งเป็นแหล่งทำมาค้าขายขนาดใหญ่ของคนจีน ซึ่งก่อน พ.ศ. 2480 ตั้งแต่บริเวณหัวตลาดถึงท้ายตลาดนี้ ยังไม่มีคนไทยอาศัยอยู่เลย มีแต่คนจีนเต็มไปหมด ซึ่งคนจีนส่วนใหญ่ก็จะต่อแพไม้ไผ่อาศัยอยู่บริเวณริมน้ำยมไม่ต่ำกว่า 200 หลัง

ในสมัยนี้เดิมทีแบ่งออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านกงและหมู่บ้านท่าทราย รวบรวมพุทธศักราช 2490 คนจีนเริ่มขึ้นมามาตั้งบ้านเรือนบนฝั่งริมน้ำยม เนื่องจากที่ดินแถวนี้ยังไม่มีเจ้าของ เพราะน้ำท่วมหมด เมื่อน้ำลดก็จะเห็นเป็นเพียงป่าละเมาะ ในป่าละเมาะแบบนี้จะมีไม้ 3 อย่างคือ ไม้ระกำ ไม้กระทุ่ม และไม้สนผู้คน

เริ่มทยอยขึ้นมายู่บนฝั่งมากขึ้น เนื่องจากหลวงนราณกุลกิจซึ่งเป็นนายอำเภอของบ้านกงในขณะนั้น ได้จัดสรรแบ่งที่ดินให้สำหรับตั้งบ้านอยู่อาศัย ซึ่งเป็นช่วงหลัง พุทธศักราช 2475 ชาวบ้านไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันเรื่องที่ดิน คนที่ขึ้นมา หัวตลาด ท้ายตลาดมีแต่คนจีน จะมีจีนไหหลำ จีนแต้จิ๋ว และจีนแคะเท่านั้นเอง กลุ่มของคนจีนแต้จิ๋วก็มีแซ่ตั้ง แซ่อิง แซ่จิ่ง กลุ่มคนจีนไหหลำก็มีแซ่ด่าน แซ่บ่าง แซ่ฮุ้ย กลุ่มคนจีนแคะมี 2 ตระกูล (เดินทางมาทางบก) เมื่อขึ้นมาตั้งบ้านเรือนบนฝั่งคนจีนไหหลำส่วนใหญ่มาขายทองและตัดเย็บตัดเสื้อผ้า ส่วนพวกจีนแต้จิ๋วขายของโชห่วย และนอกจากนี้เนื่องจากบ้านกงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแหล่งน้ำขนาดใหญ่ทำให้มีปลาชุกชุม แหล่งน้ำในแม่น้ำยมบริเวณบ้านกงจึงเป็นแหล่งจับขนาดใหญ่ จึงมีคนจีนบางครอบครัวที่เข้ามาอาศัยอยู่ที่นี่ทำอาชีพค้าขายของตนเองไปด้วย จับปลาไปด้วย แล้วก็นำเอาผลิตภัณฑ์จากปลา เช่น ปลาเกลือ ปลาย่าง น้ำปลา ปลาร้า ไปแลกกับข้าวของชาวนา แล้วขายให้กับพ่อค้าจากภายนอกที่มาทางเรือ ในขณะเดียวกัน คนจีนก็แต่งงานเข้าไปในครอบครัวของชาวนา และชาวประมงด้วย ดังนั้นจึงเกิดการผสมเข้ากับครอบครัวของคนพื้น และเป็นช่องทางให้ประกอบกิจการนำผลิตภัณฑ์จากปลาไปแลกข้าว และผลิตข้าวเองเพื่อขายให้กับพ่อค้าภายนอก ส่วนใหญ่แล้วพวกชาวบ้านที่ทำอาชีพประมงจะเป็นคนไทยแท้ ที่อพยพมาจากที่อื่นเช่นกัน มาจากโพทะเล อ่างทอง ผักไห่ ออยุธยา การค้าขายข้าวในสุโขทัยที่มีการค้าขายทางเรือ มีที่ตลาดบ้านกงที่เดียว ชาวบ้านแถวรอบนอก เช่น ป่าแฝก ดงเคื่อย ไกรโน ไกรนอก ก็จะหาบมา บางทีคนจีนก็ออกไปซื้อใส่ล้อเกวียนกลับมาใส่ยุ้งฉางไว้เพื่อเอาไปขายให้พ่อค้าคนจีน

นอกจากนั้นพอมาถึงทศวรรษที่ 2510 เมื่อการคมนาคมทางถนนเริ่มสะดวกขึ้น จะมีผู้ประกอบการชาวจีนนำปลาสดส่งขายภายนอกอีกด้วย การขยายตัวของการคมนาคมได้เชื่อมบ้านกงเข้ากับสุโขทัย จึงได้ทำให้คนจีนผู้ประกอบการมองเห็นช่องทางในการสร้างฐานะของตนได้ ผู้ประกอบการชาวจีนที่สำคัญได้แก่ ตระกูลของกำนันชวนที่กลายเป็นเจ้าของ “รถคอกหมู” บ้านกง-ธานี (เมืองสุโขทัย) บ้านกง-พิษณุโลก โดยคุมกิจการด้วยตัวเอง ชาวบ้านจะมีทั้งขึ้นรถโดยสารเข้าไปทำธุระในเมือง และเอาพืชผลเข้าไปขายในตลาดธานี ตลาดพิษณุโลก ทำให้กำนันชวนรู้จักกับชาวบ้านเป็นอย่างดี สามารถเป็นคนกลางในการส่งผ่านสินค้าได้รวดเร็วและกว้างไกลขึ้น พร้อมกับ การเป็นเจ้าของรถก็สามารถที่จะเป็น “ผู้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่” ให้แก่ชาวบ้านทั่วไปอีกด้วย การเชื่อมต่อกับทุนเดิมที่เป็นพ่อค้าผู้ประกอบการมาสู่เจ้าของรถคอกหมูทำให้ “กำนันชวน” สามารถผสมผสานความสัมพันธ์กับผู้คนได้อย่างกว้างขวาง และนำไปสู่การผันตัวเข้าไปส่วนหนึ่งของการเมืองในเชิงกลไกอำนาจรัฐท้องถิ่น ทั้งในหมู่บ้านบ้านกง และบ้านกร่างซึ่งมีกำนันสงบเป็นกำนัน กำนันสงบนั้นเป็นคนไทยพื้นที่มีอาชีพทำนาเป็นหลัก ก็ยอมรับในตัวกำนันชวนและยอมรับถือกำนันชวนเป็นลูกพี่

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญได้เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 2520 กล่าวคือ การขยายตัวของรัฐทางด้านการคมนาคมได้เพิ่มมากขึ้นการคมนาคมทางถนนได้เชื่อมต่อพื้นที่อำเภอต่างๆ ในจังหวัดสุโขทัยและเชื่อมต่อจังหวัดสุโขทัยกับจังหวัดอื่นๆ มากขึ้น พร้อมกันนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นให้ชาวนาปลูกข้าวเพื่อขายก็ขยายตัวเข้มข้นมากขึ้นตามลำดับ การส่งเสริมให้มีการผลิตข้าวคือข้าวพันธุ์ กข. และพืชไร่เพื่อขายได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของชนบทให้ขยายตัวและเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขายมากขึ้น

เส้นทางคมนาคมจากบ้านกงสุ่ยที่อื่นๆ ทั้งภายในจังหวัดสุโขทัยและส่นนอกจังหวัดสุโขทัยก็สะดวกรวดเร็วขึ้นในขณะที่ บ้านกงนั้น เป็นจุดที่เชื่อมโยงทางถนนกับตำบลต่างๆ โดยรอบ ดังนั้นบ้านกงจะค่อยๆ เปลี่ยนจากความเป็นศูนย์กลางทางน้ำมาเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางบก ซึ่งจะส่งผลเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะการตัดถนนสิงห์ฉนวนที่เป็นถนนเชื่อมระหว่างจังหวัดสุโขทัยกับจังหวัดพิษณุโลกและถนนนาบุญลิกิจที่เป็นถนนหลักจากถนนสิงห์ฉนวนสู่เขตด้านในริมน้ำของเขตเทศบาลกงไกรลาส กลุ่มชาวนาที่มีที่ดินมากหรือมีที่ดินติดกับถนนตัดใหม่สามารถที่จะผันที่ดินไปปลูกในหลายด้าน ทางด้านการทำนาก็สามารถที่จะทำนาเข้มข้นมากขึ้นคือไม่ใช่เป็นการทำเพื่อเก็บไว้กินตลอดทั้งปีแบบเดิมอีกแล้ว และก็ไม่ใช่การทำนาปีซึ่งทำปีละ 1 ครั้งอีกต่อไป ไม่ได้รอเพียงแค่น้ำฝนเหมือนอย่างการทำนาของคนรุ่นก่อนที่ผ่านๆ มาอีกต่อไป และได้ผลผลิตมากขึ้น การขยายตัวของการทำนาปรังได้เริ่มปรากฏมากขึ้นจากช่วงนี้เป็นต้นไป ชาวนาบางส่วนได้ขายที่นาติดถนนไปเพื่อที่จะไปซื้อที่นาที่มากขึ้นในพื้นที่ที่ไกลออกไป ขณะเดียวกันชาวนาจำนวนไม่น้อยก็สามารถเปลี่ยนที่ดินนาให้เป็นร้านค้าขายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นร้านขายเครื่องมือเครื่องใช้ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และสินค้าทุกอย่างที่ใช้ในการผลิตการเกษตร

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวคือ จากเดิมที่กลุ่มคนจีนในพื้นที่ริมยมจะเป็นเพียงคนกลุ่มเดียวที่มั่งคั่งหรือสะสมทุนได้ ก็กลายเป็นว่าคนกลุ่มใหม่ ชาวนาเดิมนั้นสามารถที่จะขยับฐานะให้ร่ำรวยมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำนาโดยเฉพาะกลุ่มที่มีที่ดินมากหรือจากการเปลี่ยนตัวเองมาเป็นผู้ประกอบการการค้าใหม่ๆ เช่น ครอบครัวของนางปวนเอง นอกจากจะมีอาชีพทำน้ำปลาขาย สืบต่อมาจากแม่ของตนเองแล้ว ยังมีการเอาเงินทุนที่สะสมได้จากการนำน้ำปลาไปแลกข้าวเปลือก แรกๆ ก็นำมาขายต่อให้กับพ่อค้าคนจีนในตลาดบ้านกง ต่อมามีพ่อค้าคนกลางซึ่งส่วนใหญ่ยังคงเป็นลูกหลานคนจีน และมีพ่อค้าจากที่อื่นๆ นำรถบรรทุกเข้ามารับซื้อข้าวเปลือกถึงที่บ้าน เมื่อต่อมาไม่ได้นำน้ำปลาไปแลกข้าวเปลือกจากชาวบ้านอีกต่อไป นางปวนก็เริ่มซื้อที่นาของตนเอง เมื่อซื้อแรกๆ ก็ให้ชาวบ้านที่มีที่นาติดกันเช่าทำนา (ซึ่งเป็นญาติๆ กัน) เมื่อลูกสาวคนโตเรียนจบปริญญาตรี แต่งงานมีครอบครัว ไม่ได้ไปหางานทำที่อื่นๆ เนื่องจากครอบครัวของลูกเขยประกอบอาชีพทำนา จึงมาช่วยนางปวนขายน้ำปลาและทำนาไปด้วย นางปวนก็เลยช่วยลูกสาวซื้อที่นา

เพิ่ม มีทั้งของตนเองและลูกสาว โดยให้ลูกสาวและลูกเขยเป็นคนดูแลกิจการทำนา นางปวนลงทุนด้วยส่วนหนึ่ง แล้วก็แบ่งกำไรที่ได้ตามสัดส่วนที่ตกลงกันไว้ .ลูกสาวทำนาในที่ดินของครอบครัวและของลูกสาวเอง ประมาณ 100 ไร่ มีรถไถ มีเครื่องมือพร้อมในการทำนา ยกเว้นรถไถดำข้าว ข้าวที่ทำได้ในแต่ละปีทำขายทั้งหมด ไม่ได้เก็บไว้กินเลย ที่ดินของนางปวนมีทั้งหมด 90 ไร่ ให้ชาวบ้านเช่าทำสวนหนึ่ง ทำแบ่งกับลูกสาวส่วนหนึ่ง ในบ้านปลายที่ดินทั้งหมด 90 ไร่จะแบ่งให้ลูก 3 คนคนละแปลง เวลานี้ก็ราคาไร่ละประมาณ 1 แสนบาท

พอมาถึงปลายทศวรรษที่ 2530 ต่อดันทศวรรษ 2540 เศรษฐกิจบ้านกงขยายตัวอย่างมากแล้ว บ้านกงได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเงินตราโดยสมบูรณ์ ภาพของการเปลี่ยนแปลงนั้นก็คือ เมื่อปี พ.ศ. 2538 ก่อนเป็นเทศบาล เริ่มขยายเขตถนนเท่ากับที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ พ.ศ. 2542 เทศบาลได้สร้างรางระบายน้ำและปรับปรุงถนนใหม่จนถึงแนวที่ขยายไว้ คือนับตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เมื่อมีการจัดตั้งเทศบาล ทำให้มีการทุบงบประมาณเพื่อพัฒนาให้เขตบ้านกงเจริญขึ้นทั้งน้ำไฟถนน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสในเรื่องการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้านมากขึ้น เนื่องจากเทศบาลได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพให้กับชาวบ้าน เช่น กลุ่มผู้ผลิตเกร็ดน้ำส้มหิมะ กลุ่มร้องเล่นเต้นรำ ตลอดจนมีธนาคารหลายแห่งที่เข้ามาในบ้านมากขึ้น และเมื่อประมาณ พ.ศ. 2550 ร้านทองเยาวราชเข้ามาเปิดขายทอง การขยายถนนให้สะดวกในการเดินทางไปมาในหมู่บ้าน และสามารถเชื่อมต่อกับชาวบ้านในอำเภอบางระกำ อำเภอศรีมาศได้ ทำให้มีผู้คนผ่านไปมาคึกคัก ชาวนาหรือคนพื้นที่มีที่นาอยู่มากตามริมถนน บางครอบครัวก็แบ่งสรรปันส่วนให้กับคนรุ่นลูก สำหรับใช้เป็นที่ตั้งของที่อยู่อาศัย หรือใครที่คิดจะค้าขายก็ทำไป ก็มีบางคนสร้างบ้านติดอยู่ด้านหน้าเพื่อใช้ทำกิจการค้าขาย บางบ้านก็ดัดแปลงชั้นล่างเพื่อค้าขาย บางบ้านก็ต่อจั่วออกมาทางด้านติดถนนเพื่อให้ลูกหลานได้ค้าขาย ที่นาของคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ที่ตกถึงรุ่นลูกถ้าหากไม่ได้ทำก็จะให้เช่า หรือบางบ้านก็ทำนาไปด้วย ค้าขายไปด้วย หรือบางคนก็ขายที่นาทั้งหมดซึ่งขายได้ในราคาแพง แล้วนำเงินที่ได้รับ ไปหาซื้อที่นาในราคาที่ถูกลงกว่า ได้จำนวนไร่ เพื่อเอามาใช้ในการทำนามากกว่า บ้างก็แบ่งขายเป็นล็อตๆ เพราะได้ราคาสูงกว่าขายทีเดียวหมดทั้งแปลงเลยก็มี

เมื่อถนนรพณภูมิมีความสะดวกมากขึ้น ทำให้มีผู้คนจากที่อื่นๆ สัญจรไปมามากขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีการใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ในการเข้ามาติดต่อกับส่วนราชการในอำเภอมากขึ้น มีรถบรรทุก อ้อยและสินค้าอื่นๆ ผ่านทางเส้นนี้มากยิ่งขึ้น การที่รถบรรทุกอ้อยเลือกที่จะผ่านทางเส้นนี้เนื่องจากไม่ต้องผ่านด่านซึ่งนำหน้ากว่าบรรทุกเกินหรือไม่ให้เสียเวลา แต่จ่ายเป็นค่าน้ำชากาแฟให้กับผู้เกี่ยวข้องบ้างเล็กน้อยๆ แทน จะเห็นได้ว่าเมื่อถนนหนทางได้พัฒนาให้สามารถสัญจรไปมาได้สะดวกมากขึ้น ทำให้เขตเทศบาลกองไกรลาสเป็นจุดผ่าน พ่อค้าแม่ค้าต่างก็นำพืชผัก ผลไม้ ขนม ของกินจากหมู่บ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาล หรือนำของเข้ามาขายในชีวิตประจำวันมาขายให้กับชาวบ้าน แล้วก็ซื้อของจากตลาดบ้านกงไปขายในหมู่บ้านของตนเองด้วยก็มี ผู้คนก็จะคึกคัก ชาวบ้านที่ทำกิจการค้าขายก็มีรายได้ดียิ่งขึ้น

สรุปก็คือเขตเทศบาลลงไกรลาศเป็นชุมชนของการหาปลาและปลูกข้าวแต่ก็เป็นศูนย์กลางทางการค้าด้วย คือเป็นทั้งศูนย์กลางทางน้ำในยุคแรก และเปลี่ยนกลายมาเป็นศูนย์กลางทางบกในยุคหลัง การหาปลา ปลูกข้าว และการเป็นศูนย์กลางทางการค้านั้นสัมพันธ์กัน นั่นก็คือการที่คนจีนเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านกงแล้วเป็นคนกลางนำผลิตพันธ์จากปลามาแลกข้าวเพื่อที่จะขายต่อให้กับพ่อค้าข้าวที่มาจากเรือ และกลายมาเป็นศูนย์กลางทางการค้าทางบก ที่ชาวบ้านทุกกลุ่มประกอบการทั้งการผลิต และการค้าทำให้ผู้ประกอบการที่บ้านกง เป็นผู้ประกอบการทางการค้าด้วย ดังนั้นเขตเทศบาลบ้านกงจึงเปลี่ยนกลายมาเป็นเมืองใน “ชนบท” ที่ใกล้เคียงกับเขตเมืองในแบบเดิม

ส่วนตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัยนั้น เป็นชุมชนเก่าของจังหวัดสุโขทัย ที่มีฐานการผลิตทางเกษตรกรรม คือปลูกข้าวและพืชไร่ แต่ข้าวจะเป็นเป็นส่วนใหญ่ โดยข้าวที่เหลือจากการบริโภคก็จะขาย และมีการปลูกพืชไร่ เช่นงา ถั่วเขียว ข้าวโพด และต่อมาคือถั่วเหลืองไว้ขาย ดังนั้นจะพบว่านับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา การผลิตเพื่อขายเริ่มมีความสำคัญขึ้นตามลำดับ และเมื่อรัฐและทุนเริ่มขยายตัวเข้ามาเนื่องจากการคมนาคมทางถนนที่เชื่อมต่อกับวังลึกเข้ากับตัวเมืองสุโขทัย และที่อื่นๆ พัฒนาคืบขึ้นนับแต่ทศวรรษที่ 2510 การผลิตเพื่อขายจึงขยายตัวตามไปด้วย ในปลายทศวรรษนี้ ชาวบ้านวังลึกซื้อเครื่องจักรในการผลิต โดยเฉพาะรถไถ กันอย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุฉะนั้นจึงเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้น ผลที่ตามมาก็คือ เกิดการขยายที่ดินในการเพาะปลูกกันเป็นอย่างมาก

เมื่อมาถึงทศวรรษที่ 2510ถนนหนทางเริ่มพัฒนาดีขึ้น ทั้งถนนจากธานี (ตัวเมืองสุโขทัย) ถึงคลองตาล (อำเภอศรีสำโรง) และถนนที่เชื่อมระหว่างวังลึกกับคลองตาล ตลอดถนนที่เชื่อมต่อกันภายในวังลึกเองได้รับการปรับปรุงและก่อสร้าง ดังนั้นการขยายตัวของทุนและรัฐจึงสามารถเข้ามาในวังลึกได้อย่างสะดวกมากขึ้นส่งผลให้การผลิตเพื่อขายเริ่มต้นขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และเมื่อชาวบ้านเริ่มสะสมทุนได้เพิ่มขึ้นในปลายทศวรรษ 2510 ถึงทศวรรษที่ 2520ประกอบกับ ธกส. ได้เข้ามาเป็นแหล่งเงินกู้เพื่อใช้ในการผลิต อีกทั้งตลาดมีความต้องการสินค้าข้าวและพืชไร่เพิ่มมากขึ้น ชาวนาวังลึกจึงเริ่มซื้อรถไถกันอย่างมาก และต่อมา ประมาณ พ.ศ. 2520 ชาวบ้านเกือบทุกครอบครัวจะมีรถไถ การมีรถไถทำให้ชาวบ้านสามารถผลิตได้มากขึ้นและพ่อค้าจากคลองตาลก็จะเริ่มเข้ามารับซื้อข้าวยุคนั้นเริ่มที่จะใช้พันธุ์ข้าว กข. ที่เกษตรอำเภอนำเข้ามาเผยแพร่ ซึ่งสามารถผลิตข้าวได้ปีละสองครั้ง และได้ผลผลิตต่อไร่มากกว่าพันธุ์ข้าวนาปีเดิมที่ใช้เวลาในการผลิตยาวนาน และได้ผลผลิตต่ำ ด้วยเหตุดังนั้นชาวนาวังลึกกำลังเปลี่ยนกลายไปเป็นผู้ผลิตเพื่อขายโดยมูลฐาน ในขณะเดียวกัน เมื่อมาถึงปลายทศวรรษที่ 2520 ถึงต้นทศวรรษที่ 2530พืชเศรษฐกิจตัวใหม่ก็เริ่มเข้ามานั่นก็คืออ้อยเนื่องจากการคมนาคมที่ดีขึ้นทำให้การเข้าถึงวังลึกง่ายขึ้น ประกอบกับบริษัทน้ำตาลคือบริษัทไทยเอกลักษณ์ ที่ตั้งอยู่ ณ จังหวัดอุดรธานี ต้องการเพิ่มกำลังในการผลิต จึงเริ่มส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาเพื่อชักชวนให้ชาวบ้านวังลึกหันมาผลิตอ้อย ชาวนาวังลึกอาศัยรถไถของตนเองปรับที่ดินและถางป่าละเมาะเพื่อใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูก

นับจากทศวรรษที่ 2540 วังลึกก็เข้าสู่ยุคแห่งเศรษฐกิจการค้าอย่างรอบด้าน เป็นยุคที่ชาวบ้านวังลึกกลายมาเป็นผู้ประกอบการโดยสมบูรณ์ ทนและรัฐขยายตัวเข้ามาในวังลึกอย่างเต็มที่ การผลิตทุกชนิดเป็นการผลิตเพื่อขาย การผลิตข้าวเป็นการผลิตเพื่อขายโดยมูลฐาน และการผลิตค่านึงถึงต้นทุนและกำไร สะท้อนออกมาจากการใช้เทคโนโลยีทางการผลิตแบบใหม่อย่างเต็มที่ ในขณะที่การผลิตอ้อยขยายตัวมาก และผู้ประกอบการต่างๆ ก็ขยายตัวด้วย เช่นนายณรงค์ เมื่อเลิกการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของบริษัทอ้อยแล้ว จึงหันมาทำกิจการเกษตรพันธสัญญาโดยตั้งบริษัทรับซื้อข้าวโพดอ่อนและมะม่วง ดังนั้น กล่าวได้ว่าในปัจจุบัน เศรษฐกิจของวังลึกนั้น โดยพื้นฐานคือเกษตรกรรม แต่ก็ขยายตัวอย่างมาก และเกิดกิจการใหม่ๆ ที่ส่วนใหญ่สัมพันธ์กับการผลิตทางเกษตรกรรม

ดังนั้นตำบลวังลึก ที่เป็นชุมชนดั้งเดิมโดยมีฐานทางการเกษตรเพียงฐานเดียว และเมื่อเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่ ชาวบ้านก็จะเปลี่ยนกลายมาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรควบคู่กับการทำพืชไร่ ในขณะที่ผู้ประกอบการอื่นๆ ส่วนใหญ่ก็จะประกอบการในกิจการที่สัมพันธ์กับการเกษตรเป็นหลัก ดังนั้นวังลึกจึงเป็นเขตเมืองในชนบทที่ฐานของผู้ประกอบการก็คือการเกษตร

สำหรับตำบลดิ่งชันนั้น ในทางเศรษฐกิจ กล่าวได้ว่า พื้นที่ในเขตตำบลดิ่งชัน เป็นพื้นที่ของการก่อตั้งชุมชนใหม่ เดิมพื้นที่ในเขตนี้เป็นพื้นที่ป่าเขาอันเป็นต้นน้ำที่สำคัญของน้ำแม่รำพันที่ไหลจากภูเขาและไปบรรจบกับแม่น้ำยมที่บริเวณอำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย ประมาณทศวรรษที่ 2460 เริ่มมีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัย แต่ก็เพียงไม่กี่ครอบครัว โดยมีจุดประสงค์เหมือนกันนั่นก็คือเพื่อหาที่ทำกิน โดยระลอกแรก หรือช่วงแรกซึ่งเป็นช่วงของผู้บุกเบิกรุ่นแรกนั้น ชาวบ้านทั้งจากทางทิศใต้ของตำบลดิ่งชันคือคนพื้นสุโขทัย จากอำเภอบ้านด่านลานหอย และคนเหนือคือจากอำเภอเถิน จังหวัดตาก และอำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัยเริ่มอพยพเข้ามาแม้ว่าผู้อพยพแรกๆ นั้นมีจำนวนไม่มากนัก แต่ต่อมาก็มีเครือข่ายของผู้ที่อพยพแรกๆ ทายอดกันเข้ามาราวทศวรรษที่ 2490 โดยในชั้นแรกชาวบ้านจะอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านที่เรียกกันปัจจุบันว่า บ้านวังหินก่อน แล้วค่อยๆ กระจายตัวออกตามริมน้ำแม่รำพัน

จนกระทั่งทศวรรษที่ 2500 คนอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นคนพื้นสุโขทัยเช่นเดียวกัน กลุ่มนี้มาจากสวรรคโลกและศรีสำโรง พวกเขาซื้อที่ดินจากคนกลุ่มเดิม พร้อมกับการนำเอาพืชเศรษฐกิจเขามาผลิตด้วย นั่นคือฝ้าย และทำให้ชาวบ้านดิ่งชันทั้งหมดเริ่มผลิตฝ้ายเพื่อขาย ดังนั้นพื้นที่ป่าจึงเริ่มถูกถากถางเพิ่มขึ้นเพื่อผลิตฝ้าย แต่เนื่องจากผู้คนยังมีน้อย และขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการถากถางป่า ดังนั้นในระยะเริ่มแรก ผลผลิตฝ้ายเพื่อขายจึงยังคงมีไม่มากนัก แต่เมื่อมีผู้อพยพเข้ามาเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการขยายตัวของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากปริมาณประชากรอันเกิดจากการเจริญพันธุ์ และมีเครื่องมือเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การหักล้างถากถางพื้นที่ป่าจึงทำได้มากขึ้น ครอบครัวต่างๆ ต่างหักล้างถางพงและผลิตเพื่อขายเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ราวทศวรรษที่ 2520 ถึง ต้นทศวรรษที่ 2530 ผู้อพยพอีกกลุ่มหนึ่งจึงตามมา พวกเขาคือคนอีสานที่เข้ามาซื้อที่ดินที่โล่งเตียนแล้วครอบครัวละ 20-30 ไร่ ซึ่ง

เป็นปริมาณเฉลี่ยของผู้ที่ถือครองที่ดินสวนใหญ่ในตลิ่งชันด้วยตั้งแต่นั้นแต่เริ่มแรก ชาวบ้านในตลิ่งชันต่างครอบครองที่ดินของตัวเอง โดยคนกลุ่มแรกจับจองพื้นที่ป่า และมอบหรือขายที่ดินให้เครือญาติที่อพยพเข้ามาในราคาถูกลง และผู้อพยพรุ่นต่อๆ มาซื้อที่ดินจากผู้อพยพรุ่นแรก

ในยุคนี้ผู้คนในตลิ่งชันปลูกพืชไร่เพื่อขายมากขึ้น เช่น ฝ้ายและต่อมาข้างโพด และตอนปลายของยุคนี้ อ้อยเริ่มเข้ามาเป็นพืชเศรษฐกิจของตลิ่งชัน การผลิตที่ขยายตัวมากขึ้นนี้เป็นหน้าตาของโอกาสที่จะทำให้ชาวบ้านเห็นถึงการที่จะสามารถมีชีวิตที่ดีขึ้น แต่สิ่งที่สำคัญคือการขาดทุนพื้นฐานที่จะเริ่มต้นขยายการผลิตเพื่อขาย แต่แหล่งเงินทุนที่จะใช้เพื่อขยายการผลิตที่มีอยู่คือ ธกส. และของผู้รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่เมืองเก่าสุโขทัย (ร้านจงรักษ์) นั้น ไม่เพียงพอ ดังนั้นเมื่อมีผู้เข้ามาหาแรงงานเพื่อไปขายแรงงานยังต่างประเทศ ที่ให้ค่าแรงสูงมากตามสายตาของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านพบช่องที่จะได้ทุนมา ดังนั้นชาวบ้านเกือบทุกครอบครัวที่ตลิ่งชัน จึงเดินทางไปทางไปทำงานยังต่างประเทศเพื่อแสวงหาทุน

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2540 เป็นต้นมาคือการขยายตัวของรัฐและทุนเข้ามาในตลิ่งชันทวีความเข้มข้นขึ้น และเป็นยุคที่ตลิ่งชันขยายตัวทางเศรษฐกิจคือมีการผลิตเพื่อขายเพิ่มมากขึ้น รัฐได้ขยายถนนจากอำเภอบ้านด่านลานหอยโดยปรับปรุงทางเกวียนแต่เดิมให้ขยายพอที่รถจะวิ่งเข้ามาได้ จึงทำให้ตลาดทางการเกษตรทั้งที่เมืองเก่าสุโขทัยและที่จังหวัดตากเข้ามาใกล้ชิดกับชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเริ่มผลิตพืชไร่เพื่อขายเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอ้อย และท้ายสุดคือมันสำปะหลัง ในขณะที่คนอีสานได้อพยพเข้ามา (ตัวเลขของครัวเรือนอีสานที่อาศัยอยู่ที่บ้านลานกระบือปัจจุบัน คือประมาณ 1,000 ครัวเรือน) พวกเขาพร้อมกับเงินทุนที่ขายที่ดินจากบ้านเดิมมา และมาซื้อที่ดินในตลิ่งชันโดยได้ที่ดินมากกว่าที่บ้านเดิม ทำให้เศรษฐกิจแบบเงินตราในตลิ่งชันยิ่งขยายเพิ่มขึ้น ตลอดจนมีชาวบ้านจำนวนหนึ่ง เลี้ยงวัวขายเป็นรายได้เสริม เพราะมีตลาดรับซื้อวัวควายที่ตัวอำเภอบ้านด่านลานหอย และที่ดอนโก สรรคโลก

ดังนั้นในทางเศรษฐกิจจึงอาจสรุปได้ว่า ในกรณีของตำบลตลิ่งชันจะเป็นเป็นชุมชนบุกเบิก และแม้ว่าจะมีพื้นที่ชุมชนดั้งเดิมอยู่ แต่ขนาดนั้นเล็กมาก คนส่วนใหญ่ของตลิ่งชัน เป็นผู้อพยพที่เข้ามาซื้อที่ดินจากผู้บุกเบิกรุ่นแรกๆ เพื่อประกอบการผลิตทางการเกษตร และเนื่องจากการที่พื้นที่ทั้งหมดเคยเป็นพื้นที่ป่าที่เป็นที่ดอนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการผลิตหลักของตลิ่งชันจึงเป็นการผลิตพืชไร่ จะมีพื้นที่ปลูกข้าวอยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม เมื่อการชลประทานดีขึ้น การผลิตข้าวก็เพิ่มขึ้นด้วย แต่ด้านหลักก็ยังคงเป็นการผลิตพืชไร่อยู่ดี อีกทั้งทุนที่ผู้ประกอบการใช้ในการเปลี่ยนมาเป็นประกอบการทางการเกษตรเกือบทั้งหมดของตลิ่งชันเป็นทุนที่มาจากการไปทำงานทำ ณ ต่างประเทศ

สรุป

จะพบว่า ทั้งสามพื้นที่นั้น แม้การเปลี่ยนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจมาเป็นโครงสร้างแบบผู้ประกอบการเช่นเดียวกัน แต่ทว่าด้วยเงื่อนไขที่แตกต่างกันของทั้งสามพื้นที่ กำหนดให้การเปลี่ยนแปลง

นั้นแตกต่างกันที่เขตเทศบาลกองไกรลาสโครงสร้างทางเศรษฐกิจคือการผลิตและการค้าที่หลากหลาย ทั้งการผลิตข้าว (ที่ผู้ประกอบการจำนวนมากเป็นผู้ประกอบการทางการค้าด้วย) การผลิตน้ำตาลและปลา ร้า การผลิตขนมหวาน และการค้าอื่นๆ ในขณะที่ในวังลิกนั้น ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ผลิตข้าวและพืชไร่ ควบคู่กันไป ส่วนที่ตลิ่งชัน มีทั้งผู้ประกอบการที่ปลูกข้าวและพืชไร่ แต่ที่มากกว่าคือเป็นผู้ประกอบการพืชไร่ เพียงอย่างเดียวดังนั้นโครงสร้างทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการในชนบทต่างๆ จึงมีลักษณะที่แตกต่าง หลากหลาย เพราะถูกกำหนดจากเงื่อนไขหรือบริบทที่แตกต่างกันไป

โครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางเศรษฐกิจดังกล่าว ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมของทั้งสามแตกต่างกันไปด้วย ในกรณีของเขตเทศบาลกองไกรลานั้น การขยายตัวทางเศรษฐกิจของบ้านกง ก่อให้เกิดโอกาสของ ชาวบ้าน บ้านกงที่จะขยับตัวกลายเป็นผู้ประกอบการระดับต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบการเดิมที่เป็นพ่อค้าเงินที่ ร่ำรวยนั้น สร้างความร่ำรวยเพิ่มมากขึ้น เช่นการควบคุมเทคโนโลยีทางการเกษตร โดยการเปิดร้านอุปกรณ์ การเกษตร เพื่อสนองความต้องการของชาวนาที่กำลังเปลี่ยนกลายมาเป็นผู้ประกอบการที่ผลิตข้าวเพื่อขาย เกิดโรงงานผลิตน้ำตาลและปลาร้าขนาดใหญ่ขึ้น ในขณะที่ เกิดนักธุรกิจใหม่ๆ ที่อาศัยตลาดจากภายนอก เช่น การทำขนมหวานซึ่งขยายตัวเป็นอย่างมาก เกิดผู้ประกอบการที่ทำการค้าระดับต่างๆ ซึ่งรวมทั้งขาย ของที่ตลาดสดด้วย

ประมาณ พ.ศ. 2520 บ้านกงบริเวณข้างนอก (เขตบ้านกว้าง ซึ่งจะอยู่ก่อนมาทางติดกับถนน สิงห์วัฒน์) ก็เริ่มเจริญมากขึ้น จากถนนหนทางที่ไปมาสะดวก ทำให้ตลาดบ้านกงข้างในที่อยู่บริเวณใกล้ๆ ริมน้ำเดิมเริ่มซบเซาลง แต่บริเวณบ้านกว้างซึ่งเมื่อก่อนบ้านกว้างจะเป็นพื้นที่ทำนา บ้านที่ติดถนนปัจจุบันนี้ ปู่ย่าตายายดั้งเดิมล้วนมีอาชีพทำนา มีบ้านได้ทุนสูง ที่ได้ทุนใช้เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย คนทำนาในบ้านกว้างก็ มาก ในยุคนี้แม้จะทำนาปีละครั้งแต่ก็ทำเพื่อขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงบ้าน ชาวบ้านจึงไม่จำเป็นต้องไป สอบถามราคาขายข้าวจากพ่อค้าในตลาดบ้านกงเดิมอีกต่อไป ถ้าพอใจที่จะขายให้ใครจึงค่อยขาย ถ้ายังไม่ พอใจราคาที่จะขายก็เก็บใส่ยุ้งฉางไว้ก่อน เมื่อชาวบ้านเริ่มมีรายได้มากขึ้น ก็เริ่มส่งลูกหลานไปเรียนใน เมืองสุโขทัย หรือเมืองพิษณุโลกกันมากขึ้น ซึ่งจริงๆ แล้วคนจีนในตลาดบ้านกงเดิม เริ่มเรียนหนังสือกันแล้ว แทบทุกบ้านให้ลูกเรียนหนังสือ และส่วนมากคนจีนในตลาดก็ส่งลูกไปเรียนสุโขทัยวิทยาคม อุดมดรุณี ตั้งตั้งแต่ประมาณ 2490 แล้ว

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการขยับตัวทางสังคมจากผู้ที่อยู่ในระดับสูงจะร่ำรวยมากยิ่งขึ้น ผู้อยู่ ระดับกลางๆ จำนวนหนึ่งขยับตัวสูงขึ้น ในขณะที่ในระดับล่างคือชาวนา ขยับตัวจากผู้ที่อยู่ระดับล่าง กลาย มาเป็นผู้ประกอบการชั้นกลาง

จะพบว่า พอมานับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2540 เป็นต้นมาโครงสร้างทางสังคมของบ้านกงที่แต่เดิมเป็นแบบสามเหลี่ยมปิรามิด มีคนรวยจำนวนน้อย คือเป็นกลุ่มของพ่อค้าชาวจีนและลูกหลาน ที่คนรุ่นปู่ย่าตายายได้เข้ามาค้าขายอยู่ในบ้านกงนานแล้ว ตั้งแต่ยุคอาศัยอยู่บนแพไม้ไผ่ จนสามารถสะสมทุนไว้ให้คนรุ่นลูกหลาน ทั้งทุนเงินทอง ทรัพย์สินที่ดิน ทุนด้านการศึกษาที่สามารถส่งลูกให้เรียนโรงเรียนในระดับจังหวัดและระดับประเทศได้ กลุ่มคนเหล่านี้จะอยู่บนยอดปิรามิด มีผู้ประกอบการที่เป็นพ่อค้าจีนที่มีฐานะร่ำรวยมาซึ่งเริ่มต้นมาค้าขายและทำมาหากิน ลงหลักปักฐานสร้างครอบครัวที่บ้านกง กับคนไทยพื้นเป็นส่วนใหญ่จะอยู่ระดับกลาง และมีชาวนาอยู่ในระดับล่าง (คนหาปลาเริ่มลดน้อยลง เพราะนโยบายของรัฐในการควบคุมจำกัดระยะเวลาที่อนุญาตให้จับปลาได้ แต่ก็ยังมีคนหาปลาจำนวนน้อยจำนวนหนึ่งหนึ่งที่กลายมาเป็นผู้ที่หาปลาเพื่อขายขยับขึ้นเป็นผู้ประกอบการระดับกลางเช่นกัน) โครงสร้างทางสังคมในแบบปิรามิดดังกล่าว เปลี่ยนมาเป็นโครงสร้างในแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่เป็นผู้ประกอบการที่ร่ำรวยจำนวนหนึ่ง ประมาณ 20% ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเรื่องอุปโภคบริโภคที่เป็นของใช้เสียส่วนใหญ่ เช่น เสื้อผ้า มอเตอร์ไซด์ เครื่องครัว ปุ๋ยเคมี คนส่วนใหญ่ 70 % เป็นผู้ประกอบการระดับกลาง มีทั้งคนไทยเชื้อสายจีนและคนไทยพื้นเดิม ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป เช่น ทำนาและหาปลาไปด้วย หรือว่างจากทำนาก็ไปรับจ้าง แต่ถ้าหาใครที่ทำนาทำไร่จำนวนมากๆ ก็ไม่มีเวลาที่จะไปประกอบอาชีพอื่นๆ เพิ่มเติมได้อีก ทำนาและค้าขายของชำ หรือบางส่วนก็ให้เช่าที่นาและค้าขาย จึงมีชาวบ้านน้อยกว่า 10% กลายเป็นคนจนที่รับจ้างผู้ประกอบการระดับต่างๆ

ดังนั้นที่บ้านกงซึ่งเป็นชุมชนทางการค้า จึงสร้างโอกาสให้ทุกคนสามารถผลิตและทำการค้าเพื่อสะสมทุนได้ในระดับหนึ่ง จึงก่อให้เกิดโครงสร้างของผู้ประกอบผลิตและการค้าที่เป็นผู้ประกอบการระดับกลางขึ้นเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ผู้ประกอบการขนาดใหญ่มักจะเป็นผู้ประกอบการชาวจีนที่สะสมทุนสืบเนื่องมานานตั้งแต่ยุคศูนย์กลางการค้าทางน้ำแล้ว ส่วนคนจนที่มีน้อยนั้น ก็มีเหตุผลมาจากการที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สร้างโอกาสให้ทุกคนเช่นกัน จึงทำให้มีปริมาณคนจนน้อยมาก เพราะทุกคนมีโอกาสในการเปลี่ยนสถานะตัวเองกลายเป็นผู้ประกอบการระดับกลาง โครงสร้างทางสังคมของเขตเทศบาลบ้านกงจึงเป็นโครงสร้างแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่มีผู้ประกอบการระดับกลางจำนวนน้อยอยู่ที่ปลายข้างบน คนจนอยู่ที่ปลายด้านล่าง แต่ตรงกลางที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่นั้น บรรจุไว้ด้วยผู้ประกอบการระดับกลางที่หลากหลาย

ที่ตำบลวังลึกนั้นแตกต่างออกไป ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เราจะเห็นถึงการก่อรูปทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สังคมของวังลึกมีความซับซ้อนขึ้น พบว่าในยุคแรกนี้ นอกจากการที่ชาวบ้านส่วนใหญ่บุกเบิกที่ดินได้จำนวนหนึ่ง ประมาณ 10-15 ไร่ แล้ว ยังมีกลุ่มคนที่สามารถบุกเบิกที่ดินได้จำนวนมากอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีกลุ่มชาวบ้านที่มีที่ดินและสะสมที่ดินได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นนับตั้งแต่แรกของยุคนี้ ก็เริ่มมีความแตกต่างกันในฐานะของคนวังลึกดังเช่นครอบครัวของนายเทพ ที่เป็นครอบครัวที่มี

ฐานะดี โดยนอกจากจะทำการค้าแล้ว ยายและแม่ของนายเทพยังเป็นผู้ให้เงินกู้กับชาวบ้าน โดยชาวบ้านสัญญาว่าจะไ้คืนเป็นข้าวซึ่งมีมูลค่าสูงกว่าจำนวนเงิน

เนื่องจากเศรษฐกิจของวังลึกโดยพื้นฐานเป็นการผลิตข้าวโดยใช้แรงงานแบบดั้งเดิม ดังนั้นจึงกำหนดให้การจัดตั้งทางสังคมของวังลึกคือการจัดตั้งทางสังคมในแบบเครือญาติ และเครือญาติเสมือน (ผู้ที่ทำนาในทุ่งเดียวกัน) โดยมี บุคคลที่ชาวบ้านเรียกว่า “คนโต” เป็นผู้นำในกลุ่มเครือญาติและเครือญาติเสมือนคนโตนั้นหมายถึง คนที่มีฐานะมั่นคง มีความประพฤติที่ดี เป็นคนจริง พูดคำไหนคำนั้น โดยที่บ้านป่าสำนวนนั้น จะมีตัวอย่างของ”คนโต” ที่ จะใช้เป็นกรณีศึกษาได้ ซึ่งจะเห็นถึงกระบวนการของการปรากฏตัวของ “คนโต” คือนายเทพ นายเทพ นั้น เกิด พ.ศ. 2491 และจบชั้นมัธยมศึกษา นับได้ว่านายเทพเป็นหนึ่งในบรรดาชาวบ้านจำนวนน้อยของคนตำบลวังลึกในขณะนั้น ที่จบการศึกษาในระดับนี้ ครอบครัวของนายเทพมีเครื่องรับวิทยุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 และโทรทัศน์ตั้งแต่ 2523 นายเทพซึ่งมีพื้นฐานทางการศึกษาอยู่แล้ว และสามารถเข้าถึงข่าวสารจากภายนอกได้ จึงอยู่ในฐานะที่สามารถให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษากับชาวบ้านในเรื่องต่างได้ ในขณะเดียวกัน นับจากแต่งงานในปี พ.ศ. 2513 เขาก็เริ่มสะสมความมั่งคั่งตลอดมา โดยก่อนเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2557 นั้น สามารถสะสมที่ดินได้กว่า 100 ไร่ จึงกลายเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ทางเดินในชีวิตของเขาสู่การเป็นคนโตนั้น คือการให้การอุปถัมภ์ต่อชาวบ้าน ในที่นี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงว่า วังลึกนั้นมีสถาบัน คนโต ที่เป็นสถาบันที่สำคัญ

ในขณะที่เมื่อถึงตอนปลายของทศวรรษที่ 2500 จึงเริ่มปรากฏผู้ประกอบการรุ่นแรกขึ้นในวังลึก คือ นอกจากพ่อค้าในตลาดคลองตาลจะรับซื้อพืชผลทางการเกษตรจากชาวบ้านโดยชาวบ้านเอาไปขายให้ถึงที่ตลาดแล้ว ก็จะมีตัวแทนชาวบ้านจำนวนหนึ่ง รับซื้อพืชผลทางการเกษตรเหล่านี้เพื่อขายให้พ่อค้าคนจีนอีกทอดหนึ่ง ในบรรดาคนกลางเหล่านี้คือ นายชิต (ต่อมาในปี 2520 ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน) เขาค้าพืชไร่จนสามารถมีเงินซื้อรถบรรทุกมาเพื่อการประกอบการของตนและยังเป็นผู้ให้เงินกู้กับชาวบ้านเพื่อไปลงทุนทำการผลิตก่อนด้วย หรืออีกคนหนึ่งคือ นางชม (ต่อมาได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และเป็นกำนันใน พ.ศ. 2549) เป็นต้น ก็เริ่มประกอบการร้านค้าและรับซื้อพืชผลทางการเกษตร

จะพบว่าในทางสังคมในยุคนี้เริ่มปรากฏให้เห็นถึงพลังทางสังคมที่มาจากฐานเศรษฐกิจที่ต่างกันสองฐาน นั่นก็คือ พลังเดิมคือคนโต ที่จะเติบโตขึ้นจากฐานของการปลูกข้าวซึ่งอยู่ในระบบอุปถัมภ์กับพลังใหม่คือผู้ประกอบการ ซึ่งในที่นี้คือการเกิดขึ้นของผู้ประกอบการที่เป็นคนกลางรับซื้อพืชผลของชาวบ้าน ดังนั้นในยุคแรกนี้ จากการเริ่มขยายตัวของการผลิตเพื่อขาย ทำให้โครงสร้างทางสังคมของวังลึกเริ่มจะเป็นแบบปิรามิด โดยปรากฏผู้มีฐานะดีที่เริ่มสะสมที่ดิน (บางคนของกลุ่มนี้นอกจากจะสะสมความร่ำรวยจากที่ดินแล้ว ยังสะสมจากการให้เงินชาวบ้านกู้ แล้วเก็บทั้งต้นและดอกเป็นข้าว) อยู่บนสุด ถัดลงมาก็คือผู้ประกอบการการค้า โดยเฉพาะค้าพืชไร่ และที่ฐานคือครอบครัวของชาวนาที่เป็นครอบครัวขยายที่ทำการผลิตรวมกันในพื้นที่ 10-15 ไร่

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 เป็นต้นมา ตลาดของผลิตผลทางการเกษตรที่ขยายตัวขึ้น ได้ทำให้ชาวนาเริ่มเปลี่ยนกลายมาเป็นผู้ผลิตเพื่อขาย ในขณะที่เกิดผู้ประกอบการต้องมีทักษะเพิ่มมากขึ้น คือทั้งผู้ที่เป็นตัวแทนของบริษัทน้ำตาลซึ่งเป็นผู้ที่คอยแนะนำผู้ประกอบการอ้อย ผู้ประกอบการไร่อ้อย และผู้ประกอบการอื่นๆ ที่ต้องมีทักษะด้วย และท้ายที่สุดบริษัทไทยเอกלקษณ์ได้ตั้ง นายณรงค์ ชาวบ้านวังลึกให้เป็นตัวแทนของบริษัทในการชักชวนให้ชาวบ้านและดูแลการผลิตอ้อยในวังลึก นายประเดิมทำหน้าที่ตรวจดินและแนะนำชาวบ้านถึงวิธีในการปลูกอ้อย (ตัวเขาเองก็ปลูกอ้อยด้วย) และเมื่อมาถึงทศวรรษที่ 2530 ก็มีชาวบ้านจำนวนมากขึ้นหันมาปลูกอ้อยอ้อยจึงกลายมาเป็นพืชไร่สำคัญของคนวังลึกตั้งแต่นั้นมา

ควรกล่าวไว้ด้วยว่า นอกจากการเกิดขึ้นของผู้ประกอบการไร่อ้อยแล้ว (จนถึงพ.ศ. 2545 มีผู้ประกอบการอ้อยประมาณ 40-50 ราย) นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 จะเห็นถึงการขยายตัวของอาชีพที่หลากหลายขึ้นด้วยเช่นนายณรงค์กลายเป็นตัวแทนของบริษัทน้ำตาลเอกלקษณ์ และปลูกอ้อยด้วย ทำให้เขาสามารถสะสมทุนได้อย่างมั่นคง ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการรับซื้อผลิตผลทางการเกษตรก็ขยายตัวเพิ่มขึ้น เช่น นายซื่อ นายซื่อ เริ่มต้นด้วยการเป็นช่างตัดผม และลงท้ายด้วยการเป็นผู้ประกอบการค้าพืชผลการถัดมาคือกรณีของนายมานพ นายมานพเป็นผู้ประกอบการรถเกี่ยวข้าว ยังมีผู้ประกอบการรายอื่นๆ อีกด้วย มีดังเช่น นายสมควรช่างอุปกรณ์ไฟฟ้า และ นางชมชื่น หรือผู้ใหญ่มชชื่น ที่เป็นผู้ค้าผักผลไม้ผู้ใหญ่สงวนเป็นตัวอย่างของผู้ประกอบการที่สะสมทุนจากการค้าขาย และท้ายที่สุดกลับมาทำไร่อ้อยกว่า 200 ไร่ และรับจ้างตัดบ้านอีกด้วย ในยุคนี้นี้ วังลึกเปลี่ยนไปอย่างมาก โครงสร้างทางสังคมนั้น ยังคงเป็นแบบปรางมิดแต่ตรงกลางเริ่มขยายตัวเพิ่มมากขึ้น คือนอกจากผู้ประกอบการที่เป็นตัวกลางค้าพืชผลแล้ว ที่สำคัญอีก การประกอบการหนึ่งคือผู้ประกอบการไร่อ้อย นอกจากนั้นยังเกิดผู้ประกอบการอื่นๆ ขึ้นมาจำนวนหนึ่งอีกด้วย ผู้ประกอบการทั้งรายเก่าและรายใหม่ กลายเป็นผู้ที่อยู่ในระดับกลางของปรางมิด และจำนวนหนึ่งเริ่มที่จะขยับตัวเองขึ้นสู่ระดับสูง

และนับตั้งแต่ทศวรรษ 2540 สังคมวังลึกได้เปลี่ยนไปเป็นสังคมของผู้ประกอบการโดยสมบูรณ์ทั้งผู้ประกอบการทางการเกษตรและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร ในขณะที่ผู้ประกอบการนาของวังลึกเกือบทั้งหมด ประกอบการอื่นๆ ด้วย เช่นประกอบการพืชไร่ ปลูกอ้อย หรือทำสวน หรือปลูกข้าวโพดถนอมแบบพันธุ์สัญญา ผู้ประกอบการนาที่ประกอบการพืชไร่และพืชสวนด้วยนั้น ทั้งหมดขยับตัวเองขึ้นสู่ชั้นกลางของยอดปรางมิด ในขณะที่มีชาวบ้านจำนวนหนึ่งผลิตอ้อย โดยผู้ผลิตที่ทำการผลิตระดับปานกลาง จะผลิตบนพื้นที่ประมาณ 60 ไร่ และรายใหญ่ เช่น นายฤทธิ์ ส.อบต ผลิตอ้อยประมาณ 300 ไร่ หรือ นายสกลิต ประมาณ 200 ไร่ ในขณะที่ นายราช และครอบครัวทำรวมๆ กันแล้ว ประมาณ 1,000 ไร่ ผู้ที่ทำการผลิตรายใหญ่นั้น จะมีที่ดินของตนเองเพื่อใช้ในการผลิต แต่ก็เป็นที่ดินส่วนน้อย เพราะส่วนใหญ่ต้องเช่าที่ดินเพื่อทำการผลิต จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการอ้อยนั้นส่วนใหญ่คือผู้ที่อยู่ที่ตอนกลางของปรางมิด ในขณะที่จำนวนหนึ่งขึ้นสู่ยอดปรางมิด ส่วนผู้ประกอบการอื่นๆ เช่น นายซื่อ ก็สามารถขยับตัวเองขึ้นสู่ยอดปราง

รามิดด้วยการที่ทำยที่สุดแล้ว เขาเป็นตัวแทนขายน้ำปลาเยื่อหนึ่งจะพบว่า โครงสร้างทางสังคมของวังลึกที่เป็นรูปปิรามิดในปัจจุบันนั้น จะเป็นรูปปิรามิดที่ประกอบด้วย คนรวย 20% กลางๆ ประมาณ 60 % และล่าง 20 %

สรุปก็คือ เนื่องจากเดิมนั้น โครงสร้างทางการผลิตเป็นการผลิตข้าว ดังนั้นความสัมพันธ์ของคนในวังลึกจึงเป็นแบบเครือญาติและเครือญาติเหมือนโดยมีผู้นำเครือญาติและเครือญาติเหมือนคือคนโตและเมื่อเปลี่ยนเข้าสู่การผลิตเพื่อขายของผู้ประกอบการ การผลิตก็ยังคงเป็นการปลูกข้าวและพืชไร่ โดยแม้ว่าความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาแรงงานของกันและกันนั้นหมดไปแล้ว แต่เนื่องจากการปลูกข้าวและพืชไร่ จำเป็นที่จะต้องใช้โครงสร้างฐาน แต้บประมาณของ อบต. ตำบลวังลึกมีน้อย จึงเปิดโอกาสให้คนโตที่มีฐานทางเศรษฐกิจที่ดีมาแต่ดั้งเดิม ตลอดจนสามารถประสบความสำเร็จในทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ และมีประสบการณ์ร่วมกับชาวบ้านในการพึ่งพิงกันและกันมาก่อน สามารถปรับตัวเองให้เป็นผู้อุปถัมภ์ชาวบ้านได้ในแง่โครงสร้างฐาน เช่นแหล่งน้ำและถนน เป็นต้น และการช่วยเหลือชาวบ้านในแง่อื่นๆ ในขณะที่ในตำบลวังลึกยังมีผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่ส่วนหนึ่งมีฐานทางเศรษฐกิจเดิมคือมีบิดาเป็นผู้ประกอบการแต่ดั้งเดิมจึงสร้างความมั่งคั่งให้กับตัวเองได้ หรือเป็นผู้ที่ริเริ่มประกอบการทางการค้าและประกอบกิจการอื่นๆ โครงสร้างทางสังคมของตำบลวังลึกจึงเป็นแบบปิรามิด คือมีผู้ประกอบการที่มีฐานะดี 20 % ซึ่งจะประกอบไปด้วยผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จการจำนวนหนึ่งและคนโตที่สังกัดอยู่ในกลุ่มชั้นบนนี้ ในขณะที่ชาวบ้านโดยทั่วไปที่มีที่ดินแต่ดั้งเดิม 15-20 ไร่ เป็นผู้ประกอบการระดับกลาง 60 % ส่วนผู้ที่อยู่ฐานคือคนจนจำนวน 20 %

ส่วนที่ตลิ่งชันนั้น ในแง่ สังคม ชาวบ้านตลิ่งชันเริ่มต้นที่อิงกับระบบเครือญาติ และเครือญาติเหมือน และคนที่คุ้นเคยกัน เนื่องจากเริ่มแรกของการตั้งถิ่นฐานนั้น ผู้คนมีจำนวนไม่มากนัก การจัดตั้งทางสังคมก็คือแบบเครือญาติที่มีผู้นำของตระกูลเก่าเป็นผู้อุปถัมภ์ ตระกูลผู้ที่อพยพมาก่อน นั่นคือพวกตระกูลเก่าจะให้ความช่วยเหลือเครือญาติและคนอื่นๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ โดยการให้ที่ดินบ้าง หรือไม่ก็ขายที่ดิน (ที่ยังเป็นพื้นที่ป่าอยู่) ในราคาถูก เนื่องจากพวกตระกูลเก่าเองก็ต้องการให้มีคนเข้ามาอยู่มากๆ เพื่อความปลอดภัยของการดำรงชีวิต

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 ทางด้านสังคมนั้น ที่ตลิ่งชันเป็นยุคที่ผู้คนในตลิ่งชันเริ่มขยายตัวมากขึ้น มีผู้อพยพอีกรุ่นหนึ่งเข้ามา โดยมาซื้อที่ดินของผู้อพยพที่มาก่อนนำเอาพืชไร่ชนิดใหม่คือฝ้ายเข้ามาทำการผลิตเพื่อขาย ต่อมาคือ ถั่ว ข้าวโพด ดังนั้นโครงสร้างทางสังคมจึงเริ่มขยับตัว คือนอกจากความสัมพันธ์แบบเก่าที่ความเป็นเครือญาติแล้ว การผลิตเพื่อขายยังเป็นการผลิตที่ทำให้ผู้คนมีความเป็นปัจเจกมากยิ่งขึ้น ประกอบกับผู้อพยพเข้ามาใหม่นั้น เป็นผู้ที่มาซื้อที่ดิน อีกทั้งเงินทุนที่ใช้ทำการผลิตยังมาจากการไปทำงานยังต่างประเทศ ดังนั้นพวกเขาจึงไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขของการที่ผู้รับการอุปถัมภ์ สังคมตลิ่งชันที่มีผู้คนอพยพมาอย่างหลากหลายจึงเป็นสังคมที่มีความเป็นอิสระต่อกันสูง

แต่พอมาถึง ทศวรรษที่ 2540 จากการประมาณการโดยการสอบถามชาวบ้าน และจากสถิติของรัฐ ที่พอมีอยู่บ้าง โครงสร้างทางสังคมของตลิ่งชันจึงเป็นแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่มีผู้ร่ำรวย คือกลุ่มผู้นำ เดิม และผู้ประกอบการใหม่บางรายที่เปื่อยดับขึ้นไปอยู่ข้างบน ชาวบ้านที่ยากจนอยู่ข้างล่างจำนวนน้อย และชาวบ้านที่เหลือทั้งหมดคือผู้ประกอบการระดับกลาง นี่หมายความว่า สังคมตลิ่งชันเป็นสังคมของผู้ประกอบการชั้นกลางอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามประเด็นที่เป็นพื้นฐานประเด็นหนึ่งก็คือ ผู้คนที่อพยพเข้ามาในรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 (คนอีสาน) นั้น เข้ามาซื้อที่ดินจากผู้อพยพรุ่นแรก จึงไม่ค่อยจะมีความรู้สึกพึงพา หรือขึ้นต่อคนรุ่นที่ 1 เพราะการมาซื้อที่ดินนั้น ทำในฐานะของคนที่ไม่เท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์ของพวกเขา กับชาวบ้านอื่นจึงเป็นความสัมพันธ์ในแง่ผลประโยชน์เสียมากกว่า ตลอดจนการที่สามารถไปทำงานเพื่อให้ได้ทุนมาเพื่อทำการผลิต จึงยิ่งทำให้ความรู้สึกที่จะพึ่งพิงผู้อื่นน้อยลงไปด้วย เพราะฉะนั้นการที่ผู้คนส่วนใหญ่ในตลิ่งชันเป็นผู้ที่มีฐานในการทำการเกษตรอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น การแตกตัวทางชนชั้นจึงมีไม่มากนัก นั่นคือมีผู้ประกอบการขนาดใหญ่เพียง 2.72 % เท่านั้น ซึ่งน้อยมาก แต่อย่างไรก็ตามก็นับว่ายังมีชนชั้นสูงหรือผู้ที่ร่ำรวยอยู่บ้าง คำถามคือทำไมจึงมีโครงสร้างทางสังคมเช่นนี้ คำตอบก็คือการที่ โอกาสในการเข้าถึงที่ดินของผู้อพยพนั้นมีค่อนข้างเท่าเทียมกัน คือผู้อพยพในทศวรรษที่ 2500 และทศวรรษที่ 2520 ถึงต้นทศวรรษที่ 2530 ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของตลิ่งชันนั้น มีที่ดินของตนเองจากการซื้อโดยใช้เงินทุนที่มาจากการขายที่ดินที่บ้านเดิมซึ่งมีราคาที่สูงกว่าราคาที่ดินที่ตลิ่งชัน โดยที่ชาวบ้านที่ตลิ่งชันส่วนใหญ่จะมีที่ดินโดยเฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 20-30 ไร่ ในขณะที่เดียวกัน เมื่อมาถึงทศวรรษที่ 2530 ชาวบ้านเกือบทุกครอบครัวเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ เมื่อได้เงินที่มาจากการทำงานต่างประเทศแล้ว ก็สามารถลงทุนในการผลิตพืชไร่แล้วกลายเป็นผู้ประกอบการชั้นกลางระดับกลางที่มีจำนวนมากที่สุด ส่วนชาวบ้านจำนวนหนึ่งด้วยการบริหารจัดการ และทำงานหนักจึงสามารถสะสมความมั่งคั่งได้ในที่สุด ซึ่งก็จะเป็นชาวบ้านส่วนน้อย

การที่ชาวบ้านจำนวนน้อยจำนวนหนึ่ง สามารถสร้างฐานะของตนเองให้แตกต่างจากชาวบ้านส่วนใหญ่ได้นั้น เงื่อนไขที่สำคัญก็คือการสร้างเครือข่ายทางการผลิตขึ้นมา คือเพื่อให้สามารถผลิตได้มากและมีกำไรมาก จึงเกิดการก่อร่างขึ้นของเครือข่ายต่างๆ ของผู้ประกอบการพืชไร่ขึ้นมา เช่นเครือข่ายผู้ผลิตอ้อยที่ใช้เครื่องจักรและขนส่งของนายสาย ที่ตัวเขาเองทำการผลิตในที่ดินที่มีอยู่ซึ่งได้มรดกมาจากรุ่นพ่อและแม่ และเช่าที่ประมาณ 100 ไร่ หรือตัวอย่างที่ชัดเจนของเครือข่ายการผลิตคือเครือข่ายการผลิตของ นายสมานและนางจันทร์จั่ว ผู้ซึ่งแต่เดิมก็มีที่ดินประมาณ 20 ไร่ แต่สามารถสร้างฐานะของตนเองขึ้นมาได้ โดยปัจจุบัน นายสมาน ได้ขยายการผลิตทั้ง อ้อย ข้าวโพด และมันสำปะหลัง (ปัจจุบันผลิตในพื้นที่ 400 ไร่ ทั้งซื้อเองที่มีรวมกันประมาณ 100 ไร่ และเช่า) ที่เป็นเช่นนี้ได้เพราะทั้งคู่สามารถสร้างเครือข่ายการผลิตของตนขึ้นมาได้ โดยอาศัยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายและชาวบ้านในหอย่อมบ้านของเขา ตลอดจนการที่ นายสมานและภรรยาสามารถใช้พื้นที่สาธารณะที่เปิดขึ้นมากจากการที่ชาวบ้านเกิดอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง “แสดง” ความเชื่อเพื่อต่อชุมชนหอย่อมบ้านของตน เช่นเมื่อถนนชำรุดก็จะใช้เครื่องจักรที่

พวกเขามีอยู่ซ่อมแซมให้ หรือให้เงินสนับสนุนงานสาธารณะต่างๆ ดังนั้นเมื่อเขาต้องการจ้างแรงงาน และเช่าที่ดิน บรรดาชาวบ้านในหอย่อมบ้านจึงยินดีที่จะมารับจ้างในการทำการผลิตและให้เช่าที่ดิน นอกจากนั้น นายเผ่ายังสร้างเครือข่ายกับผู้ผลิตย่อยในตำบลถึงขั้นขึ้นไปด้วย ทั้งนี้เพื่อพึ่งพาอาศัย ปกกันในการผลิต และการดูแลซ่อมแซมเครื่องจักร หรือหีบเย็บเครื่องจักรกันและกันใช้ยามเมื่อเครื่องจักรของตนเสียหรือชำรุด ซึ่งเครือข่ายนี้นายสมานบอกว่าสำคัญมาก หากต้องการทำการผลิตในขนาดใหญ่

ยังมีตัวอย่างของการสร้างเครือข่ายที่เป็นเงื่อนไขของการที่จะสร้างความมั่งคั่งขึ้นมาได้ เช่น เครือข่ายของอดีตกำนันนวลพรรณ และสามีคือนายกร อดีตนายก อบต. ทั้งคู่เป็นคนหมู่ 9 บ้านลานกระบือ และเครือข่ายอื่นๆ ซึ่งก็มีปฏิบัติการที่เชื่อมต่อกับบ้านในหมู่บ้าน เช่นกัน หรือยังมีผู้ที่สามารถสะสมความมั่งคั่งจนกลายเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวยขึ้นมา เช่น ผู้ใหญ่ธรรม ซึ่งเลี้ยงวัวจนสามารถมีวัวฝูงใหญ่นับร้อยตัว หรือกรณีผู้ใหญ่สุชิน (แห่งตำบลวังลึก ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของตำบลถึงขั้น แยกออกเป็นตำบลใหม่ ปี พ.ศ. 2536) คำว่าจนสามารถมีรถบรรทุกขนาดใหญ่ เพื่อนำวัวที่รับซื้อจากชาวบ้านไปขายยังที่ไกลๆ ได้

ในทางสังคมนี้ ชาวบ้านตลิ่งที่ในชั้นเริ่มต้นอิงกับระบบเครือญาติ และคนที่คุ้นเคยกัน เนื่องจากแรกการตั้งถิ่นฐานนั้นผู้คนมีจำนวนไม่มากนัก การจัดตั้งทางสังคมก็คือแบบเครือญาติที่มีผู้นำของตระกูลเก่าเป็นผู้อุปถัมภ์ แต่นับจากราวปลายทศวรรษที่ 2500 ผู้คนอพยพเข้ามาเพิ่มมากขึ้น เกิดการขยายตัวทางการผลิตเพื่อขายขึ้น ตราบจนปลายทศวรรษที่ 2520 ถึง ทศวรรษที่ 2530 การขยายตัวทางการผลิตได้เพิ่มมากขึ้นอย่างมาก ตลอดจนมีผู้คนเพิ่มมากขึ้น หน้าต่างแห่งโอกาสเปิด ทำให้ชาวบ้านขยับตัว เปลี่ยนกลายมาเป็นผู้ผลิตเพื่อขาย จึงเกิดการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ในสังคม เริ่มกลายเป็นผู้ประกอบการระดับกลางมากขึ้น

และที่ตลิ่งชั้นเนื่องจากเป็นชุมชนบุกเบิกใหม่ที่เงื่อนไขของชุมชนดั้งเดิมมีอิทธิพลน้อย เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพที่มาจากที่ดินจากผู้บุกเบิกเดิม โดยเฉลี่ยของการถือครองที่ดินของผู้อพยพใหม่นั้นจะประมาณ 20-30 ไร่ และเมื่อพวกเขากลับมาจากการเดินทางไปทำงาน ณ ต่างประเทศ จึงมีทุนจำนวนหนึ่งสำหรับลงทุนทางการผลิตพืชไร่ และกลายไปเป็นผู้ผลิตระดับกลางจำนวนมาก ในขณะที่จะมีผู้ผลิตระดับกลางจำนวนไม่มากนัก สามารถบริหารจัดการการผลิตจนสามารถสะสมความมั่งคั่งได้ จะกลายมาเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่จำนวนน้อย ส่วนผู้ที่ยากจนจำนวนไม่มากนักเช่นกันนั้น จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือไม่สามารถบริหารจัดการเงินที่ได้มาจากการทำงานยังต่างประเทศได้ ทำให้ฐานะยากจนลง และต้องขายที่ดินของตนเองไป และกลายมาเป็นแรงงานรับจ้าง ดังนั้น โครงสร้างทางสังคมของผู้ประกอบการในตำบลถึงชั้น จึงเป็นแบบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่มีลักษณะของความสมภาคกันมากในขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการระดับสูงกับระดับกลางขึ้นหลากหลายเครือข่าย

สรุป

ด้วยเหตุดังนั้น ด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชน นำมาซึ่งแบบแผนทางสังคมที่แตกต่างกัน คือในขณะที่เขตเทศบาลกรุงไกรลาสนั้น ความเป็นศูนย์กลางทางการค้าจึงเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถประกอบกิจการทั้งการผลิตและการค้า ในขณะที่ที่ตำบลตลิ่งชันผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีที่ดินและแหล่งเงินจากการไปทำงานยังต่างประเทศ ดังนั้นแบบแผนทางสังคมจึงเป็นสังคมที่ผู้ประกอบการที่เกือบทั้งหมดเป็นผู้ประกอบการระดับกลาง ส่วนในกรณีของวังลึกนั้น เริ่มต้นจากการมีความแตกต่างระหว่างชาวนาที่มีฐานะดีและสะสมทุนและที่ดินมาโดยสม่ำเสมอ จึงทำให้เมื่อเข้าสู่สังคมสมัยใหม่พวกเขาจึงกลายมาเป็นผู้ประกอบการระดับสูงคือประกอบการนาและปลูกอ้อยที่ขยายการเพาะปลูกของตนโดยการเช่าที่ดินเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่เดียวกันผู้ประกอบการอื่นๆ ก็ถือกำเนิดขึ้นมานับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 แล้ว เช่นผู้ประกอบการค้าพืชไร่ เป็นต้น จึงทำให้สามารถสะสมทุนได้เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ในขณะที่ผู้ประกอบการระดับกลางโดยทั่วไปนั้น ประกอบการข้าวและพืชไร่ในพื้นที่โดยเฉลี่ย 15-20 ไร่ของตนเอง ซึ่งเป็นจำนวนที่ดินที่ถือครองโดยเฉลี่ยของตำบลวังลึก

โครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกันดังกล่าว ทำให้แบบแผนของความสัมพันธ์ของผู้คนในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป ที่บ้านกง เพราะจำนวนของผู้ประกอบการขนาดใหญ่กับคนจนนั้นมีน้อย ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการระดับกลาง ความสัมพันธ์ของผู้คนจึงตั้งอยู่บนความเสมอภาคค่อนข้างมาก ในขณะที่ที่ตำบลวังลึก แม้ว่าจำนวนผู้ประกอบการระดับกลางจะมีมากที่สุด แต่จำนวนผู้ประกอบการระดับสูงและคนจนก็มีค่อนข้างมากด้วย อีกทั้ง ความสัมพันธ์ในแบบเครือญาติและเครือญาติเสมือนที่เป็นประสบการณ์ร่วมของพวกเขายังคงมีอิทธิพลอยู่ ตลอดจนสถาบันคนโตก็สามารถปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ได้ ดังนั้น ความสัมพันธ์ในแบบอุปถัมภ์จึงยังคงดำรงอยู่ค่อนข้างมาก ส่วนที่ตลิ่งชันนั้น เนื่องจากด้านหลักคือชุมชนบุกเบิก ผู้คนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพเข้ามาเป็นกลุ่มๆ แบบเครือญาติที่มีขนาดไม่ใหญ่นัก ความสัมพันธ์ของผู้คนที่นี่ จึงมีลักษณะของความเป็นปัจเจกค่อนข้างสูงกว่าอีกสองพื้นที่ ความสัมพันธ์ของผู้คนทั้งสามพื้นที่ที่แตกต่างกันนี้ จะส่งผลให้แบบแผนทางการเมืองของทั้งสามพื้นที่จะแตกต่างกันไปด้วย

โครงสร้างทางอารมณ์ความรู้สึก

ในหัวข้อโครงสร้างทางอารมณ์ความรู้สึกนั้น ในกรณีบ้านกง การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างสม่ำเสมอ นำมาซึ่งการเกิดผู้ประกอบการที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ นี่คือน้ำตาแห่งโอกาสที่เปิดกว้างขึ้น จึงน่าจะทำให้ผู้ประกอบการที่บ้านกงรู้สึกมีความหวังมากขึ้นที่จะไต่ระดับสูงขึ้น มีความมั่งคั่งมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็เกิดความต้องการเรียกร้องบริการจากรัฐและนักการเมืองท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งในแง่ถนน ประปา ไฟฟ้า และอื่นๆ นี่คือการเกิดขึ้นของความรู้สึกสาธารณะ (Publicness) พร้อมๆ กับการเปิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะของชาวบ้านบ้านกงขึ้นมา กล่าวคือ ผู้ประกอบการบ้านกงเริ่มตระหนักว่าชีวิต

ของพวกเขาจำเป็นต้องสอดคล้องประสานกันหลายพื้นที่ และพื้นที่ต่างๆ เหล่านี้จำเป็นต้องมีผู้ดูแล ซึ่งในความรู้สึกเช่นนี้ ก็โยงได้ถึงการเกิดอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง (semi-citizenship) ขึ้นแล้วในหมู่ผู้ประกอบการที่บ้านกง นั่นคือ ส่วนหนึ่งชาวบ้านยังคงเป็นผู้รับความช่วยเหลือ แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อเรียกร้องต้องการการบริการทางด้านสาธารณะด้วย เช่นโครงสร้างฐานต่างๆ ที่เอื้อต่อการประกอบกิจการของพวกเขา ซึ่งพื้นที่สาธารณะและอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองนี้ จะกลายเป็นสิ่งที่นักการเมืองท้องถิ่นต้องใส่ใจมากขึ้น เพราะการแสดงตนว่าเป็นผู้ยึดโยงอยู่กับการดูแลเอาใจใส่ในเรื่อง “สาธารณะ” จะเป็นเสน่ห์ให้แก่ชาวบ้านทั้งหลายที่มีโครงสร้างความรู้สึกที่ตระหนักและรับรู้ในความเป็นสาธารณะ ((Publicness))

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2540 เป็นต้นมา คนส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ประกอบการระดับกลาง จะมีอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการมีฐานที่มั่นคง และที่สำคัญก็คือการที่พวกเขามีความรู้สึกที่เป็นกึ่งพลเมือง (Semi Citizenship) ขึ้น คือความรู้สึกที่ด้านหนึ่งคือความต้องการให้รัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์ของพวกเขา เช่น การจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างถนนให้เข้าถึงบ้านที่อยู่อาศัย หรือที่ประกอบการร้านค้า หรือแม้กระทั่งที่นาของตนเอง ในขณะที่ในอีกด้านหนึ่งก็มีความรู้สึกแบบพลเมืองที่มีสิทธิมีเสียง และทำประโยชน์เพื่อสาธารณะด้วย เช่น ช่วยเหลือร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนหรือชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งจะนำไปสู่แบบแผนทางการเมืองแบบหนึ่ง

สำหรับที่วังลึกในทศวรรษที่ 2490-2500 นั้นเศรษฐกิจวางอยู่บนฐานของการเกษตรของชาวนา ในขณะเดียวกันก็เริ่มมีผู้ประกอบการค้าพืชไร่ปรากฏตัวขึ้นแล้ว ดังนั้นในแง่อารมณ์ความรู้สึกนั้น โดยมูลฐานชาวบ้านส่วนใหญ่น่าจะมีความรู้สึกต้องการผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภค ในขณะที่ในหมู่ผู้ประกอบการความรู้สึก กำไร/ขาดทุน น่าจะเริ่มปรากฏขึ้นแล้ว

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 จนถึงปัจจุบันเป็นยุคของการขยายตัวของผู้ประกอบการ ซึ่งท้ายที่สุดชาวบ้านที่วังลึกส่วนใหญ่จึงกลายเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรระดับต่างๆ ดังนั้นในแง่อารมณ์ความรู้สึกนั้น ผู้ประกอบการทั้งหมดน่าจะมีอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการความมั่นคง แต่มีอีกอารมณ์ความรู้สึกหนึ่ง ที่เป็นแบบเดียวกับที่บ้านกง นั่นก็คืออารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง หมายความว่าในด้านหนึ่งผู้ประกอบการที่วังลึกก็รู้สึกถึงความต้องการให้รัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นสนองประโยชน์ของตนเอง ในขณะที่ในอีกด้านหนึ่งคือการต้องการให้รัฐและนักการเมืองท้องถิ่นทำเพื่อสาธารณะด้วย เพราะงานสาธารณะต่างๆ หมายถึงสิ่งที่เอื้อต่อการประกอบกิจการของพวกเขา เช่นแหล่งน้ำ ถนน เป็นต้น

สำหรับตลิ่งชัน ในแง่สังคมและอารมณ์ความรู้สึก ชาวบ้านตลิ่งชันเริ่มต้นที่อิงกับระบบเครือญาติ และเครือญาติเสมือน และคนที่คุ้นเคยกัน เนื่องจากแรกการตั้งถิ่นฐานนั้นผู้คนมีจำนวนไม่มากนัก การจัดตั้งทางสังคมก็คือแบบเครือญาติที่มีผู้นำของตระกูลเก่าเป็นผู้อุปถัมภ์ ตระกูลผู้ที่อพยพมาก่อน นั่นคือ

พวกตระกูลเก่าจะให้ความช่วยเหลือเครือญาติและคนอื่นๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ โดยการให้ที่ดินบ้าง หรือไม่ก็ขายที่ดิน (ที่ยังเป็นพื้นที่ป่าอยู่) ในราคาถูก เนื่องจากพวกตระกูลเก่าเองก็ต้องการให้มีคนเข้ามาอยู่มากๆ เพื่อความปลอดภัยของการดำรงชีวิต ดังนั้นในแง่ของอารมณ์ความรู้สึก พวกเขาจะมีอารมณ์ความรู้สึกเพื่อความอยู่รอดนั่นเอง และนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 เริ่มมีการผลิตเพื่อขายขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นในแง่ของอารมณ์ความรู้สึกนั้น อารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการความมั่นคงและมั่นคงเริ่มก่อตัวขึ้นมา ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านอาจเริ่มเกิดความรู้สึกถึงพลเมืองขึ้นมาแล้ว อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้จะมีผลกระทบต่อการเมืองในท้องถิ่น

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2540 เป็นต้นมา เมื่อชาวบ้านเกือบทั้งหมดเปลี่ยนกลายมาเป็นผู้ประกอบการระดับกลาง มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นคนจ และเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ดังนั้นในแง่ของอารมณ์ความรู้สึกนั้น นอกจากความรู้สึกที่บรรดาผู้ประกอบการระดับกลางรู้สึกถึงความเท่าเทียมกันแล้ว จะพบว่าชาวบ้านท้องถิ่นนั้นจะปรากฏจิตใจของผู้บุกเบิกที่จะทำการผลิตเพื่อความมั่นคง มั่นคงในชีวิตของตนอีกด้วย และเมื่อต้องการเงินทุนเพื่อจะทำการผลิตได้มีประสิทธิภาพได้ผลผลิตมากขึ้น พวกเขาก็พร้อมที่จะหาแหล่งเงินทุนจากที่อื่น นั่นก็คือการที่ชาวบ้านเกือบทุกคนจะจำเป็นต้องมีผู้เดินทางไปทำงานยังต่างประเทศอย่างน้อยหนึ่งคน สิ่งนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ดังนั้นพวกเขาจึงต้องการให้ทรัพยากรของส่วนกลางและของรัฐสนับสนุนการผลิตของพวกเขาอีกทั้งได้เกิดความรู้สึกถึงพลเมืองขึ้นมาแล้ว จะเห็นได้ว่าบุคคลที่สามารถ “แสดง” ถึงการมีบทบาทในงานสาธารณะ และปฏิบัติการที่สนองข้อเรียกร้องต้องการของผู้ประกอบการระดับกลางได้จะได้รับการสนับสนุน

สรุป

ด้วยเหตุฉะนั้น ในประเด็นโครงสร้างทางอารมณ์ความรู้สึก การเปลี่ยนเป็นผู้ประกอบการของทั้งสามชุมชน ทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับพื้นที่อื่นๆ เช่นพื้นที่ของการสาธารณูปโภค และโครงสร้างฐานที่ดำเนินการโดยรัฐและนักการเมืองท้องถิ่น สิ่งนี้เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่กลายมาเป็นผู้ประกอบการ อารมณ์ความรู้สึกแบบใหม่ ซึ่งเป็นระยะเริ่มแรกของการก่อรูปการจิตสำนึกใหม่ จึงเริ่มต้นปรากฏขึ้น และเนื่องจากในการประกอบการ จำเป็นต้องอาศัยสาธารณูปโภคและโครงสร้างฐาน เช่นถนน แหล่งน้ำ ไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ดำเนินการอย่างเป็นสาธารณะ ดังนั้นผู้ประกอบการในพื้นที่ชนบทจึงถูกกำหนดให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะ คือต้องการความช่วยเหลือเป็นการส่วนตัว ในขณะเดียวกันก็เรียกร้องให้ได้มาซึ่งบริการอันเป็นสาธารณะด้วย อารมณ์ความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นในทั้งสามชุมชนที่งานวิจัยนี้ศึกษา

โครงสร้างทางการเมือง

ที่บ้านกงในประเด็นทางการเมืองนั้น ก่อนทศวรรษที่ 2520 ผู้ประกอบการชาวจีนที่ร่ำรวย สามารถขึ้นมาเป็นผู้นำท้องถิ่นในบ้านกงนั้นคือ เช่นเดียวกับพื้นที่ชนบทอื่นๆ ผู้นำชุมชนแบบเดิมคือผู้ที่ชาวบ้านคิดว่าสามารถสร้างระเบียบเพื่อให้พวกเขาสามารถมีชีวิตอยู่และทำกินได้ ผู้นำคือผู้ที่พวกเขาสามารถพึ่งพิงให้พ้นจากโจรผู้ร้ายได้ และเมื่อยามต้องสัมพันธ์กับรัฐก็สามารถเป็นคนกลางที่ติดต่อกับรัฐให้พวกเขา แม้ว่าบ้านกงจะเป็นสถานที่ที่รัฐมาตั้งที่ว่าการอำเภออยู่ที่นี่ ตั้งแต่ปี 2437 แล้ว แต่รัฐเองต้องอาศัยอำนาจท้องถิ่นเป็นกลไกรักษาระเบียบด้วยด้วย พ่อค้าคนจีนที่มักจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับหนึ่ง จึงสามารถเป็นสื่อกลางติดต่อระหว่างชาวบ้านกับรัฐได้ จึงขึ้นมาเป็นผู้นำ ในราวทศวรรษที่ 2510 ปรากฏตระกูลชาวจีน 2 ตระกูลแข่งขันกันทางการเมือง คือ กำนันซ้วน และพ่อของ ส.ส. ชูชาติ แต่ผู้ที่ชนะมาตลอดคือกำนันซ้วน กำนันซ้วน เป็นพ่อค้าชาวจีนที่ร่ำรวย ความร่ำรวยของกำนันซ้วนนั้น นอกจากการทำการค้าแล้ว ในจังหวัดที่ถนนขยายตัวในทศวรรษที่ 2510 และเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ กำนันซ้วนได้ริเริ่มประกอบการรถโดยสาร คือรถคอกหมู กิจกรรมรถคอกหมูที่กำนันซ้วนทำเป็นรายแรกนี้ น่าจะทำกำไรให้กับเขามาก เพราะฉะนั้น แม้ว่าอำนาจรัฐส่วนกลางได้เข้ามาสถาปนาแล้วที่บ้านกง โดยมีการตั้งที่ว่าการอำเภอตั้งแต่ พ.ศ. 2437 แต่การเมืองระดับท้องถิ่นที่บ้านกงในยุคแรกนี้ยังเป็นการเมืองที่อำนาจอยู่กับคนจีนที่ร่ำรวย และเป็นผู้อุปถัมภ์

ในทศวรรษที่ 2520 จนถึงทศวรรษที่ 2523 องค์การที่ทำหน้าที่บริหารทรัพยากรของรัฐเพื่อการพัฒนาในชุมชนและสนองประโยชน์หรือแก้ไขปัญหาแก่ชุมชนนั้นก็คือสุขาภิบาล ซึ่งมีนายอำเภอเป็นประธาน และปลัดอาวุโส เป็นเลขา ส่วนตำแหน่งรองประธาน และสมาชิกจำนวนหนึ่งได้รับการเลือกตั้งมาจากชาวบ้าน โดยหน้าที่ของสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งจากชาวบ้านคือการนำเอาปัญหาต่างๆ ของชาวบ้านเข้ามาในที่ประชุม เพื่อดำเนินการแก้ไขต่อไป

เมื่อสุขาภิบาลอันเป็นองค์กรของรัฐที่มีองค์ประกอบของชาวบ้านอยู่ด้วย ในขณะเดียวกันพื้นที่สาธารณะที่กำลังเปิดขึ้นมาพร้อมกับอารมณ์ความรู้แห่งความหวังที่จะสร้างฐานะ กำนันซ้วน ซึ่งเป็นผู้นำแบบเดิมของบ้านกง จึงเคลื่อนไหวผลักดันให้เครือญาติของตนที่อยู่ในฐานะคนชั้นกลางๆ ของบ้านกง เช่น นายเนรมิต และนายเก่งกาจ รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาสุขาภิบาล ทั้งนายเนรมิตและนายเก่งกาจมีฐานะเป็นหลานของกำนันซ้วน และทั้งคู่เป็นผู้ที่มีบทบาทในพื้นที่สาธารณะแต่เดิมมาแล้ว นั่นก็คือการที่มีบทบาทในการช่วยเหลือชาวบ้านมาก่อน โดยเฉพาะนายเนรมิต ซึ่งเป็นผู้เก็บค่าไฟของการไฟฟ้า เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี ชาวบ้านรู้จักอย่างกว้างขวาง และมีพฤติกรรมที่ช่วยเหลือชาวบ้านตลอดจนกิจกรรมของชาวบ้านในหมู่บ้าน

จะเห็นได้ว่า กำนันช้วน และเครือข่ายน่าจะตระหนักดีว่า สถานะของพวกเขาคือชาวบ้านที่มาจนถึงบัดนี้ คือผู้ประกอบการระดับกลาง ที่ต้องการให้โครงการของรัฐเชื่อมต่อกับพวกเขา จึงเลือกผู้สมัครที่เป็นผู้ที่ชาวบ้านเห็นว่าเป็นผู้ที่ เป็นสื่อกลางผลักดันโครงการของรัฐให้เป็นประโยชน์แก่พวกเขาได้นาย เนมิต นั้น เป็นผู้ที่ปรากฏตัว หรือ “แสดง” บทบาทในพื้นที่สาธารณะในฐานะผู้ที่กว้างขวาง และช่วยเหลือชาวบ้าน จึงทำให้ชาวบ้านยอมรับ และ กำนันช้วน จึงเลือกที่จะสนับสนุนเขา พื้นที่สาธารณะหรือความรู้สึก กึ่งพลเมืองนี้เองที่มีความสำคัญต่อการเล่นการเมืองท้องถิ่น

ในต้นทศวรรษที่ 2540 เทศบาลกองไกรลาสได้รับการจัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการบริหารทรัพยากร สาธารณะ นายเนมิต จึงลงสมัครเป็นนายกเทศมนตรี และในการคัดเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลนั้น นายเนมิต จะคัดเลือกจากบุคคลที่กว้างขวาง ได้รับการยอมรับจากผู้ประกอบการระดับกลางของบ้านกง และมีฐานะเสีย คือมีเครือข่ายดีมาก เช่น นายชนิตซึ่งเป็นคนส่งไปรษณีย์เดิมของอำเภอกองไกรลาส เป็นที่ รู้จักของชาวบ้านอย่างกว้างขวาง และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเครือข่ายของตนเองและชาวบ้านในชุมชน นายชนิตอาศัยอยู่ หรือนายนพ ที่เป็นชาวนาและเป็นอดีตนักการภารโรงของโรงเรียนอนุบาลกองไกรลาส ที่มีเครือข่ายอาศัยอยู่ในชุมชนมาก อีกทั้งเขารู้จักกับเด็กนักเรียนและผู้ปกครองของเด็กนักเรียนในชุมชน เป็นอย่างดี ซึ่งเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่เมื่อโตขึ้นเป็นสมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชน ประกอบอาชีพทำนา ค้าขาย รับจ้างทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ตลอดจนรู้จักคุ้นเคยกับผู้ปกครองนักเรียนด้วย มีเรื่องราวหรือข่าวสาร ไต่ในโรงเรียนนายชนิตก็จะคอยบอกให้ผู้ปกครองได้รับรู้รับทราบ เป็นต้น

ทำไมนายเนมิตจึงสามารถเอาชนะการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา คำตอบน่าจะอยู่ที่ ประการแรก บุคลิกภาพส่วนตัวของตัวเขาเองที่แสดงออกให้ชาวบ้านเห็นถึงความเอื้ออาทร มีน้ำใจช่วยเหลือชาวบ้าน การพูดจาภาษาถิ่นกับชาวบ้านได้อย่างคล่องแคล่ว และสุภาพ ไม่แสดงว่าตนเองเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจปัญหา และความ เป็นอยู่ทุกเรื่องของชาวบ้านเสียทีเดียว แต่จะอาศัยการเข้าไปพูดคุย ถามไถ่กับชาวบ้านด้วย ตนเอง การปฏิบัติตนการวางตัว การไปงานของชาวบ้าน สามารถเข้าได้กับชาวบ้านทั้งที่เป็นกลุ่มลูกจ้าง และกลุ่มผู้ประกอบการได้อย่างไม่เคอะเขินและไม่ขัดสายตาของผู้พบเห็น ประการที่สอง คือการดึงตัว บุคคลให้เข้ามาเป็นทีมผู้สมัครเป็นสมาชิก สท. ที่ล้วนแต่มีเครือข่ายจำนวนมาก และกลุ่มคนในหมู่บ้าน รู้จักนับถือเพราะเห็นว่ามักทำประโยชน์ให้กับชุมชนในเขตเลือกตั้งแต่ละเขต ให้เข้ามาเป็นทีมสมาชิก สท. ในภาพรวมนั้นทีมสมาชิก สท. ทั้ง 2 เขตก็จัดเป็นผู้ที่มีฐานะปานกลางจนถึงฐานะดี มีหน้าที่การงานเป็น หลักแหล่งที่สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้อยู่แล้ว และประการที่สามสามเนื่องจากการจัดทำ นโยบายของเทศบาล ที่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ประกอบการระดับกลางของนายเนมิต ในแง่ บุคลิกลักษณะของเขาและคณะนั้น เป็นบุคลิกที่สอดคล้องกับพื้นที่สาธารณะของบ้านกง นั่นคือเป็นผู้ที่มี พฤติกรรมที่แสดงให้ชาวบ้านเห็นว่าเมื่อได้รับการเลือกตั้งแล้วจะสามารถเข้ามาทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม ได้

ในขณะที่การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ของเขาก็นำอารมณ์ความรู้สึกถึงพลเมือง คือความรู้สึกในแบบที่ต้องการความมั่งคั่งเป็นการส่วนตัว และอารมณ์ความรู้สึกแบบพลเมืองที่เรียกว่ารณรงค์ให้ นักการเมืองท้องถิ่นดำเนินการให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะที่พวกเขาต่างเป็นส่วนหนึ่ง นั่นก็คือการที่ นาย เนมิตพยายามจัดสรรทรัพยากรของสวนกลางให้สนองกับคนกลุ่มต่างๆ ทั้งในด้านน้ำไฟถนน แต่ในการ กำหนดและดำเนินการโครงการนั้น เขาให้ชาวบ้านมีส่วนในการกำหนดและดำเนินการ นั่นคือให้ชาวบ้าน กลุ่มต่างๆ รวมกันเขียนโครงการเสนอขึ้นมา โดยแต่ละกลุ่มแต่ละหมู่บ้านได้มีการเลือกตั้งหัวหน้าชุมชน และกำหนดให้สมาชิกสภาเทศบาลได้เข้ามาดูแลช่วยเหลือ โดยแบ่งเขตรับผิดชอบให้กับสมาชิกสภา เทศบาลที่ได้รับเลือกตั้ง ให้เข้ามาประสานทำความเข้าใจกับชาวบ้านในการจัดกิจกรรมประชุมชาวบ้าน การเสนอโครงการตามที่ชาวบ้านต้องการ แล้วนำโครงการต่างๆ นั้นเสนอในที่ประชุมของชาวบ้านทั้ง 7 กลุ่มของเขตเทศบาลลงไกรลาส เพื่อพิจารณาว่าโครงการใดของแต่ละกลุ่มหมู่บ้านควรทำก่อนทำหลัง โครงการใดควรได้งบประมาณเท่าไรโดยมีฐานข้อมูลจากเสียงโหวตของชาวบ้านแต่ละกลุ่ม ว่าโครงการใดที่ ชาวบ้านเดือดร้อนมากที่สุด ต้องการให้ทางเทศบาลเข้ามาแก้ปัญหาหรือดูแลช่วยเหลือด่วนจากมากไปน้อย แล้ว เทศบาลจะมีการพิจารณาประชุมจัดสรรงบประมาณให้ โดยเฉลี่ยให้ได้รับงบประมาณทุกกลุ่มหมู่บ้าน ใน แต่ละหมู่บ้านจะได้รับงบประมาณไม่เท่ากัน เช่น การเดินท่อประปา การขุดท่อระบายน้ำ ถ้าคำนวณ งบประมาณดูแล้วว่า หากโครงการใดจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องทำ เพราะเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของ ชาวบ้านจำนวนมากกว่าอีกโครงการหนึ่ง ก็ยอมได้รับงบประมาณมากกว่า แต่ก็จะมีเงินผลัดกันไปที่ ละกลุ่มหมู่บ้าน ที่จะได้รับการจัดสรรงบประมาณจำนวนมากๆ

ขณะเดียวกัน ก็ดำเนินงานของโครงการตลาดริมยม คือการจัดให้มีตลาดนัดขึ้นที่บ้านกงเดือนละ หนึ่งครั้ง เป็นตลาดที่ “สร้าง” ให้เป็นแบบยั่งยืนยุคเพื่อหาจุดขายที่แตกต่างจากตลาดที่อื่นๆ ด้วยการให้ คนขายแต่งตัวย้อนยุค ด้วยผ้าไทย ทำอาหารคาวหวานมาขาย ซึ่งทางผู้จัดกิจกรรมนี้ได้มีการเชิญชาวบ้าน มาประชุมและตกลงร่วมกันว่าแต่ละคนจะขายอาหารอะไร ไม่ให้ซ้ำกัน เพราะถ้าทำอาหารมาขาย เหมือนกันเกรงว่าจะมีปัญหาในการแย่งลูกค้ากันเอง ทั้งนี้ผู้จัดกิจกรรมถือว่าทุกคนที่มาเข้าร่วมกิจกรรม เป็นพวกเดียวกันที่สามารถพูดคุยและตกลงให้เป็นไปตามเงื่อนไขของผู้จัดได้ทั้งในเรื่องประเภทของอาหาร ที่นำมาจำหน่าย การแต่งกาย วันเวลาจำหน่าย การจ่ายค่าสถานที่ร้านค้าละ 20-30 บาท ให้กับเจ้าหน้าที่ ที่มาจัดเตรียมสถานที่ นอกจากนี้แล้วกิจกรรมนี้ยังได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์อย่างดีจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัด และการท่องเที่ยวของจังหวัด ให้เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่น่าเที่ยวของ จังหวัดเลยทีเดียว ผลก็คือชาวบ้านที่มาออกร้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการน้อยใหญ่ซึ่งมีสายสัมพันธ์อันดี กับผู้จัดกิจกรรมได้เข้ามาร่วมกิจกรรมเหล่านี้ สามารถขายสินค้าของตนเองได้มากขึ้นกว่าวันปกติ นี่เองที่ ทำให้นายเนมิตและกลุ่มของเขาได้รับความชื่นชมจากชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงเสียงสนับสนุน ทางการเมืองด้วย

ตลอดจนยังเป็นโครงการที่พยายามหาเสียงทางการเมืองจากกลุ่มคนชั้นกลางระดับบนด้วย ดังเช่น ผู้ประกอบการขนมหวานรายใหญ่ก็เข้าร่วมนำสินค้ามาขายด้วย อีกทั้งในการดำเนินการนั้น ก็เป็นดังเช่น โครงการอื่นๆ คือการให้ชาวบ้านทั้งหมดประชุมตกลงกันในการจัดเตรียมอาหารคาวหวานมาร่วมจำหน่าย ในวันจัดกิจกรรม โดยอยู่บนฐานแนวคิดและการปฏิบัติของผู้จัดกิจกรรมที่เน้นความเป็นไทยเดิมในเรื่อง การแต่งกาย การใช้ภาชนะบรรจุอาหารที่ไม่ใช่พลาสติกหรือโฟม ซึ่งสอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกในด้าน ความเป็นพลเมืองของชาวบ้าน ของกลุ่มคนที่มีความคิดร่วมกัน หรือสามารถปรับความคิดให้ไปในทิศทาง เดียวกันได้

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า นโยบายของนายเนรมิตนั้น นอกจากจะสนองผลประโยชน์ของ คนกลุ่ม ต่างๆ ที่มีสายสัมพันธ์อันดีกับตนเองและสมัครพรรคพวก แล้ว ยังตรงกับความต้องการของชาวบ้าน ให้ ชาวบ้านอันเป็นอารมณ์ความรู้สึกของ คืออารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของชาวบ้าน ตลอดจนให้ ชาวบ้านที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบกลาง เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดการ ดำเนินการโครงการต่างๆ ของชุมชน

จึงกล่าวได้ว่าที่เขตเทศบาลลงไกรลาศนั้น เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมเป็นแบบสี่เหลี่ยมขนม เปียกปูนที่มีผู้ประกอบการที่มีฐานะดีน้อย อีกทั้งพวกที่มีฐานะดีเหล่านี้ก็มีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านน้อย เช่นกัน ดังนั้นนักการเมืองท้องถิ่นของเขตเทศบาลลงไกรลาศนั้น จะมาจากผู้ประกอบการและคน ระดับกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยนักการเมืองท้องถิ่นจะเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ค่อนข้างแน่นแฟ้นกับชาวบ้านที่ เป็นผู้ประกอบการระดับกลางเช่นเดียวกับพวกเขา (อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ก็มีการ เคลื่อนไหวเพื่อชิงตำแหน่งนายเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาลเช่นกัน แต่เท่าที่ผ่านมานั้น ไม่ ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารเทศบาลยังคงเป็นกลุ่มเดิมของนายเนรมิต และสมาชิกเทศบาลส่วนใหญ่ที่ ได้รับเลือกเข้ามาก็สังกัดกลุ่มของนายเนรมิตด้วย ในขณะที่ สมาชิกสภาเทศบาลจำนวนน้อยที่สังกัดกลุ่มที่ อยู่ตรงกันข้าม ก็ได้เปลี่ยนมาสังกัดกลุ่มของนายเนรมิตด้วย)

นายเนรมิตและกลุ่ม สท. ของเขา ที่เป็นคนระดับกลางนั้น ล้วนเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้าน ตัวนายเนรมิตเอง แสดงตนเป็นผู้ช่วยเหลือชาวบ้านตั้งแต่เป็นพนักงานเก็บค่าไฟฟ้าแล้ว อีกทั้งนายเนรมิต และสมาชิกในกลุ่มของเขา ล้วนเป็นผู้แสดงบนพื้นที่สาธารณะในการเป็นผู้ช่วยเหลือชาวบ้านและช่วยงาน สาธารณะมาโดยตลอด และเมื่อนายเนรมิต และกลุ่ม ได้รับการเลือกตั้งให้บริหารงานเทศบาลแล้ว เขาและ กลุ่มก็ได้รับเลือกเข้ามาทุกสมัยตั้งแต่มีการจัดตั้งเทศบาลขึ้นในต้นทศวรรษที่ 2540 เหตุที่พวกเขาสามารถ อยู่ในตำแหน่งได้ยาวนานนั้นมาจากการที่นายเนรมิตและกลุ่มบริหารจัดการงานของเทศบาลโดยให้ ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในเกือบทุกขั้นตอน

สิ่งนี้น่าจะมาจากองค์ประกอบสองสามประการ คือองค์ประกอบแรก ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ที่บ้านกนกนั้น ล้วนเป็นผู้ที่ประกอบการทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่ประกอบการค้าโดยตรง หรือเป็นชาวนาที่พวกเขาหรือญาติมิตรของพวกเขาจะประกอบการค้าด้วย และผู้ที่ทำการผลิตอื่นๆ เช่นน้ำปลา ปลา ร้า หรือขนมหวานต่างก็เป็นผู้ค้าขายด้วย คือขายสิ่งที่ตนเองผลิตขึ้นมาโดยตรง ดังนั้นพวกเขาจะเคยชินกับการจัดการทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตัวเองในทุกขั้นตอน องค์ประกอบที่สองก็คือ ผู้ประกอบการระดับกลางที่ทำการค้านั้น เคยชินกับการต่อสู้แข่งขัน และต่อรองกัน จึงเรียกร้องต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการที่อาจมีข้อได้เปรียบเสียเปรียบเป็นการต่อสู้ต่อรองกันอย่างยุติธรรม องค์ประกอบที่สามก็คือ เนื่องจากนายกเทศมนตรีและคณะส่วนใหญ่ มาจากกลุ่มคนเดียวกันกับผู้ประกอบการระดับกลาง จึงมีความรู้สึกที่เท่าเทียมเสมอภาคกันจะมีอยู่อย่างสูง ดังนั้นการดำเนินการใดๆ จึงต้องฟังเสียงของชาวบ้านผู้ประกอบการระดับกลางด้วย เพราะฉะนั้นประชาธิปไตยในแบบของเขตเทศบาลกรุงไกรลาส จึงเป็นประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนฐานของความเสมอภาค โดยกลุ่มผู้ประกอบการจะมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการโครงการต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์กับพวกเขา

ในด้านการเมืองที่วังลิกนั้น เนื่องจากการจัดตั้งทางสังคมยังคงเป็นแบบเครือญาติและเครือญาติเสมือน และอารมณ์ความรู้สึกของคนส่วนใหญ่คือความต้องการผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการยังชีพเป็นด้านหลักอยู่ (แม้จะเริ่มมีการผลิตเพื่อขายแล้วก็ตาม) ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นในยุคนี้จึงน่าจะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากเครือญาติ และคนในหมู่บ้าน และเป็นบุคคลที่เครือญาติและคนในหมู่บ้านสามารถพึ่งพิงได้ หรือคือผู้ที่อยู่ในระดับบนในสังคมและเป็นผู้อุปถัมภ์ หรือคนโต นั่นเอง อย่างไรก็ตาม ต่อมา ราวปลายทศวรรษที่ 2510 ต่อต้น 2520 ปรากฏการณ์ใหม่ก็เกิดขึ้น นั่นคือการขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านของผู้ประกอบการ เมื่อ นายชิต ได้รับเลือกจากญาติพี่น้องและชาวบ้านให้ขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 เป็นต้นมา เริ่มปรากฏผู้ประกอบการต่างๆ และผู้ประกอบการไร้อ้อยเพิ่มมากขึ้น การเกิดผู้ประกอบการที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อแบบแผนทางการเมืองในวังลิก นั่นก็คือ ผู้นำแบบเก่าที่เป็นผู้อุปถัมภ์นั้น เริ่มถูกแทนที่ด้วยผู้นำแบบใหม่ที่มีฐานมาจากผู้ประกอบการ ดังเช่นผู้ประกอบการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรและให้เงินกู้แก่ชาวบ้านในการทำการผลิต ตลอดจนผู้ประกอบการไร้อ้อย หมายความว่า การที่ความรู้สึกของชาวบ้านในยุคนี้คือความต้องการสร้างเนื้อสร้างตัวให้มีฐานะมั่นคง และเกิดความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง และเกิดพื้นที่สาธารณะขึ้นมา ดังนั้น พวกเขาจึงให้ความสำคัญกับผู้ที่จะสามารถสนองความต้องการของพวกเขาได้ ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับ คนโต ที่ปรับตัวเอื้อประโยชน์กับชาวบ้านในการผลิตด้วย

ตัวอย่างคือผู้ใหญ่ชิต และ ผู้ใหญ่หวล ผู้ใหญ่ชิต เป็นผู้ใหญ่บ้าน(พ.ศ.2520) และต่อมา ผู้ใหญ่หวล ก็มาเป็นผู้ใหญ่บ้านต่อจากผู้ใหญ่ชิต ในประมาณปี พ.ศ. 2533 จะพบว่า ในกรณีของผู้ใหญ่ชิต นั้น มีตำแหน่งแห่งที่ที่จะสามารถเอื้อหรือสนองอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการสร้างความมั่นคงมั่งคั่งของชาวบ้าน

คือเป็นผู้รับซื้อพืชไร่ และเป็นผู้ให้เงินกู้แก่ชาวบ้านเพื่อลงทุนในการเพาะปลูก อีกทั้งมีรถไถที่ไถนา ไร่ ให้ชาวบ้านก่อนอีกด้วย นี่ย่อมหมายความว่าผู้ใหญ่ชิต เองมีเครือข่ายของลูกไร่ของตนเองจำนวนมากในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงสามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านได้และเมื่อผู้ใหญ่ชิต พ้นจากตำแหน่งผู้ใหญบ้านในปี พ.ศ. 21533 ผู้ใหญ่หวล ซึ่งรู้จักสนิทสนมกับผู้ใหญ่ชิต ก็ได้ขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้านแทนโดยผู้ใหญ่หวล ขึ้นสู่ตำแหน่งภายใต้เครือข่ายของผู้ใหญ่ชิต ผู้ใหญ่หวล ก็เป็นผู้ที่มีบทบาท หรือ “แสดง” ในพื้นที่สาธารณะที่เปิดขึ้นมาแล้ว นั่นคือการที่มีบทบาทเป็นผู้ที่สนับสนุนสาธารณูปโภคแก่ชาวบ้านด้วย เช่น ให้ที่ดินของตัวเองให้เป็นที่ตั้งของประปาหมู่บ้าน และสร้างศาลาอเนกประสงค์ อีกทั้งการที่ ผู้ใหญ่หวล นั้นเป็นคนกว้างขวาง และมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติอีกด้วย จึงสามารถดึงทรัพยากรเข้ามาสร้างโครงสร้างฐานให้กับชาวบ้าน คือสามารถดึงงบประมาณมาเพื่อปรับปรุงถนนจากถนนดินเป็นถนนลาดยาง ก่อให้เกิดความสะดวกต่อชาวบ้านที่จะเดินทาง ขนเครื่องไม้เครื่องมือในการผลิต ขนปุ๋ย และอื่นๆ ไปยังที่นาที่ไร่ของตัวเอง และขนย้ายผลผลิตจากที่เพาะปลูก ดังนั้นต่อมาเมื่อผู้ใหญ่หวล พ้นจากตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านจึงได้รับเลือกให้เป็น ส. อบต จากชาวบ้าน

ผู้ใหญ่ชิต และผู้ใหญ่หวล เป็นตัวอย่างของนักการเมืองท้องถิ่นที่สามารถ “เล่น” กับอารมณ์ความรู้สึกถึงพลเมืองของชาวบ้านในพื้นที่สาธารณะได้อย่างได้ผล

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2540 คือภาพของการปรับตัวของคนโต และโครงสร้างทางการเมืองของวังลึก ที่เป็นการสัมพันธ์ของผู้ประกอบการระดับกลาง คนโต และผู้ประกอบการอ้อยขนาดใหญ่ที่กลายเป็นนักการเมืองท้องถิ่น

พื้นที่การเมืองในวังลึกนั้น อำนาจแบบใหม่ที่มาพร้อมกับพลังทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการใหม่ท่ามกลางอารมณ์ความรู้สึกแบบถึงพลเมืองของผู้ประกอบการระดับต่างๆ ของวังลึก ผู้ประกอบการใหม่เริ่มเข้าครอบครองพื้นที่แห่งอำนาจ ตัวอย่างเช่น ผู้ใหญ่ชิต ผู้ใหญ่หวล และกำนันชม (ผู้ประกอบการอ้อย) ตลอดจน ผู้ใหญ่ชาญชัย ที่เป็นลูกของผู้ประกอบการรุ่นแรก และปัจจุบันเป็นผู้ผลิตอ้อย (ในปัจจุบันเป็นกำนันของวังลึกด้วย) การที่ผู้คนในวังลึกเปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบการที่มีอารมณ์ความรู้สึกความต้องการความมั่งคั่ง มั่นคง ดังนั้นจึงกำหนดให้พวกเขาจะเลือกผู้นำที่เอื้อประโยชน์ในการสร้างฐานะของพวกเขาได้ ผู้คนในวังลึกต้องการผู้นำที่เป็นผู้บริหารจัดการทั้งปัญหาต่างๆ ที่เพิ่มมากขึ้น และสามารถจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเลือกกำนันผู้ใหญบ้านได้เปลี่ยนไปสู่การเลือกผู้ที่สามารถสนองประโยชน์ของชาวบ้านได้ เช่นกำนันสว่าง

กำนันชม นั้นก็เป็นเช่นเดียวกับ ผู้ใหญ่ชิต ในยุคที่ 2 คือ กำนันชม เป็นผู้รับซื้อพืชผลทางการเกษตร ดังนั้นจึงสามารถเอื้อให้ชาวบ้านขายพืชผลทางการเกษตรได้ ทำให้มีฐานะเสียงเดิมอยู่แล้ว ในขณะที่เดียวกันการที่ กำนันชม เป็นผู้ที่ทำงานแข็งขัน และรู้จักคุ้นเคยกับหน่วยงานของรัฐดี จึงก่อให้เกิดความสะดวกกับ

ชาวบ้านในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งการกู้เงิน ธกส. ด้วย กำนันชม จึงมีเครือข่ายผู้ที่เคยขายพืชไร่ ให้แก่ตนเป็นฐานเสียง ในขณะที่ กำนันชม แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการทำงานให้สาธารณะ การปรากฏตัวของนักการเมืองท้องถิ่นที่มาจากฐานอื่น และมีปฏิบัติการที่สนองอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการในวังลึก จึงทำให้ อำนาจแบบเดิมต้องปรับตัวเพื่อต้องการรักษาสถานภาพของตนเองเอาไว้ ตัวอย่างคือกรณีของนายเทพ ที่ชาวบ้านวังลึกพิจารณาในฐานะที่เป็น “คนโต” ซึ่งมาถึงสมัยนี้ ต้องแสดงตนให้สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของชาวบ้าน โดยนายเทพ นั้น จะปรากฏตัวในพื้นที่สาธารณะ เช่นการให้น้ำจากสระขนาดใหญ่ของตนแก่ผู้ประกอบการและพืชไร่ในยามขาดแคลนน้ำ ให้ที่ดินสร้างทางสาธารณะให้ชาวบ้านใช้เดินเข้าไปทำนา เารถไถรถลากเข้าไปได้ ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกขึ้น ช่วยเหลือให้ชาวบ้านผู้ให้เช่าที่ดินทำไร่อ้อยได้ค่าเช่าในราคาที่ยุติธรรม หรือช่วยรับซื้อที่ดินจากผู้ประกอบการและพืชไร่ที่มีปัญหาทางการเงิน ในราคาที่ผู้ขายต้องการ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า นายเทพนั้นสามารถ “เล่น” บทบาทในพื้นที่สาธารณะที่สนองอารมณ์ความรู้สึกกึ่งความเป็นพลเมืองของชุมชน ทั้งในแง่ผลประโยชน์เฉพาะตัวและผลประโยชน์สาธารณะ ได้เป็นอย่างดี คนโตในวังลึก คนอื่นๆ ก็มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการผลิต และผลประโยชน์อื่นๆ ของชาวบ้าน เช่นเดียวกัน ดังนั้น หมายความว่า สถาบัน “คนโต” ของวังลึก ได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ โดยการที่คนโตจะแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการและพืชไร่ ซึ่งกรณีเช่นนี้ส่งผลให้คนโตยังเป็นที่ยอมรับนับถือจากชาวบ้าน

กรณี que แสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจหรืออิทธิพลของคนโตต่อการเมืองก็คือกรณีเปลี่ยนนายก อบต. และเลือกนายก อบต. คนใหม่ โดยการเคลื่อนไหวครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการให้เครือข่ายแบบจารีตคือคนโตที่สามารถปรับตัวได้ แสดงบทบาทในการเมืองสมัยใหม่นอกจากนี้กรณีล้มนายก อบต. ดังกล่าว ทำให้สามารถเห็นถึงโครงสร้างทางการเมืองของวังลึกได้อีกด้วย จะพบว่าในกรณีล้มนายก อบต. นี้ มีคนเข้ามาสัมพันธ์อยู่ 3 กลุ่ม กลุ่มแรกคือผู้ประกอบการพืชไร่ระดับกลางทั้งหลายผู้ประกอบการเหล่านี้มีอารมณ์ความรู้สึกเพื่อความมั่นคงและมั่งคั่ง และความรู้สึกเป็นกึ่งพลเมือง ที่ทั้งต้องการความช่วยเหลือจากนักการเมืองท้องถิ่น และเรียกร้องต่อนักการเมืองท้องถิ่น แต่งบประมาณของ อบต. มีน้อย ดังนั้นนี่เป็นเงื่อนไขทำให้คนโตแสดงบทบาทเป็นผู้อุปถัมภ์แบบใหม่ได้ กระแส เปลี่ยนนายก อบต. ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุดนั้น คือการที่เครือข่ายคนโตคือผู้นำในการรวบรวมเสียงทั้งตำบลเพื่อเปลี่ยนนายก ปฏิบัติการของคนโตนั้น มิได้ทำไปตามอำเภอใจ แต่อยู่ในเงื่อนไขที่ว่าผู้ประกอบการไม่พอใจนายก อบต. คนเดิม อยู่แล้วด้วย ส่วนกรณีของนักการเมืองท้องถิ่นนั้น เนื่องจากส่วนมากของพวกเขาเป็นผู้ประกอบการอ้อย โดยผู้ประกอบการอ้อยนั้น แม้ด้านหนึ่งพวกเขาต่างทำการผลิตในไร่ของตัวเอง แต่ในอีกด้านหนึ่ง เนื่องจากเงื่อนไขในการผลิตที่เป็นการผลิตโดยอาศัยเครื่องจักร ที่อาจมีปัญหาเครื่องจักรเสีย หรือเครื่องจักรไม่พอ จึงต้องพึ่งพาผู้ประกอบการอ้อยที่มีเครื่องจักรเช่นกันในยามจำเป็น ดังนั้นจึงปรากฏเครือข่ายของผู้ผลิตอ้อยขึ้นมา ขณะที่ ความต้องการได้ที่ดินเช่า ทำให้พวกเขาต้องมีความสัมพันธ์ที่ดี และมีเครือข่ายที่จะเช่าที่ดินได้กรณี นายเกรียงไกร และนายฤทธิ์ เขาเข้ามาสัมพันธ์กับ นายเทพ หรือคนโต ด้วย เพราะนายเทพ มี

อิทธิพลและมีเครือข่ายชาวบ้านที่มีที่ดินให้เช่าเนื่องจากนายเทพ เคลื่อนไหวนำในการหาผู้เช่าที่ดิน รายใหม่ที่ให้ราคาเช่าดีกว่ารายเก่า ดังนั้นเครือข่ายจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อผู้ประกอบการพืชไร่ในวัง ลึก

ในขณะเดียวกัน นอกจากต้องการเข้าไปสัมพันธ์กับเครือข่ายผู้ให้เช่าที่ดินของคนโตแล้ว ผู้ประกอบการอ้อยรายใหญ่ จะต้องแสดงให้เห็นปรากฏการณ์เป็นผู้ทำประโยชน์ให้กับชาวบ้าน จึงจะเป็นที่ยอมรับ ของผู้ประกอบการพืชไร่ระดับกลางและคนโต และหลายคนก็เข้าไปรับหน้าที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น เนื่องจากจะต้องแสดงในพื้นที่สาธารณะว่าเป็นผู้ทำประโยชน์ให้กับชาวบ้าน อีกทั้งการมีตำแหน่ง นักการเมืองท้องถิ่นยังทำให้ชาวบ้านเห็นว่าเป็นผู้ไว้เนื้อเชื่อใจได้อีกด้วย ดังนั้น นักการเมืองท้องถิ่นเหล่านี้ จึงต้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวเปลี่ยนนายก อบต .

จะพบว่าในยุคสมัยนี้ เราสามารถวิเคราะห์การเมืองในวังลึกได้จากความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของคน สามกลุ่มดังกล่าว คือคนโต นักการเมืองท้องถิ่นที่มาจากผู้ประกอบการพืชไร่ขนาดใหญ่ และผู้ประกอบการ พืชไร่ขนาดกลาง โดยเห็นถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ที่วางพื้นฐานอยู่ที่ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมือง และพื้นที่ สาธารณะ คนโตในแบบจารีตนั้น สามารถปรับพฤติกรรมของตนเองให้สนองอารมณ์ความรู้สึกใหม่ของ ชาวบ้านคืออารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของชาวบ้าน จึงทำให้คนโตสามารถคงอิทธิพลต่อชาวบ้าน และจึงสามารถเป็นผู้นำในทางการเมืองที่สามารถกำหนดตัวนักการเมืองท้องถิ่นได้ อย่างไรก็ตาม แม้คนโต จะมีบทบาทในแง่ที่สามารถชักนำชาวบ้านให้เลือกนักการเมืองท้องถิ่นคนใดหรือไม่เลือกคนใด แต่ทว่าใน ปัจจุบันก็มีใช้ว่าพวกเขาสามารถกำหนดตัวนักการเมืองได้ตามอำเภอใจ ปฏิบัติการของพวกเขาต้องอยู่ ภายใต้งูเห่าที่ชื่อว่า ชาวบ้านมีแนวโน้มต้องการเช่นนั้นอยู่แล้ว ดังกรณีการเปลี่ยนนายก อบต. คนเก่า นั้น โดยพื้นฐานแล้วชาวบ้านเองก็ไม่พอใจนายกคนนี้อยู่แล้ว คนโตจึงต้องฟังเสียงชาวบ้านด้วยในขณะที่ นักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นผู้ประกอบการพืชไร่ขนาดใหญ่นั้น เนื่องจากความจำเป็นในการผลิตและความ ต้องการที่ดินเช่า ดังนั้นพวกเขาจึงต้องแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านที่เป็นผู้ประกอบการพืชไร่ระดับกลาง และคนโตที่มี อิทธิพลต่อการให้เช่าที่ดิน เห็นว่าพวกเขาสามารถทำประโยชน์ให้ผู้ประกอบการพืชไร่ในแง่เครื่องจักร และ เป็นผู้ที่ทำประโยชน์แก่สาธารณะอีกด้วย

ที่ตำบลวังลึกนั้น เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมจะเป็นแบบปิรามิด คือส่วนบนของปิรามิดจะ ประกอบไปด้วยผู้ประกอบการระดับสูงและคนโตที่เป็นผู้อุปถัมภ์ จำนวน 20 % ในขณะที่ล่างลงไปคือ ผู้ประกอบการระดับกลาง 60 % โครงสร้างทางการเมืองของวังลึกจึงเป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กัน ระหว่าง คนโต ผู้ประกอบการระดับสูงที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น และผู้ประกอบการระดับกลาง

คนโตที่เป็นสถาบันอำนาจดั้งเดิม สามารถปรับตัวเองเข้าสู่สมัยใหม่โดยการ “แสดง” ตนเองบน พื้นที่สาธารณะ คือดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าเมื่อชาวบ้านที่ตำบลวังลึกเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของตนเอง

กลายเป็นผู้ประกอบการ จึงต้องการสาธารณูปโภคและโครงสร้างฐาน และด้วยเหตุดังนั้นอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองจึงเกิดขึ้นในหมู่พวกเขาที่จะรับความช่วยเหลือจากกลไกรัฐและนักการเมืองท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็เรียกร้องการบริการจากนักการเมืองท้องถิ่นด้วย แต่เนื่องจากงบประมาณของ องค์การบริหารส่วนตำบลที่วังลี้กนั้นมีไม่มากนัก ตรงนี้จึงเปิดโอกาสให้คนโตที่มีฐานะดีมาแต่เดิม และสามารถสะสมความมั่งคั่งได้เพิ่มมากขึ้นในเศรษฐกิจสมัยใหม่ สามารถปรับตัวเองโดยการแสดงตนเองบนพื้นที่สาธารณะในฐานะผู้อุปถัมภ์ ดัง เช่น ตัวอย่างของคนโตที่มีบทบาทอย่างมากในหมู่บ้านหนึ่งของตำบลวังลี้ก ให้นำในระชนาคนใหญ่ของตนแก่ผู้ประกอบการขนาดกลางใช้ หรือให้ที่เพื่อทำถนนแก่ชุมชน ตลอดจนการช่วยเหลือในเรื่องอื่นๆ ดังนั้นคนโตจึงยังคงสามารถรักษาอำนาจอิทธิพลของตนเองอยู่ได้

ในด้านผู้ประกอบการระดับใหญ่นั้น นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 เป็นต้นมาแล้ว ที่ผู้ประกอบการขนาดใหญ่จำนวนหนึ่งกลายมาเป็นนักการเมืองท้องถิ่น แทนที่อำนาจแบบเดิมของคนโต โดยพวกเขาต้องแสดงบนพื้นที่สาธารณะว่าช่วยเหลือชาวบ้านในการประกอบการ เช่น พ่อค้าพืชไร่ ที่มีรถไถให้เช่า และเป็นแหล่งเงินกู้ให้ชาวบ้านใช้เป็นทุนในการผลิต ก็ได้ขึ้นสู่ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ใหญ่บ้านอีกคนหนึ่งที่อยู่ในเครือข่ายเดียวกันกับผู้ใหญ่บ้านคนดังกล่าว ได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านด้วยการแสดงตนบนพื้นที่สาธารณะโดยให้ที่สร้างประปาสาธารณะ และติดต่อกับนักการเมืองระดับชาติให้ช่วยหาทุนมาดำเนินการสร้างถนนจากหมู่บ้านสู่ที่ดินที่ทำการผลิตของชาวบ้าน หรือในปัจจุบันที่กำนันที่เป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ของวังลี้ก และเป็นบุตรของผู้ประกอบการเดิมที่เป็นคนโตด้วย แสดงตัวเองเป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้สาธารณะเสมอมา และยังมีตัวอย่างผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่เข้าสู่การเป็นนักการเมืองท้องถิ่นอีกสองรายซึ่งทั้งคู่เป็นผู้ประกอบการอ้อยขนาดใหญ่ เป็นต้น ที่แสดงบทบาทบนพื้นที่สาธารณะเช่นเดียวกัน

ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างคนโตกับผู้ประกอบการขนาดใหญ่นั้นมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เช่นกัน มีตัวอย่างคือ การที่ผู้ประกอบการปลูกอ้อยขนาดใหญ่ต้องการเช่าที่ดินเป็นจำนวนมากจากชาวบ้าน ในขณะที่คนโตผู้หนึ่งเป็นผู้นำของเครือข่ายผู้ให้เช่าที่ดิน เครือข่ายนี้เกิดจากการที่คนโตที่เป็นทั้งผู้ให้เช่าที่ดินและเป็นผู้นำชาวบ้านผู้เช่าที่ดินด้วยได้แสดงบทบาทเป็นผู้ต่อรองให้ผู้เช่าที่ดินขึ้นราคาค่าเช่าให้แก่ผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าที่ดินจึงนับถือและเข้ามาอยู่ในเครือข่ายเช่าที่ดินของคนโต ดังนั้นเมื่อผู้ประกอบการระดับใหญ่ที่ต้องการเช่าที่ดิน จึงต้องพึ่งพาคนโต เพื่อให้เข้าถึงการเช่าที่ดินของผู้ให้เช่าที่อยู่ในเครือข่ายของคนโตผู้นั้น

ส่วนชาวบ้านผู้ประกอบการระดับกลาง แม้พวกเขาไม่ได้เข้าถึงอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นโดยตรง แต่เนื่องจากพวกเขาเป็นคนส่วนใหญ่ที่เป็นผู้มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองใดๆ จึงต้องพึ่งเสียงของพวกเขาด้วย เช่นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนตัวนายก อบต. ที่มีเครือข่ายคนโตเป็นผู้นำและประสบความสำเร็จ สามารถเคลื่อนไหวและเปลี่ยนตัวนายกได้นั้น นอกจากการเป็นผู้นำของคนโตแล้ว ก็เป็นเพราะผู้ประกอบการระดับกลางจำนวนมากก็ต้องการเช่นนั้นด้วย จึงหมายความว่า การที่

คนโตสามารถมีปฏิบัติการที่สำเร็จได้ ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะเป็นความต้องการของผู้ประกอบการระดับกลางด้วย ดังนั้นปฏิบัติการของคนโต จึงมิใช่จะสามารถเคลื่อนไหวอะไรได้ตามอำเภอใจของตนเองเพียงด้านเดียวแต่มีปัจจัยของความต้องการของผู้ประกอบการเป็นพื้นฐานด้วยนอกจากนั้น ในการเคลื่อนไหวของคนโตนั้น ก็ต้องอาศัย เครือข่ายของผู้ประกอบการขนาดใหญ่ด้วย นั่นก็คือการที่ผู้ประกอบการขนาดใหญ่มีเครือข่ายของผู้ผลิตย่อย ที่เกิดจากการที่พวกเขาพึ่งพาอาศัยกันในการทำการผลิต เช่นการยืมเครื่องมือ เครื่องมือเครื่องจักรที่ใช้ในการทำการผลิต หรือการที่พวกเขาช่วยกันซ่อมแซมเครื่องจักรเมื่อยามที่เครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตเกิดเสียขึ้นมา เป็นต้น ดังนั้นพวกเขาจึงมีเสียงที่เป็นกอบเป็นกำที่สามารถสนับสนุนคนโตได้

ส่วนในตลิ่งชัน ในแง่การเมือง เดิมนั้น ผู้อพยพรุ่นแรก มีความสัมพันธ์กันในแบบอุปถัมภ์ คือตระกูลที่มาแต่ดั้งเดิม และอุปถัมภ์ญาติพี่น้องของตัวเองที่อพยพตามเข้ามา โดยให้ที่ดินบ้าง หรือขายที่ดินให้ในราคาถูก อีกทั้งความรู้สึกคือความต้องการการอยู่รอด ดังนั้นในยุคแรกบุคคลที่มีความสามารถที่อยู่ในตระกูลเก่า จึงสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำท้องถิ่น เป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เราเห็นว่าตระกูลเก่า ดังเช่นตระกูลวิชัย และตระกูลนกักรัง เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านสืบมาทุกรุ่น

การเมือง เมื่อมาถึงยุคที่สองถึงต้นยุคที่สาม ซึ่งเป็นยุคที่ชาวบ้านตลิ่งชันเกิดอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการความมั่นคงและมั่นคงเริ่มก่อตัวขึ้นมา และได้ปรากฏอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองขึ้นมานั้น เราได้เห็นถึงการปรับตัวของผู้นำรุ่นเก่า นั่นคือแม้ด้านหนึ่งผู้นำยังคงมาจากผู้ที่มีความสามารถและมีเครือข่ายดีมาก แต่หน้าที่ในการที่จะต้องสนองความต้องการของชาวบ้านก็เริ่มปรากฏให้เห็นแล้ว จะพบว่ากำนันคนต่อจาก กำนันถิ่น ที่เป็นกำนันของตำบลตลิ่งชันคือกำนันกล้าหาญ นกักรัง ลูกชายของกำนันแสง นกักรัง เป็นกำนันอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2526-2536 ตระกูลนกักรัง เป็นตระกูลดั้งเดิมและมีเครือข่ายขนาดใหญ่ แม้กำนันกล้าหาญ จะเป็นผู้นำในแบบรุ่นเก่า แต่เขาเองก็ต้องมีปฏิบัติการที่สนองความต้องการของชาวบ้านด้วย นั่นคือการต่อสู้ต่อรองบประมาณเพื่อสนองความต้องการของชาวบ้าน และปกป้องผลประโยชน์ของชาวบ้าน และสาธารณะนี่น่าจะพิจารณาได้ว่า การที่ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่กลายเป็นผู้ประกอบการที่มีข้อเรียกร้องต้องการผลประโยชน์ของตนเองและผลประโยชน์ในทางสาธารณะ เช่นถนนที่ดีเพื่อการคมนาคมขนส่งสินค้าทางการเกษตรของตนของชุมชนได้อย่างสะดวก ดังนั้นการกระทำของ กำนันกล้าหาญ จึงอาจตีความได้ว่าเป็นการปรับตัวเพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึกกึ่งพลเมืองของชาวบ้านนั่นเอง นี่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากเดิมในยุคของการผลิตเพื่อบริโภคที่ผู้นำท้องถิ่นเปรียบเสมือนกับ “ผู้อุปถัมภ์” ของชาวบ้าน

อย่างไรก็ตามนับจากทศวรรษที่ 2520 การเมือง ยุคที่ชาวบ้านตลิ่งชันเกิดอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการความมั่นคงและมั่นคงเริ่มก่อตัวขึ้นมา และได้ปรากฏอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองขึ้นมาแล้ว นั้น เราได้เห็นถึงการปรับตัวของผู้นำรุ่นเก่า นั่นคือแม้ด้านหนึ่งผู้นำยังคงมาจากผู้ที่มีความสามารถและมี

เครือญาติมาก แต่หน้าที่ในการที่จะต้องสนองความต้องการของชาวบ้านก็เริ่มปรากฏให้เห็นแล้ว จะพบว่า กำนันคนต่อจาก กำนันถิ่น ที่เป็นกำนันของตำบลตลิ่งชันคือกำนันกล้าหาญ นกร็อง ลูกชายของกำนันแสง นกร็อง เป็นกำนันอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2526-2536 ตระกูลนกร็อง เป็นตระกูลดั้งเดิมและมีเครือญาติขนาดใหญ่ แม้กำนันกล้าหาญ จะเป็นผู้นำในแบบรุ่นเก่า แต่เขาเองก็ต้องมีปฏิบัติการที่สนองความต้องการของชาวบ้านด้วย นั่นคือการต่อสู้ต่อรองงบประมาณเพื่อสนองความต้องการของชาวบ้าน และปกป้องผลประโยชน์ของชาวบ้าน และสาธิตเรื่องนี้มาจะพิจารณาได้ว่า การที่ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่ กลายเป็นผู้ประกอบการที่มีชื่อเรียกกร้องต้องการผลประโยชน์ของตนเองและผลประโยชน์ในทางสาธารณะ เช่นถนนที่ดีเพื่อการคมนาคมขนส่งสินค้าทางการเกษตรของตนของชุมชนได้อย่างสะดวก ดังนั้นการกระทำของ กำนันกล้าหาญ จึงอาจตีความได้ว่าเป็นการปรับตัวเพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึกกึ่งพลเมืองของชาวบ้านนั่นเอง นี่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากเดิมในยุคของการผลิตเพื่อบริโภคที่ผู้นำท้องถิ่นเปรียบเสมือนกับ “ผู้อุปถัมภ์” ของชาวบ้าน

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2540 ในตำบลตลิ่งชัน โครงสร้างทางการเมืองเป็นโครงสร้างของการสร้างเครือข่าย และการต่อสู้ต่อรองระหว่างเครือข่ายทั้งการเมืองระดับหมู่บ้านและการเมืองระดับตำบล เครือข่ายดังกล่าวเกิดจากการที่ผู้ประกอบการพืชไร่ขนาดใหญ่ที่ต้องการขยายพื้นที่การปลูกอ้อย มันสำปะหลัง และข้าวโพดของตนเพิ่มมากขึ้น จึงต้องการเข้าถึงแรงงาน และที่ดิน ดังนั้นพวกเขาแต่ละคน จึงรวบรวมบรรดาญาติพี่น้องและคนในหมู่บ้านหรือหย่อมบ้านของตนจัดตั้งเป็นเครือข่ายทางการเมืองผลิตขึ้นมา โดยแสดงในพื้นที่สาธารณะว่าเป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้กับชาวบ้านผู้ประกอบการขนาดกลาง

เพื่อให้สามารถสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการระดับกลางในเครือข่ายของตนได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พวกเขาจึงแสวงหาตำแหน่งทางการเมืองที่จะทำให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรของรัฐและชุมชนได้สะดวก เพื่อที่จะถ่ายทอดทรัพยากรเหล่านั้นแก่ผู้ประกอบการระดับกลางในเครือข่าย และเนื่องจากเครือข่ายในตลิ่งชันมีหลายเครือข่าย เพราะลักษณะของตำบลตลิ่งชันนั้น มีกลุ่มของผู้อพยพที่มีความสัมพันธ์กันเป็นกลุ่มๆ หรือเป็นแต่ละหย่อมบ้าน ซึ่งมีลักษณะของความเป็นปัจเจกที่สูงกว่าอีกสองพื้นที่ ดังนั้น การรวมกันเป็นเครือข่ายนั้น จะวางอยู่บนพื้นฐานของการต่อสู้ต่อรอง หรือแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันอยู่มาก เริ่มจากการสร้างเครือข่ายหนึ่งๆ ขึ้นมา ก็มีลักษณะของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันระหว่างผู้นำเครือข่ายกับผู้ประกอบการระดับกลางภายในเครือข่าย ในขณะที่การเมืองระดับหมู่บ้าน จะเป็นเรื่องของการสร้างพันธมิตรระหว่างเครือข่ายหย่อมบ้านในหมู่บ้านของตนเพื่อต่อสู้ช่วงชิง ให้ได้มาซึ่งตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หรืออื่นๆ โดยวางอยู่บนการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เช่นการแลกเปลี่ยนระหว่างการได้มาซึ่งคะแนนเสียงจากเครือข่ายในหย่อมบ้านหนึ่ง กับตำแหน่งตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ส่วนการเมืองระดับตำบลนั้นก็เช่นกัน นักการเมืองท้องถิ่นที่ต้องการขึ้นสู่ตำแหน่งจะต้องเป็นผู้ที่สามารถรวบรวมพันธมิตรจากเครือข่ายระดับหมู่บ้านและหย่อมบ้านต่างๆ ให้ได้คะแนนเสียงมากพอที่จะขึ้นสู่ตำแหน่งนายกเทศมนตรีได้ นายเนรมิตซึ่งดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีมาหลายสมัย และเป็นสมาชิกของชุมชนหรือบ้านตลิ่งชันที่มีคนเหนือเป็นจำนวนมากพอๆ กับคนอีสาน และแบ่งเป็นหมู่ๆ เช่นกัน เขาเป็นผู้ที่สามารถสร้างพันธมิตรในบ้านตลิ่งชัน (ซึ่งเป็นคนเหนือ) บ้านลานกระบือส่วนหนึ่ง (ซึ่งเป็นคนอีสาน) และในบรรดาคนพื้นสุโขทัยตามหมู่บ้านต่างๆ จำนวนหนึ่ง โดยสัญญาว่าจะให้ตำแหน่งและผลประโยชน์ต่างๆ แก่พันธมิตรของตน จึงสามารถชนะคู่แข่งคนอื่นๆ ในตำบลตลิ่งชันได้

การที่โครงสร้างทางการเมืองของคนในตำบลตลิ่งชัน เป็นเรื่องของการต่อสู้ ต่อรอง และสร้างสร้างเครือข่าย สร้างพันธมิตรนั้น ก็เนื่องมาจากการที่โดยพื้นฐานแล้ว ตำบลตลิ่งชันเป็นตำบลใหม่ของผู้อพยพที่มาจากที่ต่างๆ ดังนั้นผู้คนจึงมีลักษณะของความเป็นปัจเจกที่เป็นอิสระเป็นพื้นฐาน กลุ่มเครือข่ายมักจะเป็นเครือข่ายขนาดเล็กไม่ใหญ่นัก ในขณะที่ในหมู่คนอีสานแม้ว่าจะมีความเป็นชาติพันธุ์ร่วมกัน แต่ก็ยังเป็นคนอีสานที่อพยพมาจากหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัดต่างๆ ดังนั้นลักษณะพื้นฐานก็เป็นเช่นเดียวกับคนเหนือและคนพื้นสุโขทัยคือแบ่งกันเป็นกลุ่มๆ ด้วย

สรุป

จากที่ได้พิจารณาเปรียบเทียบในประเด็นต่างๆ ดังกล่าวจะพบว่า เงื่อนไขอันเป็นบริบทของแต่ละชุมชนใน “ชนบท” นั้น กำหนดให้สังคม “ชนบท” ต่างๆ ที่กลายเป็นเมืองขนาดเล็กนั้น สร้างแบบแผนทางสังคมการเมืองที่แตกต่างกันไป เมืองขนาดเล็กใน “ชนบท” สร้างแบบแผนของความเป็นประชาธิปไตยที่แตกต่างหลากหลาย คือในเขตเทศบาลกรุงไกรลาสเป็นประชาธิปไตยที่ผู้ประกอบการระดับกลางมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการ การจัดสรรงบประมาณ และกระบวนการดำเนินการต่างๆ ในเกือบทุกขั้นตอน ประชาธิปไตยแบบวังลึกคือการสร้างดุลระหว่างผู้นำที่เป็นคนโตและผู้ประกอบการขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนที่ตำบลตลิ่งชันคือการสร้างเครือข่าย การสร้างพันธมิตรสร้างพันธมิตร และการต่อสู้ต่อรองกัน แต่ทั้งหมดตั้งอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน คือการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของ ผู้ประกอบการระดับต่างๆ เกือบทั้งหมด ซึ่งผิดกับบรรดาผู้ประกอบการชั้นกลางในเมืองดั้งเดิม ที่ขนาดของเมือง และ ความเป็นปัจเจก ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสถาบันของคนเมือง มีน้อยกว่าคนเมืองขนาดเล็กในชนบท เช่น จะพบว่าสัดส่วนของการใช้สิทธิในการเลือกตั้งของคนในเมืองเล็กใน “ชนบท” ในการเมืองท้องถิ่นนั้นสูงกว่าคนเมืองใหญ่ในการเมืองท้องถิ่น (เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพฯ มหานคร) และระดับชาติมาก และจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในเมืองขนาดเล็กใน “ชนบท” ในพื้นที่วิจัยของผู้วิจัย พบว่าพวกเขาให้ความสนใจกับการร่วมกิจกรรมทางการเมืองคือการเลือกตั้งท้องถิ่นในระดับตำบลของพวกเขามากกว่าการเลือกตั้งระดับชาติ (ซึ่งอาจแตกต่างจากพื้นที่ของภาคอื่นๆ ก็ได้) จะพบว่าเมื่อมีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและท้องถิ่น ชาวบ้านผู้ประกอบการจะมาลงคะแนนเสียงกันอย่างหนาแน่น แม้ผู้ที่ออกไปทำงานภายนอก

แต่มีชาติพี่น้องเป็นผู้ประกอบการในพื้นที่ ก็จะมีกลับมาลงคะแนนเสียง ซึ่งต่างจากการลงคะแนนเสียงในการเมืองระดับชาติของคนท้องถิ่น ที่มาลงคะแนนในการเมืองระดับชาติกันน้อยกว่า

สรุปก็คือ การเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่เป็นผู้ประกอบการที่มีอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการทั้งในเขตเทศบาลนครลอสแอนเจลิส ตำบลวังลึก และตำบลดิ่งชัน ส่งผลให้การเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ทั้งสามเปลี่ยนไป นั่นก็คือหากนักการเมืองท้องถิ่นต้องการที่จะได้ตำแหน่งทางการเมือง พวกเขาต้องแสดงให้เห็นผู้ประกอบการเห็นว่า พวกเขามีปฏิบัติการเพื่อสาธารณะด้วย นั่นก็คือการที่ผู้ประกอบการมีอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะทำให้พื้นที่สาธารณะเปิดขึ้น และนักการเมืองท้องถิ่นต้องมีปฏิบัติการในพื้นที่นี้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน จึงทำให้แต่ละพื้นที่มีแบบแผน “การแสดง” และแบบแผนปฏิบัติการทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป ตลอดจนจะพบว่าผู้ประกอบการของทั้งสามพื้นที่ จะให้ความสำคัญกับการเมืองท้องถิ่นที่และท้องถิ่นมากกว่าการเมืองระดับชาติ

ดังนั้น มโนทัศน์ที่ได้จากการศึกษาความเป็นประชาธิปไตยของพื้นที่ทั้งสามคือ เขตเทศบาลนครลอสแอนเจลิส ตำบลวังลึก และตำบลดิ่งชันก็คือ คือมโนทัศน์ของแบบของประชาธิปไตยที่หลากหลาย แต่ร่วมกันในแง่การให้ความสำคัญกับการเมืองภายในท้องถิ่นที่และท้องถิ่นของตนเองมากกว่าการเมืองระดับชาติ

จึงนำไปสู่**ส่วนที่สอง** คือ จากความเหมือนและแตกต่างกันคือความหลากหลายของความเป็นประชาธิปไตยของผู้ประกอบการ แต่ให้ความสำคัญกับการเมืองในท้องถิ่นที่และท้องถิ่นของตนเองนั้น ส่งผลต่อทิศทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เป็นภาพสะท้อนของภาคเหนือตอนล่างอย่างไร

จะพบว่าลักษณะร่วมของภาคเหนือตอนล่างก็คือ การที่เป็นชุมชนทางการเมืองเกษตรดั้งเดิม ในขณะเดียวกันก็ปรากฏ มีชุมชนเกิดใหม่ที่เกิดจากการอพยพของผู้คนเพื่อแสวงหาที่ดินที่เคยเป็นป่ามาก่อน รวมทั้งการที่ภูมิภาคนี้ตั้งอยู่บนลำน้ำสำคัญๆ ต่างๆ ที่เป็นเส้นทางคมนาคมทางการค้ามาแต่เดิมด้วย จึงปรากฏชุมชนทางการเมืองค้าอยู่ในภูมิภาคนี้อีกด้วย ดังนั้น พื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานั้นจึงน่าจะสะท้อนภาพและทิศทางการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองในภูมิภาคนี้ได้ในระดับหนึ่ง

ในภาคเหนือตอนล่างนั้น ผู้ประกอบการใน “ชนบท” จะให้ความสำคัญกับการเมืองภายในท้องถิ่นที่และท้องถิ่นของตนเองมากกว่าการเมืองระดับชาติ (แต่ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะไม่ให้ความสนใจเลย) เหตุที่เป็นเช่นนั้นนั้น ก็เนื่องมาจาก การประกอบการของพวกเขาอาศัยทรัพยากรที่มาจากท้องถิ่นและกลไกรัฐโดยตรงมากกว่าที่มาจากนักการเมือง ที่มีจำนวนน้อยหากเทียบกับทรัพยากรที่ได้จากกลไกรัฐที่ผ่านการจัดสรรโดยสถาบันทางการเมืองท้องถิ่น และจากตัวของนักการเมืองที่ท้องถิ่นเองด้วย และทรัพยากรที่ได้จากนักการเมืองระดับชาติจะไม่ใช้ทรัพยากรหลักที่ได้มาเป็นประจำ คือได้มาเพียงบางครั้งบางคราวและไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับนโยบายของพรรคหรือผู้ที่ขึ้นมาคุมอำนาจรัฐ อีกทั้งในแง่ที่ดินนั้น พวกเขามักจะ

ครอบครองที่ดินที่เป็นของตัวเองที่เป็นเงื่อนไขให้พวกเขาสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน เช่น ธกส. และธนาคารอื่นๆ ได้ไม่ยากนักตลอดจนการปลูกอ้อยก็เป็นการปลูกแบบพันธสัญญาที่บริษัทน้ำตาลพร้อมที่จะลงทุนในการผลิตให้ด้วย

ในกรณีพื้นที่ในเขตตำบลวังลึกเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ผู้ประกอบการสะสมทุนได้มาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาแล้ว ตลอดจนมีกลไกภายในคือสถาบันคนโตที่สามารถเอื้อต่อการประกอบการของพวกเขา ดังนั้นการพึ่งพิงภายนอกจากนักการเมืองระดับชาติจึงมีไม่มากนัก ส่วนกับกลไกรัฐนั้นจะเอื้อประโยชน์จากงบประมาณที่จัดสรรให้เป็นครั้งคราวเช่นกัน ดังนั้นผู้ประกอบการที่ตำบลวังลึกจะให้ความสำคัญกับการเมืองภายในภายใต้การนำของคนโตที่เอื้อประโยชน์ให้พวกเขาอย่างสม่ำเสมอ ส่วนในพื้นที่ตลิ่งชันนั้น เนื่องจากเป็นพื้นที่บุกเบิกที่แป้นเขตป่าเขามาก่อน จึงมีที่ลุ่มอยู่ไม่มากนัก และแม้จะมีน้ำแม่น้ำพันและทางน้ำอื่นๆ ไหลผ่าน แต่ก็ต้องการการกั้นน้ำเป็นฝาย เป็นอ่างเก็บน้ำ หรือไม่ก็สร้างเป็นเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำ และต้องสร้างคลองส่งน้ำไปยังที่เพาะปลูกของผู้ประกอบการอีกด้วย ดังนั้น พวกเขาจึงให้ความสำคัญกับกลไกรัฐที่จะผันงบประมาณลงมาผ่านการนำเสนอโครงการของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นจะจัดสรรทรัพยากรเหล่านั้น ให้ผู้ประกอบการในเครือข่ายต่อไป ในขณะที่เขตเทศบาลลงไกรลาศ ก็เช่นกัน ที่บ้านกง นอกจากการมีงบประมาณที่มากกว่าอีกสองพื้นที่จากภาษีที่เก็บได้ภายในพื้นที่แล้ว เขตเทศบาลลงไกรลาศยังได้ภาษีจากน้ำมันในพื้นที่ส่วนหนึ่งของเขตเทศบาลลงไกรลาศที่เป็นบ่อน้ำมันด้วย ซึ่งทั้งหมดบริหารงานโดยเทศบาลแบบมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการระดับกลาง

ดังนั้นในกรณีภาคเหนือตอนล่างนี้ การเมืองระดับท้องถิ่นและท้องถิ่นที่มีความสำคัญสำหรับพวกเขา มาก ทิศทางของการเมืองในภาคเหนือตอนล่างจึงให้ความสำคัญกับการเมืองแบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น และท้องถิ่นของพวกเขามากกว่า เพราะส่งผลต่อการประกอบการของพวกเขาโดยตรง อย่างไรก็ตาม ในกรณีตำบลวังลึกและเขตเทศบาลลงไกรลาสนั้น ความสำคัญของการเมืองระดับชาติก็มีในระดับหนึ่ง เช่น นโยบายจำนำข้าวของพรรคการเมืองหนึ่ง แม้จะทำให้ผู้ประกอบการนาในพื้นที่ได้รับประโยชน์ แต่เนื่องจากผู้ประกอบการนาในพื้นที่ต่างๆ เป็นผู้ถือครองที่ดินที่เป็นของตัวเอง พวกเขาจึงพอใจนโยบายประกันราคาข้าวของอีกพรรคการเมืองหนึ่งมากกว่า และส่งผลให้ในเขตทั้งสอง เลือกผู้สมัครจากพรรคหลังเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น

จึงสรุปได้ว่า ในประการแรกแบบของประชาธิปไตยของชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างจะเป็นแบบของประชาธิปไตยที่มีหลากหลายรูปแบบที่ทำให้มีการปฏิบัติการทางการเมืองเพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการมีความแตกต่างกัน ซึ่งประเด็นนี้ นั้น หากรัฐ กลไกรัฐ และนักการเมืองระดับชาติที่จะเข้ามาสัมพันธ์ในด้านต่างๆ อย่างกับชุมชนต่างๆ ควรต้องพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนว่าจะสัมพันธ์กับชุมชนในแบบต่างๆ อย่างไร เช่นในแง่งบประมาณและสิ่งสนับสนุนต่างๆ จะต้องมีการกระบวนการจัดสรรอย่างไร ที่จะได้ประโยชน์กับผู้ประกอบการจำนวนมากที่สุด ยกตัวอย่าง เช่นในกรณี

ชุมชนแบบเดียวกับเขตเทศบาลกองไกรลาส ทรัพยากรหรืองบประมาณสามารถลงไปเทศบาลโดยตรง แต่กรณีชุมชนตามแบบเดียวกับตำบลวังลึกนั้น น่าจะสร้างกลไกที่ให้นครโตหรืออำนาจแบบจารีตที่ปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ได้ ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น และตัวแทนของชนชั้นกลางระดับล่าง มีส่วนในแง่การดำเนินการและการจัดสรรงบประมาณ ส่วนกรณีตามแบบตำบลดิ่งชั้นนั้น จะต้องเพิ่มช่องทางให้เครือข่ายที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดสรรทรัพยากรด้วยเพื่อให้งบประมาณที่เป็นทรัพยากรของรัฐสามารถลงไปทำประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการใน “ชนบท” ได้มากที่สุดเป็นต้น

สำหรับประการที่สองคือการที่ผู้ประกอบการในชุมชน “ชนบท” ให้ความสำคัญกับการเมืองท้องถิ่น และท้องถิ่นของตัวเองมากเพราะสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของพวกเขาโดยตรง จึงทำให้เป็นเงื่อนไขที่จะต้องดำรงความเป็นประชาธิปไตยใน “ชนบท” เอาไว้ เพื่อที่จะทำให้ชาวบ้านผู้ประกอบการจำนวนมากที่สุดสามารถมีช่องทางในการควบคุมนักการเมืองในพื้นที่ของตนให้เอื้อประโยชน์ทางสาธารณะแก่พวกเขาให้ได้มากที่สุด

ส่วนที่สาม การอภิปรายส่งท้าย ยังมีประเด็นที่ควรนำเสนอในที่นี้ ซึ่งได้จากข้อค้นพบของโครงการวิจัยย่อยๆ ในโครงการวิจัยนี้ ซึ่งสามารถใช้สาระของการศึกษากรณีภาคเหนือตอนล่างร่วมอภิปรายด้วย นั่นก็คือ

ประเด็นแรกก็ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม “ชนบทไทยนั้น” นำไปสู่ความสัมพันธ์ของผู้คนตามแบบแนวนอน ในขณะที่ความสัมพันธ์ในแนวดิ่งยังคงดำรงอยู่ แต่ดำรงอยู่ในแบบที่ต้องขึ้นต่อความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง

จะพบว่ากรณีเขตเทศบาลกองไกรลาส ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการค้านั้น ความสัมพันธ์ของผู้คนจะเปลี่ยนไปเป็นความสัมพันธ์ตามแนวนอนมากกว่าแนวดิ่ง เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่ที่บ้านกงเปลี่ยนมาเป็นผู้ประกอบการขนาดกลางที่ทำการค้า หรือหากทำการผลิตคือปลูกข้าว ทำปลาร้าและน้ำปลา หรือขนมหวาน ผู้ประกอบการระดับกลางเหล่านี้ ก็จะเป็นผู้ขายผลผลิตของตนเองด้วย (กรณีผู้ประกอบการน่าจะเปิดร้านค้าบริเวณที่ดินที่ติดริมถนนของตน ค้าขายที่ตลาดสด หรือไม่ก็จับปลาตามคลองหรือบ่อสระของตนเองขาย) ดังนั้นผู้ประกอบการที่บ้านกงจึงมีประสบการณ์การจัดการในทางเศรษฐกิจของตนเองในทุกกระบวนการ เมื่อเข้าไปสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ เพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของตน คือพื้นที่สาธารณะต่างๆ จึงเรียกร้องต้องการการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดโครงการ การเลือกสรรหรือลำดับก่อนหลังของโครงการ ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดแนวโน้มน้ำใจว่าการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของนักการเมืองท้องถิ่นจะสนองความต้องการต่างๆ ของชาวบ้านได้อย่างเป็นธรรม และถ่วงหน้า นักการเมืองท้องถิ่นในบ้านกงที่ส่วนใหญ่มาจากผู้ประกอบการชั้นกลางหรือคนระดับกลางเช่นกัน หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งคือเป็นคนระดับเดียวกับชาวบ้านส่วนใหญ่ ดังนั้นความสัมพันธ์โดยพื้นฐานกับ

ชาวบ้านจึงมีลักษณะของความเสมอภาคกันอยู่แล้ว จึงเน้นการดำเนินการตามกระบวนการที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

ดังนั้นความสัมพันธ์ของผู้คนในบ้านจึงเป็นความสัมพันธ์ตามแบบแนวดิ่งเป็นหลัก

สำหรับตำบลวังลึกนั้น เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าที่มีฐานการผลิตทางการเกษตรมาแต่ดั้งเดิมที่ความสัมพันธ์ของชาวบ้านเป็นไปในแนวดิ่ง และเมื่อเปลี่ยนเข้าสู่สังคมผู้ประกอบการ องค์ประกอบแบบดั้งเดิมยังคงปรับตัวสืบเนื่องมา นั่นคือสถาบัน “คนโต” การเปลี่ยนเข้าสู่ยุคใหม่ของวังลึกก็เป็นเช่นเดียวกับที่อื่นๆ คือการที่ชาวบ้านที่แต่เดิมเป็นชาวนา เปลี่ยนกลายมาเป็นผู้ประกอบการและพืชไร่ ในขณะที่เดียวกันก็เกิดผู้ประกอบการพืชไร่ขนาดใหญ่ และผู้ประกอบการขนาดใหญ่อื่นๆ ผู้ประกอบการพืชไร่ และผู้ประกอบการทางการค้าขนาดใหญ่เหล่านี้เองที่จะกลายมาเป็นนักการเมืองท้องถิ่นในวังลึก อย่างไรก็ตามเนื่องจากความสัมพันธ์แบบเดิมคือความสัมพันธ์แบบเครือญาติและเครือญาติเสมือน ที่มีคนโตเป็นผู้นำของกลุ่มเครือญาติยังคงดำรงสืบเนื่องมา แม้ว่าฐานการผลิตจะเปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อการค้าที่มีการใช้เครื่องจักรในเกือบทุกขั้นตอนในการผลิตก็ตาม ทั้งนี้เนื่องงบประมาณในการดำเนินกิจการสาธารณะในวังลึกจะมีไม่มากนัก ดังนั้นจึงเปิดโอกาสให้คนโตที่มีฐานะดีมาแต่เดิมและสามารถสะสมความมั่งคั่งจากฐานที่ดินและการเกษตรได้เพิ่มขึ้น สามารถปรับตัวเองให้กลายมาเป็นผู้อุปถัมภ์ที่สนองอารมณ์ความรู้สึกใหม่แบบผู้ประกอบการปลูกข้าวและพืชไร่ระดับกลางได้ นั่นก็คืออารมณ์ความรู้สึกกึ่งพลเมือง ในขณะที่ผู้ประกอบการขนาดใหญ่นั้น ความจำเป็นเกี่ยวกับความต้องการที่ดินเพื่อขยายการผลิตของตัวเองออกไป จึงต้องเข้ามาอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของคนโตด้วย เนื่องจากชาวบ้านหรือผู้ประกอบการระดับกลางที่ได้รับความอุปถัมภ์จากคนโตคือผู้ถือครองที่ดินที่ผู้ประกอบการระดับใหญ่ต้องการเช่า ดังนั้นความสัมพันธ์ในแนวดิ่งยังคงดำรงอยู่ในวังลึกท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคใหม่ อย่างไรก็ตาม พบด้วยว่า เนื่องจากอารมณ์ความรู้สึกของผู้ประกอบการระดับกลางในวังลึกคืออารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะ ที่เรียกร้องต้องการให้นักการเมืองท้องถิ่นมีปฏิบัติการที่เอื้อกับพวกเขาเป็นรายบุคคล และมีปฏิบัติการบนพื้นที่สาธารณะด้วย ดังนั้นจึงทำให้คนโตที่ต้องการดำรงอิทธิพลของตนเองเอาไว้ ต้องมีปฏิบัติการเช่นนั้น ในขณะที่ ผู้ประกอบการระดับกลางเหล่านี้ก็จะเรียกร้องต้องการให้นักการเมืองท้องถิ่นสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งสาธารณะของพวกเขาด้วย คนโตจึงต้องมีปฏิบัติการเพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อนักการเมืองของผู้ประกอบการระดับกลางด้วย เพราะฉะนั้น ปฏิบัติการของคนโต มิได้เป็นไปตามอำเภอใจ แต่ต้องมีปฏิบัติการภายใต้เงื่อนไขหรือความต้องการของชาวบ้าน

เหตุดังนั้น จึงพบว่า ความสัมพันธ์ตามแนวระนาบในวังลึกก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ได้ดุลกันของอำนาจตามแนวดิ่งกับอำนาจตามแนวราบ

กรณีตลิ่งชันนั้น ตลิ่งชันแม้ดั้งเดิมจะเป็นชุมชนเก่า แต่ทว่าชุมชนเก่านี้ก็เป็ชุมชนขนาดเล็กที่มีผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากนัก แบบแผนที่สำคัญของชุมชนตลิ่งชันคือแบบแผนใหม่ของชุมชนที่เกิดจากการอพยพหรือเป็นชุมชนบุกเบิกนั่นเอง ดังนั้นความสัมพันธ์ทางสังคมในแบบอุปถัมภ์จึงแสดงบทบาทน้อย แต่ทว่า ความสัมพันธ์ค่อนข้างไปในทางแนวดิ่ง เนื่องจากองค์ประกอบของผู้คนคือผู้ประกอบการระดับกลาง มีผู้ประกอบการระดับสูงและคนจนไม่มากนัก และเนื่องจากการที่ผู้คนเป็นปัจเจก ต่างมีที่ดินไม่ต่างกัน และได้ทุนเพื่อประกอบการผลิตจากการไปทำงานยังต่างประเทศเช่นเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงตั้งอยู่บนฐานของความเสมอภาคค่อนข้างมาก และด้วยเหตุดังนั้น การรวมตัวกันทางสังคมจึงออกมาในรูปเครือข่ายทางเศรษฐกิจก่อน โดยมีผู้ประกอบการระดับสูงกับผู้นำแบบเก่าที่ปรับตัวเองเข้าสู่สมัยใหม่เป็นแกนนำ เครือข่ายนี้ผู้นำหรือแกนนำสร้างขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างตนเองกับผู้ประกอบการระดับกลางในเครือข่าย แต่ในขณะเดียวกัน เพื่อเป็นการตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการระดับกลางในเครือข่าย ผู้นำหรือแกนนำจึงต้องเข้าสู่พื้นที่ของการเมืองท้องถิ่นทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล โดยในการช่วงชิงให้ได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองทั้งสองระดับนั้น เป็นเรื่องของ การต่อสู้และการสร้างพันธมิตร โดยการสร้างพันธมิตรนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการต่อรองผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าถึงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่า นี่คือการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัจเจกและเครือข่ายแนวนอนของผู้ประกอบการระดับสูงและระดับกลางในตำบลตลิ่งชัน ดังนั้นความสัมพันธ์ของผู้คนที่นี้จึงเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะแนวนอนเป็นหลัก

ประเด็นต่อมาก็คือ ความสำคัญของการเมืองท้องถิ่นและการเมืองท้องถิ่น

ในงานวิจัยเรื่อง กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการสร้างประชาธิปไตยใน “ชนบท” กรณีภาคเหนือตอนบน ของ สมชาย ศิลปะปรีชากุล นั้น สมชายได้เสนอว่า การเมืองท้องถิ่นแสดงบทบาทที่สำคัญในพื้นที่ “ชนบท” แทนการเมืองแบบท้องถิ่น ซึ่งในงานวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนั้นจะพบข้อสรุปเช่นนั้นเช่นกัน แต่ทว่าไม่เสมอไป มีกรณีที่มีการเมืองท้องถิ่นที่มีความสำคัญทัดเทียมการเมืองท้องถิ่นด้วย การเมืองท้องถิ่นในระดับตำบลนั้นทวีความสำคัญตลอดมานับตั้งแต่เมื่อกฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อบต. ถูกบังคับใช้ ในขณะที่ในกรณีพื้นที่วิจัยของกรณีภาคเหนือตอนล่างนั้น การเมืองท้องถิ่นได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองท้องถิ่น และ 2 ใน 3 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา การเมืองท้องถิ่นซึ่งในที่นี้หมายถึงสถาบันกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ลดความสำคัญลงในระดับหนึ่ง แต่มีกรณีหนึ่งที่มีการเมืองท้องถิ่นที่กับการเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญในระดับที่เท่าเทียมกัน นั่นคือพื้นที่ตำบลตลิ่งชัน

การเมืองท้องถิ่นนั้นแม้ว่าในด้านหนึ่ง ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้รับการเลือกตั้งมาจากชาวบ้าน ซึ่งหมายถึงการที่กำนันผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของชาวบ้านเช่นกัน แต่ทว่าในแง่ นโยบายและ

ดำเนินการ จะเป็นนโยบายจากรัฐ และกระบวนการดำเนินการก็จะโน้มไปในแบบราชการ และการกำหนดงบประมาณก็มาจากรัฐเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านในด้านหนึ่งก็คือกลไกรัฐฯ หนึ่งที่ใช้ปกครองชาวบ้านนั่นเอง แต่เมื่อมีการเลือกตั้ง อบต.นับแต่ราวปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา (และต่อมามีการยกระดับ อบต. เป็นเทศบาลในพื้นที่ต่างๆ เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ) งานส่วนที่เป็นการบริหารจัดการการพัฒนา สาธารณูปโภคและโครงสร้างฐานที่สัมพันธ์โดยตรงต่อการประกอบกิจการของผู้ประกอบการใน “ชนบท” เป็นหน้าที่ของ อบต.หรือไม่ก็เทศบาล ตรงนี้สำคัญเนื่องเพราะงานพัฒนา งานสาธารณูปโภคและโครงสร้าง ฐาน มีความสำคัญต่อการผลิตการประกอบการของผู้ประกอบการใน “ชนบท” ในทุกระดับ ในขณะที่หน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านก็จะมีหน้าที่ในแง่การปกครองเท่านั้น มิติทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นมิติที่ทวีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชาวบ้านที่เป็นผู้ประกอบการ จึงทำให้การเมืองของท้องถิ่น ทวีความสำคัญมากขึ้นจนอาจกล่าวได้ว่าสำคัญเหนือการเมืองท้องถิ่นไปแล้ว

ในกรณีเขตเทศบาลกรุงไกรลาสนั้น หลังจากที่มีการเลือกตั้งเทศบาลแทนสุขาภิบาลไม่นานก็มีการยกเลิกตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน แต่ต่อมาก็กลับให้มีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านขึ้นมาใหม่ ซึ่งให้มาทำหน้าที่ด้านทะเบียนราษฎรและอื่นๆ ในขณะเดียวกัน เนื่องจากการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านนี้ กลุ่มของนายกเทศมนตรีส่งคนของกลุ่มตนลงสมัครและได้รับการเลือกตั้งเช่นนาย ... ผู้ใหญ่ ... เป็นต้น ดังนั้นผู้ใหญ่บ้านจึงมีปฏิบัติการที่สนับสนุนการดำเนินงานของเทศบาล และเป็นผู้คุมเสียงของชาวบ้านในหมู่ของตนในการเลือกตั้งเทศบาลอีกด้วย ดังนั้นก็จะพบว่าการเมืองท้องถิ่นนั้น กลับมีบทบาทเป็นรองการเมืองท้องถิ่น และ / หรือ เป็นส่วนหนึ่งของการเมืองท้องถิ่นนั่นเอง

ในกรณีของวังลี้กนั้น จะเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับการเมืองท้องถิ่นในตัวอย่างกรณีเลือกตั้ง กำนันชาวยุชย เนื่องจากในวังลี้กกลุ่มนายก อบต. เก่า หลังจากถูกเปลี่ยนแปลงโดยการเคลื่อนไหวภายใต้การนำของคนโตแล้ว ก็ยังคงมีการเคลื่อนไหวเพื่อกลับมาดำรงตำแหน่งอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพิจารณาว่าตนเองก็มีเสียงชาวบ้านในฝั่งของตนจำนวนหนึ่ง และมุ่งที่จะสนับสนุนให้ผู้ใหญ่บ้านและกำนันจากฝ่ายของตนได้เข้ารับตำแหน่งเพื่อให้สามารถเป็นฐานเสียงของตนเอง และเมื่อตำแหน่งกำนันตำบลวังลี้กว่างลง จึงเกิดการเคลื่อนไหวจากนายก อบต. คนใหม่ โดยนายก อบต. คนใหม่ได้เข้าพบกับคนโต เพื่อขอให้สนับสนุน และเจรจากับ ผู้ใหญ่ชาวยุชยให้ยินยอมสมัครเข้าชิงตำแหน่ง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ผู้ใหญ่ ... นั้นเป็นผู้ที่มีฐานะดีคนหนึ่งของวังลี้ก คือทำนา 20 ไร่ ทำไร่อ้อย 60 ไร่ ตลอดจนมีร้านค้าที่เป็นร้านที่ใหญ่ที่สุดในวังลี้ก ในแง่ฐานะทางสังคมนั้น เขาเป็นลูกของคนโตคนหนึ่งในวังลี้กที่เสียชีวิตไปแล้ว และผู้วิจัยพิจารณาว่าเขากำลังอยู่ในวิถีทางของการก้าวไปสู่ความเป็นคนโตด้วย เพราะเขามีปฏิบัติการในพื้นที่สาธารณะในการช่วยงานต่างๆ ของตำบล และมีปฏิบัติการที่ช่วยเหลือชาวบ้านด้วย ซึ่งสอดคล้องกับบารมณืความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของชาวบ้านวังลี้ก ดังนั้น เมื่อพิจารณาแล้วว่าหากตำแหน่งกำนันตำบลวังลี้กไปตกอยู่กับฝ่ายนายก อบต. คนเก่า ก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการเลือกตั้งนายก อบต. ในวาระต่อไปของ

นายก อบต. คนใหม่ ดังนั้นคนโตจึงเคลื่อนไหวอีกครั้ง โดยเข้าเจรจากับผู้ใหญ่ ... เพื่อเสนอให้รับสมัครเป็นกำนัน ผลท้ายสุดก็คือ ผู้ใหญ่ ... ตกลงลงสมัคร และได้รับเลือกตั้งในที่สุด ในกรณีวงลี้เกียจชี้ให้เห็นว่าบทบาทของการเมืองท้องถิ่นในปัจจุบัน สัมพันธ์กับการเมืองท้องถิ่นอย่างแยกไม่ออก ตลิดจนชี้ให้เห็นด้วยว่าสถาบันคนโตได้เข้าไปมีบทบาททั้งในการเมืองท้องถิ่นและการเมืองท้องถิ่นด้วย

ส่วนในกรณีตลิดชันนั้น จะเห็นถึงการที่การเมืองท้องถิ่นที่เข้าไปประสานกับการเมืองท้องถิ่นอย่างแนบแน่น และทั้งการเมืองท้องถิ่นและการเมืองท้องถิ่นสำคัญโดยเท่าเทียมกัน กรณีที่ชี้ให้เห็นก็คือ กรณีการเคลื่อนไหวเพื่อขึ้นสู่ตำแหน่งนายกเทศมนตรี การที่จะสามารถได้รับตำแหน่งนายกเทศมนตรี ผู้สมัครจะต้องสามารถรวบรวมเครือข่ายต่างๆ ในระดับหมู่บ้านขึ้นมาให้ได้มากที่สุด ก็จะสามารถชนะการเลือกตั้ง ดังนั้นผู้สมัครจึงต้องทำทุกวิถีทางเพื่อจะก่อตั้งพันธมิตรนี้ขึ้นมา กรณีการขึ้นสู่ตำแหน่งกำนันของผู้ใหญ่ ... ซึ่งถึงการที่ผู้สมัครตำแหน่งนายกเทศบาลเข้ามาปฏิบัติการเพื่อผลักดันให้ผู้ใหญ่ ... ซึ่งเป็นผู้ใหญ่หมู่ที่ ... ของบ้านลานกระบือ ที่มีผู้ที่สามารถไปสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก ขึ้นสู่ตำแหน่งกำนัน เดิมที่การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งกำนันที่ เป็นตำแหน่งที่สามารถเอื้อประโยชน์ให้กับชาวบ้านได้ในระดับหนึ่งนั้น เป็นการต่อสู้ระหว่างอดีตกำนัน ... ที่มาจากหมู่ 9 ของบ้านลานกระบือกับอดีตกำนันแสนแห่งหมู่บ้านตลิดชัน การที่อดีตกำนัน ... ต้องการขึ้นสู่ตำแหน่งกำนันก็เพื่อจะได้สามารถใช้ตำแหน่งเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการในหมู่บ้านลานกระบือ ทั้งนี้เพื่อต้องการจะได้คะแนนเสียงของผู้ออกเสียงจำนวนมากของหมู่บ้านนี้ ให้กับสามีของเธอที่ตั้งใจจะสมัครเข้าแข่งขันตำแหน่งนายกเทศมนตรี ดังนั้นนาย ... ที่จะลงสมัครเพื่อดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลตลิดชันได้ต่อไป ในขั้นแรกนาย ... ได้เคลื่อนไหวโดยเจรจากับอดีตกำนัน ... ซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่ของตนให้ถอนตัวจากการเป็นผู้สมัครแข่งขันตำแหน่งกำนันแล้วเจรจากับ ผู้ใหญ่ ... ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านของหมู่ ... ตำบลลานกระบือเช่นกัน ให้เป็นผู้สมัครชิงตำแหน่งกำนัน เขาได้ดำเนินการจนกระทั่ง ผู้ใหญ่ ... ได้ดำรงตำแหน่งกำนัน และจึงสามารถได้ฐานเสียงจำนวนมากของบ้านลานกระบือ ตลอดจน นาย ... ได้สร้างพันธมิตรกับผู้ใหญ่ ... ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ของบ้านลานกระบือที่มีฐานเสียงเป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยจัดสรรตำแหน่งผู้ช่วยนายกเทศมนตรีให้กับลูกชายของผู้ใหญ่ ... ซึ่งหากได้รับตำแหน่งนี้ ก็จะได้เข้าใกล้ชิดกับแหล่งและด้วยเหตุดังนั้นจึงจะสามารถถ่ายทอดทรัพยากรนั้นมาเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการระดับกลางในหมู่ 3 ที่เป็นฐานเสียงสำหรับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของตน ทรัพยากรดังกล่าวก็ดังเช่น โครงการชุดคลองส่งน้ำจากเขื่อนแม่ราพันมาสู่พื้นที่ปลูกข้าว และพืชไร่ของผู้ประกอบการในหมู่ 3 เพื่อที่ผู้ประกอบการระดับกลางในหมู่ 3 จะได้ใช้น้ำนั้นเพื่อการเกษตรของตน จะเห็นได้ว่าการเมืองท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับการเมืองท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด เป็นกรณีที่ทั้งการเมืองท้องถิ่นกับการเมืองท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างทัดเทียมกัน

ประเด็นสุดท้ายก็คือ ข้อค้นพบของ อรรถจักร สัตยานุรักษ์ ในโครงการ ที่เป็นโครงการหลักของชุดการวิจัยชุดนี้ ได้เสนอว่า สิ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยบนความเคลื่อนไหว นั้นก็คือการเสนอว่า

ประชาธิปไตยนั้น เป็นเรื่องของกระบวนการ หมายความว่าเท่าที่มีการศึกษามานั้น นักวิชาการจำนวนมาก เช่น อเนก เหล่าธรรมทัศน์ เสนอภาพของประชาธิปไตยในลักษณะที่ค่อนข้างหยุดนิ่ง หรือพูดอีกแบบหนึ่งก็คือ ผู้ศึกษามีภาพ แบบจำลอง หรือนิยามของประชาธิปไตยอยู่แล้วชุดหนึ่ง แล้วลงไปศึกษาถึงความเป็นหรือไม่เป็นประชาธิปไตยของพื้นที่ศึกษานั้นๆ แต่อรรถจักร์กลับเสนอว่า จริงๆ แล้ว การจะศึกษาความเป็นประชาธิปไตยของพื้นที่ต่างๆ นั้น จะต้องพิจารณาว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของกระบวนการที่ไม่สามารถมีแบบจำลองที่แน่นอนตายตัว แต่ทว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของกระบวนการที่ชาวบ้านให้ความหมายจากการมีปฏิบัติการท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในบริบทหรือโครงสร้าง นี่เป็นข้อเสนอหรือข้อค้นพบของอรรถจักร์ที่สามารถใช้กรณีศึกษาพื้นที่ทั้ง 3 พื้นที่ของกรณีภาคเหนือตอนล่าง นี้ เป็นรูปธรรมที่ชี้ถึงมโนทัศน์ของอรรถจักร์ได้

กรณีเขตเทศบาลงโกลาสนั้น การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างตามบริบทของพื้นที่ กำหนดให้การเคลื่อนไหวไปของประชาธิปไตยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการระดับกลางหรือกลุ่มคนที่อยู่กลางๆ ที่มีจำนวนมากที่สุด เป็นการสร้างสรรค์กระบวนการจัดความสัมพันธ์ที่มีลักษณะของความเสมอภาคกันของผู้คนที่เสมอภาคกัน หรือความสัมพันธ์กันตามแนวระนาบ และการเมืองท้องถิ่นที่ต้องขึ้นอยู่กับการเมืองท้องถิ่น ดังนั้นความหมายของประชาธิปไตยตามแบบของเขตเทศบาลงโกลาสก็คือ การที่ผู้ประกอบการระดับกลางมีส่วนร่วมโดยตรงต่อการสร้างแผนการและการดำเนินการเพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของพวกเขา

ในกรณีของวังลิกนั้นบริบทของพื้นที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ผู้นำเก่าคือ คนโตสามารถสนองอารมณ์ความรู้สึกแบบกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการระดับกลาง และสนองประโยชน์ของผู้นำใหม่หรือนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นผู้ประกอบการระดับสูงได้ จึงสามารถคงความเป็นผู้มีอิทธิพลในการนำของตนเองไว้ได้ แต่การนำของคนโตนั้นก็ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ในแนวระนาบด้วย นั่นคือความต้องการของผู้ประกอบการระดับกลาง ในกรณีของวังลิกการเมืองท้องถิ่นนั้นเชื่อมต่อการเมืองท้องถิ่น ดังนั้นความหมายของประชาธิปไตยแบบวังลิกก็คือการได้ดุลกันระหว่างการเมืองแนวตั้งกับแนวระนาบ

ส่วนกรณีของตำบลดงลิ้นนั้น บริบทของการเป็นชุมชนบุกเบิกกำหนดให้โครงสร้างทางสังคมประกอบด้วยผู้ประกอบการพีชไรท์ที่มีความเป็นปัจเจกและมีความเสมอภาคสูง ดังนั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึกในแบบกึ่งพลเมืองของผู้ประกอบการระดับกลางที่เป็นกลุ่มคนที่มีมากที่สุดคือ สร้างพันธมิตร การต่อสู้ และต่อรองกัน ระหว่างเครือข่ายที่หลากหลายเพื่อช่วงชิงตำแหน่งทางการเมืองที่สามารถสนองประโยชน์ของผู้ประกอบการระดับกลาง อันหมายถึงสามารถสนองความต้องการของผู้ประกอบการระดับสูงที่เป็นแกนนำของเครือข่ายด้วย ซึ่งนี่คือความหมายของประชาธิปไตยตามแบบของตำบลดงลิ้น

ด้วยเหตุฉะนั้นความหมายหรือการสร้างสรรค์ความประชาธิปไตยของพื้นที่ต่างๆ ทั้ง 3 พื้นที่ จึงเกิดจากการมีปฏิบัติการของตัวแสดงที่ถูกกำหนดจากโครงสร้าง และบริบทของแต่ละพื้นที่นั่นเอง

กล่าวโดยสรุปก็คือ งานวิจัยฉบับนี้นั้น นำเสนอถึงความเปลี่ยนแปลงของ “ชนบท” ไทย นับจากทศวรรษที่ 2490 จนถึงปัจจุบัน โดยใช้พื้นที่ 3 พื้นที่ของจังหวัดสุโขทัยเป็นกรณีศึกษา และพบว่า “ชนบท” ไทยได้เปลี่ยนแปลงไปโดยมูลฐานโดยการเข้าสู่สังคมของผู้ประกอบการ ที่สัมพันธ์กันภายในสังคมเองและภายนอกสังคม “ชนบท” ตามแบบใหม่ ด้วยซึ่งแม้ว่าทิศทางของสังคมชนบทเป็นทิศทางของสังคมของระบอบประชาธิปไตยตามแบบของผู้ประกอบการที่ให้ความสำคัญกับการเมืองท้องถิ่นของตนมากกว่าการเมืองระดับชาติ แต่สังคม “ชนบท” ก็เข้าไปเกี่ยวพันกับสังคมภายนอกหรือสังคมระดับชาติอย่างลึกซึ้งและแยกไม่ออก นโยบายใดๆ ของทุนและรัฐย่อมส่งผลถึงสังคม “ชนบท” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการใน “ชนบท” เติบโตทางเศรษฐกิจ ย่อมนำไปสู่การเติบโตของประเทศโดยรวม การพัฒนาโดยคำนึงถึงภาคเศรษฐกิจ “ชนบท” จะทำให้ตลาดภายในประเทศเติบโตเข้มแข็ง และพึ่งตัวเองได้มากขึ้น ในขณะที่ในทางการเมือง การส่งเสริมให้กลไกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคม “ชนบท” พัฒนาเติบโตขึ้น จะหนุนช่วยการเติบโตทางเศรษฐกิจภายใน “ชนบท” มากยิ่งขึ้น เพราะการจัดสรรทรัพยากรด้วยกลไกของความเป็นประชาธิปไตย น่าจะเป็นหนทางที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่ทรัพยากรสาธารณะจะเข้าถึงบรรดาผู้ประกอบการ ซึ่งหมายถึงการเข้าไปเสริมสร้างให้การผลิตของผู้ประกอบการใน “ชนบท” เติบโตเข้มแข็งขึ้น และวัฒนธรรมใหม่ที่เป็นแบบประชาธิปไตยใน “ชนบท” จะก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคมมากยิ่งขึ้นอีกด้วยในขณะเดียวกัน รัฐควรพิจารณาถึงนโยบายด้านอื่นๆ เช่น นโยบายการพัฒนาทางด้านการศึกษา ฝึกอบรม ที่สัมพันธ์กับการประกอบการนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมพัฒนาที่ดิน, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2541. **คู่มือจัดการทรัพยากรที่ดินเบื้องต้น จังหวัดสุโขทัย.**

กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน.

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม จังหวัดสุโขทัย. 2542. **รายงานสถานการณ์แรงงานและสวัสดิการ**

สังคม จังหวัดสุโขทัย. สุโขทัย: กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

คณะกรรมการการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจสุโขทัย. 2546. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจสุโขทัย 2555-2559.**

สุโขทัย: สำนักงานจังหวัดสุโขทัย.

จังหวัดสุโขทัย. มปป. **แผนการลงทุนจังหวัดสุโขทัย.** สุโขทัย: จังหวัดสุโขทัย.

จังหวัดสุโขทัย. มปป. **ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจอำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย.** มปป.

จังหวัดสุโขทัย. 2525. **เอกสารประกอบคำบรรยายสรุปจังหวัดสุโขทัย.** มปป.

จิตรา โกษาภรณ์ (และคนอื่นๆ). 2547. **ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านความเป็นอยู่ของชุมชน**

ผู้ประกอบการอาชีพเครื่องปั้นดินเผา กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งหลวง หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งหลวง

อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย. การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง. ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต (สังคม)

มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จิตราวรรณ มณีศรีวงศ์กุล. 2540. **สถานภาพของผู้ใช้แรงงานไทยที่กลับมาจากการทำงานในต่างประเทศ:**

ศึกษากรณีจังหวัดสุโขทัย นครสวรรค์ และพิษณุโลก. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ดนตรี โพธิ์พรมศรี. 2539. **วิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.**

วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยนเรศวร

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, พงษ์พันธ์ อุทยานนท์, อรรถจักร์สัทยาวัชร, พุกษ เกาตวิล. (2555). **โครงการวิจัยเรื่อง**

โครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน, เสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรมในฐานะเลขานุการ,

คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) เมษายน.

นรินทร์ พงษ์สุวรรณ (และคนอื่นๆ). 2541. **การประเมินโครงการฝึกอบรมความรู้เบื้องต้นทางกฎหมายแก่**

ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำเกษตรกร ตามโครงการของสำนักคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่

ประชาชน (สคช.) จังหวัดสุโขทัย. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษามหาบัณฑิต

(บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นฤกุล กลมพุก. 2554. **การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของปลัดอำเภอที่มีต่ออนาคตการปฏิบัติการของ**

กรมการปกครอง กรณีจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

(รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, “การปรับระบบการเมือง” ตอนที่ ๑-๔ แหล่งที่มา:

<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2008q3/2008august25p8.htm>

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2552). **รากหญ้าสร้างบ้าน ชนชั้นกลางสร้างเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

บริการข้อมูลผู้จัดการ. 2537. **แผนการลงทุนจังหวัดสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: บริการข้อมูลสุโขทัย.

ประจักษ์ สายแสง. 2516. **วรรณกรรมจากตำบลศิริมาศ จังหวัดสุโขทัย**. พิษณุโลก: วิทยาลัยวิชาการศึกษา พิษณุโลก.

ประชากร ถวิลประวัติ. มปป. **บุคลิกภาพและพฤติกรรมผู้นำของผู้นำสตรีตามแนวทางการดำเนินงานของ กรมพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดสุโขทัย**. มปป.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, “พัฒนาการจิตสำนึกและขบวนการทางการเมืองของชาวเสื้อแดง

ในจังหวัดเชียงใหม่” แหล่งที่มา: www.prachatai.com/node/36827.

เมธินี น้อยวงศ์. 2539. **บุคลิกภาพประชาธิปไตยของพนักงานเทศบาลในจังหวัดสุโขทัย**. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร

ไม่ปรากฏผู้เขียน. มปป. **สรุปข้อมูล 7 จังหวัด พิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร พิจิตร สุโขทัย**

อุทัยธานี. มปป.

ลาวณีย์ ถาพันธุ์. 2553. “การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่น จังหวัดสุโขทัย:

กรณีศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีที่นำไปสู่การท่องเที่ยว.” **การสังเคราะห์งานยววิจัยประวัติศาสตร์**

ท้องถิ่นภาคเหนือ ประเด็นเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ลาวณีย์ ถาพันธุ์. 2556. **รายงานเก็บข้อมูลภาคสนาม พฤษภาคม-มิถุนายน 2556**.

วัฒนา สุกันต์ศิลป์. (มปป). จากการเมืองของรากหญ้าสู่ประชาธิปไตย ๑๐๐%, เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลงานวิจัย การสำรวจประชาธิปไตยหมู่บ้านในเขตจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน

วิทยา เกสรพรม. 2553. **บทบาทของนักปกครองท้องถิ่นในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมือง**

บางช้าง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2552. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์

มหาบัณฑิต (ปกครอง) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิรัตน์ สีนีคมม. 2551. **พัฒนาการเศรษฐกิจชุมชนบ้านกง หมู่ 1 ตำบลบ้านกง อำเภอกงไกรลาศ**

จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สมชัย ภัทรนันทน์, อัญชลี มณีโรจน์ (แปล). (2553). **การเมืองของสังคมหลังชาวนา : เงื่อนไขการก่อตัว**

ของคนเสื้อแดงในภาคอีสาน. ใน ฟ้าเดียวกัน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๕. บทความนี้ เขียนในการรับทุน research fellow ที่ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยเกียวโต. (กุมภาพันธ์-กรกฎาคม).

เสน่ห์ จามริก. (2551). “การเมืองไทยกับการปฏิวัติเดือนตุลา” ในชาวนิเวศ เกษตรศิริ และอำรงค์ศักดิ์

เพชรเลิศอนันต์ (บก). **จาก 14 ถึง 6 ตุลาคม**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สถาบันนโยบายศึกษา, บริษัทบริการข้อมูลผู้จัดการ. 2537. **รายงานข้อมูลพื้นฐานเพื่อจัดทำแผนลงทุน**

จังหวัดฉบับสมบูรณ์. พิษณุโลก: บริษัทบริการข้อมูลผู้จัดการ.

สำนักงานจังหวัดสุโขทัย. 2538. **บรรยายสรุปจังหวัดสุโขทัย.** สุโขทัย: สำนักงานจังหวัดสุโขทัย.

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย. 2537. **ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัยปี 2537.**

สุโขทัย: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2527. **สมุดรายนามสถิติจังหวัดสุโขทัย ฉบับ พ.ศ. 2527.**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. 2533. **สำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. 2533**

จังหวัดสุโขทัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2536. **สำมะโนการเกษตรจังหวัดสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. 2553. **สำมะโนประชากรและการเคหะ จังหวัดสุโขทัย.**

กรุงเทพฯ: สำนักงาน.

เยอฟ้าร คนขยัน. มปป. **นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองสุโขทัย.** มปป.

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (ก). 2553. **จะรักกันอย่างไรเมื่อเรายังไม่เข้าใจกัน.** กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ OhMyGod Books.

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (มปป ก.). "ความรู้สึกร่วมกับประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ความรู้สึกร่วม"

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (มปป ข.). "พลังสีแดง : การจัดตั้งของภาคการผลิตไม่เป็นทางการ" ตอนที่ ๑-๓

แหล่งที่มา: www.prachatai.com/node/28647v

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (ข). 2553. "ระหว่างประวัติศาสตร์กับความทรงจำ: ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น

ภาคเหนือ." กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อภิชาติ สถิตนิรมัย, นิติ ภาควัตรพันธุ์, ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2555). **โครงการวิจัยเรื่อง ทบทวนภูมิทัศน์การ**

เมืองไทย สนับสนุนโดยแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ

สร้างเสริมสุขภาพ (สสส) .ตุลาคม.

ภาษาอังกฤษ

Anderson, Benedict. 1977. "Withdrawal Symptoms: Social and Cultural Aspect of October 6 Coup."

Bulletin of Concerned Asian Scholar, 9:3 (July-September): 13-30.

Gray, Jenifer. (1990). "The Road to the City: Young Women and Transition in Northern Thailand."

Ph.D. dissertation. Macqarie University.

Keyes, Charles. "A Romance of the Rural Middle Class: Interview with Professor Charles F. Keyes "

Available from: www.trendsoutheast.org

Narumon Thabchumpon and Mccargo Doncan. (2011). "Ubanized Villagers in the 2010 Thai Redshirt Protests", Asian Survey, Vol 51, No 6 (November/December).

Ritchie, Mark Andrew. (1996). "From Peasant Farmers to Construction Workers: The Breaking Down of the Boundaries Between Agrarian and Urban Life in Northern Thailand 1974-1992." Ph.D. dissertation, University of California at Berkeley.

Walker, Andrew. (2011) "Thailand's Farmers have Stood Up", Wall Street Journal, 19 May.

สัมภาษณ์

บ้านกง

สัมภาษณ์ นายกนก 2557

สัมภาษณ์ นายเก่งกาจ 2557

สัมภาษณ์ นายขจิต นายสำรวจ และนายชิตชัย 2556

สัมภาษณ์ นางจันทร์ฉาย 2556

สัมภาษณ์ นางเจนจิรา 2558

สัมภาษณ์ ชนิตและเก่งกาจ, 2557

สัมภาษณ์ นายปฐม 2557

สัมภาษณ์นางผกา 2556

สัมภาษณ์ พระ 2556

สัมภาษณ์ นายไพศิษฐ์ 2556

สัมภาษณ์ นายแดง 2556

สัมภาษณ์ นายแดงและนายนพ 2557

สัมภาษณ์ นางแต้ว 2556

สัมภาษณ์ นางแก้ว 2556

สัมภาษณ์ นายธเนศ, 2557

สัมภาษณ์ นายเนรมิต

สัมภาษณ์ นายสมหมาย 2556

วังลึก

สั้มภาษณ์ นายกรรชัย 2557

สั้มภาษณ์ นางไข่ 2557

สั้มภาษณ์ นายเขษม 2557

สั้มภาษณ์ นายคะนึ่ง 2557

สั้มภาษณ์ นางเจนจิรา 2558

สั้มภาษณ์ นายฉัน 2557

สั้มภาษณ์ นางชม 2557

สั้มภาษณ์ นางชมชื่น 2557

สั้มภาษณ์ นายชิตและนายหวล 2557

สั้มภาษณ์ นายชาญชัย 2557

สั้มภาษณ์ นายชื้อ 2557

สั้มภาษณ์นายป้ง 2557

สั้มภาษณ์ นางพราวและนายชวน 2557

สั้มภาษณ์ นายธนันท์ 2557

สั้มภาณ์ นายธนันท์ (2) 2557

สั้มภาษณ์ นายเทพ 2557

สั้มภาษณ์ นายณรงค์ 2557

สั้มภาษณ์ นายฤทธิและนางนึ่ง 2557

สั้มภาษณ์ นายล้วน 2557

สั้มภาษณ์ นายสมควร 2557

สั้มภาษณ์ นายสถิตและนายเกรียงไกร 2557

ตลิ่งชัน

สั้มภาษณ์ นางกรรณิการ์ 2558

สั้มภาษณ์ นายกลิน 2558

สัมภาษณ์ นายคง 2558

สัมภาษณ์ นายคิด 2558

สัมภาษณ์ นายคร้าม 2558

สัมภาษณ์ นางจันทร์จวงและนายสมาน 2558

สัมภาษณ์ นายฉลอง 2558

สัมภาษณ์ นายชอบ 2558

สัมภาษณ์ นายเชื่อม 2558

สัมภาษณ์ นายทอง 2558

สัมภาษณ์ นายธรรม 2558

สัมภาษณ์ นางนวลพรรณ, 2558

สัมภาษณ์ นายเนตร 2558

สัมภาษณ์ นายปาดและนายจรวย 2558

สัมภาษณ์ นายผสาน 2558

สัมภาษณ์ นายมาก 2558

สัมภาษณ์ นายลัก 2558

สัมภาษณ์ นายศรีจันทร์ 2558

สัมภาษณ์ นายสา 2558

สัมภาษณ์ นายสาและนางชวนชื่น 2558

สัมภาษณ์ นายสถิต 2558

สัมภาษณ์ นายสนิท 2558

สัมภาษณ์ นายสนาน 2558

สัมภาษณ์ นายสมิต, 2558

สัมภาษณ์ นายสลัก และนางสายใจ 2558

สัมภาษณ์ นายสิงห์, 2558

สัมภาษณ์ นายสาย 2558

สัมภาษณ์ นายสำราญและประทุม บุญชูช่วย, 2558